

اَنْتَ وَلِيَّ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

الحمد لله الذي زيننا بلفظها زينة العارفين بالذلي المنقذين الى رگاه سبحان من لا يدركه

بفراش خاياي ابرصتي بغير حافظ قطب الدين با تمام حافظ عزيز الدين مالك و متهم

در مطبع مرتضوي بلي كو چيلان طبع شد

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين والصلوة والسلام على رسول محمد وآله وصحبه
 أجمعين۔ بعد ازین میگوید فقیر حقیر امام الدین خاگراہ درویشان کہ بعضی از ملفوظات
 از زبان مبارک بارگوسر افشان منبع اسرار سبحانی و مورد الواریزدانی قدوة السالکین و
 شمس المعارفین سلطان العاشقین ملک التارکین پیر مرشد حقیقی کعبہ قبلہ تحقیقی حضرت
 خواجہ محمد سلیمان رضی اللہ تعالیٰ عنہ و مدظلہ علی الفارق السرشیدین یوم الدین
 شہیدہ ام و آنرا جمع کرده ام و نام او ملاح السالکین بنہادہ ام کہ ہر کہ این را مطالعہ فرماید
 این گنہگار پر تقصیری بیج راز و غایب نموی و منسی تفرماید و من التوفیق و حایہ التکلان
 حضرت بابا گنہگار رضی اللہ تعالیٰ عنہ فرمودہ ہر کہ یک ملفوظ شیخ خود بنویسد حق سبحانہ ثواب
 عبادت ہر سال و اعمال او ثبت میفرماید و عاقبت جائی او در اعلیٰ علین باشد چنانچہ
 در اسرار الاویا آمدہ است چون مرید ہر چہ از پیر بشنود و آنرا بنویسد عدد و ہر حرف
 کہ در قلم آید ثواب و طاعت ہر سال بدو دیند و در اعمال نامہ ثبت فرماید و بعد
 از مرون جائے او در علین باشد و ہم محبوب الہی رضی اللہ تعالیٰ عنہ فرمودہ کہ
 حضرت بابا صاحب رضی اللہ تعالیٰ عنہ یک روز مرا فرمود پیر مریدے کہ سخنان از
 زبان پیر خود بگویش ہوش بشنود و آنرا بنویسد او را برکات بیش از پیش از نصیب
 خود بر این امید این چند ملفوظ در قلم آورده تا حق تعالیٰ این بندہ گنہگار پر تقصیر را بہرست
 خواجگان پیر مرشد حقیقی حضرت خواجہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ عشق و محبت خود نصیب کند

اللَّهُمَّ آمِينَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ وَفِي سَنَةِ وَرَانِ اَوْفَاتُكَ سِرُّكَ تَرْكُ نِيَا اخْتِيَارُكَ وَجُوبُ
 وَتَقْبُولُ خَدَائِعَكَ حَضْرَتِ قَبْلَهُ مِنْ قَدَسِ سِرِّهِ الْعَزِيزِ حَدِيثُ صَلَی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم
 بِرِزْبَانِ مَبَارَکِ نَدَحْتَ لَعْنًا دَاسَ كُلِّ خَطِيئَةٍ وَتَرَكْتَ النَّبِيَّ دَاسَ كُلِّ عِبَادَةٍ
 وَمُنَاسِبِ حُكَايَتِ اِيْنِ فَرَمُودَنْدِ كَيْ بَرْگِي بُود بَار بَار بِرِزْبَانِ اَوَايْنِ لَقَطَرِ قَتِي وَر
 وِگِ گُوشَتِ بَايْدِ حَوَاجِ بَاشَدِ يَابَاشَدِ شَوْبَانِي زُورِ بَكَارِ نِيَايْدِ رُوزِ مَرِيْدَانِ پَرَسِيْدَنْدِ
 كِهْ غَرِيْبِ لَا زُورِ پَنَاهِي كِبَرَانِ اِيْنِ لَقَطَرِ مَحْنِ دَارِ دَوَانِ بَرْگِ بِيَانِ فَرَمُودِ
 كِهْ گُوشَتِ عِبَادَتِ اَز تَرْكِ دُنْيَا سَتِ وَشَوْرِ بَاكِهْ اَز سِيْرِ وِپَايَا زَكَنْدِ اَز شَوْرِ بَا زُورِ
 كُوِيْدِ عِيْنِي شَوْرِ بَانِي وَرُوحِ چُونِ دُرُودِ سَالِكِ تَرْكِ نِيَا اَمْدَاوَرَا نَمَا زُورِ وَزِهْ بَايْدِ وَدِيْگَرِ
 اَوَرَاوَا بَاشَدِ نَبَاشَدِ حَضْرَتِ قَبْلَهُ مِنْ قَدَسِ سِرِّهِ الْعَزِيزِ بِرِزْبَانِ مَبَارَكِ رَا نَدِ چُونِ
 حَقِّكَ جَلَّ جَلَالُہٗ وَعَلَا مَخْلُوقَاتِ رَا بِيَا فَرِيْدِ وَگَفْتِ كِهْ مِنْ رَبِّ شَمَا هِسْتُمْ وَمَعْبُودِ شَمَا
 مِنْ مَخْلُوقِ اَقْرَارِ كَرْدَنْدِ وَگَفْتَنْدِ اَنْتَ مَعْبُودِ كَا مَكْرُومِ نِيَا بِحَقِّكَ مَقَابِلَهُ مَمْنُودِ وَگَفْتَنْدِ اَنْتَ
 اَنْتَ وَاَنَا اَنَا اِنْكَ اِيْنِ هِيْتِ شَيْخِ فَرِيْدِ الدِّيْنِ عَطَا رَضِي اللہُ عَنْہُ بِرِزْبَانِ وَر
 اَفْشَانِ رَا نَدَنْدِ هِيْتِ مَقْبَلِ اَنْ مَرُوءِ كِهْ شَدِ زِيْنِ حَفِيَّتِ طَاقِ پِشْتِ بَرُوءِ
 كَرِ دَاوَشِ سَهْ طَاقِ رُوزِ دَرِ خَدَمَتِ حَضْرَتِ قَبْلَهُ مِنْ يَكِيْدِ رَا سَخِ اَلَا حَقُّ
 دَوَا زُوِهْ نِزَارِ رُوِيَهْ نَقْدِ وَنَظَرِ كُزَا نَبِيْدَنْدِ وَدَرِ خَرَجِ كَرْدَنْ اَوِيَكِ شَبِ تَوَقُّفِ اَوْفَاتِ
 چُونِ رُوزِ شَدِ مَبْلَغِ مَذْكُورِ اَلْقِسْمِ كَرْدَنْدِ چُنَا نَحْجِ نَفِيَّتِ نِزَارِ رُوِيَهْ بَصَا حَبِ اَوْكَانِ مَحَاوِي
 اَوَلَا وَقَبْلَهُ عَالَمِ رَضِي اللہُ تَعَالٰی عَنْہُ عَطَا فَرَمُودَنْدِ بَاقِي رَا بَرِ عِلْمَا وَغَرَبَا اَسْتَانِ نَشِيْنِ
 وَعِلْمَا وَفَقْرَا كِهْ دَرِ شَہْرِ مَلِكِ سَنَگَرِ سَكُونَتِ دَا شَتَنْدِ خَرَجِ كَرْدَنْدِ چُونِ اَزَانِ
 قَا رَغِ شَدَنْدِ بِرِزْبَانِ مَبَارَكِ رَا نَدَنْدِ كِهْ دَوَشِ مَرَا خَوَابِ نِيَا مَدَا زِ سَبَبِ اِيْنِ حَفِيْہِ
 چُونِ اِيْنِ رَا اَزْ خُوْدِ وَرُوءِ كَرْدِ اَمْرُ فَرَحْتِ اَمْدِ اَسْتِ اِيْنِ حَدِيْثِ شَرِيْفِ
 بِرِزْبَانِ رَا نَدَنْدِ اَللّٰهُ يَكْفِيْہُ وَطَالِبُهَا كِلَا بَیْءِ بَعْدِ اَزَالِ اِنِ بِرِزْبَانِ
 مَبَارَكِ رَا نَدَنْدِ كِهْ شَخْصِ پِشِ مِنْ اَمْدِ وَاَخْبَارِ كَرْدِ كِهْ مِنْ يَكِ تَمَاشَا عَجِيْبِ وِيْدِ اَمْرِ
 بِيَانِ كَرْدِ كِهْ مِنْ خُورِ دِلُومِ دَرِ شَہْرِ مَنگَرِ وَتَهْمِ پِشِ يَكِ مَعْلَمِ قُرْآنِ مَحْبُوْدِ بَخُوَانْدِ
 رُوزِ شَخْصِ مَرِ دَا يَمَانِ مَسْلُوبِ نَزْدِ اَوْمَنَادِي كُنَانِيْدِ كَيْ كِهْ اِيْمَانِ خُودِ رَا بَشُوْہَرِ
 مِنْ دِيْدَاوَرَا مَقَابِلَهُ وِيَكِيْدِ اَرِ رُوِيَهْ نَقْدِي وِيَكِيْدِ مَرُوءِ اَمْرِ كِهْ اِيْمَانِ خُودِ رَا بِيْدِ

من نیز بدین این معامله رفتم مردی آمد ایسان خود را داد و هزار روپیه نقد از زن
 بیت گرفت من دیدم که همان ساعت روی او سیاه گردید و نمود بآلله من فکر
 در و سر مرده روشن شد الحمد للہ علی ذلک حضرت قبلہ من قدس اللہ
 سرہ البزیز میفرمودند دنیا مبعوض اللہ است ازین سبب هیچ بنی و ولی خدا
 اورا اختیار نہ کرده است بلکه بر اوسہ طلاق داده اند و بہ فقر و فاقہ گذرانیدہ اند تا
 بحدیکہ بگر سنگی مرده اند چنانچہ صدیقی در حوالے کہ معظمہ زاد اللہ شریفہ
 و غرتہ بہ گرسنگی مرده اند و قس میفرمودند کہ شیخ سعدی رحمۃ اللہ تعالیٰ
 برای زیارت شیخ فرید الدین عطار رحمۃ اللہ تعالیٰ رفت شیخ عطار اود از
 زیارت منع نمود و گفت تو با تو انگران دوستی داری با تو ملاقات نہ کن شیخ
 سعدی رحمۃ اللہ تعالیٰ غمناک شد شش ماہ آنجا سکونت ورزید بعد از
 شش ماہ شیخ عطار رحمۃ اللہ تعالیٰ شیخ سعدی را طلب نمود و آتین خود را
 در از کرد تا حضرت سعدی بر آن بوسہ داد و رفت بعد از ان فرمودند کہ دنیا
 داران تشخص را کہ بسیار در و فلو و فریب کنندہ باشند اورا منصوبہ باز و کابل گویند و
 اہل اللہ قابل آنرا گویند کہ از ہمہ دست افشانہ بخدا مشغول باشند بیت ہمہ مشغولی عالم کوست
 ترک گوی بخدا مشغولیت بدست اولیا را کار عقی اختیار و جاہلان را کار و نیا جیہ
 و ہم فرمودند کہ الجنۃ مع الجنۃ یمنی چنانچہ حق سبحانہ فرمودہ است
 قولہ تعالیٰ الْجَنَّاتُ لِلْجَنَّاتِ وَالطَّيْبَاتُ لِلطَّيْبِينَ شخصی در خدمت
 حضرت قبلہ من رضی اللہ تعالیٰ عنہ عرض داشت کہ مولوی علی الدین بھا و لیوری
 قاضی احمد پور شدہ حضرت قبلہ من بر زبان مبارک راندند کہ مولوی مذکور پیش ازین
 خوش بود اکنون در بلا اوقتا کہ معاملہ قضا اختیار کردہ کہ معاملہ قضا تر و پیران ماہ
 ممنوع است کہ بسام بدین را ازین معاملہ منع کردہ اند چنانچہ در فوائد شریف مذکور
 است کہ حضرت سلطان الشیخ رضی اللہ تعالیٰ عنہ در زمان اوایل برای قضای
 دہلی شریف از حضرت نجیب الدین متوکل رضی اللہ تعالیٰ عنہ التماس دعا نمود و شیخ
 فرمود تو قاضی مشو چیزی دیگر خواہی و ہم فرمودند کہ عہدہ مسجد گرفتن و ملایت مسجد
 برائے عہدہ این بدست ازین دور باید بود و اگر کسی برائے خدا خدمت سہ کند

در دین عزت با بدعت من **محمد مصطفی** روزی شخصی در خدمت
 حضور عرض داشت که پس خود را حفظ قرآن کتابم یا اورا کتابهای تعلیم کنم حضرت
 قبله رضی الله تعالی عنه فرمودند کتابها را تعلیم کن **لحقی سخن** در آن اوقات
 که چون حق سبحانه تعالی خواهد ملک ویران کند حاکم ظالم بر آن مسلط کند و این بدعت
 بر زبان مبارک نهند لظلم خواهد که ویران کند عالمی و نصیب ملک و ریخته ظالمی و
 بقومیکه شکلی پسند و خدای که و بدخسرو عادل نیک ای و هم فرمودند که آمدن باد
 عادل و ظالم عمل مردم است اگر عمل نیک کنند بادشاه عادل مسلط شود و اگر عمل بد کنند
 بادشاه ظالم مسلط شود **الگاه** این حدیث شریف بر زبان مبارک نهند **عما لکم عجا کبر**
 و نیز فرمودند که درین زمان چون مسلمانان متابعت بنی صاحب صلی الله
 علیه و سلم گذاشته اند حق سبحانه تعالی کف را برین مسلط کرده است
 مناسب این حکایت فرمودند که چون سنگهان ملتان را محاصره کردند بزرگ
 در خدمت رسول خدا صلی الله علیه و سلم عرض داشت کرد که یا رسول الله و حق
 مت خود امداد کنید رسول خدا صلی الله علیه و سلم فرمود که امت من متابعت من گذاشته
 اند و زکریا سولوی غلام جید در حضور عرض داشت کرد که غریب بود از چون شد و قریب
 در شهر بود اگر دیکر بنده را عت با جهری کاشته بودم آن همه خشک شد حضرت قبله
 قدس سره بر زبان رانند **شام و بخین** یاد و مرا و یحیی دھو و ڈھی اتی تموم
 یعنی اگر آدمی خواه در شام خواه در روم رود آنچه قسمت اوست از آن بیش و
 کم نخواهد شد آن قدری که حق سبحانه تعالی در ازل برای او مقدر کرده است
 بهر جا که رود برسد حضرت قبله من قدس سره الغریر **نسب** الف خان را
 رحمة الله تعالی که خبر بود یک رویه نقد عطا فرمودند بعد برادر کلان از او
 بستاد و در گریه و زاری شد بعد از آن بر زبان مبارک نهند که جد
 دنیا و محبت او خراب کننده است مناسب این حکایت فرمودند که از مردم
 شنیدم که یک موش در سوراخ خود چند رویه جمع داشت روزی آن مبلغ را از سوراخ
 خود بیرون نهاده بسوی در سوراخ باز رفت شخصی آمد آن مبلغ را برداشت و
 رفت چون موش از سوراخ خود بیرون آمد مبلغ خود را ندید افتان خیزان و مضطرب

و حیران شد بر زمین اوقتا دود و لختی سخن در آن اوقتا و که وصحت دنیا داران
و معامله سرکار دور باید بود و فرمودند اگر فرشته باشد چون در معامله سرکار افتد دیو
شو و مناسب این حکایت فرمودند که نوز محمد خان بابر بسیار زاید بود و عابد چنانچه در
تمام شب اخیر هرگز و سه چون او را معامله وزارت اسد خان بدست آمد در عین ماه
رمضان شریف لولیان در پیش نشاند و شراب خواری میکرد و نعوذ باللہ من لک
حکایت دیگر فرمودند کہ شخصی بزدار از مریدان حضرت میان صاحب نوز محمد
نار و والہ قدس سرہ العزیز بسیار خدا یاد بود چنانچہ او را روزی در غار نشسته
دیدیم و با ملاقات کردیم و پرسیدیم کہ چند روز است کہ درین جا نشسته گفت
سہ روز شدہ است طعام نہ خورده است نزد من یک نان باجری بود نیم با و
وادم و نیمہ دیگر خوردیم و بخانہ خود آمدیم بعدہ آن شخص مذکور در قوم غلامی رفت
کہ مشہور اند براہ زلے و بایشان صحبت گرفت و صحبت ایشان در تاثیر کرد و مثل
ایشان رمزن شدہ و این حدیث بر زبان مبارک راند **الصحبة مؤثرة** بہریت
صحبت صالح ترا صالح کند و صحبت طالح ترا طالح کند بہریت ہم نشین مل معنی باشد تا
ہم عطا یا بی و ہم باشی فنا و حکایت چون سلطان محمود اہل معنی بود و رحمۃ اللہ
تعالیٰ ہمہ وزرایی و امرای و صحبت او اہل معنی شدند چنانچہ بعد از مردن ایشان
بہر روضہا اندک گرداگرد روضہ سلطان محمود رضی اللہ تعالیٰ عنہ مثنوی ناسخدان باغ
را خندان کند و صحبت مردان ترا مردان کند و یک زمانہ صحبت با اولیاء بہتر
از صد سال طاعت بی ریا بعد از ان فرمودند کہ بسا اہل دنیا مال خود را
فتنہ سازند و امانت نهند کہ بکار خود آید چون ہمین ہمسہ مال کہ امانت نہادہ باشند
دیگران بردارند چنانچہ علی محمد خاکوانی امانت بسیار جا نہادہ بود چون
اورا تیمورشاہ بکشت ہمسہ مال بگذاشت چنانچہ علی اکبر خان مرحوم بسیار جا
امانت نہادہ بود چون بگرد مال و امانت اورا دیگران بکار خود بردند بعدہ این
بیت بر زبان مبارک آمد **بیت** ناگہان با لگے برآمد خواجہ مرد و خور و خور و
ماندہ اند و دادہ برود و لختی سخن در آن اوقتا و کہ بعضی یہاں لوازی بسیار
کنند حضرت قبلہ من فرمودند کہ در کوہستان چین رسم است کہ اگر یہاں

بخانه کسی آید اگر چه یک گوسفند باشد اور فریج کرده پیش مہمان آورد
 و ہم فرمودند کہ اگر قدرے طعام باشد مہمان را میدہند خود بفاقہ میگذازند
 و نیز فرمودند کہ مہمان را بادوہ نشینان بسیار عزیز دارند و خدمت کنند بجلالت
 شہریان کہ ایشان مہمان را چندین عزیز دارند انگاہ این حدیث بر زبان
 درافشان رانند الصَّيَافَةُ أَهْلُ الْوَدَّ لَا أَهْلُ الْمَدَنِ یعنی مہمانی بادوہ نشینان
 کنند نہ شہریان و نیز فرمودند اگر کسی بہ حق تعالی توکل کند حق سبحانہ تعالیٰ اورا
 ضالیع نکند بعدہ تمثیل فرمودند کہ اگر کسی بخانہ آدمی رود اورا واجب شود خدمت
 کردن و حق سبحانہ کہ اَلْكَرْمُ الْمَكْرُمِينَ وَ اَدْحَمُّ الرَّاحِلِينَ است چہ را بندہ خود را
 ضالیع کند کہ تمکبہ داشته باشد و ہم فرمودند کہ توکل رتبہ نبوت و ولایت است
 کہ ہمہ انبیاء و اولیا توکل اختیار کردہ اند مناسب این حکایت فرمودند کہ یک
 سالک با یکے اہل اللہ صاحب طلب نمود اہل اللہ اورا فرمود کہ ہمہ چیز و اشیاء
 خود را در راہ خدای تعالیٰ بدہ داوہمان وقت در راہ صدائے تعالیٰ صرف کردہ روانہ
 شد چون دوچار قدم رفت اہل اللہ بسوی سالک نظر کردہ گفت چیزی بخود
 داری یا نہ کہ یک دوال بخود دارم کہ بوقت حاجت بکار آید گفت این را ہم بدہ
 دوال را ہم بدہ و روان شدہ در دوال سالک خطرہ رفت کہ اگر دوال من گسستہ شود
 از کجا با ہم اتفاقا دوال فعل گسستہ شد ناگاہ دوال نو دیگر موجود شد قول تعالیٰ
 وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ
 يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَنُفِقْ بِاللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بِالْأَعْمَارِ لَکُلِّ شَيْءٍ عَاقِلٌ
 کلماتی سخن در آن وقتا و کہ کسی را حق تعالیٰ از زیارت صحبت اولیا محروم کند اگر
 نزدیک باشد او از زیارت نصیب شود مناسب این حکایت زبان مبارک اندک
 بکرو ز بندہ برای زیارت قبلہ عالم رضی اللہ تعالیٰ عنہ میرفتم نزدیک مہار شریف
 پرسیدیم قدس یک گروہ پاکم در راہ التباس افتاد کہ این درختان مہار شریف
 است یا دیگر شہر دو شخص را دیدیم یک نوجوان بود و دیگر پیر از جوان پرسیدم کہ
 راہ مہاران شریف مرا بنا چون بدست اشارت کرد کہ ہمون درختان مہار شریف
 است پیر کہ نشسته بود بر لیسان رشتہ میگردانید و از من پرسید کجائے رومی گفتیم

برای زیارت قبله عالم رضی اللہ تعالیٰ عنہ می روم باز از من آن پیر رسید که میان
 باہل کہ در ہزاران میماند نوجوان ست یا پیر چون این سخن از ان شنیدیم تعجب کردیم
 کہ سبحان اللہ این مرد پیر شدہ ہنورا و زیارت قبلہ عالم نصیب گشتہ و از ہزاران
 گروہ مردمان مے آیند و زیارت مے کنند ولایت حاصل کردہ مے روند و
 این را کہ بقدر نیم گروہ یا کم ست زیارت ہم نصیب شدہ و مناسب این پیر فرمودند
 کہ چون رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم در شب معراج از جناب الہی عطا یا حاصل کردہ
 باز آمدند وقت صبح بابو بکر صدیق رضی اللہ تعالیٰ عنہ فرمودند کہ امشب بر آسمان رفتہ و دید
 حق سبحانہ و تعالیٰ دیدم و باز آدم حضرت ابو بکر رضی اللہ تعالیٰ عنہ گفت اَنَا وَصَدِّقَتَا
 چون ابو جہل را خبر شد بابو بکر رضی اللہ تعالیٰ عنہ ملاقات کردہ گفت شنیدم کہ یا رسول اللہ
 رفتہ است آسمان را سورخ مئی بنیم چون اورا ایمان نبود بر معجزہ رسول کریم اعتراض
 کرد و منکر شد چون مع الخیر سخن بابیجا رسانند حاضران عرض داشت کردند کہ غریب لغز
 بعضی مردم از ساکنان تواسہ شریعہ از مردمان می پرسند کہ میان صاحب نوجوان
 یا پیر مرد است حضرت قبلہ من قدس سرہ العیز بر زبان مبارک رانند کہ زیارت
 و صحبت بزرگان بر نصیب ازل موقوف است ہر کرا سعادت از لی نصیب است اورا زیارت
 و صحبت اولیا حاصل شود اگرچہ صد ہزار گروہ دور باشد این حدیث بر زبان
 مبارک رانند کہ اَلَا ذَوَّاحُ جُنُودٍ فَجَنَّدَا نَتَشَامُ کَمَا نَتَشَامُ الْخَيْلُ فَمَا تَعَارَفَتْ
 مِنْهُمْ اِیْتَلَفَتْ وَصَاتِنَا کَرَّ اِخْتَلَفَتْ یعنی روح ہار مردمان شکرانند
 گروہ گروہ می آیند و بوی میگیرند چنانچہ اسپان بوی میگیرند و با اسپان می بینند
 بچنان روح مردم با روح اولیا آشنا شدہ دوستی کنند و با یکدیگر الفامی کنند و اگر آشنا
 شدہ انکار کنند و آنرا زیارت محروم کردہ اند ہرگز اورا زیارت اولیا خدا نشود اگرچہ
 نزدیک باشد بلکہ انکار کند و زیارت دشمنی کند چنانچہ ابو جہل لعین ہمیشہ
 با رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم عداوت میکرد و اورا بسمہ منسوب کرد چنانچہ روزی
 چند سنگریزہ در دست داشت رسول خدا صلی اللہ تعالیٰ و علیہ وسلم را گفت در دست من
 چہ چیز است رسول خدا فرمود آنچه در دست تست بر رسالت من گواہی خواہد داد سنگریزہ
 در دست ابو جہل لعین کلمہ شہادت خواندند سنگریزہ از دست خود انداخت و گفت تو عجب

ساحر ہستی چون اور اورازل ایمان نصیب نہو دینی صاحب را صلی اللہ علیہ وسلم
 بسحر منسوب کردی و ایمان بنیاورد و نعوذ باللہ من کلک نیز فرمودند کہ چون ما برای آیات
 قبلہ عالم قدس العزیز رفیع قوم ہماران در زیر سایہ سیحون نشسته بودیم چون بار آسمانی
 ویدیک گفتند کہ مگر چرا ترا توانی اوقاتہ است چون ایشان از اسعادت نصیب بود قبلہ
 محروم شدند بعد از وصال قبلہ عالم حضرت صاحبزادہ نورالصدر را رضی اللہ عنہ شہید کردند
 انہا کہ صاحبزادہ را شہید کردند حق سبحانہ ایشان را خراب پریشان کرد کہ اثر حملہ ایشان
 نماند بیت حب و روشن کلید جنت است و شمس ایشان سراسی لعنت بدو کرد و در پیش
 بحر و راز قوم جعفر وقت نزع نزدیک میان محمد خواہر زادہ حضرت قبلہ من سرافرت و گفت
 اگر چیزے داری خیرات بکن جعفر مذکور جواب داد کہ من چیزے ندارم چون بحق تسلیم کرد
 بعدہ بیت روپیہ نقد میان عبدالرحمن قوم مذکور بیاورد و گفت کہ این نقد نزد من مان
 نہادہ بود امانت بگیر و پیچ کلام اللہ بگذاشت چون این سخن در سمع حضرت قبلہ من
 رسید بر زبان مبارک نہ نداد کہ اورا نصیب ہو و بدست خود خیرات کردی بعدہ چون
 خوبشان اورا خبر وفات رسید اورا ز کوشستان آمدند ہمہ اسباب بردند حضرت قبلہ من
 قدس سرہ العزیز میفرمود کہ از حق سبحانہ تعالی فضل طلب کن و از جلال و ترسان و سرسان
 باید بود مناسب این حکایت فرمودند کہ شیخ صنعان رضی اللہ تعالی عنہ صاحب کمال بود
 و پنجاہ حج بجا آورده بود چہار صد مرید صاحب کمال داشت چون را عقد اوقاتہ در بزم تر
 عاشق شد و زنا و گرون انداخت نیز این بیت بر زبان اندید بیت عشق را نازم کہ یوسف
 را باز از آوروہ شیخ صنعان اہدی را زیر زنا را آورد بعدہ چون حقتعالی فصل خیمت
 خود کرد و بار در ہلنام آمد و جمیع مراتب علیا عطا فرمود مناجاتنوی تالہ سبکین کا تو عالم العزیز
 انتظام از ماکش اندر ذنوب و پاکریم العفو ستار العیوب و زیر سنگ بدما را کوب و گرسگ کردیم
 اے شیراز فرین و شیرانگار بر از کمین و نیز فرمودند کہ یوسف علی بنیا و علیہ الصلوۃ
 و السلام بہ بازار مصر فروختند بعدہ چون حقتعالی فصل کرد با دشاہ مصر شد و نیز
 فرمودہ کہ مہتر سلیمان علی بنیا علیہ الصلوۃ و السلام چند گورہ بر زبان را وسیدہ و
 یوسید وار حمت و فضل حقتعالی بود باز حقتعالی اورا بفضل خود پادشاهی عطا فرمود
 و بی میفرمودند کہ جوانی عجیب ہست در جوانی بر از بارت حضرت قبلہ عالم رضی اللہ عنہ از

خانہ خود کہ در کوه است و اسم آن کرکوجی است کہ مسافت آن از تونسہ شریف
سی گزہ میشود روانہ شدیم در پنج روز و رخصت قبلہ عالم رضی اللہ تعالیٰ عنہ رسیدیم و تم فرمودند
کہ سوک برک زیارت قبلہ عالم رضی اللہ تعالیٰ عنہ روانہ شدیم ہمراہ مامیان غلام حیدر و عیسی
جعفر پور دوست از زیر پر و پایی من جدا شد و خون وان پر و ناخن از پر و پا جدا شدند
چون جوانی بود و قوت در بدن بود و منزل بقدر بیت کروه یا زیادہ قطع میکردیم چنانچہ
روزی از خانہ خود روانہ شدیم از کرکوجی بدائرہ شاہ آنزواب لہ شب اول منزل کردیم کہ بقدر
چهل کزہ میشود و یک پیلہ دلب مارا در مسجد دادند کہ بخورد و روز دیگر در مخدوم نوشیدیم
شب دوم آنجا کردیم و هیچ چیز نہ خوردیم و روز سومیم از آنجا روانہ شدیم تا در ہما شریف داخل
شدیم شب سوم بخدست حضرت قبلہ عالم رسیدیم و نیز فرمودند کہ در چو گاہ گاہ سہ گاہ و گاہ
دو فافہ میشد چنان منزل قطع کردی و نیز این بیت فرمودند بیت جوانی شد و زندگانی نماند
جہان کج مان چون جوانی بامد و قتی فرمودند کہ میان علیہ جعفر و غلام حیدر ہمراہ ما بودند
شب نزدیک سیتور شد یک فلوس نزد ما بود بان فلوس نخود خام خریدیم و خوردیم
علی الصبح از آنجا روانہ شدیم در ضالح پور کہ نزد احمد پور بود قدس حضرت قبلہ عالم رضی اللہ عنہ
حاصل شد قبلہ عالم قدس سرہ رسید کہ دوش چہ خوردی عرض کردم کہ غریب نواز نخود خام
تبسم کردہ فرمودند کہ نخود خام چہ خورش است بعدہ میان مشتاق را فرمودند کہ این علمائے
گر سنا آمدہ آمدہ اند ایشان چیزے بدہ میان غلام حیدر رفت و چیزے بیاورد کہ تناول کردیم
و نیز میفرمودند کہ شخصی نزد مسجد قبلہ عالم سکونت داشت درویشان کہ برائے زیارت قبلہ عالم
می آمدند ایشانرا منع مینمود شمارا درینجاہ حاصل شد کہ می آیند میفرمودند کہ رخصت حضرت شیخ
الشیوخ شیخ شہاب الدین بہروردی رضی اللہ تعالیٰ عنہ شخصی و شیخ بسیار اور رخصت مینمود و دو ماہ
اورا پنجاہ روپیہ نقد مقرر کردہ بود و درویشان کہ برک زیارت شیخ عالم آمدند ایشانرا منع مینمود
کہ شمارا درینجاہ حاصل میشود میباید بعدہ فرمودند ہمچنین بر دروازہ حقتا ابلیس شستہ کہ
مرد مرا رہزنی مینماید کہ بجناب حق سبحانہ تعالیٰ وصل نشود و ہمچنین دروازہ بزرگان مردم
ہستند کہ درویشان را رہزنی مینمایند لیکن چون کسی حق سبحانہ تعالیٰ را عیان بابتضیب
خیر و سعید کردہ از مانعت چنین مردم و ابلیس ملعون از وصال بجناب حق سبحانہ تعالیٰ
بزرگان نہ مانہ و نہ مانہ مصرع شہین چہ کند چو بہر بان باشد دست درین جا یکا ت فرمود کہ دختر غرور و

مرد و چون قصد اسلام نمود و مطرو و دودله اورا مالعت نمود و از اسلام آوردن
برابر اسم صلوة الله علی نبیا علیه السلام لیکن چون راعیان ثابته اورا ایمان نصیب
با ابراهیم علیه السلام ایمان آورد و با و نکاح نمود و از شکم او حق سبحانه پیغمبران را
چنانچه اسحق و یعقوب یوسف علی نبیا علیهم السلام و حم و مکر و دودله بر کفر شد بده حق
جل علائشه را بر مکر و دودله و مسلط گردید و بهر لشکر او را در دو نیم ساعت یا سه ساعت ملک
مسار نمود و پیشه که چشم او کور بود یک پامی رنگ داشت در دماغ مکر و دودله و فرود آمد به مذب
مینو و تا اورا ملک ساخت و نیز فرمودند که فرعون ملعون اشد کافر بود که دعوی خدای مینمود
حق سبحانه اورا به لشکر و دریا نیل غرق نمود لیکن چون بی کسی رضی الله عنهما صاحب
ولایت بود اورا نگذاشت قوله تعالی ذلک فضل الله یؤتی من یشاء و یمیر مومنین
و دودله شعیب علی نبیا علیه السلام بود و هر دو صاحب ولایت بودند و نیز میفرمودند که داود
موسلی علی نبیا علیه السلام صاحب لایب بود چون فات یافت حق عزوجل بهتر مومنین
را صلوة الله علی نبیا و علیه خطاب نمود که گستاخیهایی که تو بجناب مینمودی چنانچه ذکر
آنها در قرآن مجید چند جا بیان فرموده اند چنانچه در آیه انظر الیک در جواب و آمد
لن تر الی جای دیگر فرموده که گمان هی ای کافران که از حرمت مادر تو غیور می
نمودم اکنون گستاخیهایی و طریقه ادب پیش آر می نیز فرموده که قدرت حق تعالی
ست از پیغمبران کافر موجود میشود چنانچه حضرت آدم علیه السلام پیغمبر صغی الله بیک پسر
کافر شد همه کافران از اولاد او هستند و نیز نوح علیه السلام پیغمبر اولو العزم بود بیک
پسر او وزن او پسر و کافر بودند نوح و بالتی من ذلک چنانچه حق سبحانه در کلام خودی
فرماید کال ینوح انه لیس من اهلک انه عمل غیر صالح و در جامی دیگر میفرماید
خرب الله مثلاً للذین کفروا امرأه نوح و امرأه لوط کانتا تحت عبدین
من عبادنا صالحین فخانتاهما فلم یغنی عن اللہ شیئاً یعنی بیان کرد خدا شایسته
برای آنها نگردیدند و آن مثل زن نوح است که واعله نام داشت وزن لوط که او
میگفتند بودند آن دو زن زیر حکم دو بندگان شایسته گان من پس خیانت کردند و بان
بنده برگزیده بنفاق و مخالفت زن نوح علیه السلام قوم را گفت که این دیوانه است
وزن لوط علیه السلام قوم را از همان لوط علیه السلام خبر داد که وی پس فرمودند این پیغمبران از

چنانچه حضرت
اسحق و یعقوب
یوسف علیهم السلام
و حم و مکر و دودله
بر کفر شدند
حق سبحانه
جل علائشه را
بر مکر و دودله
و مسلط گردید
و بهر لشکر او را
در دو نیم ساعت
یا سه ساعت
ملک مسار نمود
و پیشه که چشم
او کور بود یک
پامی رنگ داشت
در دماغ مکر و
دودله و فرود
آمد به مذب
مینو و تا اورا
ملک ساخت و نیز
فرمودند که
فرعون ملعون
اشد کافر بود
که دعوی خدای
مینمود

دوزن از عذاب خدا چیزی را از آن دوزن نزن بوی خنق شد بطوفان بر سر زن
 لوط سنگبارید و گفته خواهد شد در وزقیاست و ابله و اعدا را آنکه در آید به دوزخ بایندگان
 دیگر از کافران حاصل این مثل آنست که کفار معاقب میشوند و نسبتی که میان معمران
 با وجود کفر هیچ فایده نمیدهد و نیز فرمودند که نون خون شومنه بود و از فرعون و عمل او
 بیزاری بود چنانچه حق سبحانه و تعالی در قرآن مجید میفرماید وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ
 آمَنُوا اِبْرٰهٖمَ خَرَعُوْنَ اِذْ قَالَ رَبِّیْ عِنْدَکَ بِیْکُمْ وَبِحَتِّیْ مِنْ فِرْعَوْنَ و
 عَمَلِهٖ وَبِحَتِّیْ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِیْنَ یعنی بیان کرد خدا مثلی بر آنکه اگر دیده اند
 و آن مثل زن فرعون است یعنی آنکه پسرم را حرم چون گفت ای دروگر من بنا کن
 من و بخت و خانه در بهشت یعنی ر مقام قرب خود مرا جایی ده آورده اند که چون بیایان آورده
 فرعون گفت تا او را چهار بیخ کرده در آفتاب بیفکنند حق سبحانه تعالی یکبار فرمود که به گرو
 و آمده به بالها خود ستایه کردند فرعون امر کرد تا سنگی بزرگ بردند و حکم کرد که بر سینه او بند آید
 دعا کرد و بار خدا را مرا خانه ده و حجت و برهان مرا از نفس ضییت فرعون کرد و آری او یعنی از خدا
 که مرا میکند و نجات ده مرا ز گروه ظالمین قطعیان تا بعد از فرعون باشد حق سبحانه و تعالی
 او مستجاب کرد حجاب از پیش او برداشت و خانه و حجت بگویند حاصل این مثل
 آنست که با وجود ایمان اتصال و باطن کفر او را هیچ عزز نکرد حضرت قبله من قدس سره
 میفرمودند که حقیقتاً در قرآن مجید میفرماید وَ مَا خَلَقْتُ الْاِنْسَ وَ الْاِنْسِیَّ وَ الْاِنْسِیَّ بَعْدَ الْاِنْسِ
 من باین آدمیان مگر بر آن عبادت خود و معرفت خود و معرفت زندگی آدمی و بندگی
 زندگی بی بندگی شرمندگی و نیز میفرمودند اگر چیزی از مال نقصان شود یا چیزی
 از مال بمیرد چنانچه گاو یا اسب و غیره غم نباید خورد که صدقه و بدله سرشود چنانچه در حدیث
 شریف آمده تَلَفُ الْمَالِ خَلْفُ الْوَسْیِ یعنی ملاک شدن مال صدقه صاحب این شود و نیز
 میفرمودند که میدو اصل جمیع معصیات و بلیات حب دنیا است ما دلم در دل سالک حب دنیا
 باشد اینی نباشد شاخها او نیز تازه هستند چون بیخ و دخت خشک میشود و شاخها نیز خشک
 شوند همچنین چون دل سالک حب دنیا بریده شود از جمیع بلیات و آفات و بخت سبحانه
 و تعالی گردد در حضرت قبله من قدس سره العزیز میفرمود که کار ابله پس علی الدوام زنی است
 بسبب عادت با دم علی بنیایا و علیه السلام میدارد و بی دم را ز کار نیک میدارد و درین باب

حکایت فرمودند که مردی باروت از خانه خود بسوی بزرگی روانه شد چون ویک
 رسید پیش او طایفه لولیان دید که بازی می نمودند منکر شده باز در خانه خود آمد بسیار بزرگ بود
 از و پرسید که در خدمت فلان بزرگ فته بودی برای ارادت چه حالست که از خدمت ایشان
 باز آمدی جواب که چون من نزدیک آن بزرگ سیدم پیشش روغن شیده و لولیان بازی
 می نمودند عفتا و شده باز آمدم چون این قصه باز نمود بزرگ که بسیار او بود و تاسف
 بخورد و فرمود که در آنجا لولیان و ندیکه ابلیس بود که ترا از ستاد ارادت آن بزرگ محروم
 ساخته شد این حکایت دیگر فرمودند که شخصی سپهر خود را بسیار بدست او و فرمود و در
 محکم سبق گیر حکم و الد برای گرفتن سبق روانه شد در راه می رفت ناگاه ابلیس خود را
 بشکل زن خویر و گردید پیش آن سپهر باز آمد و فریاد برداشت که این سپهر با من بد مغلی
 پیمان مردمان شهر از هر طرف بیرون آمدند پس شرمسار شده باز در خانه خود آمد و خواند
 را ترک نمود و ابلیس ملعون شادی میکرد میان شیاطین و میگفت من سپهر را از علم خواندن
 با و داشتم و نیز فرمودند که وقت شام جمیع شیاطین پیش آن می آمدند از هر یک پرسید که شما امروز
 چه کار کردید یکی گوید که دزدی کنانیدم دیگر گوید خمر خورانیدم دیگری گوید لواطت
 کنانیدم و هر یک محصیتی که بر آن مستعد میکنند بیان کند چون یکی از آنها گوید که طفلی را
 من از علم خواندن باز داشتم ابلیس خوش شده و در کنار خود میگیرد که تو خوب کار کرده که او را
 از علم خواندن محروم ساختی و نیز فرمودند که چون ابلیس از سجده نمودن حضرت
 آدم صلی الله علیه و آله و رخصتای فرمود که **إِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَى يَوْمِ الدِّينِ** ابلیس لعین عرض نمود
 که مرا مهلت ده تا رفو قیامت زنده باشم حقتعالی عزوجل فرمود **وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ** و او که با ابلیس
 گستاخی نموده گفت که من را و آدم را گمراه خواهم نمود حق سبحانه فرمود از تو و تابعان تو جهنم
 پر خواهم نمود حضرت قبله من میفرمودند که سالک میباشد که همیشه بر حجت و روکار امید
 بوده باشد از آنکه او رحم الرحیم است و او تعالی شانه خود فرموده است **سَبِّحْتَ كَهْتِي**
عَلَى غَضَبِي باید که از حجت از تعالی شانه یا لوس امید نیا شد زیرا که فرموده است **لَا تَقْطَعُوا أَمْرَ**
رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ الذَّكَاءَ تَحْتِ يَدَيْهِ بعد از آن این بیت بر زبان مبارک نهد **بیت کبر**
 الطاف که بی پایان بوده تا امید از رحمت شیطان بوده و نیز میفرمودند
 که سالک باید که هر کاری مرصی حقتعالی بکند یعنی مقتضای شریعت شریف که مقصد دین

مندرج است چنانکه شیخ سعدی قدس سره فرموده است بیت درین راه بحر مرو
 سحر زانکه گم آن شد که دنبال اسبی زلفت محالست سجد که راه خدا توان رفت جز در پی
 ... و هم فرموده که اهل اند محروف فی الله است هر کاریکه مرضی حقاً بوده باشد آن کس
 ... است سجد است حاصل کرده از دنیا برده اند و این بیت خوانند من یهدی
 ... وَ ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ
 ... فی النفس بکاریکه مراد و مرضی نفس باشند و این بیت خوانند وَ مَنْ يُضِلِّهِ
 ... وَ نَزِيزٌ مِّنْهُ يَفْضَحُ مَوَدَّةً وَ رَأُولٌ شَبَّاهُ مُحَرَّمٌ وَ آن اغار میزدیم صدی
 ... من حضرت قبله عالم بهادری ضی الله تعالی سجد منموش شدند که هرگز از طعام کینه
 ... وند کسی عرض داشت کرد که موجب خجسته این اند و صحبت در جوابش فرمودند که
 ... است درین مان بسیار جواو و طرق باطله خوانند شد و اکثر
 ... و دگر آنکه دامن رگان گیرند و در صحبت ایشان باشند و در و دگر بسیار
 ... و نیز میفرمودند که سالک باید که از صحبت بد مذمیان حج در آورده و اگر چه از صحبت
 ... و نبی و می موجود شوند هرگز اختیار نکند بلکه بر گرسنگی و بر سنگی گذاردن بهتر است
 ... و زری شخصی در حضور و قبله من کنارش نمود که مولوی عثمان سکنه
 ... و حکیم شیعه مشغول است و جواب فرمودند ازین امر
 ... صحبت بد کیشان بهم صحبتیان تاثیر میکند و نیز یک و حضرت قبله
 ... که گفت که شما چون برادران خود از سبب علاقه نوکری صحبت
 ... و باشید و چون خان کور و دیگر افغانان نوکری
 ... و در حضور پادشاه پادشاه قتل حضرت قبله ایشان فرمود
 ... و در صحبت بد مذمیان لغیم یافتن که در چنین صحبت سوال ایمان باشد مولوی
 ... ضی الله تعالی عنه حاضر بحضور عرض داشت کرد که بسیار مسلمانان را
 ... از ایمان خارج کرده اند که ایشان درین سبب از جهت صحبت اختیار
 ... حضرت قبله من موده است سالک باید که ادب هر کس پیشه خود را ندانند
 ... و بعد فرمودند که شرف پادشاه حضرت حافظ صفا محمد جمال
 ... حضرت من ادب بدان شیخ خود بجا آورد چنانکه شیخ خود

و این چنین دولت کم کسی میسر باشد که این نمره کمال عشق شیخ است و نیز فرمود که شنبی
و حضرت حافظ حال صاحب یکجا هم منزل بودیم و علی الصباح طرقت و ضربه طرقت شیخ خود را
گشتم و یکین من پیش از حافظ صاحب زیارت حضور مشرف شدم این بیت خواندند سیت
ما و مجنون هم سبق بودند و دیوان عشق و او را صبح از رفتن من کوچک گردانم هنوز و میفرمودند
که سالک باید که همیشه از عبادت حتماً خالی نباشد زیرا که هر که درین زبان این چنین عبادت
نزد و بمقصود خود رسد که او را و چندان جز از سابق میدهند و میفرمودند که مقصود دین دنیا
آنان حاصل کرده اند که الله الله گفته و موطبت نموده اند و این بیت خواندند سیت که کس کف
زمانه و بیا سفی و ایشان ده کف که حسنا الله و کفی و نیز میفرمودند که سالک باید که
همیشه از خطر نفس شیطان خوف باشد و ایمن از آن نباید بود زیرا که خدا از خطر ایشان آگاه
باقیت بعد فرمود که شیخ صنعایا و جو و چندین کمال و راعقه اوقات و ورقید بلای محبت ترسا
بچه گرفتار گشت و زار و گردن کرد چنانچه قصه او در منطق الطیر مفصلاً مذکور است و این جان
بخواندند سیت نفس شیطان میزد از راه تیرا تا میزد از راه چاه تیرا و دستگیری کن مرا که
دستگیر نیست که مرا جز تو دیگر دستگیر تا که هر کس گوید ای دستگیر کس گشته از در تو
نما امید ای امید و امید و امید و نیز قبله من فرموده است سالک باید که از هر چیز
خود را دور دارد بکے حکم نضاکردن دوم ضامن کسی شدن سیوم امانت کسی نزد خود
نگاه داشتن از آنکه این نصیحت از پیران ما بمریدان جاری شده آمده است و هم فرمودند چنانکه
حضرت فرید الدین گنجشکری شیخ نظام الدین دهلوی رضی الله تعالی عنهما وصیت فرموده است
چون بهمانان مسافران بر تو آیند و ترا فاقه باشد شکر خدای تعالی بجا آری که این نعمتی است
بس عظیم و فرمودند که این چنین شیخ برید کمال میفرماید و نیز میفرمود و که هرگاه این فقیر در
حضور حضرت قبله عالم مشرف شد در خانه خود دیگر قرار نیاید چنانچه یک ماه در حضور
می بودم و چند روز در خانه برین نظم میگذشت تا وصال مبارک حضرت قبله عالم قدس سره
مالی صاحب مرحوم فقیر گفتم که پس مرا خیال شده است که در خانه خود آرامی گیرم و از علما
و فقرا چندان تعویذ نگرفته که آوند پر ساخته بودند چنانکه فقیر از کمال جذبه حضرت عشق
مستولی شده بود لاچار بقراری حاصل بود و سیت محبتی است که دل را نمی دهد آرام و در نه نیست
که آسودگی نمی خواهد نقل سیر حضرت منظر منظر است که دو کوه را در رفته و چهار روز فرمود

این قدر بر زبان مبارک حضور شیخ خود بسیم فقیر هم رسیده که تمامی پوست زیرین بر روی
 من زپاشنه تا سرناخن جداگشتی و بیفتادی و از میان غلام حیدر که اکثر اوقات در سیر مسمت
 شیخ خود قبله عالم چهاروی با همراهی قبله من مسلک بودی نقل رسیده که من بارها معاینه نمودم
 که کفش ایشان از خون پاپرشد و قطرات از آن بر می آمد و ایشان از خود همچنان بی خبر قدم مبارک
 مردانه در سیر مثل معتادی نهادند و هرگز از جریان خون و زخمی شدن یا خیزنداشتند من بعد
 عرضداشت نمودم که درین جای نشینم سرگز اختیار کردند چون ربله ملتان رسیدیم بطن این کفش
 تنگ است لهذا پائی ایشان را مروح کرده است کفش دیگر فرخ خریدیم چون بغیر یک چادر
 نو قیمت دیگر موجود نبود خواستم که آنرا فروخته قیمت کفش را بخریم هر چند سعی نمودم جایز نشد
 و بعد از گفتگوی بسیار فرمودند که ما از خود هیچ خبر نیست غم دار که در قطع منزل تفاوت خواهد
 شد و هم فرمودند که یک مرتبه درین ملک حادثه لشکر طیمور شاه بادشاه خراسان که بر قلعه راول
 بجوش تمام تاخت آورد و محصور کرده مسخر نمود واقع بود این فقیر را شوق زیارت اقدام بوسی
 حضور قبله عالم قدس سره و انگیز شد و در اثنا طریق از سبب ویرانی ملک تمام خطر و واقع شده بود
 چون این فقیر از دریا بسند و عبور نمود میان حاجی جان محمد فرستاده حضرت میان صاحب
 نار و داله قدس سره العیز همراه باگشت چون در آبادی رفتم نزد فقیر یک تنگی موجود بود
 آنرا فروخته برای خرج راه برنج خریده همراه خود نمودیم و تنگه در شهر کرم پور رسیدیم آنجا
 به همت جاسوسی بدست مردم سنگهان اسیر و نظر بند گردیم اتفاقاً مادران شب باریان باز
 شد و مادر زیر مکانی حقیف که باریان را مانع نبود و به سرگین خرپر بود همه شب آب بخیل ستاده
 مانیم علی الصباح جمعی از لشکر سنگهان آمده غذا خواست و مادر و دروغن زرد و لشکر بیکان
 و او مردان را گفت که این رو جاسوسان نیست و به زبانی پویری گفت که سائین لوک همین
 یعنی مردان طالب خدا اند به چهره دیگر غرض ندارند و رخصت داد و وقت رخصت از کیفیت
 افواج از فقیر استفسار کرد که چگونه اند گفتم آنچنان مردان اند که اگر بنجر از سوار یکدله در آن زیر حکم
 این فقیر کنند امید که سنگهان از لاسو بیرون خواهیم کرد و جماعه دارند که بخندید و بسیار خوش گفت
 که سائین لوک یعنی فقیر راست میگوید القصه روانه شدیم چون قریب مکان حضرت قبله
 عالم رسیدیم مردان ما را دید تاخت آوردند و لیکن نیامین وادی پرآب بود ایشان قصد مار
 از آب میکردند ما نیز بدان طرف متوجه شدیم و قریب در آثار آب طریقین ملاقی گشتیم حاجی مذکور را

گفت آیات و دستهای پاره پاره آن باشد که مرا به پید که تمام گزنی مرا گرفته است بجز و شنیدن
 این سخن از مار و گردان شده یکطرف روانه شدند هنگامیکه بشرف پاهوس حضرت فکرم عالم قدر
 سره العزیز بهره اندوز گردیدیم که مبارک است فقیر کرد و قدر تبسم نموده فرمودند موت را
 بخوانید و لیکن او نمی آید و نیز حضرت قبله من قدس سره العزیز فرموده است که اگر درین زمان
 اصحاب بنی صلی الله تعالی علیه سلم با فرض موجود بودند مخلوق این زمان را کافر گفتند
 از آنکه مردمان این زمان متابعت شریعت از دست داده اند و مخلوق این زمان ایشان را گفتند
 زیرا که اخلاق و افعال ایشان موجب بیت بودند و از غرض نفس فارغ و این بیت فرمودند
 بیت یا رب همه خلق را بمن بدخ کن و از جمله جهانیان مرا یکسو کن و من
 میفرمودند که در وطن ما که کوستان است یک مرد از قوم جعفر عالم علم فقه بود و شخصی برای پرسیدن
 مسئله شرعی نزد او آمد و او در کار کلبه ای مشغول بود و کلبه گرفتن از دست و قصد کرد
 گفت چرا از من کلبه گیری و برای چه کار نزد من آمدی گفت برای مسئله پرسیدن عالم آن بهریم
 که برای راندن زنگاوان بدست داشت بیدریغ بر و زد و گفت و در نشو و مرا به نشو و طوط
 ساز بنشین چون ازین کافارغ شوم بتو مسئله شریعت بگویم و نیز فرمودند که شخصی را
 از اولاد با صاحب قدس سره در وقت مطالعه کتاب تشکی غالب آمد نزد و یک و ندر
 از روغن سیاه بود و آنرا آب تصویریده بکار بردند از کمال اشتغال مطالعه هیچ اختیار
 نفرمود و قسم فرمودند که مردم سابقه را از سبب قرب زبان نبوی صلی الله تعالی علیه سلم
 استعداد کامل بود و اکنون از جهت بعد زمان سرور کائنات علیه الصلوٰه و السلام استعداد و مردمان
 کم گشته است چنانکه شنیده شد که در وقت حضرت شیخ نظام الدین و زنگ آبادی قدس سره
 یکشت و آنها بنام دادند و در زمان فخر الاولین و الاخرین شیخ محمد خردینا و الدین جهان
 آبادی رحمته الله تعالی عنه در شب روز یک نان یا ریخته از بازار گرفته میدادند و کما
 آن هم میخوردند سالکان راه حق و فقر و فاقه صابر شده بکار خود هیچ تفاوت نوزند تا آنکه
 بسیار سالکان بعد از وصال ایشان جائی دیگر نقل نفرمودند بلکه بر آستان مبارک حجت
 حق پیوسته اند و در زمان حضرت قبله عالم رضی الله تعالی عنه آن دو وقت سالک را میدادند
 و اگر کسی را مرض الحاق شک در دادن او به چند متوجه نمیشدند و درین زمان این فقیران
 دو وقتی و جامه ها در روغن داد و او به ما علیحد از نان مقرر نمودیم تا که ام کس بخاطر جمع حشمت

را یاد نمایند و نیز میفرمودند که دکان حضرت قبله عالم رضی الله تعالی عنه بخوی بود و قیصر سائی
 نظری داشت آنکه از ایشان بحق دعا و صل شده اند از احاطه حضرتجا و زند و لیکن ایشان
 میفرض مردمان بود و هم میفرمودند که تاثیر دست مبارک حضرت قبله عالم رضی الله عنه
 بخوی و هر که دست ایشان گرفته از ابتداء تا انتها مشغول بحق گشتی والا در آخر ضرورتاً گشته
 بکار خود تمام مشغول گردید اکنون هیچ از خاصان چنین نیست الحال تمام قحط
 الرجال او قتاوه است و هم روزی فرمودند نقل دیدم از حضرت ابا بکر صدیق رضی الله
 تعالی عنه میفرمودند و قتی که آن سالت پناه صلی الله تعالی علیه وسلم را در محد شریف فرودیم
 بنور چشمها خام که بر محد مبارک نداشتند بودیم احوال سابقه ما از آن آفتاب هدایت
 بر چهره ما محفل نشینان و زمان تغییر گرفت و هم فرمودند که موجب نزول حادثات از زمان
 نوشته اند رفع خوف الحق عن قلوب الخلق و یقوم مقامها خوف الناس
 باید که رجا از خصلی باشد و الناس عن الخلق باشد و هم فرمودند که علم ظاهری شرط هدایت
 نیست لیکن یک سبب اسباب است و این مثل خوب شمشیر جوهر است که در دست
 باشد اگر دلق محکم باشد سر دشمن برود و اگر بزدل باشد بهمان شمشیر سرش بریزد پس اگر به
 تحصیل آن هدایت الهی همراه وی شد و حرب نفس و شیطان غالب خواهد آمد والا علم آن
 موجب ضلالت و دیگر خلق شود و زیرا که فرق و طرق باطله که غیر اهل سنت و جماعت است
 تمامی عالمان اختراع نموده اند ازین جهت فساد العالم فساد العالم که در
 جنت تنها میروند و نه در دوزخ بلکه بهر دو طرف با جماعت کشیر روانه میشوند و نیز میفرمودند
 که حضرت میان صاحب حاجی پور و اله قدس سره که از اعظم خلفاء حضرت قبله عالم است
 از جهت ضعف و باغ موی سر برابر نه گشتن و گاهی می ستروند بعد از وصال
 ایشان مردمان بلکه عالمان جنوب آنرا سید تصویریده مگو سر شعار خود نموده اند که شناختن آن
 بنیر آن نمیشود و هم فرمودند که روز این فقیر بچهرت قبله عالم رضی الله تعالی عنه تنها حاضر بودیم
 من متوجه گشته فرمودند آنکه بر سر میگردانند ما را مثل جن بنظری آیند و نیز فرمودند که مطالع
 فقرات شریف مورث جذبه است سالک را باید که از مطالع آن کتاب و دیگر کتابها سلوک
 خالی نباشد و هم فرمودند که پاس داری شریعت ایشان بجدی بود که روز کدام شخص در مسجد
 یک بیت باوازه بلند میخواند و بسیم مبارک سید فرمودند که ام کس سنت در مسجد غدره بخورد

پس از اساکت گردانیدند و ہم فرمودند این کہ میگویند کہ موسی سر داشتن سنت رسول اللہ
 صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم است سنت صرف فعلی است نہ قولی بسا امور مسنون خارج از کلمات
 و دیگر را بآن قنداکردن متمتع است و در کتاب این مسئلہ یافتہ نشد حضرت قبلہ فرمودہ
 سالک را باید در کار عشق دلیر و جواہر بودہ ہار محنت آن بجان دل بکشد اگر چہ از جانب معشوق
 ظاہر کشش اورا معلوم خواہد شد بعدہ فرمودند ہندی مجھ مرگنی حل سکے پنکھی کلا
 کٹھی پیری پریت کی چن چن کا کرہ مارہ و ہم فرمودند ہندی جیسی پت چکور نہ چاندنی واپی
 توڑ بہالی اسکی آہ جانی و ہم فرمودند در جنوب مرد عارف عنایت نام ظاہر و باطن آن
 موجب شریعت بود بعد از وصالش اہل طریقہ اویجدی بدعت اختیار کردہ اند کہ سرکہ در
 وی داخل میشود نماز ترک بیناید و همچنین مرد حبیب نام حضرت عثمان مروم کہ مشہور
 لعشہ باز است در خلفا حضرت بہا و الدین ذکر یست رضی اللہ تعالیٰ عنہم صاحب شریع
 و ورع بودند پس وصال ایشان مردمان اہل طریقہ ایشان موجب ہو نفس تارک الصلو
 و کاشت عورت شدہ لنگوت می پوشند و رشتہ ہا بر سر میدارند و مرکب دیگر امور منہیات گشتہ اند
 و این ہمہ امور بدیشان منسوب بینماید چنانکہ روز بخدست حضرت سید جلال الدین او
 رضی اللہ تعالیٰ عنہ شخص آمد و گفت امروز چہرہ ذات مبارک تغییر ست ایشان سنہ بزر
 زدہ برکو مبارک بالیدند پس از وصال ایشان مردمان بدعت اختیار نمودہ اند و خاکستر خود
 بالند و نیز فرمودند کہ حضرت قبلہ عالم رضی اللہ تعالیٰ عنہ اگر گاہی موجب عذاب حب
 داخل مجلس شریع میشدند بر دروازہ آدم پاسبان منصوب میکردند اندرون مجلس سوا محران
 بیچکس بار پیا فتنی و اکنون تہ چیز تمام مشہورہ اند مسئلہ وحدت وجود سماح و سکو شریز فرمودند
 کہ میان انہما کہ در سیر مضروب و در خدمت جوگی شدہ طلب تعلیم جوگ ساخت آن جوگی
 جواب داد کہ جوگ بسا مشکل امر است پس این ابیات گفت ہند کہ ہارا بارای کم جوگ
 واسکھیارند او تھی کم نہیں و نہیں چکے ڈوڈہ تی تہ پیرن مزی مارکے اوک سٹساوند
 نی تہ نسبین کیان دیان کھاشیچے او تھی کٹکے ملری کہادی پتن چو پرکے آرسی نال دیکھیں
 او تھی تھی تی روز گہساو نی نے نہ مراد از جوگی مرشد کامل ست از کم جوگ سلوک و از انہما
 سالک یعنی کشیدگی محن فقر و فاقہ و شداید و ریاقت شاقہ وصول بقصود علی محال است
 و نیز فرمودند سالک باید کہ دست بدان مرشد کامل دہد و صحبت آن ملازمت نماید تا اورا

مرتبه وصول الی الله حاصل گردد و آنانکه در ریاضت و زهد و ورع صحبت شیخ کامل شنیده اند
 ایشان اهتمام امر شریعت نمایند و این کمال نقص سنت و ستم فرموده اند سالک باید که پس از
 علی الدوام در زهد و تقوی و ورع کوشش بلیغ نماید تا ویرا احتقالی مرتبه بخودی نصیب
 گرداند که هم مطالب چنانکه حضرت بابا فرید گنجشکر قدس سره العزیز فرموده است از خود رستن
 بحق پیوستن بعد فرمودند **سبت** چو بخو گشت حافظ کی شمار و به یکجا که کاوس که را هم فرمودند
 سالک باید که همه خلق را چه شریف و چه حسین شفقت و رحمت ناظر باشد تا حق تعالی بر او رحمت
 کند محبوب جناب خویش گرداند بعد فرمودند عالم را باید که بر علم عمل کردن گشت الحمار کجیل
 اسفارا باشد بعد از آن فرمودند **یرفع العلم و یرفع العلماء** چنانچه نوشته اند
 اینچنین زمانه آید که شخصی قصد نکاح بنت اخ خود یعنی دختر برادر بخواند و در باب جواز آن
 معشیت خواهد نمود و سبکیس معلوم نباشد تا حکم جواز و عدم جواز نماید براند از صد کرده فتنه این
 مسئله اهل خواهند کرد و هر فرمودند که صحابه را رضی الله عنهم و بنی علیهم السلام و امور دنیا
 زیادت و مهارت و درک بود چنانچه خود صحابه را خطاب فرمود **أَعْلَمُ بِأُمُورِ الدُّنْيَا**
 و هم فرمودند هرگاه که دنیا مثل ریش شترکان گاه باشد گاه نباشد مدام از اهل دنیا
 غم و ماتم نرو و چنانچه از خانه موران بیرون نشود **سبت** اگر دنیا نباشد در دینیم و اگر باقی بشر
 پاسبندم و بفایده نقد عزیز عمر خود را در قید این بیوفای صفت نمایند و با خود نبرند پس باید
 که دوستی آن ذات که علی الدوام باقیست که سبت بسته صرف سازد که نفع و این درین
 مستقیم سبت و ستم فرمودند که چون نادشاه از ایران باغدر و فریب بعضی از امیران مملکت سنان
 بر دلی طف بر یافته بر تخت محمد شاه بادشاه هند در دلی نشست و شنیده بود که محمد شاه از
 شاعران زمان خودی مثل سبت ویرا گفت که شمر از شعر بگوئید محمد شاه فی الفور این سبت گفت سبت
 چشم عبرت برکش از قدرت قادر به بین و شامت اعمال با این صورت تا در گرفت و پسندید
 شخص ایران را از بیرون قلعه شاهی قتل کردند و صورت آن بر و نادشاه مشاهد گشت هندیان شور
 و شغب کرده گفتند که نادشاه را قتل کرده بیرون قلعه انداخته اند گهنگان که سبت بسته ایران را
 مغلوب ساخته قصد اخراج از شهر دلی کردند درین اثنا نادشاه را اطلاع سازند از قلعه
 بدرآمده معاینه کرد که در زبان خاص و عام حکایت قتل شدن و کشته شدن تمام است پس
 برپیل سوار شده منادی نمودند اما سوگو داشتند یکی از وزیر خود مصلحت کرد و رسید اینچنین

سبب او چاره این چیست وزیر گفت معلوم میشود که اسم عظیم از پیشانی شما محو کرده اند چنانچه
 سوگرواگی این موضع تخلصی تصور نخواهد شد بصلاح دید آن از اینجا فی الفور روانه شد
 و در ملک خود رسید بعد از انعقاد ایام معدود و از دست خود یکم و از اقر با کشته گشت و فرمود
 که سالک را باید که در حق حاکم وقت دعائی بکنند خواه مسلمان باشد خواه مشرک خواه
 ظالم باشد خواه عادل بلکه دعا کند تا در حکم آن سستی نباشد زیرا که درستی حکم نقصان
 خلق الله است و در قوت عین مصلحت بنا بر این شیخ نسک قدس گفت بیت حکمت
 محض است اگر طبع جهان فرسین خاص بند مصلحت عام را چنانچه بعد از مردن رحمت
 دَخَلَ النَّارَ وَالسَّعِيرَ قَالَ لَيْدٌ مُضَعَفٌ حَكَمٌ رَدِيدٌ وَبِأَيِّ حَلَقَةٍ دَر لَافِئَتِ النَّارِ
 کشته شده اند پس فرمودند بیت حاکم است و یفعل الله ما یشاء - کور عین رو انگیز و دوا
 روزی قاضی نور محمد در حضور عالی ذکر کرد که روز قیامت حقیقتا امام عظیم امام فنی
 علیها الرحمة را پیش خود بر کرسی زرین نشاند و ابلیس حاضر کرده فرمان دهد که حکم و سید و حق
 که در زمین غیر و ناحق زراعت کشت نماید پس هر دو امام فتوی بخوی خواهند داد که آنکس زمین را
 از زراعت خود فارغ کرده باز مالک دید پس حضرت من فرمود رباعی کَلَامٌ فِي الْكُوفِ لَا يَلِيسُ
 لَا مَلِكَ سَلَامَانَ وَلَا يَلْقِيسَ ۚ فَالْكَفُّ عِبَادَةَ ۚ وَأَنْتَ لِلْعَنَى ۚ يَا مَنْ هُوَ لِلْقُلُوبِ
 مِقْنَطِيرٌ ۚ وَبِمُفْرَسٍ وَنَدَ كَسَالِكُ رَابِئِ كَرَامَتِ ۚ وَاجْرَأ سِلْسَلَهُ خُودِنَا
 بلکه در عشق و محبت موی چنان مستغرق باشد که گاهی بجز یادش هیچ چیز در دل آن نیابد بعد
 این بیت فرمودند بیت احمد تو عاشقی مشیت ترا چه کاره دیوانه باش سلسله شد نشد نشد
 و هم فرمودند سالک باید که در بند خوردن و پوشیدن نباشد بلکه بدان چه حق تعالی ویرا دهد
 قانع باشد بعد از آن این رباعی خواندند رباعی اگر کنی بویا و پوستگی ۚ و تنگی پر زور و
 دوستگی ۚ این قدر پس بود جمالی را عاشق رند لا ابالی را ۚ و نیز فرمودند سالک را باید
 که لاف عرفان نزد دنیا که هر که عارف باشد از دعوی مبرا باشد و این بیت خواندند بیت
 لاف عرفان میزنی امی عارف لا غرر شست ۚ نغمه قنوس با الیک چک چک کاره ۚ هم فرمودند
 سالک را باید که هر فعل ایزد تعالی را عین حکمت پندارد و اگر چه بر آن طماع نداشته باشد بر و
 اعتراض نکند که اعراض کند فرمود و فی الدارین چنانچه در حدیث وارد است فَعَلِ الْحَكِيمُ
 كَيْفَ خَلَقَ مِنَ الْحِكْمَةِ ۚ وَرَخِلَ مِنْ حِكْمَتِهِ مِمَّنْ لَزِمَ اِيْدَ تَعَالَى اللَّهُ عَنْ ذَلِكَ عَلَوُ الْكِبَرِ ۚ

چنانچه در اندک دادن رزق بندگان خود فرموده است وَلَوْ كَيْفَ اللَّهُ الرَّزْقَ لِعِبَادِهِ
 لَيَعُوْا فِي الْأَرْضِ وَهُمْ فَرَمُوْنَهُ حَقُّنَالِي از ظلم پاک است و اگر کسی را بکروسی برسد از
 شومی اعمال خود بوده باشد چنانچه فرموده است إِنَّ اللَّهَ لَيَبْطُلُمُ لِلْعَبِيدِ مَن
 كَسَىٰ أَوْرَاقَ الظُّلْمِ وَتَعْدِي نَسَبَت كُنْدَا فَرُود و نفوذ باند منها و هم فرمودند که شیخ محی الدین
 بن عربی قدس سره فرموده است الْوَجْدُ كُلُّهُ خَيْرٌ لِّبَعْضِهِ بِرَأْسِ اعْتِرَاضِ كَرْدِه اند که فر
 هم وجود است در وجه چیز است جواب داده اند که تعظیم اسلام در وجود کفر است اگر وی
 موجود نشدی تسلیم اسلام می گشتی چنانچه گفته اند الْأَشْيَاءُ تَبْلِيْغٌ بِأَصْدَادِهَا
 یعنی مصرع ضد تبیین نشد جز بصدقه و هم فرمودند سالک باید که در عملیات تفضیع وقت بگذرد
 و نیز آن مانع راه فقر است و مقصود اصلی یاد کردن حق است وقتی غالی نباشد مطلب بر
 امر مستور است پس این بیت فرزند بیت پس از چهل سال این معنی محقق شد بخاقانی که بگوید
 باند بودن به از ملک سلیمانی و این نیز فرمودند هندی آپنی چار یو پل نین اپنی لیسین
 و بیچی کسائی تیریان میری اوگن و یکجه نه بیج و سی پیتی سی دلی یار یار اندی نه مننه پلون دور
 کرطان کریشیج و هم فرمودند سالک باید که بجان و دل دریا و حقیقتی سعی نماید تا او
 لعنت کشد و صفائی باطن دست دهد که عبادت بغیر آن هیچ سود ندارد یعنی تا آنکه مرآب
 دل از رنگ پاک نشود مستحق تاب پر جمال جانان نه گردد و هم سالک باید که عجب و تکبر فروزد
 که ابلیس از ملعون موقوف لعنت در گردن انداخته نفوذ باند من ذلک و هم از عبد المجید
 خان که یکی از مریدان پاک اعتقاد حضرت قبله است بسبع پیوسته که روزی در مجلس حضور
 حاضر بودم و حضرت صاحبزاده میان فراموشی حضرت قبله رضی الله عنه بودم و هم حاضر
 کتاب و کلامی ایشان میفرمودند و در اشارت محاکات فرمودند که شب بجاوت نشسته بودم که
 شخصی حمار بدست داشت حاضر شد آن حمار را از من و رسته از راه غیر معتاد آمد پیش من
 بنشست درین امر شگفتی از وی نام و کار پرسیدم گفت من شیطا تم بنا بر صحبت تو آمدم
 با مرآتی نفتم ما را از شر خود امان خواهی داد گفت ایزد و تعالی و حفظ خود از مکر من اما و نه است
 خاطر همه را بعد از بسیار حکایات فیما بین قرب خود و جناب یزد و نشان بر شک تمام بیان
 نمود و گفتش اگر احوال بصدق و دل خالص حضرت آدم علی نبینا و علیه السلام سجده بجا آری بجناب
 حضرت کریم موقوف است که رتبه سابقه عطا خواهد فرمود و جواب گفت همان وقت امر الهی را بجا

نیاورده لم الحال شری می آید پس روانگی کرد و تشریف مرا سپرده گفت پس مرا از خود بهتر
 دان کار تو در ترقی همیشه باشد و هم فرمودند سالک باید بچسبند حقایق نظر کند
 چنانچه شاعری گفته بیت خاکساران جهان از اجقارت منگوشاید آن هم گرسوار باشد
 که مردمان خدای تعالی بسا نوع است بعضی آنکس اند که خود را میداند و دیگر بر احوال ایشان اطلاع
 نیست بعضی از آن قبیل اند که عند الله رتبه ایشان بسیار است از احوال خود خبر ندارند
 تا خود را از خلق دور دارند و نه خلق را خبر تا از ایشان یاد نگین کنند و اگر ایشان را بدست کسی
 مگر وی رسد حق تعالی مخلوق را بجا و نه مبتلا گرداند پس مولوی خدا بخش که مولوی محرم که
 خوانان پاک اعتقاد حضور بود گفت از بهجت خواجہ حافظ فرموده است بیت حافظ اگر وصل خواهی
 صلح کن با خاص و عام با مسلمان الله الله بایرین رام رام فرمودند همچنین سبب گزینش است
 اگر صد آدم مقرر سازمی در و یک صاحب نسبت باشد و اینکه ظالم را شاد و سیر نماید یک قسم
 و نیز فرمودند که حق تعالی ببلای که فرمودانی جاعل فی الارض خلایفہ از رو حسن گفت
 یجعل فیہا من یفسد فیہا و یفسیک الدماء و یخن نسیم محمدک و نقدرش لک
 چون حق تعالی ای قاعلم کما لا تعلمون فرمود پس تمامی ملائکه از جهت تا قلم کلاه سپاه بودند
 پس از سبب طعن کردن خدا متکبران آدم گشتند و از حیوانات برگزیده غار می روای
 کور و کساخت از حیوانات بجز می پایی ایرانی زبان که دند و لیس را بسبب یک سجده کردن
 گفتن آنا غیر من طوق نعمت و در گردن انداخت زنها رخ و را از بچسبند بهتر از این تا محبوب
 و مقبول حق تعالی گردی قهرم فرمودند چون حق تعالی اراده ساخت جسد مبارک خلیفه خود
 حضرت آدم علی نبینا علیه السلام پیدا کرد آسمانها و کرسیها عرض داشت کردند که از ما جسد شریف
 حضرت باید آفرید فرمود و خاک ساکت ماند پس از خطاب یزد تعالی شد که تو حیر او رین باب
 عرض کردی گفت آنها که اشرف و اعلی از من بودند استحقاق ساختگی جسد مبارک نداشتند و چون
 را از آنها کمتر دانسته ساکت ماند پس حق تعالی عجز و فروتنی آن قبول فرمود ببلای که خطاب فرمود
 که از خاک تشبیه نموند چنانچه شیخ ازین معنی ابشارت فرموده است از تو اضع خاک مردم میشود
 نوزاد از سر کشی کم میشود و چون جسد مبارک تیار نموند در تفریح روح چهار روز از حکمت بالغه
 خود توقیف فرمودند و آن حکمت اندراج و اندراج اسرار الهی بود و هم حضرت قبله من علی بن
 توحید این باعی بر زبان مبارک را ندانند باعی آن توحید من که صوفی ام انخیا تیشش

خوانند: اشہی لنا و اعلیٰ من قبلہ الخداراہ حافظ بنحو و پو شید این خرقہ می آلودہ اسے شیخ
 پاکدامن معذور دار ماراہ و ہم فرمودند کہ مردی عصام الدین متقی کہ در بلدہ ملتان سکونت
 داشت بر قول حضرت مولوی جامی قدس سرہ مصرع یکبار میر و ہر کسی سیارہ جامی بار بار
 اعتراض نمود نسبت بدو رخ کرد پس دوران ایام شخصہ کہن جامہ قریب آن مسجد کہ در دے
 متقی مذکور نمازیگزار و دودہ انداختہ نشست شخصی بہنگام سحر بموجب عادت قدیم از خانہ
 بیرون آمد آنرا دید کہ ہر اعضا او جدا علیحدہ شدہ اوقات بہت آزار معاینہ کردہ باز گشت
 و مردان را خبر کرد کہ امشب دزدان آن درویش را قتل کردہ عضو عضو نمودہ اند پس بہ ہمراہی
 مردان بر سر آن رسید نگاہ کرد کہ نشسته است متعجب شدہ از تماش و موجب واقعہ پرسید
 گفت نام فقیر عبد الغفور است و از اونی غلامان حضرت مولانا عبد الرحمن جامی ام کہ فرمودہ اند
 ہیکبار میر و ہر کسی الخ پس توجہ طور بان نسبت دروغ میکنی بعدہ نادم گشتہ سعادت
 کرد جامہ نو پیش آورده الحاج بر سکونت چند ایام نمود و لیکن آن غریب در بحر عشق و دہشت
 نہ جہا را و نہ سکونت اختیار فرمود فی الحال بدین شدہ آورده اند کہ حضرت
 مولوی صاحب لوی محمد علی مراد بود عالی ہمت بکمالات علوم ظاہری و باطنی
 پیراستہ و دور طی کردن منازل در بحر عشق نظیر داشت کہ در آخر عمر خود بحضرت قبلہ من علامت
 فرمود در ایام محدودہ از و ضلایان کامل گشتہ اواز اعظم خلفا حضرت قبلہ من است چند روز
 در مشرف شدن بجناب علیہ و مکان خود مکہ شریف است توقف نمودہ عریضہ خود مشتہر طلب
 اجازت آمدن بحضور مرسلہ استند قبلہ من بمقتضی استغنا جلی خویش یک باعی متضمن تحریر
 آن یک باعی تصنیف فرمودہ بطرف آن مرد عاشق صادق ایستادہ باعی صوفی میا
 کہ مشرب زندانت ہمایاہ این جاچہ کار داری زندانت ہمایاہ ناموس پارسائی
 کردی تو مدتی ہاہ این جا شراب خواری زندانت ہمایاہ حضرت مولوی صاحب اللہ
 تعالیٰ عنہ بعد از مطلع شدن بلا فرصت روانہ شد و در جواب یک باعی خود تصنیف کردہ بعد از
 مشرف شدن حصہ معلی گزارش ساخت و آن این ست رباعی من برک دین دینی
 سو تو بہ آدم نادین دہم بر سو تو بہ نام و ناموسم ماندہ جیہہ تا کہ پائی انداختم در کوی تو
 پس قبلہ من ایسان بکمالات باطنی سرفراز فرمودند کہ زمرہ علمای آن طرف کہ بس
 منکر حال این طایفہ عالیہ بودند ہمہ را در زیر علاقہ غلامی آوردند ایشان اسیر عشق محبت

شیخ خود چنان گشته اند که بعضی ازان بعد از رحلت نمودن آن منظر کمالات و طن اصلی
 خود گذارند بر مرقد پاک سکونت ورزیده اند حضرت قبله من فرموده اند که ساکنان باید
 که از محبت اهل دنیا دور باشند که چون ایشان در دنیا فانی شوند خوف حق تعالی از دل ایشان
 بالکلیه بریزد چنانچه مورچه که بریدن کسی صعود کند آنکس را در از خوف احتمال نشیندن
 از بدن خود دور سازد این قدر ترس خدای تعالی در دل ایشان باقی و هم فرموده اند که ایشان
 نصیحت از خدا تعالی و رسول علیه السلام نباید کرد زیرا که ایشان با نسبت دشمنی حق پیدا شده
 باشد پس سخن پیش دشمن نباید گفت بلکه ایشان را ظانی باید کرد قبله من در شهر مدینه مدینه
 نماز عصر در مسجد مبارک شسته بودند در خدمت ایشان بسیار علماء و صلحا را اغتیار به طریقت حاصل
 بودند شخصی شیخ احمد نام که او را زینو گفتندی آوردند می پر از آب در خدمت آورد و گفت که این
 آب از چاه نواحی است کرده من است تناول فرمایند که چگونه است پس حضرت من قدری
 ازان آب خورده فرمود که آب چاه تو از آب چاه داد و اله بسیار شریف و ترست آن مرد
 در جواب گفت که این از سیاست چرا که اگر ذات گرامی این غلام را مسیح و در پی عطا
 فرمودی آنچه امکان خانگی خود داشته بودم تمامی خرج نموده و انصرامی جای نرسیده بود پس
 حضرت قبله فرمود این چنین نیست که تو گفتی بلکه دهنده دو مانده است من بسیار شیخ از آنچه
 اخیر تر نشسته بودم دل گفت مسلخ مذکور شیخ زینور اواده شو خون مکان بیرون شهر بود
 تا روز توقف نموده شد بعد از صبح صادق شدن نذر عادت قدیمه که مسنون طریقی است
 ختم مانده که بعد از نماز فجر ترا طلبیده مبالغ مذکور را دانستیم از نعم گرفت پس همان وقت
 در خاطر من آمد که این قول حضرت قبله من مثل فرموده مولینا روم قدس سره است بیت
 از پی روی شایسته مومنان و وحی دل گویند این را صوفیان و مقرر است از آنکه
 بگفته دل قرار گرفته اند پس معلوم شد که مراد از وحی دل وحی است مردی واصل نام حاضر
 بود گفت که من تا عرب و عجم بسیار سیاحت نمودم مردی مثل فاضل سارک که بحثش بسیار
 و شتران و دیگر جای پایان و جامه ها و تقوید و دانه ها و آرد و نان و ادویه مر لیمان بنمایند
 مع ذلک گرامان را را و حقیقت میفرمایند هرگز ندیده ام حضرت قبله من در جواب آن فرمود
 ای میان واصل من گوشه دار چون من از وطن خود که کوه در است بنا بر خواندن چهل
 و دین شهر در مسجد سفید سکونت ورزیدم مرد سفید بافت و طیفه با من پیدا و برد آن سگ

بودے و من از ان بسیار تر سناک بودم از صحن مسجد که بلند از آن خانه بود نگاه میکردم
 اگر آن سگ بر در آن نبود کسی پس و دیده آن وظیفه از آنجا گرفته میخورم والا آن روز
 بفاقه میگذشت من بهانم ولیکن ذات حق تعالی کهیم است پس نگاه باید کرد که مردان خدا تعالی
 چگونه با وجود اینکه صاحب سحر رفیع باشند چگونه شکر و تحسین نعمت حق تعالی مینمایند و در
 کلام و وجود ایشان شائبه نفسانیه هرگز صورت نمیدونند و نباشد از آنکه عراقی رحمه الله علیه فرمود
 است بدیت گل توحید نروید برینے که در و + خارشک حسد و کبر و ریا و کین است +
 بلکه از وجود خود تپای باشند و هم فرمودند و العفو عین رسول الله مقبول و هم فرمودند
 سالک را باید که ما خیر بر خود لازم گیر و قلّة الطعام و قلّة الکلام و قلّة المنام و قلّة
 الصّحبة مع الأنام تا کامل شود و هم فرمودند صَحْبَةُ الْأَغْنِيَاءِ تَمِثُّ الْقُلُوبُ
 فَلَوْ كَانَتْ سَاعَةً و هم فرمودند بر کثرت تواضع ایشان اغما و نباید کرد که کثرت
 التواضع علامة التقلق است و دنیا سیر بسیار شدن + در پی آن کوخن چون
 خورشیدن + و هم فرمودند فَاَقْتُلُوا الشُّرَکَیْنِ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُنَّ مَشْرُکَیْنِ عِبَارَت
 از نفس و شیطان باشد خواه اهل دنیا بقرینه قول انبیا که صحبت بر این تقدیر مراد از قتل
 و کراهت صحبت یعنی هر جا که اهل دنیا یابند و کراهت از صحبت ایشان صحبت و هم فرمودند صَحْبَةُ
 الْأَغْنِيَاءِ سَمٌّ قَاتِلٌ و هم فرمودند که فاعل هر کار عشق است و در کار دیگر سبب است باز و
 عشق سیر و ادب است و نیز فرمودند هذلی عشق سیرین سیرتے آئے + تا میان اینها کون
 صاحبان نون پیرا و ن آئے + و هم فرمودند پیت عشق آتش است پیر جوان را خبر کنید
 من بخیر شدم اگر از خبر کنید عاشقی چیست برونده جانان بودن + دل بدست
 دادن حیران بودن + و حضرت من فرموده است سالک باید که در اعمال صالح کوشش کند
 فرود و ز قیامت بهشت را ببیند گویا گوناگون جوها و حور و مقصورات بسیار کند
 و باعمال صالح و خیر را به کز و همگ و کارها از آتش پر کنند و از روز هر کس موجب و از جزا
 خواهند و هم فرمودند بزرگ بهشت و وزح را خالی مشاهده کرده بجنابین و تعالی عرض
 نمود که من بخلاف این اقع می بیند اشم درین چه حکمت فرمود هر که نیک باشد بهشت و
 اعمال خست و باغ و مقصور و غیر آن خواهند شد اگر چه بد باشد بد و زح در این اعمال سیه و مار و کرم
 ناز جزا آن خواهند شد روز میان محمد یار منشی در حضور حضرت قبله گفت که فاعل حقیقی است

حضرت صاحب فرمود سرچا که بنیانی است و مکنز اجمع الصفا و هم فرمود
 المکنزات شمسیت راحته الوجود و هم فرموده اند فعال کیا یزید و فرمودند بیت
 حکم است او یفعل بندایشان کوز عین درواغیز و واد و هم فرمودند بنده فاعل مختار است
 لیکن در مختار بودن اختیار ندارد و تیز فرمودند چون قاضی بر مسند قضا نشیند جنت است او
 در دوزخ پرچپ چون موجب مقدمه انفصال نماید بهشت خوش شود و ز فرشت میزند و در دوزخ
 گیر شود و اگر بر خلاف آن منفصل سازد و دوزخ در فرح آید بهشت در گریه هم فرمودند سالک باید
 عیب نکند تا هیچکس عیب نکند و هرگز خوش باشد و این فرمودند بیت تو نیک روشن باش تا ترسک
 بقصر تو گفتن نماید مجال و نیز فرموده اند هر مصیبت ببار مردمان نازل شود واقع آن و در شرف است
 و آن این است اللهم صل علی محمد و علی آل محمد و بارک و سلم و دیگر
 صدقه و آن علی القدر لا یمکن لان الصدقة یرد البلاء و هم حضرت من فرموده اند
 هر که حق تعالی محبوب خود گرداند از وی بغیر افعال مرضیه هرگز صادر نشود و هم فرموده اند
 سالک باید که غم دین خورده مقصود و این نظم غم دنیا مخور که پیوسته هیچکس در جهان
 نیاست و غم دین خورده غم دین است همه غمها فروتر از دین است و در دین میان محمد
 نشی پیش حضور قبله من عرض نمود که بادشاهان و پادشاهان عمارات عجیب کرده اند حضرت
 فرمود که بقا ذات الهی راست و دیگر همه چیز را فنا پس این بیت بر زبان نازده پناهی بلند می
 پستی توئی همه نیستند آنچه هستی توئی و هم فرمودند سالک باید که طالب سالی باشد نه طالب دنیا
 که حب الدنیا را نسک خطیب در خبر واقع است بعده فرمودند شخصی ایمان خود به هزار پیر
 نقد فروخت بجز در دقتن و می سیاه شد بخود مالند و بعد از سه روز مرد پس این بیت
 بر زبان مبارک ننداشت بباد اول آن فرومایه شاد که از بهر دنیا و دین سیاه و هم فرمود
 گرفتار این نیست نهان و جمع کردن آن ممنوع است فرمودند سالک باید که هر چه تشنگی او را عطا فرماید بخورد
 و بدو هر چه پناه و اسفان ببارت بلکه تر که از آن سیده و در محشر و این بر زبان مبارک ننداشت که آن
 برآمد خواجه مرده خورده و خورده مانده و مانده برده بیت طبعی سی پوچھا زینجانی علاج اینیاد
 که آنچھ پر دواهی سورہ یوسف کا دم کرناہ یعنی درو عاشق صادق را باید که در طلب و
 عشق مثل جو آنمرد بوده باشد تا آنکه بذات مطلق فنا حاصل کند این بیت بر زبان مبارک
 رانند بیت حافظ و عشق بازی کم ترن بند و مباحش و کو بر اسے مرده سوز زنده

جان خویش را به دهم فرمودند که حضرت محبوب الهی در خدمت حضرت فریدالدین گنجشکر
رضی اللہ عنہما بشرف بیعت از دلی آمده بهره مند گردیده باز در دلی رفت نزد بقالی که از او
قرض برداشته بود و بیشتر در آدای آن نهادن میفرمودند این بار خود بخود و فتنه از جمله نصف
آن خود را اخلاص نموده بقال حیران گشته پرسید چندین روز کجا بودی فرمودند در احوال
گفت نعم از جای اسلام آمدی تا این کار کردی پس این بیت فرمودند بیت سالکان
اسلام اگر آسان بدی و هر کسی چون شبلی دادم شدی و نیز فرمودند سالک را باید که احوال
توحید حالی کو شد و آنرا همیشه از حق طلبد تا او را نصیب گرداند و در توحید سانی که این بند و انرا
هم باشد چنانچه بیت منشی بهاولخان بخدست حضرت قبله عالم رضی اللہ تعالی در خط این
بیت نوشته بود بیت هر جا که نهم گام تو هم گام منی و هر جا که نهم روی تو مشهود منی و این بیت
برسان بودند از حال چنانچه مولینا فخر الدین عراقی از حال گفته است نه از قال بیت چو
کردند راز خویش فاش و عراقی را چو ابد نام کردند و در موضع دیگر فرموده بیت عشقم که
در دو کون و مکاتم پدید نیست و عنقهای مغریم که نشاغم پدید نیست چنانچه مولانا جامی
قدس سره معرفت عالی فرمود در باغی گلرخ خویش گفتم ای غنچه دامن و بخت پیشش چهره عشوه گران
زوخنده که من بکس بمان و پر پرده عیان باشم بی پرده نهان و هم شیخ نظامی از معرفت
حالی گفته است بیت پناهی بلندی و پستی توئی و پستی نیستی توئی و چنانچه خواجہ
حافظ رحمتہ اللہ گفته رباعی آن تلخوش که ام الحباشش خواند و اشبه لثا و ا حله من
العذار و حافظ بخوبی شنیده این خرقه می آلوده امی شیخ پاک دامن مسدود و ارمایه و چنانچه
حضرت محی الدین عربی گفته رباعی لا آدم فی الکون و لا ابلیس و لا ملک سلیمان
و لا بلقیس و فالکل عبارة وانت المعنی و یا من للقلوب مقناطیس و حضرت من این ابیات
را در مجلس بسیار میخواندند و در قاضی نور محمد در حضور حضرت من عرض کرد عافیه که حاکم
وقت اهل اسلام و عادل بر ما شود از کفار بسیار تنگ آمد ایم حضرت فرمود حاکم حق تعالی است
این خوانند لکین اللہ یا حکیم الحاکمین باز عرض کرد و آخر الامر جواب می دهند شاید منویم
که برای پیسر بویه زن منادی کرده اند هم فرمودند سالک باید که همیشه بر مریضی حق تعالی گردن
انداخته باشد قدم از سر خط آن بیرون نهد که عین خطا و کفرست پس این بیت بر زبان مبارک
مولودارانشانند بیت کار با برخواستن خود ساختن کار خداست و بندگی تو نادان پس خدا

این چنانچه حضرت قبله من فرموده است سالک باید که آنچه او را از فتوح برسد اگر تو اند بدید و الا خود
 اند و بر آن چه اگر اندک باشد قناعت کند و از کس قرض نستاند از آنکه قرض محبت را همچون مقرض
 منقطع سازد این بیت فرمودند بیت ده شان قرض مستان نیم چیه : فان القرض مقرض
 الهی و حضرت من فرموده قاضی نور محمد را که ذکر کردن دنیا نزد این جانب کفرست چنانچه حضرت
 مخدوم حاجی شریف ندنی قدس سره کسی ذکر دنیاوی کردی او را از مجلس خود بیرون کردی چون خادم
 را عادت حضرت معلوم بود چون کسی زیارت بزرگ زیارت آمدی و اگر گفتی مبادا که ذکر دنیا پیش
 حضرت کنی و قبله من فرموده است سالک باید که گاهی از خلوت بیرون نیاید بجز ضرورت چنانچه
 بر طلب جماعت رفتن بسوی مسجد که نماز بیجا است نزد بعضی فقها جایز است یا برای جنازه که حاضر
 شود یا بر عیادت مریض و هم فرمودند که از صحبت عام خلق پرهیز نماید و صحبت خاص تمام میل دارد که
 صحبت ایشان بفضیلت انانیت و صحبت ایشان بختی بختی است و نیستی چنانچه مولینا
 روم گفته است هر دلی را بوج کشتیبان شناس و صحبت این خلق را طوفان شناس و هم در
 حدیث است که السلامة فی الواحدة والا فأت بدین الاثنین حضرت من فرموده است
 سالک باید که گاهی از ذکر حق تعالی خالی نباشد و این بیت فرمودند بیت ذکر گو ذکر تا ترا جان
 است و پاکی دل به ذکر زودان است و تا تو فانی شوی و ذکر بزرگه ذکر خطیه که گفته اند آنست و
 هم فرموده اند که مداومت ذکر کوشش نماید که او تعالی اجر عابدین را ضائع نکند چنانچه خود فرمود
 است انما لا یضیع اجر من احسن عملا و هم فرمودند سالک باید که حوصله با بر داری
 خلق کند و کسی را رنج نکند بلکه هر کس را خوش دارد که در خوشدلی ایشان نزول محبت چنانچه در
 حدیث آمده است رحموا نرحموا و چنانچه شیخ عطار رضی الله تعالی عنه فرموده نظم بر دباری
 و قادی گزین و تا شود اسپ مراد ز بر زین و خاطر کس را مرغان ای پسر و در نه خور
 زخم بر جان و جگر حضرت من فرموده است سالک باید که از دنیا دور باشد و نیاز مثل گلخن
 سف و طالب آن خربا بر استشهاد این بیت بر زبان مبارک نندازد بیت چیست دنیا
 سر سبز بپیش شدن و در پی آن گوشتن چون خرف شدن و نیز فرمودند اگر چه در دلش را
 از جهت مکاشفه معلوم باشد که این امر بحسب مرضی ناشدنی لیکن از سبب دیت او را تشبیه
 که همواره دعا طلبد که کمال فقر در آن عبودیت و بجز منصوبت هم مثال مرگوست که خود دعا
 از فرموده است اذ غوی انی تحت لک و هم فرموده اند سالک باید که همیشه بر کارهای حق

رضا مند بوده عین صواب و صحت پندار و پس این بیت بر زبان مبارک انداخت مصلحت
 آموز نشاند ترا و در بر آنگونه که شاید ترا و هم فرموده اند سالک را باند که همواره بجناب ایزد
 نشان به خشوع و خضوع بوده به گریه و زاری مقصود خود طلب سازد تا بروی ابواب رحمت
 کشاده خوابند شد پس این بیت فرمودند لفظی تا نگردد کدک حلا فروتش و بحر بخشایش
 کجا آید کجوش و تا نگردد ابرو کے خند و چین و تا نگردد طفلکے جوشد لب و هم فرمودند که پادشاهی
 هر دو جهان حقتعالی دوستان خود را نصیب گردانیده است چنانچه پادشاه بادشاه خراسانی
 برای جاسوسی شخصی را بطرف هندوستان فرستاد چون انمرد در اجیر شد یف رسید از تصرف
 حضرت خواجه سعید الحق والدین رضی اللہ تعالیٰ عنہ حیران شد که ایشان عجب حکم میدارند که نرخ
 تمامی اشیا هر روز عرض میدارند و دیگر امور ملکی و عاقل حاجات خود را با او چه در بار عرض مینمایند
 و فقیکه نزد شاه مذکور باز رفت از احوال آن پرسید آنچه دیده بود باز گفت و گفت کی از
 عجائبات هندانست که گوری هست که پادشاهی میکند و نیز فرمودند که سلطان ابراهیم دوم
 بلخی قدس سره قسبی در مسجد مسافر بودند صاحب مسجد در وازه آن لبته رفت شیخ را
 قدس سره در آن شب حاجت بشریه گشت برخاسته مسجد را جنبانیدند کشته شد و لاچار گردید
 در گوشه مسجد در پاره کرباس حاجت را دفع کرده در طاق مسجد نهادند علی الصبح صاحب
 در مسجد را کشتا و شیخ از مسجد بیرون رفت چون نماز میان بر او ای نماز در مسجد آمد مسجد را پر از
 خوشبو و فائق از مشک و عطر یافتند و از متولی پرسیدند که این خوشبو کی عجب از کجاست
 گفت مرا خبر نیست چون در طاق مسجد دیدند از آنجا برداشته شمیدند و گفتند که مانند این خوشبو
 یافته نخواهد شد و این خبر در تمام شهر پراکنده گشت و پادشاه آن افیم را ازین معنی اطلاع طلب
 نمود و در تاج بر سر نهاد و بطرف پادشاهان بهفت کشور مدیه فرستاد همه پسند کرده در سر نهادند
 حقتعالی بسوی حضرت شیخ ابراهیم قدس اللہ ستره الا قدس الهام فرستاد که ترا از سبب ترک دنیا
 اینقدر رتبه دادیم که عذره ترا تمامی پادشاهان دنیا در سر میدارند و هم فرموده که شبی حضرت سلطان
 ابراهیم قدس سره از خوف برف در غار رفته در چشم مار که بر پشت داشت آرمیده و شب در آنجا
 گذاشت و باز حکم الهی حضرت را پیچ نرختانید و چون روز شد حضرت از آن واقعه مطلع شده از غار سلامت
 بیرون رفت حقتعالی باین خطاب سرفراز فرمود و بختیائک عن التلیف بالتلیف و حضرت من
 فرمود است فرق میان عام و خاص همینست که هر که بزرگ داد خدا تعالی قانع باشد و در

خاطر آن طلب هموس زیادتی نباشد از خاصانست و آنکه بر عکس آن باشد از همان است
 روزی حضرت من این بیت بر زبان مبارک را ندیدیت آن تلخوش که صوفی ام انجانیست
 خوانده اشهی لنا و علی من قبله الغدارا حاجی کاتب در خدمت حاضر بود و این فقر نیز در حضور
 حاضر بود و از حضور انور سوال کرد یا حضرت این بیت چه معنی دارد در جوابش فرمودند
 که چون صوفی بتمام جمع رسد ممکن و واجب در نظرش یکسان شود و تفرقه از نظر او بر خیزد و در راه
 حضرت من فرموده است هستی عبارت از فناست و هست عبارت از فانی بده این بیت فرمودند
 مستی بچشم شاهد دل بند ما خوش است و زان رو سپرده اند بهستان نام ماه و تیر فرمودند
 حافظ چو روزه رفت و کل نیز میرود و لاچار باده نوش چو از رفت کار با روزه عبارت از روزه
 و کل عبارت از تجلیات و می عبارت از عشق و هم فرمودند سالک از چند چیز در دنیا چاره نیست
 و از اصفیه کرام از دنیا نمی شمارند بلکه از امور دینی انکارند چنانچه قوت ضروری بر امر عبادت
 و جامه ضروری برای ستر عورت و آب ضروری بحیث بقا حیات و مسکن ضروری بر اعیان
 و علم ضروری بر عمل چنانچه حضرت خواجه عبید الله احرار در کتاب خود فقرات نوشته که از الفاظ
 قدسیه بزرگان این امت است رضوان الله عنهم که جمله دنیا فصولیست گریه چیز نماند که سد
 رتق کند آنکه تشنگی بر دلمی که بر و عمل کند مسکنی که در و مسکن بود و چنانچه امام محمد غزالی
 فرموده هر که بهیچ خود را بکسب دنیا دهد بختیست و هر که بکلی خود را بکار آخرت دهد نیکیست
 و هر که بوقت بکسب دنیا بر وقت خود و عیال خود و دیگر اوقات دریا و خفتن مالی صرف کند نیکیست
 است لیکن کامل آنست که تمامی اوقات را در یاد مولی صرف کند و از هر گلی اسباب قطع نماید و بر
 مولی توکل کند که بغیر اوکل مرتبه ولایت حاصل نشود چنانچه مولانا جامی قدس سره گفته است
 نظم قافله بی سبب برده شود در اسباب جهان افسرده ای را سبب جهان پای تو بند
 اندن از راه بدین سلسله چند بگسل از راه خود این سلسله را باشد از پی برسی قافله را
 عنکوب ار نه از طبع دلی و تاز اسباب بهم چند تنی و تا نیفتی از سردار فرو و پیشه کن
 کالی پامر و ده کسب است پست و ترک اسباب بالا دستیست و پای بالانه ازین
 پانه پست و در تو کلت علی الله زن دست و هم فرمودند نفس آدمی مثل زنجیر عورت
 اگر او را اسباب دنیا موجود شود مثل فرعون بپایه خود و ظاهر خواهد کرد چنانچه مولانا
 فرموده است همیشه نفس هم کمتر فرعون نیست و لیک فرعون مارا خون است و نفس

فرعون ستان سیرش کنن و تانیا رو یا و ازان کفر کهن و نفس فرعون و رقط اپنجان
پیش موسی سر نہد لایہ کنان و گر بگریذ ورنالذ زار زار و او نخواہد شد مسلمان سو شدار و
و ہم شیخ عطار قدس سرہ فرمودہ است **سیرت** نفس بد را ہر کہ سیرش میکند و برگز کردن
و سیرش میکند نفس را سرکوب و ایم خوار و اہ تا توانی دورش از مراد و اہ نفس شیطان
سیرند از راہ تراہ تا بیند از نذر چاہ تراہ حضرت من فرمودہ است چون سالک سائی
زیارت شیخ خود رود و باید کہ نزد او مقام گیرد کہ فایده در صحبت است و باید کہ صحبت بنگاہ است
ادب شیخ کند کہ بغیر رعایت ادب هیچ فایده مرتب نیست و اگر برای زیارت مزار شیخ رود نزد
مزار شیخ سکونت نماید در شہر سکونت نکند تا بہرہ یاب شود و در سکونت شہر فایده حاصل
نشد و حضرت من فرمودہ است سالک باید کہ حوصلہ کند چنانچہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ
و سلم در جنگ کفار و شکستگی دندان مبارک حوصلہ کردہ اند و دعائی **اللہم اغفر**
و اھد حقو حی فانی یا و فرمودہ اند و ہمچنانکہ حضرت غوث الاعظم قدس
سرہ را مؤذن بزد و بدن مبارک ایشان مجروح گشت چون اورا معلوم شد کہ ایشان
غوث الاعظم اند معذرت خواست حضرت غوث الاعظم اورا عفو کرد و نیز روی نظر کردند
تا یکے از و اصلمان حق تعالی و ہم چنانچہ حضرت خواجہ نصیر الدین چراغ دہلوی قدس سرہ
حوصلہ فرمودند قلندری ہفت رخم خچر اورا بزد و از بدن مبارک ایشان خون روان شد
کہ از دور و از حجرہ مبارک بیرون شد درین اثنا رخادمان را خبر شد اورا مجبوس کردند
چون ازین آقعہ حضرت را آگاہی شد فرمودند من اورا عفو کردم و آنرا بیت تنگہ دادہ
خلاص کردند و ہم صاحب ہر محکم الدین قدس سرہ را راہ حج مبارک چوبان نادان
بر سر چاہ اعصا کبیر درشت بر سر مبارک ایشان بزد و سر مبارک ایشان مجروح گشت و
بیہوش شد چون ایشان آمد چوبان را ملامت کرد و گفت کہ این صاحب ہر است
چوبان نام شد عذر خواست عفو کردند و ہم دروی نظر کردند تا از و اصلمان گشت پس
دین باب بیت کریمہ قولہ **لَعَاوِ الْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَاقِلِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ**
الْحُسَيْنَيْنِ شاید آوردند وقتی در بندش باران مردمان پیش آنحضرت الحجاج و عرض
کنوند کہ ای غریب تو از یہ سبت ست کہ بندش باران شدہ است حضرت من فرمود و جواب
فرمود کہ ہلکی کار حق تعالی بغیر حکمت ہیچانند شخصی در مجلس خداوند شمار معلوم کنانیدہ با حجت

من فرمود اگر او تعالیٰ کسی را به فضل خود طالع دهد و بکس گوید از آن که انبیا علیهم السلام اظهار و
 بود و بر او لیا کتمان واجب پس فرمودند پد غسل دار و لیکن پیر گرمی دارست چنان که
 در قرآن مجید است وَكَوَسَطَ اللَّهُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا لِيُجَاهِدُوا فِي اللَّهِ وَأَن يَكُونَ لَهُمْ جُنْدٌ
 أَن سُرُورًا كَانَتْ عَلَيْكَ الْحَيَاتِ وَفَضْلُ الصَّلَاةِ وَفَضْلُ الصَّلَاةِ وَفَضْلُ الصَّلَاةِ وَفَضْلُ الصَّلَاةِ
 بَشَرًا فِي بَحْرٍ وَجْهِ الصَّفْرِ بَشَرًا فِي بَحْرٍ وَجْهِ الصَّفْرِ بَشَرًا فِي بَحْرٍ وَجْهِ الصَّفْرِ
 خلیفه ناز و داله قدس سره پس خود را در خدمت حضرت قبله عالم رضی اللہ عنہ کتاب الواسع
 شروع کنانید حضرت مقدس در تعلیم آن در اخفا احتیاط بحدی فرمودند که در حجره مسدود
 یک آدم بنابران زکات داشت هم بر آن مقرر فرمودند الحال علامت قربانیت است که هر کس
 مسئله وحدت وجود را بر زبانها فاحش همچون علم تحصیل گفتگو مینماید حضرت من فرموده ام مرتبه
 انما الحق او تعالیٰ شانه سرمه و لیکن اگر است کرده است و لیکن از جهت پاس شریعت
 انوار با طهار آن میرواخته اند اما چون شیخ منصور رضی اللہ تعالیٰ عنہ اظهار ساخت حکما زبان
 بر دانش کشیدند و در آنوقت شیخ شبلی رحمه الله بنجاب حقیقی مناجا کرد و عرض کرد که ای خداوند کریم شیخ
 منصور را چه مصیبت است که بموجب آن مستحق دار گشته است فرمود هر کس که فاش کند
 ستر دوست نیست سترای او سوال شبلی دعا کرد و بدرگاه رب کریم منصور را با چراغی حکیم
 جواب منصور بود و واقف اسرار سر دوست و هر کس که ستر فاش کند این سترای او ست و
 و از رسالت آبی صلی اللہ تعالیٰ علیه و آله وسلم بعضی احادیث مشعر سلسله مذکور چنانچه ان الله
 بَلَاءٌ مِّنْهُ وَانَا عَرَبٌ بَلَاءٌ عَيْنٌ بِمِ بِلَاقَتِ خَاصَّةٍ وَشَدَّ وَهْمٌ فَرَسُودَةٌ هَسْتُ كَهْ نَزْدُ
 محققین منظر عین ظاهر عین منظر از آنکه جمیع ممکنات مظاہر ذات مطلق اند مثلا کافر منظر اسم
 متصلست و مو من منظر اسم مادی و هرگز هر کس ستر از متصرف خود بیرون نخواست ساخت
 چنانچه بالفرض اگر کافر را گویند ترا هزار دینار دهند اقرار بوحث ایزدی و رسالت صطو
 کن هرگز نخواهد کرد بلکه جان دادن انسان تر مینماید و از گفتن کلمه حید و قس علی هذا
 جمیع مظاہرات ممکنات که در حیات اند تابع همانند و گاهی ستر از حکم تبعوع خود بیرون نماند
 داشت چنانچه بنی صاحب له الصلوة والسلام ابی طالب گفت در گوش این کلمه شریف
 بگو ترا در روز قیامت من او ببنده ام گفت اظہر النار علی العار جده آیت کبریٰ نازل شد
 إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِنَّهُ يَعْلَمُ غُيُوبَ السُّجُورِ وَشَاهِدُ

است و ہم فرمودند سالک باید کہ بردنیا نگاہ و تکیہ نہ کند کہ درآمدن و رفتن همچون ریش
 ہند و اعتبار ندارد و شیخ عطار رضی اللہ عنہ گفتہ است بیت زال دنیا چون عروس را ستہ
 در و در و ز شوی دیگر خواستہ است و مقبل آن مرد کہ شد زین جفت طاق بہ پشت برو
 کرد و ادش ستہ طلاق و بہیت مباد اول آن فرومایہ نشا و کہ از بہر دنیا و بہر دین
 بہادہ و مانند آن اہل آن با جفا و بی وفا انداز ایشان است توقع قطع کردہ دور باید بود
 چنانچہ حضرت مولینا روم قدس سرہ فرمودہ است اہل دنیا چون سگ دیوانہ اندہ دور شو
 زیشان کہ بس بگمانہ اندہ چنانچہ شاہ شجاع الملک میر و اعظم پیر خود را با وجود این کہ مرد
 عالم با علم و حاجی الحرمین و شریفین کہ از اہل بیت و واعظ و استاد تمامی خاندان او بود بگیاہ
 پوست از بدن مبارک آن بر آوردہ در بازار انداختہ در آن جا تا سہ روز زندہ ماند بعد جان
 بجان آفرین تسلیم کرد و برقت پس او را حق تعالی ہمیشہ پرور و ازہ کفار خوار گردید و حضرت قبلہ
 من فرمودہ است سالک باید کہ از عذاب و بی نیازی حق تعالی ترسان باشد و او قتال او
 امر و ترک تو اہی کو نفسش بلیغ نماید کہ کمال حقیقت انسانی کہ بر رابطہ جسی موقوف است
 بی متابعت رسالت پناہ صلی اللہ تعالی علیہ وسلم نیست چنانچہ حق تعالی در قرآن
 مجید یاد فرمودہ است قُلْ اِنَّكُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُوْنِیْ یُحِبِّکُمُ اللّٰهُ لَا یَقْوِمُ فِرَیْقَہُ
 سالک باید کہ در نابودن دنیا خوش باشد چنانچہ در فقرات ست سالک آنجا رسید کہ بچہ الہ دیگر
 ست یعنی نابودن دنیا راحت خود و اند چنانچہ مروی حضرت سلطان ہاشم بن اہم البلیغی را از پیر
 در دیر سایہ درخت سدرہ در سرمانشہ دید و گفت ترا در گذشتن پادشاهی اختیار کردن این
 چنین سوائی چه حاصل شدہ است فرمودند کہ درین حالت کہ ہستم اگر فقہا و پادشاهی را دنیا
 دہند این لذت ہرگز نفروشم بے گدایان از پادشاهی نفور ہبامید او در گدائی صبور ہست
 چو بچہ و گشت حافظ کی شمار وہ بیکجہ ملک کا و س کے راہ وہم فرمودند اگر کسے خواہد کہ درت
 معنوی آن رسالت پناہ علیہ الصلوٰۃ والسلام دریابد باید کہ در متابعت صورتی معنوی درت
 آن رسالت مآب حاصل کند کہ بدون متابعت حصول آن از قبیل محالات است بالفرض اگر
 کسی دعوی آن نماید کذاب است اعتبار نباید کرد چنانچہ شیخ سعدی رضی اللہ عنہ گفتہ نظم
 درین رہ بجز مرد راعی ز رفت ہم گم آن شد کہ دنبال داعی ز رفت و محالست سعد کہ راہ خدا
 تو آن رفت جز در پی مصطفی و حضرت من فرمودہ است سالک باید کہ ہر دم بجز دنیا ز بجنابت

منان نماید و در متابعت شریعت هیچ وجه قصور نکند تا او را موجب فرموده خود آفرین
 بپنداری آفرین بپندار کم محبوب درگاه خود گرداند چنانچه حضرت مولینا روم قدس ستره
 فرموده است نظم گوش آفرین بپنداری گوشدار تا که آفرین بپندار کم آفرین آفرین آفرین آفرین
 بوده اند بر همه اصناف آفریده اند و هم فرموده اند سالک را باید که نخستین در علم ظاهری
 کوشش کند چون حقیقتی او را علم ظاهری نصیب فرمود و در یاد حقیقتی مشغول شود که حصول
 علم باطنی بغیر علم ظاهری از محال است و آنچه بعضی کسبان بغیر علم ظاهری حاصل شده اند این نادان
 است پس فرمودند شیعیان پیش ابلیس اند و فریب خود را پیش او بیان کردند و یک از آن
 گفتش که من شخصی را بنوعی اذیت کرده ام و دیگری گفت من شخصی را قتل نموده ام
 و دیگری گفت که من شخصی را که بر خواندن میرفت از آن باز دادم ابلیس برخواست و در کنار
 گرفت و گفت از همگان بهتر من کار را تو کردی بعد از این آیت کریمه **مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَلَا**
مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ بخوانند درین اشارت است که هدایت و ضلالت
 در دست اوست از آنکه فاعل حقیقی بغیر او نیست مگر حقیقتی ابلیس را مظهر اسم مضمحل و حلال کرده است
 و انبیا علیهم السلام و اولیا علیهم الرضوان را مظهر اسم مادی و جمال گردانیده که او عالم هر که خواهد
 از آن گمراه نماید و هر که خواهد از ایشان هدایت میفرماید چنانچه مولینا روم فرموده است بیت بیعیان
 حق و خاصان حق اگر ملک باشد نیست استشراق حق حضرت قبله من فرموده است سالک را باید که اعمال
 صالح کند و از نواهی محترز بوده بازیر انکه هر بلا و مصیبت که مردمان منزل شود از جهت صدور اعمال
 ناشائسته باشد چنانچه در حدیث شریف واقعست **اعْمَالُكُمْ عَمَلُكُمْ** یعنی کردارهای شما
 حاکمان شما اند اگر اعمال شما نیک باشند پس حاکم شما اهل اسلام عباد باشند و اگر بالعکس باشند
 پس حاکم شما نیز کافر و جابر باشند و نیز در وقت مسخر کردن لایسور که ترسایان بر سنگها علیه نمودند فرمودند
إِنَّ اللَّهَ يَجْعَلُ لِكُلِّ شَيْءٍ مِثْلًا که یعنی کار را مسلمانان در ناشائستگی از حد گذارند که
 ایشان در ملک غلبه کرده اند بعد از این بیت بر زبان مبارک رانند **میت چشم عبرت**
میتش و قدرت قادر بین شامت اعمال ما اینصورت نادر گرفت و بهتر ترن فرموده است که سالک
 باید که شب روز در محاسبه و مراقبه و زهد و ریاضت و رضا حقیقتی کوشش کند و درین امور در خود
 شکر و تاو را حق سبحانه و تعالی معرفت کامل عطا فرماید چنانچه در حدیث مبارک **عَرَفْتُ دَنِيَّ** یعنی
 اشارت بر معنی واقعست یعنی عارف و معروف و سبب آن ذات مطلقست نه امری دیگر

دیگر از آنکه آن حضرت علیه السلام نسب عرفان خود کرده است پس هر که دعوی عرفان نسبت
به نفس خود نماید تام بودن خالی است زیرا که حصول آن بغیر متابعت نبی علیه الصلوة و السلام از قبیل
محالات است و هم فرمودند که در لنگر حضرت شیخ فرید گنجشکر رضی اللہ تعالیٰ عنہ گل و میوه درختان شکر و تن
در ویشان پیداوند و در لنگر حضرت شیخ نظام الدین رگهای دمی الد حضرت مولینا فخر الدین رضی
رضی اللہ تعالیٰ عنہما در ویشان یکشت آنها خام میدادند و دیگر حضرت مولینا خاندلوی قصب تبرک
مان باز آرد و میوند و بعضی اوقات یازده پانزده روز هم فاقه گزاردند و لیکن سبب آن شد و الحسب طاهر اللہ
اثر عظیم فی هذا الطريق را هم نصبت العبره این چنین بارها فقر و فاقه کشیده بکمال سیده اند و نیز فرموده سالک
باید که قناعت را پیشه خود کند که القناعة کسر لا یقصد یعنی قناعت گنجیست که هرگز خرج و صرف نشود چنانچه شیخ
رضی اللہ تعالیٰ عنہ فرموده است پس گفت چشم تنگ بنیاد را راه با قناعت پر کند یا خاک گور
و هم فرمودند سالک باید که هر کس پیشه و رسی لطف و احسان و خلق و موافقت نماید
که حسد و کینه و جدل از راه اللہ تعالیٰ بار و از اخصال در ویشان آن است که از
اخلاق مذمومه دور باشد که فرموده اند سه درویش در گلی می خنچید و دو پادشاه در یک
نایب مراد از درویش آنست که از خود رفته بی نفس باشد و از پادشاه آنکه خود پرست بی نفس
و مرادات نفس باشد و هم دین باب فرمودند که رو کرد و شخص آمده خدمت حضرت بابا گنجشکر قدس
عرض کردند که ما را با یکدیگر معامله هست کسی را فرمایند که اظهار ما هر دو شنیده با تفصیل رو پس
حضرت بابا صاحب شیخ نظام الدین شیخ بدر الدین اسحاق را رضی اللہ تعالیٰ عنہما فرمودند
که مدعا هر یک از ایشان شنیده است شرع شریف انصرافی آن نمایند پس هر دو بزرگوار که از خلفا
عظام و علمای متجرب و ند بحسب امثال امر شیخ معامله را از هر دو شنیده متعجب شد باز بجهت
شیخ رسیده معروض داشتند که ایشان با یکدیگر نحوی گفتگو کرده اند که استماع آن در نقص و
گریه آمده ایم پس شیخ قدس سره فرمود که این هر دو فرشته بودند بر سر تعلیم شما آمده بودند
پس باید که فیما بین خود این چنین لطف و نرمی با وجود نزاع و در مقابل یکدیگر دیده باشید که اصل
طریقه درویشی بن متصور است و هم فرمودند سالک باید که همیشه در حق خلقت عابسه
باشد و بر مخلوق مشفق بجزایب از متعال بپنیا زبود باشد و دعای خیر و حق غیر اسراع حاجت
ست و هم فرموده است که لباس سوفیانه کند که لباس ایشان تاثیر عظیم دارد چنانچه در

حدیث آمدہ است مَنْ تَشَبَّهَ بِمُوسَىٰ صَحَّ حَرْجُہٗ فَقَالَ کہ در پیش فرعون بود
 بہتر موسیٰ علی نبینا علیہ السلام پوشیدہ نقل آن حضرت بیکر و مشہور است کہ حق تعالیٰ ہمہ قبطیان را
 در دریا نیل غرق ساخت مگر آن نقال سلامت بدہتر موسیٰ علی نبینا علیہ الصلوٰۃ والسلام
 بجانب حق سبحانہ عرض کرد کہ سبب نجات این نقال چیست خطاب آنہا را از حرمت پوشیدہ
 لباس تو بخشیدہ ام حضرت من فرمودہ کہ از ظاہر وجود واجب الوجود مراد است از باطن
 وجود ممکن مراد است کہ صفت موصوف محقق باشد زیرا کہ ممکن علم بارتیبی است
 و اگر اورہ اصطلاح صوفیہ کرام اعیان ثابتہ نامند حضرت من فرمودہ مَنْ غَمَضَ بَصَرُہٗ
 عَنِ الْحَارَمِ وَأَمْسَكَ نَفْسَہٗ عَنِ الْهَوَاۥ وَالشَّهَوَاتِ وَعَمَرَ بَاطِنَہٗ بِدَاۤءِ الْمَرَاتِبِ
 وَظَاهِرَہٗ بِاِتِّبَاعِ السُّنَنِ لَمْ يَخْطَا فِرَاسَہٗ حضرت من فرمودہ از اخلاق درویشان
 است اگر کسی را اذیت و در ورسد اورشل او در ورسد چنانچہ در رویشی در خدمت سلطان
 المشایخ رضی اللہ تعالیٰ عنہ نشستہ بود از خادم ایشان حرکتی صاورشہ کہ و نظر سلطان صاحب
 ناپسند آمد بدن او را بسوط مولم کرد پس در آن ساعت آن رویش را مانند آن بردن مبارک
 اثر ضرب ظاہر شد پس فرمودند این شخص از مغلبنہ وحدت وجود میباشد از آنکہ نزد ایشان وجود
 است و این کثرت وہمی کہ نمودار است از شیونات و صفات آن تصور است ہم فرمود کہ سالک را
 علم باید کہ بچہل طے این نتوان کرد کُلُّ شَیْءٍ عِشْقٌ وَ الْجَہْلُ لَیْسَ بِشَیْءٍ وَ ہم
 فرمودند سالک باید از دھوک تحریر و پیہیز کند کہ دعویٰ کرد از من بی خبر است و در دعویٰ خود
 کذابت زیرا کہ او را فرش نیست نقش از کجا باشد حضرت من فرمودہ وقتیکہ در دہلی رسیدم
 آواز برآمد کہ گودی شاہ بنابر تسخیر ملک شہر دہلی شریف می آید از ساکنان از آن جا
 پرسیدم کہ گودی شاہ کدام است گفتند شخصی بود کہ یک یک کان از بازاری شہر گدلی میکرد
 الحال اللہ تعالیٰ اورا صاحب مکننت گردانیدہ کہ بہ تحمل است و پنہنار سوار عازم تحصیل این
 ملک است گفتم سبحان اللہ حق تعالیٰ تمامی امور و تحت تصرف خود نہا وہ است مگر اخواہ یا شاہ
 و بدیر کرا خواہد گد کند و تصرف از ملک از چنانچہ در قرآن مجید خود فرمودہ تُوَعِّی الْمَلِکَ مَنْ
 تَشَاءُ وَ تَنْزِعِ الْمَلِکَ مَنْ تَشَاءُ و بکہ فرمودند ہندی سے کم چہ ہمارے دیونڈہ محمودہ مہین
 وال کون حضرت من فرمودہ کہ شیخ محی الدین بن عربی اسعائیت شد کہ بنی
 علیہ السلام کتاب مسمی بفضو ص الحکم کہ مشتمل بر سلسلہ وحدت وجود است دست مبارک

خود میداشت به شیخ صاحب ده امر میفرمودند که این کتاب باب مسئله وحدت تصنیف ناکرده
مطلق واحد است که در لباس تعنیات مختلفه بذاب و سما و صفات خود ظهور کرده است پس آن
موجب انتحال مبارک کتاب مذکور تصنیف فرمودند و بیان مسئله مذکور فرمودند و تبحره فرمودند که حقیقتاً
در انسان کامل جمیع اسماء خود ظاهر کرده است چنانچه قرآن مجید فرموده است اِنِّیْ بَجَاعِلُ فِی
الْاَرْضِ خَلِیْفَهٗ وَ عَلَّمَ اَدَمَ الْاَسْمَاءَ کُلَّهَا اِیْ اَظْهَرُ فِی الْاَدَمِ اَسْمَاءَ کُلِّهَا بَعْدَ فَرَسُوْند
انسان کامل هر لباس و شکل که خواهد کرده و طرفه العین هر جا که خواهد میرود فهم من فهم حضرت
فرموده اذات حقیقتاً موصوف است و عالم صفات اوست چنانچه در حدیث قدسی آمده است
اَلْعَالَمُ صِفَاتِیْ وَ الصِّفَاتُ عِیْنُ ذَا لِیْ کَمَا قَالَ الشَّیْخُ الْکَبِیْرُ مُحَمَّدِی الدِّیْنِ اِنَّ عَرَبِی رَحْمَةُ
اللّٰهِ عَلَیْهِ فِی تَصْوُفِ الْحُكْمِ وَمَا نَسَمِیْهِ غَايَرَهٗ وَمَا سَوَاهُ لَیْسَ حَالَهٗ اِلَّا کَالْحَالِ لَامُوجٍ
عَلٰی وَجْهِ الْبَحْرِ اَوِ الصِّفَاتِ فِی الْمَوْصُوفِ اَوِ الْاَلَزَمِ فِی الْمَلْزُومِ اَوِ الْاَعْدَا اِدِیْ
الْعَدُوِّ حضرت من فرموده است سالک باید که بسبب عیب بینی خویش از عیب خلق چشم پند
که عین سعادت و رضامندی حق سبحانه و درین مندرج است چنانچه در حدیث است طوبی لمن
شَغَلَ عَیْنُهُ مِنْ عُیُوبِ النَّاسِ وَ چنانچه قصه حضرت امیر المومنین علی کرم الله وجهه شهید
ست و آنکه در افشا عیب مردمان کوشید بعد از الیم در وارین مبتلا میشود چنانچه آیت کریمه
وَرِیْنَ یَا رُوسْتَ اِنَّ الَّذِیْنَ یُحِبُّوْنَ اَنْ تَشِیْعَ الْفَلَحِشَّةُ فِی الدِّیْنِ اَمَنُوْا هُمْ
عَذَابُ الْیَمْرِ فِی الدُّنْیَا وَ الْآخِرَةِ چنانچه حضرت شیخ شهاب الدین چهل سال چشمان خود پوشیده
داشت تا عیب هیچ نه بیند حضرت من فرموده است سالک را باید در حالت عارضه بدنی
در پے علاج وادویه شود اما کردن آن سنت است و مایوسی از اسباب فرض آنکه موثر و فاعل
حقیق اوست اگر در او به شفا منحصر بود هیچ اهل دولت که در حکما در تحت تصرف است اگر
خواهد بر صواب آلا پس مناسب این است فرمودند که حکیم احسن الله از حکما رکن و له بها و اهل خان
کلمان مرحوم بمن نقل کرده است که بهاول خان مرحوم با حکیمان گفته بود که گفتمی و گفتمی بیشتر
از نزع روح بمن اطلاع خواهند داد و بنوبت بهنگان بنض آن بدیدند و بوضو شغل شد اتفاقاً
تا غسل هر دو باز رسید جان بحق تسلیم نمود و بقرب آن سچکس خبر شد او تعالی کفر و دعوی را
و فع فرمود چنانچه حضرت مولینا روم علیه الرحمة درین باب فرموده است همیشه چون قضا آید
طیب ابله شود و آن را از نفع خود گمراه شود و شربت اسکنجین صفا فرموده و درین باب هم شکر نموده

وہم فرمودند سالک باید کہ نافع و ضار ذات مطلق تعالیٰ شانہ را داند نہ مظاہر را کہ تکمیل ایمان
 درین تصویریت چنانچہ شیخ سعدی فرمودہ است بیت درین نوعی از شرک پوشیدہ نیست
 کہ زیدم بیازد عمرم بخسپ وہم فرمودہ است سالک باید کہ در زہد و ریاضت بسیار کوشد
 تا اورا فنا کلی حاصل شود کہ بغیر حصول این مرتبہ در مشرب صوفیہ کرام اسلام نیست چنانچہ صوفی را
 دختر یانہ گشت پرسیدندش کہ ویرا بقدر کجای نمیدہی باعث چیست فرمود کہ مسلمان را
 می طلبم گفتند مسلمان بیا راند گفت مسلمان کسی است کہ از خود رفته در ذات حق تنگ فانی
 شدہ باشد و نزد بعضی صوفیہ عظام فنا شروع در اسلام است بیت سالکا اسلام گر اسان بدہ
 ہر کسی چون سہلی او ہم شدی بلکہ آدمیت ہم دین گفتہ بیت آدمی آنست کہ دینے دروست
 محو کان کردہ یقینی دروست وہم فرمودند کہ در مسجد بہار ان شریف مطالعہ دیوان خواجہ
 حافظ میگردم کہ ناگہان شیخ من قبلہ عالم قدس سرہ تشریف فرمودہ بر خاستم پرسیدند کہ کدام
 متن بیت عرض نمودم خواجہ حافظ است و گفتم بیت کما صنعتم مشاطہ باید کہ روی
 رشت را زیبا نماید در جواب فرمودند بیت بگو کہ پیر شدی تاب عاشقیت نماندہ شراب کشیدہ
 مستی دگر داردہ حضرت من فرمودہ است کہ روی ناگہان و راج پیش من بالا افتاد اورا گرفتہ
 خج کردم و بر آتش بہا و م ناگہان شیخ من از بالا خانہ کہ در آنجا سکونت با مرشد ششم آیدہ پرسیدند
 کہ چہ چیز بیان میازی گفتم راج است از بالا پیش من افتادہ است شیخ من فرمود سبحان تشکا
 کہ بود نصیب شدہ و گفتم اند حضرت قبلہ من قدس سرہ کی را از خلفا و وظیفہ فرمودند و اورا
 گفتہ بودند آنچه پیش تو از بالا بیفتد آنرا فوج نمودہ تناول خواہی ساخت کہ درین امر حکمت سر
 متعین است آن ہوشمند بحسب فرمودہ شیخ بان شاغل شد و سبحانہ تعالیٰ آن نعمت را نصیب
 ایشان فرمود حضرت من فرمودہ است اصحاب شیخ من بخوی مشغول و مستغنی از یکدیگر
 بودند گوی زہر آلود و مخمورند و وظیفہ اغنیای کلی محرز بودند پس فرمودند من و میان اکبر
 بر کبہا و لٹخان کلان مرحوم بہار و کالت دعا طلبی نام شخصے باشد از قبلہ عالم باروان طوعا و کرہ
 مجوز نمودہ ہمراہ یکدیگر از حصنہ انور شرف تر خیر یافتہ می آیدیم در اثناء راہ میان محمد کہ
 کہ بطرف بہار شریف بہار شرف زیارت مے رفت ملاقی گشت و آنرا گفت اگر مرضی تو بود
 باشد قدرے وجہ معاش از سرکار مقرر کردہ تواند شد بالفراغ مشغولی خاطر بحق تعالیٰ
 تواند گشت بجز دشمنیدن این سخن در حالت شد و زانگشت را منصوب کردہ میفرمودند کہ بہا و لٹخان

را برین میرنم و تو عجب برادر پیرای که ایمان مرا سبب سزای با وجود آنکه معاش وقت آن خوشی
 بود که گاهی اورا کسے وظیفہ دادی و گاهی ریوزہ کردی و ہم فرمودہ اند اینکہ میگویند کہ فلان را
 از فلان نعمت رسیده آن نعمت استغنائی کلی از اسوسی است بہت حضرت من فرمودہ است
 کہ خرق عاوت خاصہ ولایت نیست زیرا کہ او اگر از بنی واقع شود از اعجزہ گویند و اگر از ولی
 و مناب شریعت ظہور پذیرد و آنرا است نامند و اگر از عام باشد از امعونت خوانند و اگر از کافر صادر
 شود از استدرج گویند چنانچہ فرعون نیل را ہر جا کہ حکم کردی جاری شدی حضرت من
 فرمودہ است ہر کہ خواہد مقبول و محبوب حق سبحانہ گردد باید کہ در متابعت شریعت ظاہر و باطن
 گوشش نماید تا مقبول و محبوب حق سبحانہ گردد چنانچہ نصر و یناب و اردست قل ان کنتم
 تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله و یرزقکم من حق تعالی ہدایت طلب نامد کہ
 بغیر آن هیچ مطلوب آن حاصل نتواند گشت چنانچہ دختر نمرود و مطرود کہ اورا حق تعالی ہدایت
 از زانی فرمود تا عقب ابراہیم علی نبینا و علیہ الصلوٰۃ والسلام در نار غرود و درخت پس اقم
 انبیا گردید و از صحبت و متابعت خلق محترز و دور بود و بلکہ دوری و بدخوی ان بجانب
 حق سبحانہ و تعالی ہر دم طلب شعار خود ساز و دلیت یارب ہمہ خلق را بمن بدخو کن
 و ز شتر جہانیاں مرا کیسو کن + روی دل من صرف کن از ہر جہت + در عشق خود ہم یک جہت و یکو کن +
 رباعی یارب بر ہائیم ز حرمان چہ شود + رہی و ہم کو عرفان چہ شود + بس گبر کہ از
 کرم مسلمان کردی + یک گبر دگر کنی مسلمان چہ شود + در سن الف و اثنا مائتہ
 واحد و ستون انساک و بندش باران واقع شد خلق اللہ و الحاج بجانب حضرت من سعی ملیح
 نمودند روزی قاضی نور محمد ہم بخصوع و عجز تمام عرض کرد پس وے را فرمودند در ویش را
 باید کرد کہ برضار حق تعالی تسلیم نماید کہ تمامی کار ہا آن بوحکمت کامل نیست چنانچہ در فوائد شریعت
 مکتوب کہ در ویشی محمد پارسا نام داشت ہرگز از مریدان و نقصان گشتہ و پیش آن شکایت
 آوردی ہموارہ فرمودی کہ درین امر نفع و خوبی تو بودہ باشد بارے اتفاقا سگان
 خروسان قیمتی مریدان و کہ دران شہر سکونت میداشتند ہلکی مرفند تمامی اہل آن بلد پیش
 آن شیخ عرض نمودند در ویش موجب منہول ایشان را جواب فرمودند گفتند این چہ خیر و نفع است
 کہ وجہ مناشا بر تجارت ایشان مقرر بود یک یک سگ قیمتی و صد روپیہ بیع و فروخت
 چہ نمودیم ہنوز درین گفتگو بودند کہ سرچہا رکسوان آمدند از ایشان باعث آن پرسیدند گفتند

ماور شہر پادشاہ سکونت داریم و شب آن پادشاہ قتل عام و تاراج تمام بر این شہر حکم عام کرده
 بود و بعضی از سگان این موضع بہا قرابت داشتند بنابر تکفین و تدفین انہار رسیدیم اینچہ سبت
 کہ با حدے کس آزار نہ رسیده است پس آن شیخ فرمود کہ بیرون این شہر بروید کہ این حکایت
 بر صواب است یا بر خطا بعدہ رفتہ تحقیق نمودند کہ ہاں شب گرد آن شہر فوج شاہی
 گشت ولیکن بہ امر آلہی یافتہ نشد از آنکہ نہ سگ نہ خر و نہ ماندہ بود کہ آواز شان انہار را بہری
 خود پس مراجعت کرد بعدہ آن رویش مردان گفت کہ نقصان شما عین مصلحت شما
 گردیدہ است و اگر سگان و خروسان بماندند و شاکستہ شدند پس چہ نفع بشمار رسید
 و ہم فرمودند اگر تجلات مرضی حق تعالی کار کند نزد اہل تسیم کافرست چنانچہ شیخ و قوتی را
 بہ بعضی از شیخ کنار بجد و جہد تمام ملاقات میسر شد چون در نماز شاغل گشتند کشتی عرق
 شدن گرفت شیخ و قوتی از عرق نجات داد بعد از فراغت عبادت نماز
 یکدیگر را گفتند کہ ام کس این کفر و زید ہمہ گفتند این کار از و قوتی واقع شد ہمارا
 جرم نیست پس جلگی از شیخ مذکور غلبہ شیخ و قوتی حیران شد و تمام عمر از نفعال
 آن در گریہ و زاری بماند و ہم فرمودہ است اگر کسے بجناب ایزد تعالی نسبت ظلم نماید
 کافر گردد و نعوذ باللہ نہا ازان کہ خود فرمودہ است اِنَّ اللّٰهَ لَیْسَ بِظَلّٰمٍ اِلَیْہِمْ و ہم
 فرمودند سالک را باید کہ اندون خود را از خلاق و بیمہ پاک سازد پس ہرچہ بر زبان آید
 برود موثر باشد چنانکہ شخصی بر در دزدان براسے استر و اہال مواشی خود در کوہ
 آمدہ بود روزے پیش آمدہ گفت اندودان ہیگی مال خود باز گرفتہ عزت و فلان کس
 نزگاؤ ہست منے دہد آن را طلبیدہ بگو کہ عوض آن دو جانور دیگر از من بگیرد و آنرا
 بن باز دہد پس آن را ہر چند گفتم اختیار نہ کرد و گفت کہ جانوران من ہم گیاه حرام کاہے
 نخورده است اگر این حکایت من بر صدق است سہ پسر این کس عوض خود کردم و
 ہمیزم کہ در دست داشت سہ کرت بر زمین زد و رفت پس در عنقریب ہر سہ پسر آن
 بہ حکم آہی مردند پس فرمود کہ دران قوم سوک حلال خوری دیگر زید و ریاضت نبود و ہم فرمودند
 عالمی را مرضی نایل شد و بہ بیچ او یہ بہ نشد پس ناچار شد پیش در ویش رفت بہمت خود
 پس آمد رویش الحمد جہر خواندہ بر آب دم کردہ بخوراند اللہ تعالیٰ آن را بہمان ساعت
 شفا کلی بخشید پس آن عالم گفت من چہ حکایت با وجودیکہ شفا الحمد را تمامی بہ قسم خواندہ ام

و اثر این چنین کرده است بسا عجبت در ویش فرمود ما را سنگی باطن کرده ایم و شمارا
 را اینش ظاهر چنانچه قصه نزاع نقشان چینیان و رومیان مشهورست که چینیان به نقاشی
 مشغول گشتند و ایشان به صفائی چون حجاب برداشته شد هر نقش عین دیگر نمود
 پس مدین باب مولینا روم فرماید سمیت رومیان این صوفیان انداے پسر و نه نه
 مکرار و کتاب و نه هنر و هم دیگرے گفته سمیت علم باطن همچون سکه علم ظاهر همچون شیر
 کی بود بے شیر سکه کے بود بی پر پریر حضرت من فرموده است سالک باید که با و هر چه از
 مکر و مات برسد حوصله کند که سه صد پیغمبر یافت گر سنگی مرده اند و در حوالی کعبه مدفون
 گردیده اند که این نعمت بخاصان خود از زانی دارد چنانچه وارد است اشد البلاء
 علی لا یتبیا و ثم علی الا و لیاء ثم علی غیریہ پس باید که هر چه از دوست ست نیکو تصور نموده
 برضا او گردن نهاده باشد و هم فرمودند اگر کسی چند ایام با اهل تفرقه و نوکری صحبت پیشه کند
 اغلب آن ست که اگر چه ترک داده به اهل جمع پیوندد و صحبت گزیند از پنا آن اثر اخلاق خبیثه
 بیرون نشود چنانچه هر جا که آب دریا باشد اگر خشک شود و اثر آن باقی ماند و او را سگے از
 سگان سرکاری گویند و هم فرموده اند نوکری بنده بسا مذموم ست ادا کند هر جا که هزار
 تیر و تفنگ و توپک زنند اگر سر خود بدان جابیند از دین نمک حرام ست و مستحق عتاب خطاب
 خواهد شد و نوکری او تعالی شانه محمود و حسن ست از آنچه تکلیف بر اندازد طاقت فرموده ست
 چنانچه اگر کسی را تب باشد یا بر آب از عدد و یاد رنده یا خوف تلف عضو و نفس سبب برت باشد
 اگر جنب ست قادر نباشد حکم نیم فرموده ست و در محضه اکل میت و در سفر تخفیف صلوٰۃ
 و تقطیل صیام و غیره احکام مجوز داشته است و ابدا نفس هرگز رواندار و قوله تعالی
 لَا یُکَلِّفُ نَفْسًا اَلَا وُسْعَهَا و قوله تعالی یُرِیدُ اللّٰهُ بِکُمُ الْیُسْرَ لَا یُرِیدُ بِکُمُ
 الْعُسْرَ و این نعمت بخاصان خود عطا فرماید پس باید که بخاصان او سبحان تعالی
 صحبت و متابعت گزیند و از اهل تفرقه گریزان باشد که ایشان اهل وفا اند و اینان بی وفا
 و بعد از این ابیات فرمودند نظم اگر چه آغاز کشاد است و منتهی عاقبت الامر بیاد است و بپند
 خیر و امان در امر نیست و سونیکه بمان خدای گریزه نظم اهل دنیا چون سگ و یواند
 دور شود ایشان که بس سگانه اند اهل دنیا چه بهین و چه بهین و لعنت الله علیهم جمعین
 حضرت من فرموده است که حق تعالی ابلیس را بعد از هزار سال میفرمود هنوز اگر تو سجده

خاک حضرت آدم بجاری ترا مثل سابق از مغربین از خود بینام ابلیس لعین میگوید چون که ستم
 از اسجد نکرده ام اکنون خاک اورا چه طور سجده کنم و نیز فرموده است که حق تعالی انسان خلیفه
 خود کرده است چنان که در قرآن مجید آمده است قوله تعالی **وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَأِئِكَةِ إِنِّي**
جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً چونکه خلیفه مقرر شده است بهر ستم که روا کرد کمال گیرد
 و عین آن شود چونکه در وقت ظفر یافتن احمد شاه غازی بر کفار نابکار میراثه سومات
 را خراب نهادم نمود اصنام را به معقان شکسته و کشته کردند مگر در تنه بعضی از مغاب آن جا
 که در شب بی خود و خواب در شغل کمال بجای رسانده بودند که شیخ و تیر برایشان اثر
 نکرده بلکه همچون ضرب حجر آواز بکند و هم جلال الدین رومی قدس سره در احوال حضرت
 بایزید قدس سره آورده که هنگام سکرت اظهار شطحیات آنچه ارشامشیر و کار و بر میزدند
 بر ضارب موثر شده بر حضرت معزی الیه و هم واقعه حضرت شیخ منصور حضرت من فرموده است
 و این بچه هم حاضر بود که چون علمائی آن زمان در پی تفسیر آن شیخ را جسته بودند و میخواستند
 و آنچه بروی برزدند الم آن برزنده ظاهر گردید **إِذَا تَمَّ هُوَ اللَّهُ** در شان
 اهل الله گفته شد و قتی که در ویش را فنا حاصل شود اوقات تاراج میشود و بجای او و جوب
 آید یعنی اوصاف امکانیه دور شوند و اوصاف الهیه متجلی شوند پس ناچار گشته و گذشته
 ساختند بده آن سرور کائنات علیه و علی اکمل التجیات و افضل الصلوة را در موضع مستقف
 آراسته صدر خواستگان نشسته دید چون بجانب سقف نگاهش اوقات که محاذی برابر
 سماک علیه الصلوة و اسلام رخنه دید پس از جناب سالت آب علیه السلام موجب این پرسید
 در جوابش فرمودند که این آن نبضه است که در شریعت ما توانداختی پس نادم شده اختیار نمود
 شرح کرد بر حکم آن نامه همگی علماء عصر در کردند چونکه پیش حضرت شیخ جنید رضی الله عنه آورده اند
 مصلی فرودشت و خرقة مشایخانه از اذن دور کرد بموجب پاس شریعت بر آن حکمتا و فرمود
 پس فرمودند که حقیقت مانند چیز بنهاده در آوندست و شریعت مثل سرپوش آن باید که در
 دل حقیقت باشد یعنی وحدت و در زمان شرع آشنیت که اتم متابعت شریعت برین صورت
 و حصول کمال انسانی بغیر متابعت شریعت ظاهری و باطنی از قبیل محالات است و هم فرموده اند
 عیاذ الله اگر کسی در غفلت کسایت یا بدین خلق از صحبت آن گمراه دور وادی غفلت
 زبون و خوار شود چنانچه محترمه و خوارچ و شیطه و وابسته و غیر آن مگر فرقه اهل سنت و

و جماعت که در اصل فرقه ناجیه و اهل هدایت همین است که با کس از صحبت و متابعت ایشان
 در بهشت و وصال نیز و متعال سیده اند و بنوی گفت پیغمبر علی را کامی علی و شیعیان پیوسته
 پردلی و لیکت شیری مکن تو اعتمد اندر آورسانه نخل امید و ای علی از جمله طاعات را بر
 گزین تو سانه مرد اله و در شر و پوش کرد دست آفتاب و فهم کن و الله اعلم بالصواب و
 همچو موسی زیر حکم خضر و و چون گفتم تسلیم شو و صبر کن در کار خضر نه نقاق و تا
 نگوئید خضر رو ند افراق و و بر هر زخمی تو کینه و رشوی پس کجایی صیقل آئینه شوی
 هر کسی که طاعتی پیش آورد و بفرقت حضرت چون و چند و تو تقرب جو سوی مرد اله و
 سر بیج از سانه او بیچگاه و زانکه او هر خار را گلشن کند و دیده هر کور را روشن کند و
 و نیز خضر و و چون او رنگ زیب پادشاه دلی به گفته علمای آن زمان حضرت سرمد راضی
 تعالی عنه بر دار کردن حکم ساخت این بیت بر زبان راند و فردا چو رفت منصور که نه گشت
 دار او و سرمد بیا که تازه کنیم این دار را و چون که شیخ منصور را بر دار کشیدند از آن آواز
 انانقی شنیدند و از شیخ سرمد این بیت شنیدند بلیت سرمد و قدم یار گذاشت چه بجا شد و
 این بارگران بود و داشت چه بجا شد و او را هر شب زیارت آن سرور کائنات علیه السلام
 میسر میشد مصرعه چون قصار آید طبیب ابد شود و و هم فرمودند صحبت شیخ با عقیده
 کرد که بی عقیده از صحبت هیچ فایده نیست چنانکه در حدیث اوست اعتقاد که یتفعکم
 و اگر این چنین نبودی منافقین را هم هدایت گشتی و ایشان از صحبت آن سرور کائنات علیه و اله
 اکمل النجیات هیچ ثمره سوا این وعید که ان المنفقین فی الدنیا اسفل من النار
 نه برداشته اند تا آنکه صحبت مذکور را بر ذکر حق نوبت داشته اند و با عی صحبت یک ساعت
 با اولیاء بهتر از صد سال بودن با تقی و سایه رهبر است از ذکر حق و نان خشک او به از
 بولوطیق و و هم فرمودند سالک را باید که همواره طالب مولی باشد نه طالب حب دنیا بخاطر خود و
 نه بد که طالب دنیا الحق مرمان است بعد بر زمان راندند لا الحکماء کجرت الدنیا و طالب
 مولی اعقل الناس سفت زیرا که در کتب فقه مسطور است اگر کسی در مرض موت وصیت کند که مال
 من بعد از مرگ من یا عقل الناس نه پدید واجب است که مال آنرا به تارک الدنیا داده شود که عقل
 الناس ایشانند و غیر آنان نه پسند و هم فرمودند علم بپیر عمل و عمل بغیر عقیده صاف که اهل سنت و
 جماعت سفت فایده ندیدند از آن که علامه زمخشری صاحب کشاف بعدی عالم متجرب بود و در شان کتاب

او گفته شد که لا الکشاف لکان القرآن یککراً با وجود چندین علم عمل نصیب او نشد
 یعنی عقیده معتزلی داشت غل آتشین در گردن انداخته در دوزخ برند پس باید که از حقیقتی
 علم طلب با عمل کرده شود که نتیجه علم عمل صالح است و هم فرمودند سالک را باید که در عبادت و شکر
 یعنی در اثناء نعمت سعی بلیغ نماید از عبادت لازمی یعنی نماز روزه حج و او را و بخوان آن از آن که
 آن فاضل ترست که اگر کسی را مثلاً نان بهر یا و ناموس خود داده باشد هم مقبول است و این
 حدیث فرموده است حَبِيبُ اللَّهِ وَكَوْكَانَ فَاسِقًا لَّيْلًا حُدَّ اللَّهُ وَكَوْكَانَ زَاهِدًا
 بیت نخیل ار بود زهد و بر و بجز بهشتی نه باشد حکم خبره یعنی سخاوت گفته در دست خداست
 است اگر چه فاسق باشد که رساننده نفع بغیر از نیکو مردانست چنانچه در حدیث است خَيْرُ النَّاسِ
 مَنْ يَنْفَعُ النَّاسَ و عبادت لازمی بر یا زایل شود مَنْ كَانَ يَرْجُو الْقَاءَ رَبِّهِ فَلْيُفْعَلْ
 عملاً صالحاً و لا تُشْرِكْ لِكَعْبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا و هم برای نفس خود کرده باشد نه برای نفع غیر و هم
 غیر از نفس خود بهترست بیت دل بدست آو که حج اکبر است باه و هزاران کعبه یکدل بهترست
 و هم فرموده سالک را باید که خاطر خود را از لوث حب و نیاوی دون بالکلیه پاک سازد که حب دنیا
 سرگرفته همه غاصبان است و ترک آن از جمله عبادات بهتر و قدم بدون توجه ذات بوجه دوام و
 تخلیه دل از حب دنیا در حرم باز نمواند برداشت چنانچه خوابه حافظ رضی الله تعالی عنه مطالب این
 فرموده بیت حضور گریه خواهی مشغول غایب از حافظه متنی تا کن من می دع دنیا و اهل دنیا
 یعنی وقتی که را ده ملاقات دوست حقیقی در دل تو پیدا شود و باید که او را ترک دنیا و اهل آن
 خواهی کرد و بعد آن متوجه نام تان جناب بوده باشد که بغیر رفع حجاب تعلق با سوئی وصول
 آن از محالات متصور است تعلق حجاب است و بی حاصلی چه پیوند با بگسله واصلی و هم فرموده اند
 شیخ طبرسی رحمه الله تعالی روزی دزدی را برادر وید مرده پای او را بوسه داده دعا خواست که من
 مثل تو دور کار خود یعنی عشق او سبحانه تعالی همه وقت مستعد بوده جان نثار شوم بیت حافظ
 در عشق بازی کم دزدان هند و مباحش و کوب بر مرده سوز و زنده جان خویش راه و هم فرموده
 سالک را باید که در سیرت کوشد و در صورت یعنی از ازاله اخلاق ذمیه و عبادت ظاهری که حصول
 مقصد یقین بدون آن میسر نیست چنانچه مولوی جامی قدس سره فرموده نظم آدمی آن است
 که دینی در دست و محو گمان کرده بقیه در دست و بود آن بیکر گل آدمی به زور او دیوانه نه دار
 کمی و هم فرموده که از رنگ آباد درویشی بود که سبکساز نزد خود آمدن نه دادی و اگر چه

بالقرص عالم رسید و قریشی نزد آمدی گلوخ زدی و او را معمول این که بعد از نماز ظهر از
 صحرادر بازار آمده بروکان بقالی نشستی رو که اتفاقاً فوج سواران در بازار گذرا و قناد نگاه
 آن درویش اهل معنی بر سواری محمد یار نام که سر کرده ایشان بود واقع شد و نظر مبارک و در
 موثر گشت از اسب فرو آمده لباس امیرانه از تن دور کرده لباس درویشان به پوشید و دیگر
 سواران را پدر و درو آن درویش آن از دست گرفته در حجره خود آورد و پس خادم او را ملاکت
 کردن گرفت که با وجود چندین آدمیان از عالمان سادات بر تو گذردند به هیچ شفقت نه فرمود
 درین چه دیده پس خادم را یک تنگه داد و گفت که کلاه من بر سر کرده در بازار برو چیزی
 گرفته بیا خادم کلاه آن بر سر کرده در بازار رفت و تهدیدست بغیر مطلب مضطرب پریشان
 مراجعت نمود آن درویش سبب آن پرسیدش گفت در بازار سوای حیوانات از دام و دوان
 هیچ ندیده ام از ایشان چه طور مطلب بدست آرم باز درویش گفتش سچکس آدمی بنظر تو می آید
 لاله ذات سامی و محمد یار خان پس آن فقیر فرمود چونکه امر این نحوست مراد این معذور و خجسته
 داشت بده این بیت فرمودند بیت کیوں نہ ہوگا عشق سے آباد سبندوستان نہ جن کے
 دہلی کا صوبہ ہے محمد یار خان و نظم آدمی آنست کہ دینی دروست و محو گمان کرده یقینی دست
 در بود این پیکر گل آدمی و زور و دیوار اندر دکی و ہم فرمودند ساکت باید کہ به صحبت اہل دل
 ملازمت نماید و گاہی ازین نعمت بی بہا دور نشود کہ اثر می عظیمست و رسیدن مقصود اعظم
 لا مشقت و این ابیات فرمودند بیت صحبت صالح تر اصلاح کند کہ ساعتی بودن بصحبت اولیا
 بہتر از صد سال بودن با تقی و ہمیشی اولیا با کیمیاست و کیمیا گر نحو و بدین خوبی کجاست
 بیت ہر چه در پس علمست اثر صحبت و ورنہ کجا یافت بیدہلے نبات کہ در نظر ایشان اثر
 قوی ترست و پس فرمودند بیت آنکہ تبریز و یک نظر از شمس دین و طعنہ زند
 بروہنہ سخنہ کند پر چلہ و دینز در عوارث شریف شیخ الشیوخ العالم شیخ شہاب الدین قدس سرہ
 آورده کہ مار سیت نظر او چنان تاثیر دارد بہ چیزے کہ رسد بالفعل سوخته شود ہر گاہ اہل سباز
 تعالی در نظر حیواناتان این چنین اثر داشته پس در نظر آن کامل کہ اشرف موجودست چہ گونه نبات
 ہر کہ منکر این است احمق ترین مردمانست بلکہ در نظر او اثر تخلیست ہر کہ انصیب کمال یابد
 بہر کہ ہوشم نہ نگاہی برد جانانہ چنین باید و یک جرعه خرابم کرد پیمانہ چنین باید بیت و بدین
 ایشان شام را کیمیاست و چون نظرشان کیمیائی خود کجاست و رباعی آفاتان کہ خاکسار

صحبت طاعتی

بنظر کیا کنند سگ و لی کنند گس را پنا کنند آنان که چشم را بد و صد جلد واکند آریا بود که
گوشت چشے بپا کنند و هم فرموده اند سالک را باید که طاعت برائی رصا مندی و سجاوتی
کرده باشد و از اسول اللہ طمع کلی برود که حضرت بابا صاحب رضی اللہ عنہ بعضے خلفا را
یمین نصیحت کرده است الطاعة لله والیائ من خلق الله که حصول مقصود کلی برین
منہج است و هم فرموده که از مطالعہ کتب عاشقان و قصہ ایشان ذوق و در دل پیدا کند
و هم فرمودند سالک باید کہ ہر کارے و مشکے پیش او آید امد او از شیخ خود طلب نماید تا ازان
صعب امر رٹائی یا بد چنانچہ را در اشارہ راہ دزدان پیش آمدند و بنا بر قتل او قصد
نمودند گفت یا شیخ حاضر و ناظر باش دزدان تباہ کاران بر بحر و گشتن او سوار بر این معاینہ
نمودند تا از ہیبت آن پاگزیز گشتند و از دشمنان خلاصی یافت و مانند این حکایت خلیفہ صاحب
میان محمد باران رضی اللہ تعالی عنہ کہ عظم ترین خلفاء حضرت من بلو دے فرمود کہ روزے
برای زیارت حضور انور او ام اللہ بر کاتہ از خانہ خودے آدم در اثناے راہ کان ہماہ
گشتند و بایشان اسپ پر بار متاع نیز بود ایشان را چند اکہ فہائش نمود کہ اینجا خطہ دزدان است
خاموش شوید تا گذر بسلامتی کردہ شود فائدہ نداشت تا آنکہ آن تیرہ رایان حاضر گشتند
و تمامی چپہ و لباس ما غصب و سلب کردند و مایان را مسدود کردہ بجانب ہمیشہ
متوجہ شدند اتفاقاً درختے پدید آمد دزدان و دیگر رفیقان باز پرسائے آن بنشستند و من
تاب پیش آفتاب افتادم ہر گاہ از گرمی زمین و آفتاب عاجز گشتم بچنان شیخ خود متوجہ
گشتم عرض نمودم تہیکے این چنین تماشا خواہید دید پس بہ بحر متوجہ شدن مقاتلہ در میان دزدان
واقع شد و شور و شعب برخواست مردمان از ہر طرف تیغہا در دست علم کردہ دوان آمدند
اتفاقاً میان ایشان یکے سید بود ایشانرا از مقاتلہ و جنگ منع کرد و گفت کہ اینکس درویش
ست ازین دست بردارید و الا تمامی شما کشتہ شوید پس بگفتہ او از من بند برداشتند و ہمدرت
نمودند و ان چیرہ مقصود بجنسی کستم و ساختند و بر آہمانی و شب کردن نزد خود اکیاح بسیار کردند
قبول نکردم پس بموجب استدعا من باموضع خطرناک ہمراہ ما شدند باز بجانہ خود مراجعت نمودند
و ہم فرمودند سالک را باید کہ ہر وقت از حق سبحانہ و تعالیٰ نیاز تمام بدانت طلب نماید کہ بغیر
بدانت اگرچہ عالم باشد وصول بمقصد اعلیٰ بمقصد اقصیٰ نتواند گشت پس در معنی حکایت فرمودند
کہ شخص گل محمد نام کوئی ہمیشہ منکلف کہ کتا بہای نظم و فقہ و غیرہ خواندہ بود و ہم و پیشہ کوکری مے کرد و

میکردم در کتاب شرح و تقایه و دیگر کتابها در سفر و حضر ملازم میشدیم مگر معمول من این بود
 که کتابها را بر زمین گذاشته و خود بر چهارپائی خواب می کردم و نماز را هم گاه میگزاردم روز
 برای نماز در مسجد آدم اتفاقاً در ویشی و رانجا نشسته دیدم بعد از غرغشت نماز پیش و
 رفته عرض کردم که مراد عائی خیر همراه کن و کدام وظیفه هم شفقت فرما که او سبحانه تعالی تبت
 نصیب فرماید آن در ویش دعا کرد و قدری وظیفه هم فرمود و موجب گفته وی آن طبعه با بجا
 آوردم چون وقت خواب موجب معمول بر چهارپائی حقتم در خاطر گذشت که این چینی بی ادبی
 که کتابها را در زیر گذاشته ام من بر چهارپائی خفته ام سر خود را بر دوشتم پس نفس آماره رهنر می
 کرد و باز حقتم تا مانند این دو سه مرتبه نمودم هرگز قرار نیابد آخر الامر کتب بر چهارپائی نهادم و خود
 بر زمین خوابیدم و بر صلوٰۃ خمسه موطبت نموده شد که گاهی بفضل تعالی ترک اوقات نماز پنجگانه
 تا حال وقوع نیابد پس فرمودند که میان گل محمد مذکور بعده و خدمت حضرت میان صاحب
 ناره و اله شرف بیعت گشت و صاحب نسبت شد و هم فرمودند و فقرات نوشته است که بنده
 فعل مختار است و لیکن در مختار بودن اختیار ندارد و هم فرموده اند و ویشی بود همواره از جناب
 جعفر تعالی این دعا طلب کردی که خداوند مرا توبه ده یعنی باید که بنده نسبت افعال بخود نکند
 و خود را در میان نه بیند که فاعل همه افعال اوست ولیکن میباید که در افعال سبیه نسبت بنفس خود
 کند از برای رعایت ادب مانند شیطان که نگه داشتن ادب نکرد و گفت رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي
 مستحق انتابت شد و حضرت آدم علی نبینا علیه السلام رعایت ادب ملحوظ داشت و گفت
 رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ بخواند مستحق
 مغفرت و عفو اکرام فی الدارین گشت چنانچه درین باب نص صریح وارد است مَا أَصَابَكَ
 مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنْ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ رسولوی قدس سره در تفسیری شریف فرموده
 نظر گفت آدم ظلمت نفسانه او در فعل خود بند غافل بود و رکنه را از ادب پنهانیش کرده
 زان گنه بر خود زد و او بر بخورد و بعد توبه گفتش ای آدم که من تو را آفریدم در توانا
 جرم و محن دهی که تقدیر قضا من بدان و چون بوقتی عذر کردی آنهان و گفت
 ترسیدم ادب نگذاشتم و گفتم من هم پاس آنت داشتم و هر که آرد حرمت حرمت برده هر که
 آرد قند و زین برده پس باید که ادب تمام گوشه تا مرتبه بلند رسد **بیست** ادب تاجی است
 از فضل الهی و بند بر سر برود هر جا که خواهی و در عوارف شریف مذکور است فَمَنْ لَزِمَ الْأَدَبَ

یبلغ مبلغ الرجال ومن حرمه الا ذب فهو لعین من حیث انه یظن القرب وقرود
 من حیث انک یزحوا القبول ویم فرموده است سالک را باید که هر وقت از حق تعالی فضل طلب
 نماید که بغیر فضل او هیچ عبادت و ریاضت و صوم و صلوة بکار نیاید چنانچه مولینا روم قدس سره
 فرموده است **بیت** گزینة فضلت و تکیه را شوده وائی بر ما آنکه رسوائی شوده ویم فرموده است
 سالک را باید که علم حقه توحید خالی و معری نباشد که علم شی از جهل آن بهتر است **حدیث**
 اکل شیء شیء و البهائم لیس لیس ویم فرموده که ظهور ذات مطلق در ظاهر چون ظهور
 جبرائیل علیه السلام در صورت وجه کلبی رخ و در حضور بنی علیه الصلوة و آله و اسلام و ظهور او در
 صورت بشر اسوای در پیش بی بی مریم رضی اللہ عنہا است ویم فرمودند که ابی سعید خدری فرمود
 که رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم یأتی سیدنا الخیر بنا بر این حضرت مولوی
 صاحب مولوی خدا بخش ملتان رضی اللہ عنہ فرمود **بیت** خود آمد عیان گزینة فضول و
 بهمان چون سکندربو وضع رسول و گفته **بیت** دوی بذهب عشاق و رنگینده خدا یکی
 تحریکی و یاری که هم مولوی جای قدس سره فرموده است **بیت** در دیده مجنون ناظر است
 و در صورت یلی ظاهر است **بیت** در چشم مجنون دیده یلی شده بنموده و یلی کجا مجنون
 خود بود و خود بود و روز غوغا بر خاست که سگ ماده دیوانه گشته است حضرت من استماع
 این شور مردان را بتاکید تمام در پی آن برای کشتن سگ مذکور روانه نمودند و آن هر کس که در
 مجلس رسید از حوال آن پرسیدندی آخر الامر که گفت که آن سگ دیوانه بود و بلکه آن
 جهت این که بچکان او بهمان که ده بود و ندانند دیوانگان مضطرب و بریشان از هر طرف تگ و پو
 می نمود حال ایشان را حاضر نموده اند خوشدل گشته آرام گرفته است قدس سره دم سرد بر آورده فرمودند
 که حقایق را در ظهور وجود خلق حب تمام است هر چند که ظهور وجود آن بسیار است ظهور او
 سبحان تعالی بیشتر چنانچه گفت کثر الخیفا فاحببت ان اعرج فخلقت الخلق
 برین معنی دلالت صریح ینماید ازین سبب حب و لا دور دل هر حیوان شرع است فرمود که
 بغیر آن بنامی پرورش که محال بودی لیس فرمودند جنازه میکی از اصحاب کرام و جنگ مملو
 شد پیش سرور کائنات علیه علی آله الصلوة و السلام گذاشت نمود که جنازه فلان که صحابی
 بدست مامنی آید فرمودند بر هر کس که ظن شما غالب شود شکم آن شکافنه ساینده نمایند اگر در جگر
 آن و سوراخ باشد یقین است که همان باشد از آن که دو فرزند او را در حین حیات

او جان بحق تسلیم نمود و بگذرد باین علامت یافته شد بعد این حکایت فرمودند چون از
 سبب علاقه عطف و شفقت خان صاحب کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم چنینست حالت دیگر گسج باشد
 و فرمودند انسان را امید هست که در حیات خود و بعد از ممات حیرات و کلام توقیدار و دوا
 سوا از انسان رانده در حین حیات و در ممات چشم داری چیزی بوده باشد مع بذات ایشان
 نحو نیست که مردی برای شکار بجانب صحرا رفت در آنجا بچه خر س دید و بفریب تفنگش بگشت و در آنجا
 پنهان بنشینست چون مادرش بیاد و او را مرده یافت مضطرب شد به طرف نعلب زنان و
 گریزان میگشت آنرا از بیچاره از فرقت آن بچه خود را بر سر نیزه می که مانند نیزه در آن بیشه ایستاده
 بود و زدن و کشته در آنجا بمرد و دیگر حکایت مانند این یاد نموده فرمودند که درین امور
 سر حدیث مسطور ہویدایم گردد و بار آورین باب این مصرع را بر لفظ مبارک می
 رانند مصرع در پرده عیان باشم و بچه پرده نهان و حضرت من فرموده است
 که مردی اهل کمال بود روزی بجهت متشایس او بنا بر شفقت امر معنوی را عرض نمود گفت نفیب
 تو نزد ما نداشته اند بعد پس گفت هر جا که باشد اشاره فرما گفت در هندوستان امیریت
 که عنقریب در قتلان برسد تا بخدمتش نزدی بدین نعت مشرف خواهی شد موجب مثال
 امر بدو بزرگوار خود در خدمت آن امیر وقت رفت و لیکن امکان رسیدگی خود
 نپذیرد ناچار مقدار سه سال متوقف شده با گمان اسبان آن امیر را بطه تهمت
 پیدا نمود پس از اسطه آن در شکار گاه پایبوسی او ساخته عرض مطلب خود کرد و گاه آن
 در ویش بیگانگی نمود و اقامت الامر بعد از گفتگو چون جوان را در مقصود خود مستعد یافت ظیفه
 فرمود گفت برو این را تمام کرد و پیش من خواهی آمد و با حدی کسی این سر را در میان
 من پس آن در ویش در آنجا اندازد و از ده سال طاعت و ریاضت کشیده تا بنیاد خدمتش
 مشرف گشت بعد ویرا بجناب سالت آب طیب و علی آلہ التحیات رسانیده فرمود در مستقبل
 آنچه حاجت در پیش آید بنا بر قضای آن در حضور آن حضرت علیہ السلام عرض خواهی
 کرد پس فرمودند چونکه برای تعزیت والد میان محمد باران علیہ الرحمۃ بسمت شهر کلاچی
 اتفاق روانگی با او قنار زیارت ایشان نموده شد که مرزا آن پسر پسر و بزرگواران
 در یک روضه واقع ست پس فرمودند اکنون مانند این در ملک هندوستان بسیار
 مردگان در پرده عمارت محقق اند و هم فرمودند که مومنان منظر اسما جمالی اند و کفار منظر اسما جلالی

از منظر محکوم و تابع اسرار الهی است هرگز از حکم آن نخواهد گردانید چنانچه نص شریف
 وَمَا مِنْ دَابَّةٍ اِلَّا هُوَ اخَذَ بِناصِيَتِهَا اِنَّ رَبَّهُ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ وَكُلُّ جَوْفٍ
 بِمَا لَدَيْهِمْ فَرْجُونَ و حدیث شریف لَا تَحْرُكَ ذَرَّةً اِلَّا بِاِذْنِ اللَّهِ وَ
 الْمُمَكِّنَاتُ مَا شَمَّتْ رَاحَةُ الْوُجُودِ اِشَارَاتُ بَدَنِ سِتِّ وَتَمِّمْ فَرَسُودِ هَمِّ حَقَائِقِ
 مَمْنَنَاتِ از حقیقت محمدی علیه الصلوٰة والسلام منتشر و موجود اند چنانچه جمیع اسرار و افعال
 از مصدر مشتق اند چنانچه تمامی اعداد از عدد واحد مثل اثنین و ثلثه و اربعة و ماده و الف
 الی غیر النہاتہ و حقیقت محمدی از ذات باری تعالی موجود است چنانچه در حدیث آمده است
 اَنَا مِنْ نُورِ اللَّهِ وَالْكُلُّ مِنْ نُورِي چنانچه شیخ نسکرمحمد رحمۃ اللہ فرمودہ
 بہیت تو اصل وجودہ آمدی از نخست و اگر هر چه موجود شد فرع تست و ہم فرسودند بہیات
 مَمْنَنَاتِ کہ نزد صوفیہ کرام کہ عبادت اعیان ثابتہ اند ہمہ عارض وجود اند و وجود معدوم و
 اختلاف و کثرت اعراض یعنی حقایق مَمْنَنَاتِ در وحدت وجود او تعالی قدح نیکیہ چنانکہ
 کثرت امواج بحر اشعَرُ الْبَحْرِ مَحْجَرٌ عَلَى مَا كَانَ فِي الْقَدَمِ اِنَّمَا الْخَوَارِثُ
 اَمْوَاجٌ وَاتْرَاقُ لَا يَجْزِيكَ اَشْكَالٌ تَشَاكُلُهَا عَمَّنْ تَشَاكُلُ فِيهَا فَاِنَّمَا
 هِيَ اَسْتَارُ بہیت در بحر موج تو بر تو بود و چون نیک بدیدم این ہمہ او بود و ہم
 فرسودند سالک را باید کہ ہمیشہ بپاد حق تعالی خود را جمع دارد و گاہی اندیشہ غیر او سبھا رنگار
 بخاطر خود را ندید کہ اندیشہ غیر او در مذہب اہل جمع تفرقہ و وسواس گفتہ اند چنانکہ گفتہ شد
 ربانگی مادام کہ در تفرقہ و وسواسی ہا در مذہب اہل جمع خیر الناسی و والد کہ نہ تاس وے
 نشناسی و نشناسی خود را از جہل می نشناسی و مدار ہمہ کار مخلوقات موجب اندیشہ ہست
 مثلاً مومن کافر فرود و وجود واحد اند بانذیت کفر و کافر گویند و با اعتبار اندیشہ ایمان مومن
 خوانند و شقی از سبب اندیشہ شقاوت و سعید از جہت اندیشہ سعادت و اگر نہ وجود بر تہ
 ست پس این رباعی خوانند ربانگی لے بر او تو ہمین اندیشہ ہا باقی و استخوان دریشہ ہا
 و رگل ست اندیشہ تو گلشنی ہا و ربود حاکم تو سیمہ گلشنی ہا و ہم فرسودند سالک را باید
 اِنَّ لَيْسَ اِلَّا نَسَانِ اِلَّا مَا سَعَى وَاِنَّا لَا نُضْبِعُ اَجْرًا مِّنْ اَحْسَنِ اَنْصِبِ الْعَمَلِ
 وانشہ سعی طبع و جد و جہد تمام در طاعت و ریاضت موجب امر و نواہی شرع انکار بکار
 مِّنْ كَانَ فِي هَذِهِ اَعْمٰی تَهْوِي اِلَا خَيْرَةً اَعْمٰی وَاَصْلُ سَبِيلِهَا نَمَات

بافته به معرفت ایزدی سر فراز شود بعد فرمودند **ظلم بشکند دستی که خم در گردن یاری**
 نشد کور به چشمی که لذت گیر دیدارے نشد کار من آخر شد و آخر من کارے نشد
 مشت خاک غبار کوچه یارے نشد هر بهار آخر شد و هر گل و فرقه جا گرفت به عنجب
 باغ دل با ذیب دستاری نشد و هم فرموده توقع و تکیه غیر حق سبحانه تعالی خوار و زبون
 ساز و سالک را باید که سوای جناب حق عزوجل تکیه گاه خود نمیدیند و نیدیشد پیست آنکه
 شیر اندر دبه شوند و احتیاج خود به پیشش کے برند و هم فرمودند که همه اشیا را از عرضش تا
 فرشت تابع حکم الهی است پیست پرستار امرش همه چیز و کس بنی آدم و مرغ و مورگس
 شخص بعد از وصال حضرت صاحبزاده میان گل محمد مرحوم و مغفور عرض کرد و گفت
 پیست ادبیا را پیست قدرت از آله و تبر حبه باز گرداندر راه در جواب او فرمودند
 پیست اگر در دبدیک صلاے کرم و عز از یل گوید نصیب برم پیست و اگر به کش تیغ تمهید
 حکم و بماند که بیان جسم و بکم و هم فرمودند پیست هر چه نصیب بتو میرسد و در نه سو
 بتم میرود پس درین باب حکایت آوردند که در وقت پاوشا ہے خراسان یک نفر
 خراسانی درین موضع رسید باوے شترے با پالان کہنہ بود پالان نو سارمان این جا
 به جبر و تعدی گرفت و نیزم هم برکو زد و از ابر شتر نهاده و آن پالان کہنہ خود را
 نزدش گذاشته رفت بعد از چند ایام آنرا بنابر ساختگی پلان دیگر هم جدا کرد و اتفاقا چند
 مہرهای زرین ازان بدستش افتاد و خوش دل و شادمان گشته به خارج خود صرف نمود حضرت
 قبلہ فرمود که علامات قیامت است کہ امراض غریبه در عالم پیدا شود کہ حکماء و طبباء و ان از
 سبب این کہ در کتب سلف یا بندنگاہی در استعمال آنها در آمدہ باشند از تشخیص و علاج
 آنها عاجز و حیران مانند چنانچه پیشتر ازین بعضی مردمان را خون همچون فصد چشم
 جاری شد بعضی را از دندان پسین و آفکہ به مرض اول گرفتار گشتی بعضی ازان شفا
 یافتی و اکثر جان به جان آفرین سپردندی و آنکہ به مرض اخیر مبتلا گردید ہرگز خدا صنی شفا
 نیافتی پس متعجب شدہ بہ طرف مولوی قادر بخش حمتہ اندہ نوشتہ شد کہ از حکیم احسن اللہ
 معتد از حکیمان بہا و لخان کلان مرحوم بود ادو بہ این مرض تحقیق نموده ارسال دارد
 پس ازہ شدہ مولوی مرحوم ہویدا گشت کہ از استماع این معنی حکیم مذکور متحیر گردید ابراز
 آورده کہ این مرض از تشخیص علاج ما متجاوزست کہ گاہے در معالجه احدی از حکیمان نیادہ

است و نه در کدام کتاب طب نوشته دیدم و دیگر از اهل حکام کار با عجب به صادر می گردد
 و خلق الله در آن امور حیران و متعجب ماند که گاهی نه دیده باشند نه شنیده پس فرمودند این چنین
 هم نوشته اند اگر پسر یا پدر خوشدل شده تکلم نمایند آن ترسبار کبابی نمایند و هم فرمودند که
 مادر صحبت هر جفت معکوس گردد و چنانچه درین زمان است این را هم از علامات قیامت
 شمرده چنانچه حدیث شریف وارد است کُلُّ ذَوْ قُحٍّ عَلَى خِلَافٍ إِلَّا الْعَكْسُ بِشِئْرِ بَيْنِ
 كَمَا حَقَّ مَفْهُومٌ شَدَّ الْكُنُونُ مِنْ سَبَبِ تَأْمَلِ أَيْسَرُ زَمَانٍ هُوَ يَدَاغُ شِدَّةٍ بِعَيْنِ هِرْجَتِ چنانکه
 ولد و والد و شاگرد و استاد و مرید و مرشد و زن و مرد در میان خود دشمنی دارند مگر عکس
 یعنی در زمان سابق مبنی صحبت اوئی و پیر روی اعلیٰ بود چنانچه پسر و شاگرد و مرید و زن و مرد
 پدید و استاد و مرشد و مرید و مرشد و کنون بنامی آن بر عکس و خلاف شده است و هم فرمودند
 که نزول قیامت بر اشرار الناس عقده است که قیامت وقتی قائم شود که بر روی زمین از
 کسی اسم الله شنیده نه شود و در بیت الله بت با بنند و زمان از قبیل است بکلمه تا
 و جامه و زیور را پیر استه شده در پیش تن پاک کوبی نمایند بعد از آن فرشتگان با مر
 الهی بیت الله را از زمین برداشته با سمان برند پس نازل قیامت عنقریب شود بعد
 فرمودند و نظر اولیا الله هر ساعت قیامت قائم است پس بخوانند مِلِّ الْمَلَكِ الْيَوْمَ
 لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ وَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ یعنی فی الحال کمال است زیرا که
 هیچکس گفته است تا بر ملک مستقل دلالت کردی و هم فرمودند او سجان و تقا کار بر کسرت
 اعتقاد بر آورنده است چنانچه در کوستان که وطن است مثلاً هر کس عارضه ذات الحجب را
 شود او دیو گر چنانچه قدسیا و غیره در شیر انداخته جوش داده مینوشند با مر الهی خون از
 بینی اش جاری میشود و شفایا بد پس به حکیمان که حاضر مجلس بودند خطاب نمودند که همچنین
 در کتب حکمت نوشته باشند گفتند معاذ الله این او دیو موجب را ایشان زیر قائل است
 بعد فرمودند شنیده شد که در ملک ریگستان روی یعنی با و از برک دفع هر مرض و داغ
 مینمائند او تعالیٰ بسبب عقیده آنها در آن امر شفا داشته است پس این قدسی فرمودند
 أَنَا عَبْدٌ ظَنُّ عَبْدِي نِي وَ هُمُ فَرَمُودند هر کس که بر خالق حقیقی توکل دارد موجب
 اعتقاد آن روزی از غیب گهان رسانند که او سجان تعالیٰ مذاق مطلق و قبیل و ضامن
 روزی هر سنده است پس این آیت فرمودند وَ مَا مِنْ دَآبَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ

رَزَقَهَا مِنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ وَشَلَّيْنِ اَيْنَ رُكْبَانِي اَيْنَ كَيْسِجِ لَوْ شِئْتَ
 دیدہ کہ حضرت بابا صاحب شیخ فرید الملة والدین رضی اللہ عنہ در اول وقت قبل از
 بیعت کہ طلب پیر میفرمودند برائی ملاقات درویشی کہ بر سر کوه بلند مکان خج دکرده بود و
 کج گزین است خلق شده بود رفت بعد از حکایات کہ فیما بین کردند فرمود کہ درینجا سبب دزی
 شلم بیعت و بچہ وجہ میرسد آن درویش بہم برآمد فرمود کہ این سنگ را بردار و برد گیرے
 بزن حضرت فرمودہ او بجا آورد و اورا زد و بشکت اتفاقا از میان سنگ کرے بارگ
 گیاه سبز کہ در وہان داشت برآمد پس گفت درین جا خدا بیخالی این را روزی سے رساند
 و مرانی میرساند و نیز مانند این از دیگرے کہ بہ چشمان خود معاینہ نمودہ بود شنیدہ شد کہ روزی
 تا بہ سنگین برائی پختن نان بخانہ آورد و اتفاقا وقت پختن نان جائے بقدر درہم آتش
 سوثر نشد و نان ہما نجا محض خام بہاندی بعد از مرور ایام آن شکستہ شد از ان موضع
 کرے زندہ برگ گیاه تلہ سبز کہ در وہن داشت برآمد گفتم سبحان اللہ چہ قادر و خالق مطلق
 کہ آنرا درین از شر آتش سو زندہ نگاہ داشت بقدرت کاملہ خود تا آنکہ اورا زندہ داشت
 و روزے پیش فرستاد و ہم فرمود ہر الہکار درین زمان کہ می آمد از سابق بدتر باشد
 و بر حاکم اول سبب رحمت و خوشنودی خلق میگردد و چنانچہ مثل مشہور است رَحِمَ اللَّهُ عَلَى
 النَّبَا شِ الْأَوَّلِ وَہم فرمودند اَحْيَاءُ مِنَ الْاِيْمَانِ وَمِنْ عَلَامَاتِ الْقِيَامَةِ
 دَفْعُ الْحَيَاءِ مِنَ النِّسَاءِ یعنی حیا از ایمان است و از نشانی قیامت است مرفوع
 شدن حیا از زنان و فرمودہ است کہ مرد باید کہ بر چہا چیز غالب باشد زن و آب
 و نفس و نفس زن در زیر سیاست و نفس را بر قلت طعام شراب و طاعت و
 ریاضت زبون دارد و آب را در زیر سواری و اگر نہ سرکشی نماید و کفش را در زیر پاناکم
 پای نہدش نرم باشد و نیز فرمودہ است سالک را باید کہ در اعمال صالحہ مداومت
 نماید کہ اعمال صالحہ مانند بر دین است چنانچہ ہر شہار را کہ مردگان باشد سر سبز تازہ کہند
 ہمچنان اعمال صالحہ مرد عابد را زندہ دل نمایند و از اعمال صالحہ یعنی بداحتر از سازد کہ
 آنها مثل بر دختراں خریف است چنانچہ اشجار از باد دختراں اگر چہ تروتازہ باشند ہمچو مردگان
 بے برگ شوند پس اذ انہا احتر از و دوری واجب آمدہ است تا بدان مردگان مردگے
 خاطر پیدا شود چو کہ گفتہ شد اِنَّ لِلْقُرْاٰنِ ظَاہِرًا وَبَاطِنًا از فرمودہ حضرت معنی پیش

بود اگشت اجتنبوا بزرگ الخریف فانه یعمل باید انکم کما یعمل یا شجرکم و یعتنمو
 بزرگ الی بیع فانه یعمل باید انکم کما یعمل یا شجرکم چونکه بهاول خان ثانی
 رحمة اللہ برہ سند سلطنت بجای پدربشت ہشت ہزار مبلغ بخدمت حضرت فرستاد
 حضرت من آنرا بساکن و تیمار و بیوہ زنان و زمرہ عالمان و سادات موجب نصیب خود
 و دیگر دور و ز تقسیم فرمود بعضے کسان از خب و نیا و ون در پے شکایت بایکدیگر شدند
 بوجہ این ذکر در حضور حضرت من اوقات پس بہ یک سہلی لشکاہ خطاب فرمودند کہ
 اگر ہنگست آنرا حقتانے شناس دادہ است کہ این آہن قابلیت سلاح دارد و این
 آہن فلان چیزے ساخته شود و پہچان بخار را علم و شناس ہمیزم باشد و متقان را شناس
 زمین کہ درین فلان داحت کاشتہ شود و فلان زمین کابل این زراعت ست و قس
 علی الباقی اہل خرقة و نزد ما و دکان آدمیان ست احوال ہر کس از علم و شناخت من خارج
 نیست اگر ما خواہیم کہ خود مانند آن مجذوبان کہ در مجالس بول میکنند سازم بیتوانم و اگر نہ
 آو کسی ازین فقیہو مہمان نیست خیریت معلوم شد کہ سگ و بدن سگی دیگر پسند و خوش
 نئے آید پس در خاطر این بے بسیج مفہوم گشت کہ در کلام شیخ دلالت ست بر معنی حدیث
 شریف اللہ نبیا حقیقہ و طلبہا یکلاک چنانچہ گفتہ اند بیت نیست کلام ہر سری
 فکتہ رمز عاشقان و شرح و بیان وحدت ست و قول مقال احمدی و دین فرمودہ است
 ہر گاہ وقت طوفان پس ہر تریخ علی نبیا علیہ سلام غرق شد در جناب حق تعالی
 عرض کرد کہ اسی بار خدا یا تو وعدہ فرمودی کہ اہل ترا غرق نخواہم گردم ہذا پس من غرق
 شد و تعالی فرمود انہ کبیس من اہلک انہ عمل غیر صالح یعنی از اہل
 تو نبود و از انکہ صاحب عمل صالح نبود ازین سبب سید علی ہمدانی درین باب فرمودہ
 رہا گی سید لولاک را دیدم بخواب و گفتم لے کان حیار اہل صفارہ سیدان شعبہ اولاد تواند
 گفت لا والہ لا والہ لا ہم فرمودہ است حق تعالی بر بندہ خود تکلیف بحسب طاقت آن
 نہادہ است آیت لا یكلف اللہ نفسا الا وسعہا و فرمودند کہ اولیا اللہ عیال حق
 اند چنانچہ واروست الاولیاء عیال اللہ و مولینا روم بموجب ترجمہ این حدیث
 فرمودہ ہمیت اولیا اطفال حق اند ای پسر و در حضور و غایب از ایشان ہر چہ پس
 فرمودند خدمت اہل و عیال خود بر صاحب آن واجب بود از خود سنی من جماعت آن عیال نماید

پس سعی و می برای قہمات خود بیفایده است پس سالک را باید کہ ہنگامی امور خود را بحق سبحانہ
 لغای مفوض و سپرد نموده در عبادت حقیقی تمامی اوقات مصروف سازد آیت افوض
 امری الی اللہ ان اللہ بصیر یا اعباد وہم فرمودند آخر مرتبہ ہر ولی تسلیم خدا
 ست و این بیت فرمودند ہمیت کشتگان خنجر تسلیم را ہر زمان از عجیب جان دیگر
 ست پس میان محمد مرطل رحمۃ اللہ کہ بچہ از عشاق حضرت من بود عرض کرد
 ہر حاجتمند کہ نزد ایشان بیاید حاجت و بہ چگونہ سرانجامی پیوندد فرمودند چونکہ حق جل و علا
 نے داند کہ این بندہ بہ جناب عرض کنے کند خود بخود حاجت او برآرد چنانچہ آیت کریمہ
 فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا بر این معنی صریح دلالت می کند و ہم فرمودند ہر قول و فعل کہ از
 کابلان صادر شود عین شریعت باشد اگرچہ از فہم عوام اناس کنے آید و این بیت فرمودند
 ہمیت ہر کہ گیرد علتی علت نشودہ کفر گیرد کافے ملت شودہ چنانچہ خلیفہ صاحب
 محمد باریان رضی اللہ عنہ روزی بہ این بیسج حکایت فرمودند کہ چون در ابتدا رجعت
 حضور انور شرف گردیدیم بعضی امور کہ اند حضور انور دایم برکاتہ صلوات میشد و بادی الی الی
 خلاف شرعی کنے نمودند و لیکن ہر نفس الامر عین شریعت کنے بودند چنانچہ کمر تہہ برکات حضرت بہ
 سمت زیارت حضرت قبلہ عالم رضی اللہ تعالیٰ عنہما اتفاق من افتاد روزی بر سر چاہ اتفاق قیلولہ
 شد فقیران جسارت ساختہ زراعت آن چاہ چنانچہ خرپوزہ و منگ و غیرہ بالمشافہ حضرت خوردن
 گرفتند باحد کس منع نفرمودہ انہیں معنی نلے ستجب حیران ماندیم و ہنگامے کہ صاحب آن چاہ
 زراعت آیدہ شرف اقدام بوسی حاصل کرد گفت امر دوزرے سعادت غلام کہ ذات مبارک
 بر سر این چاہ شریف آوردہ اند و زراعت دست کاشت غلام ہسم بکار و دیشان آوردہ
 و بر پا کردن این چاہ و کاشت زراعت موجب سعادت ابدی غلام مقصور گشت
 و باقی مزروعات کہ ماندہ بود ہم بخوشدلی حوالہ ایشان کرد پس معلوم شد کہ خوردن
 درویشان و مانع نشدن حضرت بخلاف شریعت نبود از انکہ بہ نفس شریف مثبت سمت
 کہ خوردن مال صدیق بغیر اذن او جائز است و نیزے فرمودند کہ بر سببہ زیہون
 خواندن سحاب ست و بر سببہ سنگین منعست از انکہ دلرا سخت گرداند و سببہ بر سببہ
 پیچیدن و در گلو انداختن موجب مدبری ست و ہم سر جامہ اسرنگون دو ختن از اسباب
 ادبار ست کہ از انہا اقرار باند کرد و شخصے بہ جناب حضرت من بعد از وصال حضرت صاحبزادہ

اکل محمد رضی اللہ عنہ عرض کرد بیست ادبیا را بیست قدرت از آله و تیر جسته باز
 اگر اندر راه و چرا برای شعا و ترقی حیات او از جناب شانی مطلق طلب نه فرمودند
 از آنکه دعا و مقبول را ایزد تعالی قبول فرماید و رد و رنج کند چنانچه مولوی قدس
 سره فرموده است نظم آن دعا که شیخ نے چوں پرو عاست و فانی سب دوست او دست
 خداست و چوں خدا از آخر و سوال کند کند پس دعائی خویش را چوں کند و پس حضرت
 من در جوابش فرمود این امر در پیش نه سزاوار نباشد دعائی خواستن از بنده است قبول و
 عدم قبول و در مشیت است و مالک ملک است و هر چه خواهد کند کسی را امکان هم زدن
 بجناب او تعالی شانه نیست بوریس ابیات بر زبان مبارک را نند نظم ملک ملک است
 ملک و رابیه و ماوس را جلم پیش او نهید و اوست سلطان هر چه خواهد کند و
 علم را در دے ویران کند و طرفه العین چنان بر هم زند و کس نمی آید که آنجا دم زند
 درین کلام اشارت است بر که صاحب کسب است بر مرضی حق تعالی گردن نهاده است
 او را بر خلاف رضای او بجانہ قدم نهاده است کفر است چنانچه سابق گفته است چنانچه حضرت
 فضیل رضی اللہ تعالیٰ عنہ مدت سی سال هرگز نخندیده است چون پس او که نوجوان و صالح
 بود و وفات یافت خندان شدند مردمان حواشی نشین متعجب شده از سبب آن
 عرض کردند پس فرمود چونکه بر مشیت او تعالی راضی شدم و او تعالی قدم مرا بر رضا
 خود مستحکم داشته است از نام خنده انده است و هم فرموده است که ساک را باید که هر وقت
 در عز و نیستی مشفق باشد که حصول مطلب اعلی و مقصد انصافی درین مقصود است بیست
 تو مباش اصل کمال این است و بس و تو زود گم شود وصال اینست و بس و هم فرمودند
 ساک را باید که خود را هست نداند که این نزد محققان از کبر الالباب است و وجودی
 ذنب کلا یقاس به ذنب چنانچه سولینار و م قدس سره فرمودند بیست آئینه هستی چه
 باشد نیستی و نیستی بجز این گرا بزمیسی و نیز میفرمودند هر کس موجب نصیب ازلی خود و دنیا
 ظهور کرده است چنانچه حدیث نبوی السعید سعید فی بطن امیه و الشقی شقی
 فی بطن امیه وارد است پس فرمودند آن سرور کائنات علیه آله و النجیه و الصلوة رزق
 بوقت طفولیت در که میرفت راسی بجز و دیدن آن حضرت را سجد کرد مردم از سبب
 سجده کردن پرسند گفت تمامی ملائک و اشجار و اجار این طفل را سجدہ می آید چونکه

حق تعالیٰ دیر این چنین بزرگی عطا فرمود پس ناچار او را سجده کردم و میان محمد یار
منشی که در حضور انور شسته بود گفت ابو جہل کہ اسم او ابو جہلیم در زمان جاہلیت بود
خستہ ان اعرابی را بزور و تعدی غصبیدہ بود و موجب مصلحت و مشورت در جناب سالک تاب
علیہ اعلیٰ آلہ افضل التحیات و اکمل الصلوٰۃ کہ ہنوز طفل بودند بر آن مخلص شتران خود و ساطت طلب
کرد آنحضرت علیہ السلام فرمود کہ بے باین جانب عداوت میدارد چگونه بگفتہ من خلاصی شتران
تو خواہ ساخت پس آن اعرابی الحاج تمام نمود بعد از ناچار گشتہ بجانب آن رفتند ابو جہل بجز
دیدن آنسرور علیہ السلام باہر دو پارہ خاست دست بستہ آنجناب معلی عرض کرد کہ دریں جاہ
بوجہ تشریف آوردہ اند فرمودند کہ بنا بر استخلاص شتران این اعرابی آمدہ ام گفت تا شتران
ویرا خلاص کردند بعد از مراجعت سید المرسلین علیہ الصلوٰۃ و السلام حاضران را از
سوجب اعزاز و تسمیم متعجب شدہ مسکت نمودند یا آنکہ پیشتر با باین طفل عداوت بود چہ
و چہ است کہ امروز چندین تعظیم کردی و منقلب و مطیع امر شش شدی گفت چون کہ نزد من
اندہ است دوشیر برہر دو دوش او دمان کشادہ مرا مینمودند از ایشان مرا ہیبت چنان مستولی
گشت کہ اگر مقدار زار موئے در عت و فرمانبرداری ان قصور کردم گردن من شکستہ کردی
بعد فرمودند روزی حضرت بایزید بسطامی قدس اللہ سرہ السامی و صحرا میرفت چون
بوضع قریہ خرقان رسید متعجبش و متوقف گشت و از ان وجہ پرسیدندش گفت
از اینجا شخصی پیدا خواہ شد کہ نام او ابو الحسن خرقانی باشد بعد از وفات من بہ
چندین سال دیر سرتربت من آمدہ مستغنیہ خواہ شد چنانچہ مولوی معنوی گفتہ و
فرمودند کہ میان احمد ملقب بہ دودہ والدہ مادر حضرت قبلہ عالم راضی اللہ تعالیٰ عنہ میان
دیگر زنان دید و بطرف ایشان نگریستن گرفت زنان گفتندش ای درویش چرا بروئے
زنان بیگانہ می بینی این امر بحال درویشان غیر مناسب ترست گفت بدیدن شما
هیچ مطلبی نیست ولیکن در شکم این دختر شعلہ نور آہی است کہ بر عرش معلیٰ پرتو آن نور تو تابہ
و تمام عالم بنور او منور گردد و بسوئے آن می بینم حاجی خان کاتب کہ از مریدان راسخ الاعتقاد
حضرت من بود عرض نمود کہ این غلام را از حافظ ناصر الدین کہ از خلفائے و عشاق حضرت قبلہ
عالم بودند باستماع پیوستہ کہ روزی ملے صاحبہ والدہ حضرت قبلہ عالم رضی اللہ تعالیٰ عنہا
را برای پرسش دوا و معالجہ آن در بر خود گرفتہ بہست کہ ام زن کہ معالج طفلان بود و میرفت

منہجتم

میرفت میان محمد راہ علیہ الرحمۃ در اشارہ راہ بہ ابیصاحبہ ملاقی گشت گفت ای صاحب
 مرا بہ زیارت این طفل مشرف کن چونکہ زیارت مشرف شدہ باعث تحمیل آن پرسید
 ابیصاحبہ وجہ آنرا پیشش ہویا کرد گفت این را بخانہ خود باز بر کہ این طفل اہل شرق و
 مغرب را معالجہ خواہد ساخت بہ علاج کس این را حاجت نیست پس حضرت من فرمود کہ میان
 متوطن مانسی بود گاہ گاہ برای زیارت حضرت قبلہ عالم رضی اللہ عنہ در آن ملک آمد اتفاقاً شہر
 و شہر فرید گذاروند پیش ایشان رئیس بلدہ مذکور آمد و برائے پرسیدن ترکیب کیمیا با وی
 بسیار تکلیف رسانید گفت علی الصبح آنچہ تو رسام خلقت عبرت بخیر خواہ شد گفت ما شای
 کان و ما لم یشالم کین و مانند معمول بخیر پیشانی و اضطراب بہ خواب رفت مگر فقیران دیگر
 کہ ہمراہ وی بودند خون تمام لایق گشت و قرار نہ گرفتند چون شب گذشت از غیرت
 الہی میان ایشان فحاصمہ قتال بوقوع آمد حتی کہ بعضی کشتہ شدند و بعضی مجروح چون
 حضرت قبلہ عالم رضی اللہ عنہ آواز تلفگہا را ایشان بشب شنیدہ بودند با مادان آدم
 خود را بنا بر خبر دریافت نمودن روانہ نمودند در اشارہ راہ بمیان موصوف ملاقی گشت
 و اورا گفت کجا میروی و حقیقت باز نمود گفت ہمراہ ما مراجعت کن من پیش
 حضرت ماجرائی ایشان خوب طور بیان خواہم کرد چونکہ بجناب حضرت قبلہ عالم رضی اللہ
 تعالیٰ عنہ آمد گفت غریب نواز آن سگان بایکدیچہ منادعت نمودند ہمون شور و غوغا
 بود بعدہ حضرت من فرمود آزا از روز معاملہ ریاست ایشان کم شد پس محمد یار مذکور گفت
 کہ قاضی نوز احمد در باب عملیات بجد کمال و تہمت داشت شخصے پیش وے آمد و عرض
 کرد کہ نزد من کیمیا ہست باید کہ بہ وقت فراغت آنرا از من آموختن خواہند نمود ہمون وقت
 بہ جانب صحرا روان گردیدند آخرد سایہ درخت کنار نشست آروند اورا گفت کہ بر این درخت
 صنوبر کردہ بجناب تاثیر خود ریزد بچنان کرد و آنچہ از برگہا رو میوہا از ان درخت فرو افتاد
 ہمہ نذر خالص بود پس حضرت من فرمودند این ہمگی رہزن طریق حقتعالی اند کہ بعیر جستجو
 حقتعالی کو نشن نتوان کرد چنانچہ مرد محمود نام صاحب درو کہ در قریہ نوشہرہ سکونت داشت
 خوش گفتم ہست ہندی سبے گلان چہڈ کے ڈیہنڈہ محمودہ ہمین وال لزن و یعنی
 از تہائی کار ما دامن طلب کوتہ نمودہ ہر چہ تمام تر در جستجوی حقتعالی سعی توان نمود زیرا کہ نیک
 شنی و مالک الاوجہ چنانچہ مولوی جانی قدس سترہ الشامی فرمودہ است رہا علی اے خواہم

و اگر مال و فرزند است به پیداست عمر بقائش چند است و چیزے کہ بر دلگی جدا خواہی شد از دہ
 آن بہ کہ بہ زندگی جدا باشی از دہ رو دل بہ کسی وہ کہ در اطوار و جودہ بودست ہمیشہ یا تو خواہ
 بودہ چون بہا دل خان ثانی مرحوم مسجدی بر موضع مسجد سابقہ کہ آنرا میان بر خور و چاک
 مرحوم ساختہ بود بنا بر تقریب حضرت من تیار کنانید حضرت من برای آدائی صلوة دران
 مسجد متصدع گشت بعد از مرور دوسہ روز فرمود آن لذت نماز کہ در مسجد سابقہ پیداشد
 دین مسجد منی آید این امر بجا بنہور پیوستہ بعضے کساں گفت بجا ست کہ دین
 عمارت نقود از وجہ حرام صرت گردیدہ است بہ خلاف مسجد سابقہ کہ بروی مبالغ از وجہ
 حلال مصروف شدہ بودند پس حضرت من فرمودند ایچین ست بلکہ بر این مبالغ از وجہ کسب
 خود مصروف اند از آنجا کہ اوسے نہ تعالی بجانب ما ہرچہ حرام ست نمی فرستد زیرا کہ اگر اصل توکل
 ویران مبالغ باشد او تعالی بہمت متوکل چیزے از وجہ حرام نرساند و در تکلیف نماز مسجد در
 طبع مبارک ملول خاطر شدہ فرمودند این چنین عمارتہا و شہرہا بیاشد و این قریہ است و لشکر با
 عمارت قریہا خرابی مینمایند مگر خیریت آنچه خج میشود بانی را خیریت ست پس فرمودند اگر
 اہل دنیا را وجہ نہ صرف کند با وجہ آنکہ اورا بادے علاقہ جی بودہ باشد از علو سہتی او
 بخلاف درویش کہ اورا از وجود دنیا بارگران بر خاطر باشد و در ایشار آن فرح ہلک
 و خور پذیر گردد بلکہ زموش ہمچون دور کردن نجاست از جامہ پلید مقررست بعدہ این بیت
 فرمودند **بیت** تواضع ز گردن فرازان نکوست ہ گدا اگر تواضع کند خوئی اوست ہ مراد از
 تواضع ایشار دنیا در راہ حق تعالی داشتہ اند و ز گردن فرازان دنیا داران و از گدا و سگان
 سائل از باب ایزد تعالی از گدا و ز گدا بادشاہ ہست و نامش گداست مراد داشتہ اند
 یعنی اگر دنیا داران دنیا را در راہ حق سبحانہ و تعالی صرف کنند نیکوست بخلاف درویش
 از آنکہ او را قطع از ماسک او تعالی حاصل ست نہ خاصہ از دنیا کہ نزد او جیفہ مقررست
 از خود دور کردن از خود عادت اوست و ہر گاہ کہ درد و گران خورد و کلان را تمام
 روز در تاب آفتاب و گرمی ہوا در کار مشغول شدہ و در آمد رفت سرعت ایشان را مشاہد
 نمودند میفرمودند کہ این ہمہ قوت از سبب قوت حلال ست کہ او تعالی شانہ قوت وجہ حلال را تاکا
 برکت و قوت دادہ ہست چنانچہ حضرت سلطان ابراہیم ادہم البلیخی رضی اللہ تعالی عنہ مرد را
 در ریاضت و جہاد زیادہ از خود دید و از عدم قبولیت آن شگفت گشت لہذا تعالی خبر کردہ شد کہ این از

لقمہ حرام قوت یتناہ عبادت آن نامقبول است کفرہ تعالیٰ الیہ لیصعد الکلمہ
 الطیب والاعمال الصالحہ مرفوعہ از کلم طیب اعمال حسنہ و از عمل صالح کہ رافع و عمار
 آہنا بنجامہ این دو تقدس است لقمہ از وجہ حلال مراد داشته اند باینکہ اورا از طعام خود کہ میری
 فروشی است میدادہ باشی پس حضرت اورا از خوردن طعام سابقہ منع کرد و امثال امر اینہ ذیل
 کرد پس از برکت حلال و ایام معدودہ از واصلان الہی گشت پس فرمودند شیخ مشاطہ
 مرید است یعنی چنانچہ مشاطہ عروس را آرامتہ سزاوار صحبت شوئی خود سازد مانند این
 شیخ ظاہر و باطن مرید را بشریعت پیراستہ مستحق صحبت محبوب حقیقی گرداند پس فرمودند
 چنانچہ پادشاهان دہلی با وجود خشم و شوکت سلطنت دو مطیع میداشتند یکی ظاہر کہ در
 طعامہای ہر قسم می پختند و دیگر مخفی کہ در وی نان و سبزہ کہ مردان از کفش و کلاہ دزدی
 و زنان ایشان از کتابت کلام تہ بدست می آوردند پخت کردہ طعمہ خود
 می کردند از برکت حلال خواری ریاضت و عبادت ایشان مقبول و تمامی از و
 اصلاں حق گشتہ بودند روزی پیش شاہجہان سائل آمد چیزی طلب کرد شاہ بر سفرہ
 نشستہ بود اورا یکی نان بروی سبزہ ہنار از پیش خود برداشتہ حوالہ او کرد چون سائل
 آنرا گرفتہ بیرون شد یکی را از امرار بوجہی اطلاع گشت اورا عرض آن نان و سبزہ
 چند ہزار مبالغہ نقد داد و آن نان خود گرفت و ہم فرمود اگر بر دروازہ ایشان کسی
 سوال کردی اہل پردہ ایشان ہر چند از خوردن مفردات نوشتہ حوالہ او بنمودندی بجز آن
 آن مقدار روپیہ با اورا دادہ خرید میکردندی و کلام اللہ کہ ایشان بدست خود نوشتہ و تع
 خانقاہہای مشایخ چست کردہ اند تا ہنوز موجود اند و فرمودند از بہت مبارک ایشان است
 با وجود غلبہ انگریز اولاد آہنا خوش معاش و باعزت میگزارند و ہم فرمود آدمی را ہیج
 دشمن صعب تر از نفس امارہ نیست از آنکہ ہر خصم بتابعت و تلاقی منقاد و مطیع
 گردد بخلاف این دشمن کہ در متابعت و پیروی فوری تر گردد اورا سرنگون و
 عصیان بیندازد و آدمی را چیزی از حیات خود عزیز تر نباشد چون علم گیرد حیات خود
 در پیروی آن بر باد چنانچہ قاتل سائون مل ناظم ملتان نفس اورا بران آورد
 کہ دل از حیات خود برکنندہ مرکب آن امر گردید و دیگر وجہ آنکہ دشمن از غیر آن وقتی
 ملاحظہ باشد دون وقت دیگر و از نفس ہر وقت بلکہ تا دم حیات لحاظ و خوف باید داشت

وہر آن در جنت آدمی موجود است و این کلام حضرت من بر معنی این حدیث
 سَبَّاحٌ عَزَّ وَجَلَّ لَكَ نَفْسُكَ الَّتِي لَيْسَ بِجَنَّتِكَ دَلَالَتِ مِی كُنْدِ پَسِ فرمودند اذان
 رهن کسی نجات یافته است کہ بر ظلمات آن گم گردقت بسته باشد بیت نفس را
 سرکوب و ایم خوار و ایتا توانی دورش از مردار دار و روزی حضرت من پیش علماء
 حاشی نشینان گفت کہ در رویا خود را دیدم کہ در زیر پروپاکی من مصحف حمید قرآن مجید
 ست بروی استاده ام تعبیر این خواب چه باشد ہمگنان در تعبیر این خواب فرمانند
 پس مولوی محمد سوکری علیہ الرحمۃ کہ عالم تبحر و متدین بود طلب نمودند و پیش آن
 اظہار فرمودند مولوی صاحب خدمت بجا آورده گفت بشارت باد زیرا کہ مصحف شریف
 عین شریعت است ہر دو قدم ذات مبارک بر جادو شریعت در جمیع ازمنہ مستحکم اند و
 بوندہ باشند پس این تعبیر را در در فکر و دانش بر کس پسند آمد حضرت من فرمودہ است
 از اولاد اہل اہل بہر طور کہ بوندہ باشد ادب کردن لازم و واجب است و دقت ملاقات
 آداب و رسوم تعظیم آن نگاہ باید داشت زیرا کہ محابا را با اجداد ہی بجانب آہی تمام
 سعی باشد و ایشان پس پشت اولاد خویش معین و مدد بوندہ باشند و مقرر است چون یکے از
 از ایشان بنابر ملاقات کسی میاید آن مقبول از سینه مرقد خود برآمدہ مشاہدہ مینماید کہ این
 کس بہ چه طور تعظیم ولد من بجای آر دچنانچہ یکے از سجادہ نشینان حضرت بابا صاحب
 گنجشکر راضی اللہ عنہ باشکوہ و شوکت تمام از قریہ گذرا و قناد دران قریہ یکے از اہل
 بمعنی سکونت داشت و او صاحب یک صد و چہل سال عمر بود با تماع این خبر بہتقاباثر
 فرمود بر سر راہ وے متکمن گشت چون او آمد بآن حشمت و شکوہ از انجا گذر نمود
 در ویش وجہ التفات نہ ساخت پس آن فقیر پائے مرکب آنرا بوسیدہ باز مراجعت نمود
 حاضران در ملاقاتش او قنادند گفت ہمگی سجادہ نشینان پشت اہل بہشت کہ اصلا ب این بوندہ
 انتظار این امر میریزند کہ این شخص بہ طور عزت بجا آورد و چونکہ من بیچارہ را بآن رسانیت نمود
 ناچار شدہ این چنین خدمت بجا آوردم چون در میان صاحبزادہ بہا وری دام برکاتہم بوجہ
 نزاع واقع شد فرمودند کہ این فقیر را از قاضی صاحب و حافظ صاحب رضی اللہ تعالی عنہما
 آسوخگی شدہ با وجود این کہ از خیر اندیشان از اولاد حضرت عالم رضی اللہ تعالی عنہ بوندہ
 از ملویش رعایت عیادہ باشد و مصدق و پاک چون در میان ایشان ہنگام مناہت

آمدند صاحبزادگان ساکن بهار شریف به قاضی صاحب بدو دعا می فرمود و ساکنان
 کبیر حافظ صاحب را بدعا می فرمودند چنانچه در میان خاکواوه اچه متبرکه
 خصوصیت واقع شد هر دو فریق بجناب قاضی صاحب رضی الله عنه رجوع به عدالت شریعت
 غزنووند چون یکی از ایشان بموجب شرع کاذب گشته اذان موضع نقل کرده برخانقاه
 متوقف گشته هر روز بوقت تلاوت و ختم قرآن مجید بدو دعای بحق ایشان سئلت میکردند
 از آن جهت از دویان آمدن صاحبزادگان خود و دیگر خانوادها تک کرده شد و هم فرمودند
 برای زن نه پیغمبری و نه قضا در معاملات و نه بیعت و نه سجاده نشینی ثابت شده است
 با وجود این که میان حاجی شیخ احمد مرد صالح و مستحق سجادگی بود پادشاهی خراسانی طبع
 دنیا و دن کرده زنی را برمسند سجادگی حضرت پیراؤ الدین زکریا رضی الله تعالی عنه مقرر
 و مسلط نمود از آن روز باز در حکم پادشاه مذکور خلل پیدا شد از آن که بعضی از مردمان
 آن حضرت را مشاهده کرده که از مرقد پاک ناصرالدین آمد می فرمودند که این سگان را
 بزنند و برانید و زنان برمسند سجادگی او شان به حکم او شسته بودند و قتیکه بنابر تقریب زیارت
 حضرت قبله عالم قدس سره از سبب در حین آمدن در رفتن در ملتان اتفاق میشد بجز
 استماع زود آدم را پیش من فرستادند گفتی که مایان مذہب شیعه میداریم در شب بنگام خواب
 زود چراغ روشن شد پس کشته می بینم تعبیر این خواب باین جانب پدیدار روشن
 نمایند و دوسه مرتبه بعد از و جیله دفع کردم ولیکن ایشان گفتاگر دهم باز فرستادند پس چاشیده
 گفتم این چراغ روشن ایمان شمامست و مرزن آن که دیده شود علامت سلامت است
 از آنکه زبان خود از انحراف مذہب اہل سنت و جماعت و برگزیدن مذہب شیعه معز
 شده آید و نیز میفرمودند که یکی خراسانی در خدمت حضرت من شرف گردیده مشغول بیا و حقیقتاً
 گشت و اگر نوی کسی پرسیدی که مرید کیسی همواره در جواب می گفت که من مرید نصرت
 ہوتم روزی گفتش با آنکہ بیعت تو بہ حضرت قبلہ عالم و عالمیان است چرا این جواب میدی
 کہ من مرید نصرت ہوتم گفت من دروغه شتران تیمور شاہ بودم چون از شامست اعمال
 خود نصرت مذکور در زیر غضب آہی آمد ویرا بحدہ تباراز پادشاہ مسدود کنانید و قریب
 ساکن شتران و ربدہ کابل مجوس فرمود و خیمہ ویرا خاوی خیمہ اہل پردہ ان منصوب
 کردند ہر روز ملازمان ہشامی آمدہ پردہ از و خیمہ نصرت مذکور بپشت کردہ است گویہ کردہ

نمیکرد و بعد مرور چند ایام از بیوفائی دنیا نصیحت ما خود اندیشیدیم که نه مشغولی با سر دنیا
 و اهل آن شرار خیزان عبث آنچه در خانه خود داشتیم بر خیال و طفلان و فقر و مساکین
 قسمت نموده از همه پدر و دکرده برای طلب خدایتعالی باین طرف از آن روانه گشتیم
 کدام درویش مشرف شده بیاد حق سبحانه و تعالی بوساطت آن بقیه عمر نموده آید
 اکنون نیک اخترم این جابهبری ساخته تا به مقصود خود پیوستم پس فرموده تا آنکه زنده
 ماند بکار خود مشغول بوده بر آستان مبارک حضرت جان بجان بخش تسلیم کرد فرمودند
 اگر فی الشل کسی را زنده در گور کنند و در آن جا مقدار دوازده سال موجب اعمال خویش
 از هر قسم انواع عقوبت را مشاهده نمایند پس ویرا بدینا بازگردانید بغیر هدایت ایزدی
 ز فرما برداری نفس اماره باز نماند چنانچه نصرت مذکور بعد از چند سال انواع عقوبت
 را معاینه ساخته از اینجا مخلصی یافته در ملک و درجات که سابقا آنگاه ریاست داشت
 از بادشاه سرفراز شده باز مراجعت کرد زیاده از سابق با اعمال ناپسندیده مشغول
 گشت و مواخذه آمده و بهمانجا به مرد سپید تو مشو مغرور از حلم خدا و دیگر گیر دستگیر
 روزی اسلام خان از جانب بهاء و لخان پیش حضرت من بیک نقلید و میگوید چونکه این
 شیخ کامل و کامل میداریم و هر کار و عمل که کنیم مزایم نیست فرمودند میرا سر تمامی پیران مشایخ
 آن سرور کائنات خلاصه موجودات علیه افضل الصلوة و اکمل التحیات بایران میفرمودند که من
 مانند آن کسی بستم که در موضعی در آید و اهل آنرا از دشمنان بیم کند آنکس را صادق
 نگاه داشت و خبر او مستند گشته بگوشه پاگزیده شد از سر دشمنان این گشت و آنکه ویرا کار داشت
 بر گفته او کار بند نشد از دست خصم خراب و ذلیل گشت و ما علیک ای کما البلاغ یعنی
 نیست بر ما الا رسانیدن احکام شرع هویدا انما امر و لواهی هر که بصدق دل قبول کرد و
 بر آن عمل نمود از شر نفس و شیطان و لذت خری و دنیا و عذاب عقبی نجات یافته هر قدر که
 در قبولیت و انقیاد آن تفاوت ورزیده است آنقدر در دست نفس و شیطان سیر و در دنیا
 دو جهان گشته پس چه جای دیگر کس است هر کس را موجب متابعت شریعت بهره مند
 حاصل خواهد شد و بدون آن حصول اولدین از محالات است چون سلسله ملج و ملک
 سنگترا آید بدامن کوه بیضه نهاده رفعت بعد از ایام محدود از آنها بجهت ما بیرون
 آمده مزدورات و گنایاها را خودن آغار کرد مزارع ان تضرع و زاری

بیاد ویزان او در رفتن و در این امر ایستاد خود میبیند

بجانب حضرت من بسیار کردند از آنکه سابقاً گیاه و مزروعات مردمان را تمام تلف کرده رفته بود حضرت من فرمود یک ثار غوزه سر من حصه حضرت قبله عالم رضی اللہ عنہ معین نمایند امید که از برکت شیخ من این حادثه دفع میشود به مزروعات ازان آسیب نرسد حاضران تسلیم کردند و غائبان هر که نزد حضرت من آمده نذر مذکور بر خود مقرر کرده بفرست اگر چه در زراعت کسی می آمد بامر الهی نقصان نمیداد بعد ازین بدر رفت و پیچیده سوای خود گیاه مزروعات را ازان ضرر نرسید و آنکس که خود را مستغنی ساخت کار مزروعات و ارقام کرد روز شیخ من ادام اللہ برکاته از احوال زراعتها استفسار فرمودند گفتند اللہ تعالی از برکت دعائی ذات مبارک و نذر حضرت قبله عالم رضی اللہ تعالی عنہ در ملک سنگه از مزروعات آن کسی که هر که بصدق دل نذر مذکور مقرر نموده بود در حفظ خود مامون داشته مگر در بلاد اطراف آفت مذکور زراعت پنبه و تنگ تلف کرده کسی از میان مجلس امیدست که از اوصی و ایقانظر معین مذکور بوجهی قصور نخواهد شد حضرت شیخ من فرمود که اگر کسی را در ادائیگی آن قصور کرد ایشان را طاقت مجادله گرفتن نیست این مردمان چیز خود را میگذرانند چنانکه سابق ازین مردی تاجر خراسانی که پانزده هزار بکے و طلا و زرین در اثنار راه گم کرده پیش من آمده دعا طلبی نموده بر دو مبلغ پانصد روپیہ طلا نذر حضرت قبله عالم رضی اللہ تعالی عنہ تقدیر کرده رفته بود بعد از سال تمامی مال خود بدششش اوقات و از دین معین مذکور مروض شده به وطن خود مراجعت کرد در اثنار راه ذروان تمامی آن مال متاع را تاراج کرده او را بهم به قتل رسانیدند و چنانچه مردمان کلالان سکنه ملتان که ده هزار روپیہ ایشان گم شده بود نزد من آمده طالب گشته پانصد روپیہ نذر حضرت من مقرر کرده بودند بعد وجود شرط ایفاء تمام مشروط کردند پس در عرصه عنقریب اتمام و نشان ایشان نماز همان مال و متاع نصیب دیگر کسان گشت حضرت شیخ من فرموده است که التی و تکیه حضرت حق سبحانه تعالی باید کردند بخیر و زیرا که او تعالی شانه قدیم است و تکیه التی قدیم را و فادتها باشد هر که بروی اعتماد کلی نهاده است او را گاهی از دست خود ندید و درین اثنای حاضری گفت تکیه التی بخیر است ملاحظه حال بابخا صان باید کرد چنانچه ابراهیم خلیل اللہ صلی اللہ علیہ و آله و سلم در وقت انداختن آن در نار حضرت جبرائیل علیہ السلام مدہ گفت اگر ترا که حاجت باشد بگو حضرت فرمود متوجه حاجت ندارم و با آنکه دارم با و گفتن حاجت نیست که بخیر من

میدانند ازین سبب حق سبحانه و تعالی را برو رحمت آمد و فرمود بآنانا گوئی بخدا و سلاما
 علی براہیم چند پچه ہندو در کوسہار صرہ مبلغ در کمر داشت و از طرفی بخانہ خود رفت
 اتفاقاً وزردان اورا گرفتند و از راہ گردانیدہ بصحرای روی آورده بایکدیگر گفتند کہ این
 بموضع ناپدید خواہیم گشت کہ ہرگز اثرش نماند و از قصاص باز خواہیم رست چون ہندو سخن
 ایشان را بگوش بجناب حق تعالی بہ خاطر ملتجی شدہ و محلل ح تمام کرد فی الجملہ بر سہم آید سید
 یحیی از وزردان از غلبہ نشکی شمشیر خود بر شکم ہناوہ آب بہ چون جانوران خوردن گفت نام
 الہی شمشیر از پیام بر آمدہ و از شکم او در گذشت و ہمگی رو دہا بیرون بر آمدند آن ہندو نہست
 کہ حق تعالی دعا این عاجز بدرجہ اجانب فرمودہ است اکنون جو انفرادی باید نمود کی خبر بہت
 آورده و دیگر را بزد چون ذرہ بر دوشمشیر آن کشتہ بدست آورده بخانہ سلامت رسید
 و تکیہ غیر او تعالی حادث است و حادث و باقی بایکدیگر متناقض اند پس تکیہ نشاید و ہر تکیہ و
 مستند و ملتجی بوی گشت خدا لان و نقصان یافتہ است چنانچہ قصہ حضرت یوسف علی نبیا علیہ
 مشہور است چون کہ تکیہ بغیر او تعالی کردہ بود از غیرت این بہت سال دیگر حق سبحانہ و تعالی
 اورا در زندان خانہ مقید داشت و مقررت کہ خاصان را فی الفور مواخذہ میفرماید چنانچہ
 حضرت یعقوب علی نبیا و علیہ السلام از بہت فروختن عبد بغیر مادرش داغ فراق یوسف
 علی نبیا علیہ السلام بر دل وی ہناوہ همچنان اہل نسبتی را چنانچہ سگے مادہ در گذر اہل
 نسبت کہ از خانہ بجانب مے آید بچہ ہا میداشت و خلق را آسیب میرسانید حکم کرد
 تا در آن وقت کہ از بچہ ہا پہلو تہی گشتہ بنا بر کشت کول میرود و آنہا را بزدانستہ از انجا دور
 انداختند ہر گاہ کہ دور آمدہ در آن موضع بچہ ہا را ندید مضطرب گشت بہر جانب فغان کنان
 گردید از انجا کہ او تعالی شانہ عادل و غیر مطلق است و یہاں عت پسک آن پیش را
 از نظر مردمان گم گردانید ازین معنی در ویش بسیار اضطراب و پریشانی بہر سید بجانب
 حق تعالی بنا بر دریافت آن پسک بہ تضرع و زاری بسیار توجہ گردید لہذا جناب اہل اعتبارش رسید
 کہ چرا پسک کسیہ در مقامت بچہ ہا می وی ترحم نکردی تا باین رحمت گرفتار گشتی پس نام
 گشتہ بچہ ہا را نزدش رسانید و یہاں قت پسرا و یافتہ شد پس این کلام شیخ من معنی این قصہ
 مبارک اَرْحَمُوْا تَرْحَمُوْا دلالت میکند و نیز ہر گاہ کہ مصاحبان و امیران را شفقت
 مراعات بر اہل دنیا اعتما و باشد اکثر خرابی ایشان از ان اہل دنیا بطوری آید چنانچہ ہا و

کلان را نقل میکنند که وقت شب بر سر کمر امیر و سومر چاچر که هر دو امیر و پهلوانان بودند
 و آتش افروختی و ایشان خواب می نمودند آخر الامر ایشان از سبب احتیاج و غیر حق جل و علا
 وی خرابی بخوی دیدند که بدست مزید مجوس مذنبه گشته شدند و در جائی مدفون گشتند که گواشیان
 را معلوم نیست و بعد آن نصیر کورکچ که اعلی و عظم امیران و ق محمد خان بود او را هم تغیر
 می نمود که آن هم شربت پیشانیان از دست خان موصوف نوش کرد و قبرش هم غیر معلوم
 می نمودند که هنگام شب در در پر و بر مکان بلند در وظیفه نشسته بودم شخصی در زیر
 آن استاده دیدم از نام و نشان وی پرسیدم گفت که غلام شما ام پنداشتم که بهای و لجان
 خودست پس بجهت اعزاز آن استاده گشتم و در زیر آن موضع رفته پیش وی آدمم و گفتم
 که آمدن شما به خیرست گفت که در گلو جامه انداخته استاده ام که محمد یعقوب را فرزندیت دعا
 فرمود که حق تعالی جل شانہ او را پسر ارزانی فرماید و خان مذکور همواره میگفت که هنگام مردن
 پدرم محمد صادق خان مرحوم در خانه ام زیاده از مبلغ بخت رویه موجود نبود و ششست خج و بر
 عیش و عشرت و کامرانی قائم مقام پدر خود بخدائی تعالی و حمایت محمد یعقوب منسوب کردی چونکه
 ما برده را بر محابا و شفقت خان موصوف اعتماد کلی بود عاقبت الامر چند ایام به مصیبت زندان
 گرفتار شده در موضع غیر معلوم مدفون گردید آورده اند که در موضعی که اول مرتبه او را دفن کردند
 چون از آنجا بوقت شب بحسب گفته خان موصوف خارج کرده پیشش آوردند و شناسام
 لقب نمک حرام صرف از او نمود و حکم کرد که در موضع مذکور باز دفن کردند و دیگر حکایات مانند
 این ذکر نمودند که بهای و لجان کلان میگفت آنکه گوید که اهل دنیا و عیش و عشرت زندگانی نمایند
 در دنگوست زیرا که هر وقت خائف و ترسان باشند از هر کس چه در خوردن و آشامیدن
 و خفتن و غیره بترسند و فرمودند که این امر بجاست که در بعضی اوقات از خاصان خج و ظهور
 بی وفائی می بینند چنانچه دارا از خاصان خود گشته شد و فرمود که بهای و لجان کلان
 مرحوم در بعضی محال جاگیرات حضرت صاحبزادگان بهای و بیان بندش نمود و قاضی صاحب
 و حافظ صاحب رضی الله تعالی عنهما باین فقیر گفتند که شما نزد خان مذکور رفته سرانجامی
 معالمت صاحبزادگان خواهند نمود و کار به تلافی و نرمی خواهند کرد و این فقیر گفت که تلافی
 و تشد ان از من سخن خواهد شد و الا شما خواهید رفت آخر الامر بعد از گفتگو اتفاق روانگی
 فقیر مقرر گشت چونکه خان موصوف از نوشته کارداران خواه از نوشته و تهمه نگار

مطلع شد بسمت ہر کاردار پروانہ بنا بر خدمت گذاری صادر شد بعد از طے مراحل چون
بر ہزارہ والہ اتفاق منزل اوقات کار دوران جا و رخصت گاہی حتی الامکان سعی بلیغ نمود
علی الصباح از انجا سواری نمودیم بہان روز خان مذکور از دلاور سواری کرد بنا بر ملاقات
فقیر در احمد پور وار و گشت چون نزد فقیر آمدہ بنگلیری کرد تپش حرات بدنی آن با وجود شباب
و جامہ جانیں بمن محسوس شد و چہرہ او ہم مبدل و برہلہا و دندان گرد و انگیختہ مینمود
چون بمکان مراجعت نمود از مولوی غوث بخش کہ محرم راز او بود پرسیدم کہ
بیکت خالصاحب پیوستہ بدین نمط میباشد یا امروز گفت دی روز کہ خبر آمدن ذات
سہارک در احمد پور رسیدہ بعد از عشا از انجا سوار گردیدہ برای شرف زیارت
ذات عالی روانہ شدہ است چون پرچاد مرانہ رسید یک دفعہ کوانغذ متضمن دانگی افواج
شاہی از خراسان باین طرف از قاصد در رسید و خالصاحب خاصہ شستہ بودہاں کوانغذ
مطالعہ ساختہ بعدہ این گونہ تغیر مزاج و ہیئت با ولا حق گشتہ بعدہ فرمودند اگر اہل دنیا
را در ظاہر عیش و عشرت و کامرانی میباشد چون غم و الم مانند کوبہ بر ایشان طاری شود
تمامی لذات را فراموش نمایند و آن عیش و عشرت و جاودانی بی زوال است کہ مرد در دیر
راست پس بار دیگر کہ برای ملاقات این فقیر آمد بعد از مکالمہ و محتاج حکایت عسرت لنگر حضرت
قاضی صاحب رحمۃ اللہ در میان آوردہ گفت کہ نماز غایب بکنید کہ عسرت لنگر ایشان دفع
گردد و در جوابش این بیت گفتم بہر بیت چہاں پرست است سستی و شورہ ولیکن چہ بیند
و آئینہ کورہ چون این بیت را از من استماع کرد برخواست و روانہ شد پس مولوی
غوث بخش را گفت مرا از مزاج جلالت استخراج این درویش بسیار ترس و ہیبت آمدہ است
آنچہ مدعا و مقصود است باورسانند کہ بخیرب از بیجا روانہ گرد و پس بمحصل تمامی مدعا
بر خانقاہ مبارک سیدیم روبری خالصاحب بہا و لیلخان نام قبالہ بر خانقاہ مبارک حضرت من
قدسنا اللہ جلشانہ لبرہ الاقدس ملاقات نمود و بمحصل دولت اقدام بوسی شرف کرد و مرا مرقد
پاک حضرت قبلہ عالم رضی اللہ تعالی عنہ بہ ہمراہی و بردہ بہ طلب دعوات و انبیات برگ
برآمد حاجات صوری و معنوی و عطار دستار سرفراز ساختند چونکہ نزد صاحبزادگان کہ
در حجرہ حضرت صاحبزادگان میان لوز احمد حیور رضی اللہ تعالی عنہ شستہ بودند آمدہ
شرف اقدام بوسی محصل کردہ بنا بر تعزیت حضرت صاحبزادہ میان غلام نبی مرحوم ادا

نمود و شست حضرت من رکو بجانب صاجزادگان کرد و فرمود چونکه هماران از جهت
 عداوت میان عید الصمد را شهید نمودند با آنکه لشکر بها و لخان کلان که یکی از مریدان
 حضرت من بود بر عرصه دوسه میل در مبارک پور نشسته بود از اینا چیزی نشد فی الاصل
 تصرف حضرت قبله عالم رض بود و لیکن در سبب ظالم زمره علما که نسبت بسته آن بکار
 را با وجود این که مقدار دوازده هزار بودند مخاصمه و مقاتله نموده از ملک خود بدر کردند
 والا در دل آن خبیان این بود که هیچ صاجزاده را از خورد و کلان نخواهیم گذاشت
 و درین حکایت رمزے بصاجزادگان بود که سابق ازین در کار بار علما قصور می ندیده
 بودند بعد رومی مبارک خود را بجانب خان موصوف کرده فرمودند ترا از امری در خاطر
 من قبولیت است از سبب آن هر کار ناشایسته که از تو صادر گردد برداشت آن
 نموده آیند آئنده هم اسیدوری است که آن قبولیت هرگز نه خواهد رفت و آن اینست که
 چون پدر تو صادق محمد خان مرحوم نصیر کوکچ امیر خود را با آنکه حضرت قاضی صاحب میان
 محمد عاقل چوپان بر قرآن شریف مهر خود کرده از ملک امیران او را آورانیده بودند
 بودند خان مذکور را از کشتن آن ممانعت فرموده بودند پس قاضی صاحب بھمدان
 شهر احمد پور نشسته بودند که اورا کشته ساخت و تو که شیخان محمد مقبول نور محمد اساتذ
 از آمدن من کشتی شنایید که بعد از رسیدن اینجا اگر ترا ممانعت کردم و از تو این فعل صادر
 شدی اگر آنقدر صبر و حوصله که حضرت قاضی صاحب کرده بود از من بوجود آمدی
 چہا والا پس نقصان بجانب من راجع گردیدی چنانکه سابق ازین درین باب بیان نموده
 نالایق بزور که از خان مذکور صادر شده بود و حوصله کردن حضرت قاضی صاحب پیرو فرمود
 بودند بزرگی بایکی از اہل دل علاقه میدی داشت اتفاقا اورا دشمن صعب بودند و بزرگ طغیان
 و ویرا بہ کشت پس ملک بزرگ مسلم شد و از گفته کسان غرض گویان بان رویش بزرگ
 کوچیدن و بدر رفتن از آن ملک حکم صادر گشت پس آن درویش بمعہ وابستگان بجانبی
 روان گردید پس بہ تقدیر آہی کسی گفتس کہ این درویش محل امانت پیرو مرشد آن بزرگ
 اسید کہ بے نفائیس و استعہ کہ نزد او امانت داشتہ باشد آنها ہم بر داشتہ میرود این امر
 نیست پس حکم کرد تا فرج از لشکر آن در اثار راہ بایشان پیوستہ تیاخت و ماراج آنها اشتغال
 نمودند پس آن درویش از سواری فرود آمد و پشت چشہ سکوت و صبر پیش گرفت و خنجر

فقیر تہ چار سالہ کہ در پیش او استاد بود چون شخصی از گوش آن گوشوارہ بزرگ خریدار آن
 دخترک لغزہ بے اختیار صادر گشت پس آن درویش بساط صبر را در ہم نوردیدہ انگشت سیاہ
 نصیب کرد پس بجز و نصب نمودن آن ثانی آن سواران غام و نہ آن بادشاهی نمازد آن درویش
 از مرتبہ سابقہ ازین سبب ساقط شد بعد از چندین مدت بآن رتبہ بازگشت پس فرمودند
 کسی درویش نیست کہ بایشان دوستی کردہ باشد و ازینہا دست نخورده باشد حضرت
 من فرمودہ است ہر کہ قضا اختیار کند او را قضا آمد کہ این امر درین مہل تمام نقصان
 میدارد پس حکایت فرمودند کہ سابق از آمدن فقیر درین شہر میان محمود نامی عالم بود
 کہ خلق نزد او ہر کہ حل مقدمات شرعی می آمدند روزی شخصی او را در خواب آمدہ از قضا
 منع فرمود او ہر خود شکستہ — از قضا توبہ نمود و حضرت قبلہ من قدس سرہ میفرمودند
 کہ در موسم زمستان بسیار امراض پیدا شود چون زکام و نزلہ و صفرا و غیرہ از ان سبب اورا
 ام الامراض گویند و نیز فرمودند کہ در زمستان جامہ پنبہ دار بر آویختن سر بسیار خوبست
 چنانچہ افغانی و تیم شنی و لحاف و بعد از ان جامہ پشمینہ و غیرہ نیز فرمودند کہ در زمستان
 آنش بسیار عزیزست و این حدیث شریف بر زبان درافشان رانند **النَّارُ فِي الشِّتَاءِ**
خَيْرٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ و نیز میفرمودند کہ حق تعالی از قدرت کاملہ خود ویل و ہمار
 پیدا کردہ است اگر علی الدوام شب بود مخلوقات عاجز شدی و اگر ہمیشہ روز بودی
 نیز مخلوقات در ماندہ شد در روز مخلوقات بکار مشغول شوند چون شب را بید آسودہ شوند
وَمِنْ دَحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ
فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ حضرت قبلہ من قدس سرہ از میان محمد یار غبار
 پر سید کہ حال پسریان تقی محمد رحمۃ اللہ تعالیٰ چہ طور است نماز روزہ ادا میکنند
 یا نہ میان مذکور عرض نمود کہ غریب نواز من سلامت او نماز و روزہ را ترک نمودہ
 در کار معاش مشغولست و نیز بر دختر تہ بند گرفتار و مبتلاست بعد از اتماع این
 سخن فرمودند سبحان اللہ چہ قدرت کاملہ حق است کہ از کافران پیغمبر پیدا میشوند
 و از پیغمبران کافران میت بر زبان مبارک رانند **میت** پس توحید بایمان
 بیشست و خاندان نبوتش گم شدہ و نیز فرمودند کہ قصص انبیاء کہ حق تعالی در قرآن
 مجید فرمودہ است چنانچہ قصہ قوم لوط علی نبیای علیہ السلام و الصلوۃ کہ بعضی مردم روزانہ با

کو دکان بدفعلی نمودند جمیع قوم راجع ببحانه ہلاک نمود آل لوط عم را امان داد و نصہ نوح
 علیہ السلام کہ ہنصد و پنجاہ سال قوم خود را دعوت نمودی و ہر روز قوم او را
 سنگسار ساختندی و جبرائیل علیہ السلام از زیر سنگ ما بیرون آوردند
 چون دید کہ قوم من دعوت قبول نمی نمایند و عاف نمودند حق عزوجل طوفان نازل
 و ہمہ قوم را غرق کرد و بہتر صالح و ہود و قوم خود را نیز منخ نمودند از ان کتاب ہی قین قوم
 ایشان از مناسی باز نماندند حق جل و علا کا فران ہلاک نمود مگر موسیٰ و ہارون و امان محفوظ
 داشت بہریت ہر دو مومنان خطی کشیدہ سر و پیشد با و چون آنجا رسیدہ تا امت
 محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم از بیان مناسی و از کتاب صی دور باشند و امتثال مناسیست
 او امر نموده و در متابعت نبی صلی اللہ تعالیٰ علیہ و آلہ وسلم ظاہر آداب طاعت کوشش نمایند
 تا محبوب بارگاہ حق عزوجل باشد چنانچہ قرآن مجید حق سبحانہ میفرماید قُلْ اِنْ كُنْتُمْ
 تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُوْنِيْ يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ یعنی بگو ای حبیب اگر امت را
 اگر ہستید شما کہ دوست میدارید خدا را پس پیروی کنید مرا در اخلاق و آداب عبادت و عبادت
 و عادات تا دوست دارو شما را اللہ تعالیٰ و نیز فرمودند کہ ہر اشائی دنیا داران
 اعتقاد نہاید کرد کہ حادث است بقا و قرار ندارد و چنانچہ کزلی چاہ بی پائی باشد و
 بر زمین قرار نگیرد و نیز میفرمودند کہ اگر دنیا دار نیاید بر پشم و بر سر ز انگشت باشد
 چنانچہ شیخ سعدی علیہ الرحمۃ در کتاب خود حدیث آورده است اِذَا رَأَيْتَ الْكَامِیَہَ
 بِبَابِ الْفَقِیْرِ فَتَعَمَّ الْكَامِیَہُ وَاِذَا رَأَيْتَ الْفَقِیْرَ بِبَابِ
 الْكَامِیْرِ فَتَشْشِ الْفَقِیْرَ

و نیز میفرمودند کہ خیر محمد خان بجانی حضرت قبلہ عالم بہادری جاگیر داده بود بر آ خر کرون ایشان
 بعد بہادری کلان آن جاگیر بد کہ حضرت قبلہ عالم رحمۃ اللہ علیہ اصلاً در حین حیات اسی جاگیر داشتند بسبب
 بندش جاگیر مذکور بیان فرمودند کہ مولوی سکند و دیگر علما برائے مقدمہ شریعت
 تہذیب و لغات کلان رفتند خان موصوف ویر نمود برائے انفصال مقدمہ بہ طرف
 حضرت قبلہ عالم رحمۃ اللہ تعالیٰ عرضی نوشت کہ مضمون عرضی آن بود کہ یکے عالم بسو
 من روانہ فرمایند کہ با علما گفتگو نمایند و حضرت قبلہ عالم رضی اللہ تعالیٰ عنہ بار جواب
 نوشتند کہ نزد این جانب این چنین عالم نیست کہ علما گفتگو نمایند شما را امتثال شریعت واجب

عزیز
 محمد
 علی
 صاحب
 دہلی
 صاحب
 کتاب
 جامع
 الفوائد
 فی
 التفسیر
 و
 التعلیل
 و
 التنبیہ
 و
 التذکرہ
 و
 التہذیب
 و
 التعمید
 و
 التعلیل
 و
 التنبیہ
 و
 التذکرہ
 و
 التہذیب
 و
 التعمید

ست چنانچہ علمائے شریع فرمایند برآن عمل نمایند کہ شاہ اکبر شاہ کلان نیستید کہ اکبر شاہ
 بحکم علمائے شریعت را اقبال نموده بود و ما از منصوصہم بزرگتر شستم کہ اورانیز امر شریعت
 را اقبال نموده پروا آورده و از امر شریعت اعراض نہ فرمایند چون این جواب باز رسید
 خان مذکور جاگیر مذکور را بند نمود و ایشان و کشایش جاگیر مذکور ہرگز پر و اسے
 نداشتند و نیز فرمودند کہ بعد از وصال قبلہ عالم رضی اللہ تعالیٰ عنہ صاحبزادگان
 و حضرت حافظ صاحب محمد جمال ملتان و حضرت قاضی صاحب محمد عاقل رحمۃ اللہ
 علیہما این فقیر را پسے کشایش جاگیر مذکور روانہ نمود چون بہ خان موصوف
 ملاقات نمودم خان موصوف فرمود کہ مانیز بہ حضرت قبلہ عالم رضی اللہ تعالیٰ عنہ
 اراوت داریم مادر جواب اولفتیم کہ از شما امارات و علامات اراوت نہ بینیم مثل اورا نمودیم کہ
 جائیکہ آتش افروختہ بود و بر چیز و مگر شمار اراوت بہ حضرت قبلہ عالم رضی اللہ تعالیٰ عنہ
 بودی علامات آن ظاہر شدی بعدہ خان مذکور جاگیر مذکور را خلاص نمود و دیگر
 حضرت قبلہ من میفرمودند کہ چون اہل دنیا را مصیبتی پیش آید پیش پر و نصیب
 بہ تضرع و زاری می آید و الا نمی آیند از سبب غرور دنیا از رسول کریم صلی اللہ تعالیٰ علیہ
 وآلہ وسلم جدا و بیزار شوند بلکہ در باطن دعوی الوہیت دارند و پیچ کس را مثل
 خود نشانند و نیز میفرمودند کہ مجزہ رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ و صحبہ وسلم کہ
 میچکس از اہل دنیا دعوی الوہیت ظاہر نخواہد نمود و نیز فرمودند کہ اہل دنیا چشم سفید
 دلی و قابا شد و مناسب این حکایت فرمودند کہ پدر میان محمد یار منشی ملازم شو خان
 بود و خان مذکور اورا تعبیر با پسہ نمودی و چون اورا ہر کسی معاملہ ہر دن فرستادی چون ان
 معاملہ سرانجام نمودہ باز آمدی خان مذکور ہفت روز شادی کردی کہ پسہ من بخیرت باز
 گردیدہ است و خانہ پچنین الطاف و مہربانی نمودے بعد از چند مدت شنیدم
 کہ خان مذکور پدر میان محمد یار منشی را بدو راکب خفہ دمانیدہ ہلاک ساخت و مے فرمودند
 کہ مولانا روم قدس سرہ بلند نیا را بہ خوب یاد نمودہ مثنوی اہل دنیا چون سگے دیوانہ اند
 دور شو زیشان کہ بس بیگانہ اند کہ اہل دنیا چہ ہمین و چہ کہین + تَعَثَّ اللہُ عَلَیْہِمُ الْجَعِیْنُ +
 چیست دنیا سر بسر میسر شدن + در حق آن کو سخن چون فر شدن + یعنی دنیا دامن مثل
 خر کہ گلشن را بر پشت برداشته میرود و ہم چنین اہل دنیا در حق طلب دنیا کہ مثل

سرگین مکن ست و اما سرگردان و حیران باشند و قناعت نمانند و دنیا را جمع سازند عاقبت الامر
 دنیا را گذاشته تہید ست بیرون روند و حضرت قبلہ من قدس سرہ میفرمودند کہ چہ چیزے کسی را در
 ازل قسمت شدہ است میرسد و اگر قسمت نہ بود نصیب نشود چنانچہ سلطان سکندر کہ انجیات
 اور قسمت نہ بود ہر چند سعی نمود و حضرت نبیائ علیہ السلام را رہبر نمود و حضرت علیہ السلام نیز سعی بلین نمودند
 ورنہ نشانیدن آب حیات لکن بیچ سود نکرد زیرا کہ حکم الہی بود کہ سلطان سکندر آب حیات
 نخورد و پیمان خشک لب باز گردان بیت را شاید آوردند بیت تہید ستان قسمت
 را چہ سود از رہبر کامل کہ حضرت از اب حیوان باز رہے اگر سکندر را نہ مراد از تہید ستان
 قسمت آن کسانی اند کہ در اعیان ثابتہ و در حق ایشان کفر نوشتہ بود کہ کافر خواہند شد و از
 توحید ایمان و توحید علی خالی و محروم مانند از دیدن و از صحبت در زمین با انبیاء و اولیاء خدا
 ایشان را بیچ قایدہ و سود نخواہند بلکہ با انبیاء و اولیاء خدا ایشان عداوت نمایند
 چنانچہ ابو جہل با رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم عداوت نمود و مخرو و مرد و با ایسم
 علی نبینا و علیہ السلام عداوت کرد و فرعون بے عون با نبیست سرسے علی نبینا و علیہ السلام
 عداوت ظہور آورد و عاقبت الامر آن کسانے کہ در دنیا با انبیاء و اولیاء عداوت نمایند
 خراب و ہلاک شوند و در آخرت نیز حسرت و غم خورند کہ چرا با انبیاء و اولیاء دوستی نکردیم
 نادوستی ایشان را از عذاب و دوزخ نجات و مخلصی دادی و نیز میفرمودند کہ نوکری و ملا
 نمودن با اہل دنیا بدست و داخل شدن و معاملہ اہل دنیا ازان بدترست چنانچہ کسی کہ
 حاکم شود از جانب اہل دنیا بر مخلوقات چون بر مخلوقات حکم کند یا سخط اہل دنیا نماید عاقبت امر
 و رسول خدا صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم را فراموش کردہ بر خلق اللہ ظلم و تعدی کند و مال
 خلق اللہ را بہ جبر و ظلم بگیرد و پیش اہل دنیا بر دتا دنیا دار بر و خوش نشود و گوید کہ این کس
 غیر اندیش من است و بسیار قابل چون او بر خلق خداستم بسیار نمود ہمون اہل دنیا را
 حق تعالی پر و مسلط فرماید کہ آزار رسانندہ خراب و سمار سازد و این حدیث را شاید
 آوردند من آغان ظالمین فقد سلطہ اللہ تعالی علیہ و نیز فرمودند نوکری
 حق تعالی باید کرد یعنی عبادت حق سبحانہ از ہمہ امر بھترست زیرا کہ کسی بسوے جناب حق
 عزوجل میل کند و بر رفتار میرد و بسوے او حق جل و علا بہ طرف او رجحان آید این حدیث
 قدسی بہ زبان مبارک مذکور من آغانی ہمیشی آئیتہ ہر و کہ یعنی حق عزوجل

۹
 چنانچہ
 حضرت علی
 و حضرت
 و حضرت
 و حضرت

مے فرماید اگر کسی کی بوسوی من بر قناری کیم بوسوی او دووان روزے حضرت قبلہ من
 قدس سرہ می فرمودند کہ غیبت از سترقت بدست زیر کہ در سترقت سارق چیزے
 و زودے میخورد و در غیبت بیچ فایده نیست بلکہ اعمال غیبت کنندہ خاک تر شوند چنانکہ
 حق تعالی در قرآن مجید از غیبت کردن منع فرمودہ کہ از غیبت کردن اعمال شما
 خاک تر گردد و قول تعالی وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا اِيْحِبُّوا كَمَا كُنْتُمْ
 اَنْتُمْ كُنْتُمْ اَحِبُّوهُم مِّثْلَ الْهَمَّةِ یعنی باید کہ غیبت نہ کند بعضی از شما بعضی دیگر
 و غیبت آنست کہ بغائبانہ سخن گوید کہ اگر باطوا جہ باو گویند آن راستی تر
 مثل آتش خشم کند پس تمثیل میفرمودند برائی زشتی غیبت برین وجہ کہ ایادوست سدا
 یکی از شما آزا کہ بخورد گوشت برادر خود را در حالتیکہ مردہ بود آن برادر بلکہ نفس شما از آن
 تن فرہ نمایند پس کراہیت دارید و آزا نخورید پس چنانچہ اکل گوشت مردہ مکارہ باشد
 باید کہ بغیبت مکارہ باشد **قطعه** آنکس کہ بوسوی غیبت افراختہ است بہ او از تن
 مردگان غذا ساختہ است و آنکس کہ بعیب خلق پرداختہ است بہ زانست کہ عیب
 خویش نفاختہ است و نیز فرمودند کار فقر آنست کہ ہمہ کس را نیکو گفتن و دعا کردن
 و میفرمودند کہ ہر کارے کہ حق تعالی کند در و نفع خلق اکثر باشد از نقصان کہ فعل او
 عیب نباشد و حق سبحانہ و تعالی بر خلق رفیق شفیق و ارحم الراحمین است و نیز فرمودند کہ
 قسم قرآن مجید نباید کرد کہ این کار نامردان است و ابہان کنند و حضرت قبلہ من سرہ مے
 فرمودند کہ آدمی انبیار و اولیاء را ند و دیگر چہار پایان بلکہ از ایشان بدتر و این آیت
 خوانند اُولَئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ و نیز فرمودند خرج کردن بر رویش
 آسان است کہ اورا محبت نہا نباشد بلکہ دنیا داران را خرج کردن دنیا بسیار مشکل است
 کہ محبت دارند و اگر کسی با دنیا محبت دارد و با وجود محبت دنیا را در راہ خدا و رسول
 صلی اللہ تعالی علیہ وسلم صرف کند بسیار صاحب ہمت است الگاہ این لفظ پر زبان
 مبارک را ندیدیت تو اضع ز گردن فرازدان نگوست کہ اگر تو اضع کند خوی اوست
 یعنی خرج کردن در راہ خدا و فروتنی نمودن و تواضع با خلق خدا بر رویش صعب نیست
 کہ این خصلت در وجہی است چنانچہ در حدیث شریف است اَلْكَسْبُ سَعِيدٌ وَ الشَّقِيُّ
 شَقِيٌّ فَيَبْطِنُ اُمُّہ و حضرت قبلہ من میفرمودند کہ حق تعالی بر رویش متوکل چیز حرام

را نفرستد در قرآن مجید است و من یقی الله یجعل له مخرجاً و یرزقه
 من حیث یشاء و من یتوکل علی الله فمأوی حسیبه ان الله بکلی
 امره قد جعل الله لکل شیء قدراً چنانچه شیخ عطار فرموده ایدیت
 بر توکل گریز و فیر و زیت و حق دهد مانند مرغان روزیت و چنانچه در قرآن مجید مذکور
 است که حضرت ذکریا علی نبیا علیه الصلوٰه و السلام نزد بی بی مریم رفت و نزدیک او
 طعام بود و گفت که طعام تو از کجا آمده است بی بی فرمود که حق سبحانه و تعالی فرستاده است
 قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ تَزِدُّنِیْ مِنْ یَّشَاءُ یَغْفِرُ حَسْبَیْ وَ یُزِیْدُنِیْ
 که عشق الله عجب نعمت است هرگز انصیب شده دست از هر دو عالم برافشاند چنانچه
 مولوی و میفرماید ریاضی عاشقانرا شادمانی و غم اوست و مژده کار و اجرت نیست هم است
 عشق آن شعله است که چون بر فروخت و هر که جز معشوق باقی جمله سوخت و و نیز میفرماید
 هندی بهیچ کبیر اندی تول و دانی بینون ستر را بنجه و ایهاماناه و زون حضرت
 قبله من قدس سره صاحبزاده خیر محمد را دعا کردند که حق تعالی شمار علم با عمل نصیب گرداند که بغیر
 عمل علم هیچ فایده ندارد و چنانچه در قرآن مجید آمده مثل الذین حسبوا التوریه
 ثم لم یعملوها کمثل الحمار یحمل اسفاراً و در حدیث آمده که مَنْ
 یَعْلَمْ بِمَا عِلْمُهُ فَهُوَ عَالِمٌ وَمَنْ لَمْ یَعْمَلْ بِمَا عِلْمُهُ فَهُوَ جَاهِلٌ و شیخ سعدی
 رحمه الله تعالی خوش گفت بدیت علم هر چند بیشتر خوانی و چون عمل در توفیت نماند
 نه محقق بود نه دانشمند و چارپائی بر دو کتاب بچند روزی سخن در عروسی متبادله بود
 فرمودند کسیکه عزم کار خیر کند شادان و خندان بود چون نکاح کند بعد از چند روز
 حیران و مضطرب شود شخصی در حضور نشسته بود حال او بسیار خوار بود و خواجه بسوی او
 نظر شفقت کرده فرمودند که این شخص دو مادیان خوار و پریشان کرده است یعنی
 دوزن در نکاح خود کرده است ازین سبب خوار است چنانچه شیخ سعدی رحمه الله تعالی
 فرموده است رباعی غم فرزند و ثان و جامه و قوت و بازت آرزو سیرت الموت
 شب چو عقد نماز بر بندم چه خور و بامداد فرزندم و ساکت مجر و بودن غنیمت بهتر است
 صیال داری که این کار تزویج شکل است چنانچه علی رضی الله تعالی عنه فرموده است بقول صلی
 النکاح سرور شهر و غم دهر و کثرت فقر و کمبود مهر و نیز حضرت قبله من

فرمودہ ست چون ما از بعد از زیارت حضرت مولینا صاحب قدس سرہ العزیز از طرف
مراجعت کردیم چون در شہر بہترین داخل شدیم در انجا عزمہ ماہ رمضان شریف طاہر
و موسم تابستان بود و پیر مردی از اسخا ہمراہ ما روانہ شد و روزہ داشتن رمضان
شروع کردہ ہمہ روز باین جانب منزل قطع کرے و وقت افطار اورا نیم نانی دادی
و بر وقناعت کرے و نیز حضرت قبلہ من فرمودہ است کہ بیان فتح مجدد ہست کہ از مریدان
حضرت بیان صاحب نار و والہ قدس سرہ بیو و ہمہ روز در موسم تابستان کلبہ رانی کردی و روز
ماہ مبارک رمضان داشتی این بہدایت و فضل حق تعالی حاصل میشود و بر ہر کہ حق سبحانہ
فضل کند از و کار نیک حاصل شود و بر ہر کہ ظہر او نازل شود از و فعل بد پیدا میشود چنانچہ
یکی از پیر ہائیان ما بود و از و ہر کہ پرسید کہ تو مرید کیستی او جواب دادی کہ من مرید
نصرت خان ہوت ہستم اورا گفتند کہ تو مرید حضرت قبلہ عالم رحمۃ اللہ تعالی بیو دی و مرید
نصرت خان بچہ طور شدی جواب دادی کہ چون نصرت خان را قید کردہ در خراسان آوردند
و اورا دالخانہ اورا حوالہ سپاہیان کردند و بایل او سپاہیان تمام بعزتی و محبتی نمودند
ما وار و غہ اشتران بودیم از بالا خانہ این معاملہ دیدیم از کار دنیا و نوکری توبہ نصوح کردیم پیر
سبب بدایت من این نصرت خان است ازین سبب خود را مرید نصرت خان میگوئیم و چون نوکری را
ترک کردیم و زندہ پوشیدیم و از خراسان سفر کردہ در خدمت حضرت قبلہ عالم قدس سرہ رسیدیم
نعمت بیعت حاصل کردم الحمد للہ علیٰ ولک و نیز میفرمودند کہ بچے از پادشاہان ہندوستان
در لاہور آمد از مردم پرسید کہ این جاکسی در ویش ہست کہ با اولادات کنیم مردم جواب
دادند کہ وہ ویش ہست ولی در جنگل ماند و در شہر نمی آید بادشاہ در جنگل رفت و بیک
خانہ عمارت کرد و بر ویش و مردمان را گفت کہ جب تو مردہ بیارید مردمان در ویش را بیارند
و وہمہ دشمنانند و بارسن اورا بطرت متقف بالا خانہ بکشیدند و بادشاہ اورا ملاقات نمود
گفت خدا بچہ طور یافتی چنانچہ مرا تو یافت و نیز میفرمودند کہ دو کس از ابدال
بر ہوا طیران کردہ نزد روضہ مطہرہ حضرت غوث الثقلین قدس سرہ العزیز رسیدند
یکی از ایشان گفت کہ من از روضہ شریف اورا ادب کنم جانب دیگر طیران کرد و رفت
و دیگر بربالائی روضہ مطہرہ گذر کردن شروع نمود چون ادبالائی روضہ شریف گذر نمود
از سبب بی ادبی کردن در محن بملک بقتاد و نیز میفرمودند کہ بچے از ابدال بیکر بہ

جزیره دریای عظیم گذر کرد همان وقت باران بر آن باریدن گرفت و رویش را بر آن
 افتاد که اگر باران بر جائے خشک باریدے خوش بودی بجز داین خیال کردن نه بود
 بغداد شریف بیفتاد و سه روز در بازار افتاده ماند بعد از سه روز یک شخص صاحب نسبت
 بیامد و دید و شناخت که این ابدال است از وہ پرسید که درین جا به چه تقصیر افتاده جواب
 داد که روزی بر جزیره سمند گذر کردم باران نازل شد من در خیال کردم که اگر بجائی
 خشک باریدی بهتر بودی باین خیال کردن درین جا افتادم و اکنون در پائین رسیده
 بکشت تا تقصیر من عفو شود او چون رسن در هر دو پائی او کرد از غیب آواز آمد که تقصیر
 او عفو کردیم و ابدال از زمین برخاسته بر هوا پرید و نیز خواجه من قدس سره میفرمودند
 که حضرت فضیل بن عیاض در اوائل ربیعنی کوئے یکت زور کاروان گئی قاری بود و
 این آیت میخواندند **الَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ**
 و آن خواندن درو تاثیر کرد از ربیعنی توبه کرد و در خدمت شیخ عبدالواحد رحمت کرد
 یکی کالان و مکلمان شد به فضل حق تعالی و نیز خواجه من میفرمودند که حق تعالی گنجلگی از
 از بندگان خود بیند عفو کند و اگر بنده گناه در کسی بیند همانوقت او را خراب و عذاب کند
 و حق سبحانه و تعالی به فضل خود ستاری کند و به بخشش حضرت قبله من قدس سره العزیز میفرمودند
 که هجرت از کفار در زمان سابقه سنت میبوده باشد و درین مان هجرت کردن از کفار فرض است
 که از ملک کفار بیرون شود و آنجا که اسلام بود همان جا بنشیند زیرا که در ملک کفار نقصان
 دین و دنیا میباشد بسبب ترک نماز و روزه و عبادت که مردمان سیاه و سخت دل
 میشوند نقصان دین می شود و نقصان دنیا آنکه بسبب بی برکتی آن
 همه چیز کم میشود و مناسب این حکایت فرمودند که در احسان پور بودیم
 و تخم خیارین طلب کردیم و نیا قسم نهند و نزد من نشسته بود او را گفتم
 که تخم خیارین طلب کردم همین جا پیدا کنی شود نهند و جواب گفت
 که چون حکم کفار شده است همه چیز کم است و نیز این
 حکایت فرمودند که نزدیک شهر لیت یک هندو بر چاه زراعت
 به وقت اسلام می کاشته و حاصل بسیار داشته چون
 حکم کفار رسید آن هندو هر چند که زراعت می کاشت آن حامل

نے برواشت و ہر وقت حیران سے ماند یک روز این اندیشہ نژدہ و پیشتر
 برو کہ سبب نا پیدا شدن این زراعت موجب حکومت کفارست و ہر آن
 وقت کہ اسلام و بانگ و نماز روزہ سے بود از زراعت بسیار حاصل
 سے شد ہمان وقت یک عالم را بر چاہ بنشانند و اورا گفت کہ بانگ نماز
 بگو و نماز بخوان و ہر کس کہ ترا منع کند من اورا جواب کنم و محافظت شما
 باشم چون عالم بانگ نماز آغاز کرد ہر زراعت کہ آن میکرد حاصل آن بسیار ہوا
 چنانچہ بوقت اسلام برداشتی و حضرت خواجہ شمس الدین میسرودند کہ اسلام مثل نورست
 و کفر مثل ظلمت و غیر میسرودند کہ در خصلت ناشاکری جہلیست و اگر بندہ شاکر و
 صابر باشد نعمت و اجر او زیادہ شود چنانچہ حق تعالی می فرماید **لَا يَزِيدُ تَكْمًا وَإِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ** حضرت قبلہ من سے فرمودند کہ کیمیاگری کردن
 فریب باطل خدا کردن مست زیرا کہ اگر مس را نقرہ یا ذہب یعنی زر کنند یا سیاب و ارزیزا
 فضہ یا فضہ را ذہب کنند بعد از صد سال بر اصل خود می آیند ولیکن کنندہ این فعل را
 خدا تعالی مسلوب الایمان میکند و در عذاب اندازد و در سقر میکند بخود باللہ من ہذہ المحرفۃ
 و میفرمودند کہ ہر کس بجائی خود در کسب خوش باشد و در مذہب خود خوش باشد
 و این آیت خواندند **كُلُّ حُزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ يُجْرَوْنَ** روزی از حضرت قبلہ من
 قدس سرہ شخصی سوال کرد کہ سماع طالع است یا حرام در جوابش این بیت فرمودند
 مردہ نفس زندہ دلا زار و است ہر کہ جز این ست مرا و را خطاست و مناسب این بیت فرمودند
 کہ یکروز از خسر خود شنیدم کہ پیش ما بیان کرد کہ چون لشکر نادر شاہ قلعہ را فتح میکرد
 یکشب نادر شاہ گفت کہ علی الصبح برین قلعہ حملہ خواہیم کرد چون صبح صادق و مید لشکر
 کرد و پیش لشکر سماع و سرود عرانی آغاز کرد بہ طرف قلعہ می شدند و ہمہ شکر بیان شنیدن
 آواز مست شدند و از طرف اندون قلعہ کہ تیر و تفنگ و دیگر چیز کور شکر اوتقا و سے
 بعضی سپاہیان را دست بیفتادی و بعضی را پائی و ہمہ لشکر از بریدہ شدن اعضاء
 خیز داشتندی از سبب ذوق شنیدن سماع چون قلعہ فتح شد سنا دی کردند کہ ہمہ
 بس سرود می کنند چون قوالان از سرود کردن خاموش شدند آن شکر بیان کہ زخمی
 بود بیفتادند و نیز فرمودند کہ خسران نیز بیان نمود کہ یک قلعہ بود سخت و فتح نشد سے

نادر شاہ حکم کرد کہ بر قلعہ حملہ کنند بعض سپاہیان تیر و تفنگ نداشتند سے پیش
 لشکر روانہ شدند و چون نزدیک قلعہ رسیدند دروازہ میخاک و سیخکاک و از
 بودند و آن سپاہیان کہ سلاح نداشتند پشت بامے خود پر سہ کر وہ بر سیخکاک زند
 بعد ازان فیضان دروازہ را شکستہ کردند و قلعہ را فتح کردند من از کہے پرسیدم
 کہ این سپاہیان کہ جان خود را فدا کرده بودند چه موجب دارند جواب داد کہ ایشان
 را جاگیر بخش کرده است اکنون کہ ایشان مردہ اند اولاد ایشان کہ باقی ماندند
 آن جاگیر ایشان خوردند تا دم حیات بعد ازان فرمودند کہ این ہم خسرو من سے
 گفت کہ روزی در ویشی بر اسپ سوار شدہ در لشکر نادر شاہ مناوی میگرد و
 میگفت کہ لے سگان بگریزید یک سپاہی از او پرسید کہ امی در ویشی چه میگویی ویش
 جواب داد کہ امشب در خواب دیدہ ایم کہ دستار از سر نادر شاہ کشیدہ اند موجب او
 آنست کہ یک کار دایر او بر یک پیر مرد صا در ہناوہ است و آن پیر مرد وختہ
 خورا در بازار فروختن برودہ است و یک خریدار آمد و دست خود را سینہ دختر
 ہناوہ میگفت کہ مرا پسند آمدہ است پدر دختر چون این سخن بشنید چشم پر آب
 کرد و گفت اے خداوند ترا ہم پسند آمدہ بعد از سہ روز یکی از اقربا درین شہت
 نادر شاہ را بہ کشت و بعد از کشتہ شدن نادر شاہ در لشکر شور او قتل و دیکہ بگرا
 کشتن گرفتند پس انگاہ این دو بیت بر زبان ہارک اندر باغی بہ یک گردش
 چرخ نیلوفر می نہ نادر بجا ماندن نادر می بہ شہانگہ سہ قتل و تاراج داشت
 سہ کہ نہ تن نہ سرتاج داشت و حضرت قبلہ من میفرمودند نعمت کہ میت
 یاد کردن خفقانے ست دیگر کار ہمہ عیث ست و این بیت بر زبان ہارک اندر قطع
 چہ خوش ملکی ست در ویشی و در ویشان حقانی کہ ایشانرا نظر ناید و و صد ملک سلیمانی
 پس از سی سال این معنی محقق شد بہ خاقانی کہ یکدم با خدا بودن بہ از ملک سلیمانی
 و نیز حضرت خواجہ من قدس سرہ فرمودند کہ مورچہ یا مور در یک سال
 یکدانہ گندم بخورد و ہمہ روز و شب از سبب حرص سرگردان باشد و آرام نگیرد
 ساکسما باید کہ قلغ و شاکر باشد و همچون مور حرص نباشد چنانچہ شیخ عطار قدس سرہ
 العزیز فرماید میت تا یکے چون مور باشی داند کش و گر تو مردے فاقہ را

مردانہ کش و حضرت قبلہ من فرمود کہ ہمہ کس حرام و حلال و گناہ و صواب میدانند
لیکن ہر کراہی تعالیٰ ہدایت کند از حرام و از کار گناہ دور باشد و عیاذ باللہ اگر کسی
را ہدایت نباشد از حرام و کار گناہ دور نشود بلکہ محبت بر غیر مشروع باشد و بغیر ہدایت
حق تعالیٰ مرد کامل نشود و نیز فرمودند کہ ہر چیز با قیمت و قدر علیحدہ حق تعالیٰ
کرده است چنانچہ یک شمشیر بہ قیمت پنج روپہ فروختہ می شود و یک شمشیر بہ قیمت ہزار
سوپہ فروختہ میشود بعد از ان فرمودند کہ لعل ہم سنگ است و قیمت او بسیارست و دیگر
سنگ بقدر پیشینے ارزد و بچنین در زمرہ آدمیان تفاوتست و بر زبان مبارک
راندند کہ چنانچہ میان محمد یار پر ظریف خوب بسیار خوب آدمی است کہ خویشان
و خویشان از وہیرہ مسند اند و بعد از ان حکایت فرمودند کہ روزی در حضور قبلہ
عالم صاحب نشسته بودم کہ یک شخص در آمدہ در حضور قبلہ عالم خبر کرد کہ مودی شہداء ملہ
است و قبلہ عالم قدس القدر سترہ بر زبان مبارک راندند کہ کدام کس مثل آئہ مل خواہد شد
و نیز فرمودند کہ بعد از مردن آئہ مل حضرت قبلہ عالم قدس سترہ را خبر کردند کہ میرن شاہ
از آئہ مل بیست و ہفت روپہ قرض گرفتہ بود حضرت قبلہ عالم قدس سترہ قرض میر شاہ
از خود بعد از مردن او ادا کردہ اند و نیز آئہ مل مودی حضرت قبلہ من بوقت ذکر کردن این قصہ
مذکور نزد حضرت قبلہ من قدس سترہ العزیز حاضر بود عرض کرد غریب پرور شمائیں این معاملہ
کر دید بعد از مردن علی محمد چچہ کہ از مریدان پاک اعتقاد شما بود بیست روپہ
حوالہ من کردید و گفتید کہ برو این مبلغ بقرضہ از ان میان علی محمد مرحوم وہ بعدہ صباح
مذکورہ را بقرضہ از ان میان علی محمد و ادم بعد از ان قبلہ من بر زبان مبارک راندند کہ کسی
مثل آئہ مل خواہد شد درین اثنا میان صدیق طمان کہ از مریدان حضرت من بود
عرض کرد کہ اے حضرت غریب نواز ملخ بسیار آمدہ است زراعت می خورد و جواب گفتند
کہ ملخ جنودست بن جنود اللہ جبرسم او می رود مناسب این حکایت فرمودند کہ یک سال
در کوہ ڈرک کہ وطن بایانست و در انجا مردم زراعت کاشتند و شہا پسیداشتند وہمہ
زراعت را خوردند و یکسال و راج بسیار شدند و تم گندم کہ میکاشتند چیدہ خوردند و بجا
و بعد از ان فرمودند کہ رحمت حق تعالیٰ از نہایتست و نیز رحمتاے او نے نہایت از رحمت
او ناامیدی نباشد نمود و این آیت را بخوانند وَلَا تَيْسُرُوا مِنْ رُوحِ اللَّهِ إِنَّهُ

إِنَّكَ كَائِشٌ مِّنْ رُّوحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمَ الْكَافِرُونَ و بعد ازان فرمودند که فرود
 مردود دعوی خدای کرده میگفت که من بجز این جنگ میکنم و تیرے کہ بطرف
 آسمان بزده بجکم خدا بخون آلوده شده باز آمدی و گفתי که من خدا را کشته ام تو بپند
 من ذلک حق سبحانه پشتم را حکم کرد تا فرود و اہلبیت و لشکر او را در دو ساعت و بعضی
 گویند در یک ساعت خراب و سمار کرد و بعد ازان این بیت فرمودند بیت سوئی او خصم
 کہ تیر انداختہ پشتم کارش کفایت ساختہ و ایضا چو برداری از رگہ زرد و در اہ خود
 پشتم مغرور و در اہ و بعد ازان فرمودند کہ نجاشی شکر را فرستاد و حکم کرد کہ کعبۃ القدر
 را و اما اللہ عظیم الخراب کنند تو باند من ذلک حق تعالی بہ قدرت کاملہ خود اہابیل
 فرستاد و حکم کرد تا تمام شکر او را خراب کردند یکی از شکر باقی مانده بود کہ پیش
 بادشاہ برفت و حقیقت قصہ تمام بیان نمود بادشاہ گفت چہ طور مرغ بودند آن مرد مذکور
 بسوی آسمان نظر کرد و گفت این چنین مرغان بودند کہ جنگ کردند ہمہ شکر را ہلاک
 نمودند ہمان ساعت یک اہابیل کہ در منقار خود یک سنگ مقدار نخود یا زیادہ داشت
 بر آن مرد بینداخت او پیش بادشاہ آمد و پس این بیت خواندند بیت چو در شکر دشمن
 آری رحیل بہ مرغان کشی فیل و اصحاب فیل و بعد ازان حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمودند کہ
 بخت نصر دعوی خدائی میکرد و قصہ او این چنین بود کہ یکے مجنونہ بود و کسی باو بدفعی کرد
 و بعد از نہ ماہ ازان مجنونہ طفل تولد شد و مجنونہ مرد و بعدہ بخت نصر با سچہ سگ شیر خوردن
 گرفت چون جوان شد گو سالہ مردم میچرا نید بعدہ حق تعالی سنجیدہ را کہ در آنوقت بود
 خبر کرد کہ من بخت نصر را بادشاہی تمام می دہم و او دعوی خدای با من بکند و مردمان بی گناہ
 بکشد و شما از و خط نویسانید بدست خود بنہید بعدہ آن پیغمبر پیش نصر بخت برفت
 و گفت چون ترا حق تعالی بادشاہی ہمہ ملک و ہمہ مرا از کشتن امان دہی و چون از
 چون از پیغمبر خدا این خبر بشنید بخت نصر بخندید و تبسم کردہ گفت کہ او را دیگرے موجود
 نشو و تا بادشاہی مرا دہد انگاہ دستا دیز نوشتہ پیغمبر خدا و او بعد از چند روز بخت نصر
 بادشاہ تمامی ملک شد و دعوی خدائی کرد و خلق تمام را بغیر گناہ کشتن گرفت چون پیغمبر
 مذکور رسیدن ستادیز خود بخت نصر را داد و گفت من شمارا امان دادم بعد ازان حج بران پیغمبر نازل
 شد و خبر کرد کہ حق تعالی میفرماید کہ نصر بے عبر را بگو کہ ترا فلان شب ہلاک خواہیم کرد و چون

خبر پیغمبر علی نبینا و علیہ السلام باو کرد نصرانی بصریک قلعه مستحکم آراسته کرد چون آن
 شب معین در رسید بخت نصر تمام لشکر بر دروازه نشانزد و گفت که هر که بعد از نیم
 شب این جا بیازد او را بکشید و خود در اندرون قلعه داخل شد چون نیم شب گذشت
 در دل او خیال افتاد که من لشکر را به نیم حفته اند یا بیدار چون نزدیک قلعه مذکور
 آمد صوت او به دل گشت سپاهیان او را بگرفتند هر چند که گفت مرا بکشید که من بخت نصر
 پسندم که چله کرد نگذاشتند و او را بکشند بعد فرمودند شداو بن عاد دعوی خدای کرد
 بعد سه سال بهشت را آراسته کنانید و چون او را خیال آمد که بهشت را به
 نیم بعد ابل بیت و تمام لشکر برای دیدن بهشت رفتند چون شداو یک قدم اندرون
 دروازه بهشت خود نهاد و یک قدم بیرون بود همان وقت حکم باری تعالی در رسید
 جان او از قالب بیرون رفت و مجرد و بیست و اهل او همراهی بوی کردند بعد ازان
 فرمودند که چه مردن او این بود که شد او را گفتند که یک پسری است و نزد او انگشتری
 و نمیدیدند او را بپیدا و انگشتری ازان پسر غضب کرد پس گریستن گرفت و از مردان
 می پرسید که آن خدا کجاست که دعائی من قبول کند گفتند آن خدا هر جا موجود است
 پس سر در سجده کرد و زاری کرد و گفت خداوند این انگشتری مرا بسیار عزیز بود
 که شداو از من غضبیده بوده این را سزا می ده حق تعالی دعای پسر قبول نمود و
 شداو را بجمع جمیع الهخانه و لشکر خراب و مسمار کرد و تیر حضرت قبله من قدس سره
 میفرمودند که چون فرعون بے عون بادشاه مصر گشت و دعوی می کرد و بنحمان او را
 گفتند که یک پسری از اولاد کسرائیل پیدا شود در فلان سال و ترا بکشد و
 خراب خواهد کرد چون فرعون این خبر بشنید تدبیر عقلی کرد و در میان اولاد
 بنی اسرائیل بکشت به گمان اینکه شاید همین پسر باشد چون حق تعالی خواست
 که مهتر موسی صلاوة الله علی نبینا و علیہ السلام را پیدا کند در نیم شب خاطر مادر موسی
 افتاد که نزد شوهر خود روم و بطرک آمد که نام او عمران بود و از چوکیدار
 پلنگ فرعون بود نزد بالین فرعون که او حفته بود استاده بود و آن مادر
 مهتر موسی بیاد داشت شوهر خود نزد یکے نمود و صحبت کرد باز همان وقت بود که در خانه
 خود آمد که پسری که خبرش چون مهتر موسی متولد گشت و در خانه فرعون پرورش

یافت یروز ہتر موسیٰ یک قطبی را بکشت و بہ طرقت مدین بگریخت و در خانہ شعیب
 علیہ السلام نہ سال شبانی کرد و شعیب علیہ السلام یک دختر خود بہ
 ہتر موسیٰ علیہ السلام با عقد نکاح کردہ و اد چون موسیٰ علیہ السلام
 از خانہ حضرت شعیب ۴ رخصت گرفت با اہل خود باوادی مین رسید اہل خود را در انجا
 بگذاشت و بر ک طلب آتش رفت دید کہ بر درخت آتش است چون نزدیک درخت رسید
 از درخت آواز آمد اِنِّیْ اَنَا اللّٰهُ ذَبْ اِلَیَّ مِنْ حَقِّ تَعَالٰی اورا در انجا نبوت عطا فرمود
 اورا کہ مارون بود ہر دو ابر فرعون فرستاد و دعوت ایمان کردند فرعون قبول
 نہ کرد حق تعالی فرعون و لشکر اورا در دریائی نیل غرق گردانید و بعدہ فرمودند
 التَّقْدِیْرُ یُضَحِّکُ عَلٰی التَّذْبِیْرِ روزی حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمودند
 یک شخص از افغان نزد من آمد و اظہار ساخت کہ من دوازده ہزار روپیہ کم شدہ است و عار
 نمائید کہ باو یابم اورا گفتم کہ اگر پانصد روپیہ نذر حضرت قبلہ عالم دہی انشا اللہ تعالیٰ
 یافتہ خواہد شد افغان مذکور تذرعین کرد و گفت چون خواہم یافت ادا خواہم ساخت
 ناگاہ مال او یافتہ شد تذرعین قبلہ عالم ادا نہ کرد و بسوی وطن روانہ شد اورا دزدان
 بہشتند و بہان قدر بردند و نیز میفرمودند کہ باہیں قوم ست در ملتان مال کثیر
 ایشان کم شد تذرعین کردند اگر مال ما حاصل شود پانصد روپیہ نذر قبلہ عالم
 مہاروی قدس سرہ ادا خواہیم کرد چون مال خود یافتند نذر او انکر و نہ باز مال
 ایشان تمام خراب شد مناسب این حکایت فرمودند کہ یکے محمد معروف نام مردی کامل
 از میردان حضرت بہاؤ الدین ذکر یار رضی اللہ تعالیٰ عنہ در وطن ما کہ کوہ درک ست
 اورا عادت بود کہ ہمہ روز وقت شام گوسفندان و شیدہ یک سبوا از شیر پر کردہ در
 خدمت مخدوم صاحب برک در ملتان باز بہاؤ وقت در خانہ خود آمد و حضرت قبلہ من
 قدس سرہ الغیر فرمودند کہ میان حسن علی ثب والہ جد میان حسن علی و مرید احمد عمر
 می فرماید ہندی گذرے پیر فقیر حسن بہل خواست نہ کہین و لاسے و نیز این بہت
 فرمودند بہت کار ما بر خویش خود ساختن کارے خداست ۴ سند باشی و خدا
 کردی تو ای نادان چراست ۴ بعدہ فرمودند کہ این بیت تصنیف کردہ قاضی صاحب
 میلسین والہ است و حضرت من قدس سرہ میفرمودند کہ در ملتان متعلی بود و در

یک عالم علم تحصیل کرده بود بعدہ در خدمت یکی بزرگ ارادت آورد بعد از ارادت
 او را در خانہ خود آرام نیاورد یکروز از ان متعلم اوستاؤ پرسید کہ ترا چہ در خانہ خود آرام
 نیاؤ گفت مرا شیخ تلقین اسم اللہ فرمودہ از ان سبب در خانہ آرام نیاؤ اوستاؤ
 گفت من ترا ہزار جا اسم اللہ تعلیم کردہ ام شاگرد جواب داد تلقین کردن اسم اللہ
 ایشان تاثیر دیگر دارد اوستاؤ گفت من ہمراہ تو در خدمت ایشان می روم
 اوستاؤ ہمراہ شاگرد آن در خدمت آن بزرگ رفت چون ایشان را دید و در و درون تاثیر کرد
 ہمہ اسباب ترک کردہ باموئے مشغول گشت درین اثنا حکایت فرمودند کہ در سیر الاولیاء
 قاری نوشتہ دیدم کہ در ویشی بود صاحب ولایت و مریدان بسیار داشت چون
 وقت نزع او قریب رسید مریدان پیش او عرض کردند کہ غریب نواز مردن حق است
 کُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وار دست کسی مقرر فرمایند کہ بعد از وصال شما بر مصلے
 شما بنشیند سہ بار عرض کردند سیوم بار شیخ جواب فرمود کہ بر مصلے من دشا گیر خود
 نشست مریدان متحیر ماندند چون شیخ جان بحق تسلیم کرد دیدم روز مریدان قل خوانی
 کردند و مریدان در فکر نشستہ بودند کہ کرا بر مصلے شیخ بنشینیم در شہر شور و غوغا افتاد
 از مسجد بیرون آمدند کہ دشا و گبری آید و پس او کافران شمشیر کشیدہ می آیند
 چون در مسجد آمد کلمہ تشریع خواند لا اِلهَ اِلَّا اللهُ مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللهِ بر منبر نشست
 چنانچہ طہرین شیخ بود و از قرآن شریف و حدیث مبارک و اجماع است و خط شروع کرد
 در اثنا وعظ بر سہ شخص نظر کرد بہ بحر و نظر کردن ہر سہ را مرتبہ قطعی نصیب گشت
 و ہر سہ زیارت گاہ ہر کس شدند چون زیارت ایشان میروند مراد خود یابند و حضرت
 قبلہ من قدس سرہ میفرمودند کہ ہر شیخ را در موسم قدر بسیار باشد چنانچہ آب را در
 تابستان قدر بسیار باشد و اگر کیوقت و یاد و وقت طعام موجود نباشد آدمی صبر کند
 و اگر آب موجود نشود ہمان وقت جان لب رسد از تشنگی صبر نتوان کرد باوجود
 آنکہ آب احتیاج بسیارست حق تعالی او را از زان کردہ است اگر قیمت بود و غریب از
 تشنگی بمردنی و چنانچہ آتش در زمستان قدر بسیار باشد کہ ساکین بغیر آتش در زمستان
 نتواند گزارد و این حدیث بخوانند النَّارُ فِي الشَّتَاءِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ
 و نیز فرمودند کہ یکسال ملخ آمدہ بود و اسر فرار خان را گفتم کہ ملخ را از من پیغام برسان

کہ ازین ملک بدر شود اگر نہ ترا عتاب خواہیم کرد سر فراز خان ملخ
 را پیغام داد کہ حضرت پیرمین فرمودہ کہ از اینجا بدر شود و گر نہ ترا قید خواہم کرد چوں
 ملخ این پیغام شنید بجز دشمنیدن از ملک سنگھ پیرون بطرت دیگر روانہ شد
 و باز در یکسال دیگر در ملک سنگھ پیرون وزارت خلق تلف کردن گرفت خلق الحاج
 در خدمت حضرت قبلہ من قدس سرہ کردند فرمودند کہ آثار پختہ از سر من مقبر
 کنند برای نذر حضرت قبلہ عالم ہماور می قدس سرہ حق تعالی امان خواہد داد چون
 معین کردند ملخ زراعت خلق را پیچ زیائے نرساند و آنہا کہ نذر معین نکردند زراعت
 ایشان را ملخ تلف کرد و بجزر و حضرت قبلہ من قدس سرہ را دستور نبود کہ اگر کسی را
 مشکلی می آمد او را فرمودند کہ گاؤ نذر معین حضرت قبلہ عالم قدس سرہ بکنید
 و اگر گاؤ موجود نباشد بچ یا شش پیہ برای گاؤ بدہید تا از جای دیگر گاؤ خریدہ
 بروقت مقررہ فوج کند و ہر مشکلی کہ بود حل شود چنانچہ یکروز در خدمت حضرت قبلہ من
 قدس سرہ اللہ بسرہ الا قدس و خترک مولوی علی محمد سوکڑی آمدہ گریہ و زاری بسیار کردہ
 عرض نمود کہ پدر مرا وقت آخرست و من بانی ست دعا فرمائید کہ حق تعالی او را
 صحت و حیات بخشد و عاگردند فرمودند کہ یک گاؤ نذر قبلہ عالم خواہی داد کہ حق تعالی
 مولوی محمد علی سوکڑی را شفا خواہد داد چون مولوی مذکور امر آہی شفا یافت
 از آنجا کہ ذات شریف را با طایفہ علما دوستی تمام بودند معین از خود داد
 کردند و مولوی مذکور اقرار کرد کہ حیات من آنروز از پاسے تاناف رفتہ بود
 بعد از آن حضرت قبلہ من و عالمیان را فرمود کہ چون میان حاجی خان کاتب
 مریض شد برای معالجہ او حکیم و میان واصل آمدہ در معالجہ او شاغل شد نہ
 بعد از چند روز پیش آمدند و اظہار نمودند کہ حاجی خان را وقت نزع رسیدہ کسی برای معالجت
 اول فرستد کہ اکنون طبعش دوا پذیر نیست بعدہ حق تعالی حاجی خان شفا بخشید کہ هنوز زنده است
 و آن حکیمان ہر دو بگردند چنانچہ شیخ سعد رحمۃ اللہ تعالی میفرماید بیت طبیبان در شب شنیدیم
 ہر دو چہل سال زندست گرد و روزے شخص بہ حضرت قبلہ من عرض کرد
 کہ غریب تو از چنان مے گوید کہ اولیاء اللہ حق تعالی را بچشم خود مے بیند شما
 ہم مے بینید فرمودند الحال من می بینم روزے شخص بخدمت حضرت قبلہ من عرض

کرد و غریب نواز سلامت چون بنی صاحب فرموده است کہ من گمانی فقد رالحق
 حال چہ طور باشد باین چارچوہ زیارت پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام کہ ہم فرمودند شما مارا
 ببینید **لحقی** سخن در مخالفت جنس اجنس اوقات فرمودند کہ در سخن اسرار حکمت
 آره است کہ شبانی بود کہ در رمہ گو سفیدان او دو گرگ آمدند و گو سفیدان ہلاک
 کردند و یک روز شبان پیش پدر رفت و گفت دو گرگ مے آیند و گو سفیدان را ہلاک
 یکے بہ صورت گرگ است و دوم گرگ صورت گو سفید دارد اگر دست با ہم کدام را
 بنشم پدر گفت آنرا بکش کہ صورت گو سفید دارد بدین وجہ کہ او سخت دشمن است کہ
 صورت گو سفید دارد و صاحبزادہ غلام فرید نیز حضرت قبلہ عالم قدس ہ حاضر بودند این بیت
 بخوانند **بیت** اے بسا ابلیس آدم رو کہ هست پس بہر دستی نباید داد دست و
 و حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمودند کہ آدمی کم موجود شوند کہ اکثر صورت آدمی دارند
 و خصال آدمی دارند آدمیت عبارت از خوب خصال حمیدہ افعال است **بیت** مرتد
 نشوی قلندر می کار تو نیست کہ کافر نشوی عشق خریدار تو نیست و خوب خصال تو
 افعال بغیر متابعت سول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم حاصل نشود و متابعت عبارت
 از دو چیز است آنچه خدا و رسول امر کرده اند بایند کرد و آنچه منع فرمودہ اند نباید کرد
لحقی سخن در تاثیر صحبت اوقات حضرت قبلہ من فرمودند کہ در خلافت امیر المومنین
 عمر بن الخطاب رضی اللہ تعالیٰ عنہ یکے بادشاہ را کہ کافر بود اسیر کردہ آورند عمر
 رضی اللہ تعالیٰ عنہ اورا فرمود کہ اسلام اختیار کن گفت اسلام اختیار نخواہم کرد ہر
 چند امیر المومنین عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ سعی نمودند او ہرگز اسلام قبول نکرد بعدہ امیر
 المومنین عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ فرمود کہ این را بصحبت فلان صحابی ببرید چون آن
 بادشاہ در صحبت آن صحابی چند روز بماند باز در خدمت حضرت امیر المومنین رضی اللہ تعالیٰ عنہ
 آمد و اسلام قبول کرد و بہر کس صحبت آن اصحابی اورا نعمت ایمان حاصل شد
 بعدہ بفرمودند کہ دو بزرگان نیت سفر کردند چون از خانہ بیرون شدند یکے دیگر را
 گفت کہ تو پیش برو از پس مرو گفت چرا پیش روم گفت از برائے آنکہ نوشیج جنید
 قدس سرہ زادیہ و حضرت قبلہ من قدس سرہ بفرمودند کہ ہر چند سالک را صحبت
 دنیا باشد بخدا نرسد و بعدہ فرمودند کہ حق تعالیٰ موجودات را آفرید و گفت

شما خدائے تو ام همه موجودات گفت تو خدائی هستی مگر که دنیا گفت آنا انکا
 انت انت به حق تعالی مقابل شد و حضرت قبله من میفرمودند که سه چیز بر زبان
 جایز نیست یکی نبوت و دوم شیخیت سوم قضا زیرا که ناقص العقل اند و ناقص الدین این
 حدیث بر زبان مبارک نذر هفت فصاحت العقل والدین و بعد از آن حضرت
 من قدس سره میفرمودند که ما در ملتان شریف داخل شدیم و یکجا دمه نزد من آمد و اظهار کرد
 که مرا استوری از اولاد بهاء الدین زکریا رضی اللہ تعالی عنہ در خدمت شما فرستاده
 برای تعبیر خواب مستور میگویی که به مذہب شیعه شده ام و در خواب بیستم که چراغ روشن
 میشود و بعد کشته شد تعبیر این خواب چیست فرمودند که من دوباره عذر کردم و تعبیر
 خواب نگفتم سیوم بار خامه آمد باز تعبیر خواب از من پرسید من اورا گفتم که مستور را بگو
 که تو بر زبان خود اقرار میکنی که من شیعه شده ام تعبیر این خواب این است که چراغ ایمان
 و ایمان از تو منسلوب شده از سبب شیعه شدن لغو بالقدم فی تک حدیث لا فو
 معتبره بالجواب و نیز میفرمودند که در دست مبارک قبله عالم قدس اللہ تعالی قدر
 عجب تاثیر بود هر که دست ایشان گرفته او را تاثیر شدی بعد از آن فرمودند که گویند بزرگوار
 والده حضرت قبله عالم هادی قدس سره در گذر با سه چهار زنان میرفت پیش ایشان
 میان احمد صاحب قدس سره و دودی والہ آمد سوایشان نظر کرد زنان دیگر گفتند
 ای فقیر چه می بینی میان احمد گفت که بسوی این دختر می بینم که از شکم این لوز
 بر عرش سحری می رود بعد از آن فرمودند که قبله عالم قدس سره از صحبت دنیا داران
 بسیار نفرت بود مناسب این حکایت فرمودند که یکسال من در سفر در صحبت قبله
 عالم بودم و چون داخل بهاولپور شدند در نیم شب بهاولخان کلان نزد یک مسلمان مجرب
 آمد تنها نشست و میان مذکور را گفت که شنیده ایم که امشب حضرت قبله عالم مجلس خواست
 کرد مرا خبر کنی که داخل مجلس شوم این گفت و باز رفت میان محمد بخش بحضور قبله عالم
 آمد و خود مع النخیر بر چهارپائی قدم مبارک دراز کرده بودند میان محمد بخش عرض نمود
 که غریب لوازاکنون بهاولخان بطرت آمده گفته است که چون مجلس سماع شود
 مرا ضرور بالضرور اطلاع خواهی کرد حضرت قبله عالم میان محمد بخش را گفتند تو کو درستی
 از من حکایت این حال بشنو که چون بلاشاه قدس سره در ملک حاجی انس آمدند

و او از مریدان حضرت بلا دشاہ بود عرضداشت کرد کہ امشب مجلس کنید و
 درویشان کافیهائی گویند من ہم داخل مجلس شوم حضرت بلا دشاہ مجلس کرد حاجی
 مذکور ہم داخل مجلس شد درویشان کہ صاحب ذوق و شوق بودند در رقص و حالت
 و وجد آمدند چون روز شد حاجی ہانس نقالان را طلب نمود و گفت کہ نقل
 کنید چنانچہ در شب درویشان را حالت شدہ است بعدہ بلا دشاہ را اطلاع و خبر کردند
 کہ بر حالت شما حاجی مذکور نقل گردانیدہ است بلا دشاہ بسیار رنجش نمودند
 چنانچہ تمام مردان کہ ملحق حاجی ہانس بود خراب و خوار شدند و حضرت قبلہ عالم فرمودند
 رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ کہ امشب کسی شخص را از فقر و شریف نگویید کسی گفت ای گفت
 نکردند ہر چند کہ در اینجا بودند و در حدیث و لپور سماع نکردند و در خدمت حضرت صاحبزادہ
 غلام فرید از پدر خود صاحبزادہ نورا حمد رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ نقل کردند کہ حضرت قبلہ عالم
 قدس سرہ میفرمودند کہ میان عبد الخالق و بلا دشاہ رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہما عقد اوقاف
 است کہ مسئلہ وصیت وجود از ایشان بظہور میآید اگر در خدمت مولینا صاحب
 قدس رفتہ این عقدہ ایشان حل میشدے و نیز صاحبزادہ نقل فرمود کہ میان
 الیاس خسر صاحبزادہ نورا حمد بیوہ در خدمت محمد فاضل بار و الہ رفت ایشان در میان
 الیاس توجہ دوستہ کردند بعدہ میان محمد فاضل رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ فرمودند کہ توجہ و تہ
 تاثیر نمیکند گویا تو دوست و روان بلا دشاہ زدی و حضرت قبلہ من قدس سرہ میفرمودند
 کہ فراغت و راحت و عیش در ملک درویش است و ہر کہ دنیا دار است تمام شب و روز
 در اندیشہ دنیا خوار است و عیش در ملک درویش بلکہ از کوہن مستغنی است و آزاد است
 و این بیت خوانند بیت گدایان از پادشاہی نفور ہر بامید او در گدائی صبور ہ
 و میان محمد یار مذہبی نیز ہما وقت این بیت خواند بیت مقام سلطنت درویش درودہ
 نہ صد سلطان فراغت بیش درودہ و نیز مولوی ہما وقت این بیت خواند بیت
 فراوان خزینه فراوان غم است ہ کم اندوہ آنرا کہ دنیا کم است ہ و دیگرے این بیت
 خواند بیت نگہبانی ملک دولت بلاست ہ گدایا و شاہ ہست نامش گداست ہ بخشی سخن
 در کمالیت انسان اوقاف و حضرت قبلہ من فرمودند کہ حق تعالیٰ انسان را خلیفہ
 خود گردانیدہ است و این عبادت را بر زبان مبارک فرمودند کہ انسان بہر کہ رو

اردو میں اور دو صورت اوگیر و بہر شکل کہ خواہد نمود کند مناسب این حمایت فرمودند
 کہ در ملک ہندوستان قومی ست کشور کہ آنرا بہر و پیہ خوانند یک روز بہر و پیہ خود را
 بصورت وزیر پادشاہ کردہ در حرم خانہ وزیر آمد و با حرم وزیر طعام بخورد و باز
 رفت بعدہ وزیر در خانہ خود آمد و طعام طلب کرد و حرم وزیر گفت کہ شما طعام پیش
 ازین بامن بخور دہ وزیر ازین سخن متعجب شد و از خانہ بیرون آمد و تفحص نمود
 کہ بہر و پیہ بیا مد کہ شکل من کردہ با حرم خانہ من طعام خور دہ است وزیر پیش
 پادشاہ این عرض نمود کہ مرا اجازت دہ کہ اورا بکشم چون اورا خبر شد از انجا بگریخت
 و گم شد بعد از چند مدت بہر و پیہ مذکور بشکل آن وزیر شد و پیر آن وزیر میران صاحب
 سید بہیکہ بود همان شکل نمودہ باز با درویشان در ملک وزیر آمد چون وزیر را
 خبر شد کہ پیر من آمدہ است برای استقبال ایشان رفت و نذر پیش نهاد قبول
 نکرد وزیر تمام الحاح کردہ عرض نمود کہ چہ تقصیرست در من کہ نذر من قبول نفرمایند
 جواب داد کہ تو فلان بہر و پیہ را از ملک بیرون کردہ اگر تقصیر او عفو کنی من نذر
 تو قبول خواہم کرد وزیر گفت تقصیر او عفو کردم از بڑا شما چون وزیر عفو کرد بہر و پیہ
 گفت من همان بہروبی ام بعدہ وزیر گفت چون در صورت پیر من آمدی تقصیر
 تو عفو کردہ ایم اگرچہ سابق عفو نبود بعدہ در مدح پیر میر سید بہیکہ مبالغہ کرن
 فرمودند کہ یک روز نزد حجرہ میر سید مذکور آواز زن بیگانہ آمد میر سید بہیکہ فرمودند
 کہ عمر من بہ یک صد و چہل سال رسیدہ است تا الحال از شر نفس و شیطان از خدا شگاہ
 امان می خواہم و درویشانرا طلب کردہ فرمودند کہ اے سالکان حق کو زمانے خود
 بشنید و مصلحتے خود را بیندازید کہ زن بیگانہ درین آمدہ و از صحبت زنان دور
 باشید کہ ایشان رہنم راہ حق اند ہر کہ در صحبت زنان افتاد از وصول حق
 دور افتاد و اعوذ ذی اللہ من الشیطان الرجیم من شیاطین الجن والانس
 و مراد از شیاطین انس زنان اند کہ مردم را در گناہ اندازد چنانچہ بلعم باعور در
 قرآن شریف مذکورست بلعم باعور مکر و فریب زن بخورد و خراب شد قول شعا
 مَثَلُ الْکَلْبِ یُعَوِّذُ بِاللّٰهِ مِنْ ذَاکَ الْفِعْلِ بعد از ان فرمودند کہ
 مانند او مانند سب سبست
 یک روز کہ بود چہار شوہر کردہ ہر چہار شوہر بکشت و رفت این دو کتائے از شر زنان و شر

است و نیز فرمودند کہ حق تعالیٰ جمیع انبیاء را ولایت و بنوٴ بلا کسب داده است و بعد
 ازان فرمودند ہر جیسے علی بنینا و علیہ السلام از شکم ماور خود بیرون آمد و گفت کہ
 من نوریت را یا و دارم و حق تعالیٰ مرا امر کرده است نماز بگذار و زکوٰۃ بده و فرمانبردار
 والدہ خود باش و حضرت قبلہ من قدس سرہ میفرمودند کہ من و میان غلام حیدر بر سر
 زیارت حضرت قبلہ عالم قدس سرہ از وطن خود روانہ شدیم در مقامے میان غلام حیدر
 مذکور را گفتم کہ برو از شہر آر و گزشتہ بیارتا نان بختہ کنیم میان مذکور رفت و تہیت
 باز آمد و گفت اینجا آر و خوب نیست من امروز طعام نخوام خورد تا نفس من کشند شود
 بین واسطہ آر و خرید نکردم و فرمودند من در بازار رفتہ و آر و خرید کردہ و نان دو بختہ
 کردہ پیش غلام حیدر آوردیم و گفتم کہ این نان بگیر و بخور میان مذکور گفت امروز
 نخورم کہ امروز نفس را بکشم بعدہ یک نان بخورم و نان دیگر شخصی را کہ در راہ با ملاقی شد
 اورا دادیم و روانہ شدیم چون وقت نزدیک پیشین آمد غلام حیدر مرحوم باز پس ماند دیدم
 کہ آہستہ آہستہ قدم می آید من گفتم کہ ای میان غلام حیدر قدم تیز کن اگر نہ ترا باین میزیم کہ
 در دست آرام بزنم و اسباب سفر نزد میان مذکور داشتیم و من بر چہ برائے وضو کردن قدم
 چون باز آمد دیدم کہ غلام حیدر مرحوم گرہ پشتارہ کشادہ مصری تناول میکرد و من بطریق خوشتر
 طبعی گفتم کہ تو نفس خورا میکنی کہ مصری یا بخور سی بعدہ وقت شام در شہر رسیدیم شب
 ہما سجا کردیم و چیزے نخوردیم چون وقت صبح شد شخصی نان فطیر آوردہ داد غلام حیدر مرحوم
 گفت کہ روز گذشتہ و شب ہم این دو وقت طعام نخودیم در ماندہ شدیم و سحر خود
 یا فیتیم اکنون کہ طعام نخوریم زندہ نمایم و در راہ رفتن ماندہ شویم الحال اگر چہ طعام فطیرت بخورم
 روزے مولوی علی محمد جراح و حضرت قبلہ من عرض کرد کہ غریب تو از قضا رزیرہ سمعیان خان
 مرادادہ اند و روئید من کردہ اند و من ازین امر قضا بسیار خوف میکنم حضرت قبلہ من
 قدس سرہ این صراح از بہت قصیدہ غوثیہ کہ تصنیف حضرت شیخ عبد القادر جیلانی قدس سرہ
 است بر زبان مبارک اند **مُریدی لَا تَخَفُ اللَّهَ دَیُّہُ** بعد ازین فرمودند
 کہ در راہ و سہ یکی قاضی بود صاحب بسیار علم و زاہد و متقی و خدا ترس و حق پرست بود
 پیش او بقایے آمد و گفت کہ ای سول اللہ تو قضا میکنی و گاوی و شتم اورا شیر خوردہ است
 انصاف من از ظہیرستان قاضی صاحب بشپندن این تیسیم کردند و گفتند کہ شیر و پیشہ است من

بہ چہ طور عدالت کم دین گھنگو بودند کہ شبیر ناگاہ پیش قاضی صاحب بیامد و سجدہ کرد و رفت
 بقال قاضی شد بعد از ان فرمودند کہ در زمان سابقہ قاضی صاحب نسبت میبودند و اگر
 قاضی شوت میخورد و غوغا باللہ منہا حال و چنان است کہ اگر کسی را تپ نویت آید در گوش او
 باید گفت اے تپ ازین شخص فرور شو و اگر نہ ترا در گور قاضی رشوت خوار خواہم داشت
 تپ بجز دشمنیدن این سخن دور شود و نیز فرمودند قاضی صاحب محمد عاقل کہ خلیفہ حضرت
 قبلہ عالم رحمۃ اللہ تعالیٰ بود مقدمہ قضاء موجب انفصال حق کرد و در روز دوم مخدوم
 از اوج شریف بر آن انفصالی مقدمہ آمدند ایشان بموجب حق انفصال کردند یکی مخدوم
 خاطر رنجہ شد اوج کوچین و ربلوٹ مقام ساخت ہر روز علی الصبح قاضی صاحب بدعا
 میکرد و قضا کردن اگر چہ جائز است لیکن در خاطر مردم رنجہ و ترک اولی و احسن است
 کہ در حدیث مدہ قلوب المؤمنین عرش اللہ تعالیٰ بلیت خاطر کس را مرغان
 اے پسر ورنہ خوردی زخم بر جان و جگرہ البصا ذل بدست آور کہ حج اکبر است ہ
 روز ہزاران کعبہ یکدل بہتر است و نیز میفرمودند کہ قاضی احمد علی و میان عبد الزاق
 شکستہ کنانیدہ در چاہ انداختیم و ہم فرمودند کہ جد بر گوارا و ستاذیم میان حسن علی رحمۃ اللہ
 تعالیٰ عنہما قاضی بود او زیارت خضر علیہ السلام شد از قضا رتوبہ کرد و صاحب نسبت شد و نیز
 فرمودند کہ یکے ہند و با من آشنائی داشت ہر روز آمدے بوقت رفتن گفتے کہ آشنائی مردن
 بکار آید و چون مرگ او نزدیک سید مسلمان شد بمرد او را در خواب دیدیم کہ کمر بستہ
 از جانب مغرب مے آید من اورا گفتم کہ اے دین محمد از کجای آئی گفت زیارت سوختہ
 کردہ باز آیدیم و نیز فرمودند کہ ما در خواب ہم کہ ہر دو قدم من بر قرآن مجید است
 چون از خواب بیدار شدیم مولوی محمد عابد سوکڑی رحمۃ اللہ تعالیٰ راطب کہیم و تعبیر خواب
 از او پرسیدیم مولوی صاحب گفت شما ہر چیز را بہتر میدانید لیکن تعبیر خواب خاطر من
 این چنین است کہ خداے تعالیٰ شما را متابعت سوختہ علیہ اکل الصلوۃ و افضل التجبیت ظاہر و
 باطن کمال نصیب کردہ است کہیر تفاوت نیت اللہم از قناتنا لبتہ البنی صلے اللہ علیہ وسلم و متابعت
 الشیخ رحمۃ اللہ تعالیٰ بفضلیک بارحم الراحمین و حضرت قبلہ من قدس سرہ میفرمودند کہ در زمان
 سابق ساکنان استعداد بسیار بود کہ ہمیشہ صائم الدہر میبودند و اکنون سالک با یکہ طعام
 خور و روز و شب در مجاہدہ باشد تا با و در جہ مشاہدہ حاصل شود و روزہ ندارد و اپنا کہ در روز

خستگی شود و بعد سوا پیدا شود و از نماز و روزه رمضان شریف و از جمیع احکام شریعت بازماند که عقل مسلوب شود و از سبب دلغ و مناسب این حکایت فرمودند که در روایتی بود خداوند روزه دایم شروع کرد و تیر اجازت بالبعد از چند روز او را سودا پیدا شد و او و یار حکیمان گمانیدم به نشد بعد او را در بند کردیم هیچ سود نکرد و از نماز و روزه رمضان مبارک و از جمیع احکام شریعت بازماند و درین زمان استعداد کم است بموجب پست کار باید کرد و بعد از آن فرمودند که حضرت گنجشکر رضی اللہ تعالیٰ عنہ در آخر عمر فرمودند که اگر قلت طعام بسیار نه کرومے خوب بهتر بود که از سبب قلت طعام مرا ضعف رسیده است که در عبادت قوت استادن نمانده است حضرت قبله من فرمودند که اگر شخصی سید نباشد و گوید که من سیدم مسلمانان را ادب کردن واجبست یلت ادب تاجه است از لطف الهی و بنابر سیر و هر جا که خواهی مناسب این حکایت فرمودند یکی سید بود مشهور و دیگر سید می آمد و او را میگفت تو سید نیستی بزرگے دیگر که حضور بنی صاحب و صلے اللہ علیہ وسلم ہمراہی آن سید دیگر کرد و گفت که تو سید نیستی بعد او را زیارت بنی صاحب صلے اللہ تعالیٰ علیہ وسلم موقوف شد آن بزرگتر آن شد و پریشان و مضطرب ماند و بسیار گریه زاری میکرد و بعد او را زیارت رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم حاصل شد رسول کریم بزرگتر فرمودند اگر چه او سید نبود و ترا ادب کردن واجبست که نام من بر سر خود نهاده بود و حضرت قبله من قدس سره میفرمودند که در حدیث اوست الحق مرثی یعنی کلمه حق گفتن تلخ است کسی نباید گفتن مگر کسی را که معتقد باشد او را هم کنایت باید گفت نه صراحت و نه امر باید کرد و اگر امر کردن با میکند گناه کار شود و کنایت ابلغ است از صریح از فقیران بیک روز شخصی در خدمت حضرت قبله من عالمیان قدس سره عرض نمود که از سبب قافه بسیار فقیران میروند و حضرت فرمودند اگر فقیران میروند مرا غم نباشد بعد فرمودند که پسران ما فرمودند در ویش را شب فاقه نعمت و بیار قیمت باشد که لیلۃ الفاقه للفقیر کیلۃ المعراج شکر باید کرد و کحتی سخن در وفاداری اهل اللہ و یوفائی دنیا داران و فتاد حضرت قبله من قدس سره فرمودند که دوستی اهل اللہ در هر دو جهان بکار آید و دوستی دنیا داران اختیارت بعد مناسب این حکایت فرمودند که ولایت بزرگے بود محمد نام از قوم آهنگران پسران چهار بودند بعد از وصال او به حسن خان حکانی یکسرا و آشنائی بگرفت و معتبر او شد و روز حسن خان مذکور بزرگزاده مابکشت و او را در ناله که نزدیک لیه بود و پیداخت و نیز فرمودند که بها و نخان کوکب

در گردن خود و اس انداخته عرض کرد که عاقلانند که حقتعالی محمد یعقوب را پسری و مدبده باو
 چنان معامله کرد که قبر او هم معلوم نیست و نیز میفرمودند که بنده از بنده عیب با تقصیر بیند او را خراب
 کند حقتعالی نیز از تقصیرات و گناہان از بنده خود بیند از توبه نمودن به بخشید چنانچه کفر اگر الکبایست اگر کافر
 یکبار گوید لا اله الا الله محمد رسول الله همه گناہان او صغیر و کبیر حقتعالی بزرگست کلمه شریف پیامبر و
 شیخ سببی حمه الله تعالی گوید سبب بجز الله آن کس مسلمان شد اگر چه گدا بود سلطان شد
 و نیز میفرمودند که دور بودن از صحبت دنیا داران سلامی است در قرب ایشان ملاکت حاجت
 و این مصراع نیز میفرمودند قرب سلطان آتش سوزان بوده و هم فرمودند همدک جبین جاکم آویسند
 و ساه نگزین لکدک و حضرت قبله من قدس سره العزیز میفرمودند همدک سستی چنی نه چری جی جی خیری
 مول ز موثرے - یعنی در راه خدمت باید تا دل بگردد در فرمان خدا و رسول خدا حکم باید بود و از
 نفس و شیطان دور باید بود که دشمنان شر که بخوبی می آید و حضرت قبله من قدس سره العزیز
 میفرمودند که بزرگے بود کامل و اخیر کردند که یکے از میدان شکار در فساد و فساد و ارتکاب منافی نموده
 چون رسد برک زیارت مدشخ اورا گفت هر چه کنی در حجره مایان کن که در ویش راضف شتاری
 پرده پوشی باشد و حاضران مجلس را گفت فاتحه بخوانید که در ماتقصیریت که این یار ما در فساد
 افتاده است و هم فرمودند عالمی مدرس بود چون سبق شاگرد او مانع کردی اورا گفت که از ما چه تقصیر
 واقع است که سبق مانع کردی سبب آخر کم از آنکه گاه گاه آئی با کنی لگا ہے و نیز
 میفرمودند که شخصی در حوالے سیتپور میبود ویر گاؤ خود ظلم کرد گاؤ بزبان فصیح گفت که حق تعالی را
 ظلم نیا فریده است بلکه بر اے عباد خود موجود کرده است چون آن شخص این سخن گاؤ خود
 بشنید از مال و سباب ترک کرده راه هدایت پیش گرفت و نیز فرمودند هر کس که گاوان و
 اسپان و دیگر حیوانات دار و باید که در وادان آب و کاه کافی نکند که روز قیامت پرسیده شود
 از خدمت ایشان این حدیث را شاهد آوردن کلکم ذراع و کلکم رسول عن رحمتی یعنی
 هر یک شان نگهبان است بر عیال و مواشی خود از خدمت آب کاه پریده شود و نیز فرمودند
 که یکے حاکم بود در راج مبارک شخصی را قدرے مبلغ داده بخدست حضرت بابا صاحب قدس سره
 روانه کرد آن شخص چون نزدیک بابا صاحب رسید تذر و اله را قسمت کرد نصف نزد خود
 نهاد و نصف دیگر پیش بابا صاحب برد بابا صاحب او را دید تبسم کرد و فرمود که خوب قسمت دادی و آن
 شخص مندر شد و بانی مبلغ آورد و پیش بابا صاحب نهاد و توبه کرد و مرید شد و مجاهده پیش گرفت چون عقیده او

صاف دیدند حضرت بابا صاحب اور اظہارِ حق دادہ روانہ ہوئے سیتان کروند الحمد للہ علی ذلک
 و حضرت قبلہ من میفرمودند کہ خاتماہ حضرت وزنگ آبادی قس سرورادہ دیو لو تندرود و در تہ بندگان
 نشستہ بودند ہر حاجت مند کے آمد اور ہر حاجت کی بود نوشتہ بدادے و نیز فرمودند کہ ہر مبارک
 حضرت اور نگا آبادی دودہ دیو و بریکے ہر این سبج مبارک بود (ذکر مولیٰ از ہمہ ولی) و بر دیگر
 دیگر ہر مبارک این سبج بود (ای نظام در رعایت دلہا بکوشش دین را بدینا مفروش) چنانچہ محبوب
 الہی قدس سرہ میفرماید کہ مراد واقعہ این بیت دادید بیت میکوش کہ راستہ بجائی برسد
 یا دست شکستہ بنائی برسد دیگرے خوش گفتہ بیت دل بدست آور کہ حج اکبر است
 و ز ہزاران کعبہ یکدل بہتر است و حضرت قبلہ من قدس سرہ میفرمودند کہ مریدان حضرت قبلہ عالم
 قدس سرہ العزیز را عجیب ترک دنیا بود و از صحبت دنیا داران کام لغت داشتند ہی مناسب این حکایت فرمودند
 کہ یکی از مریدان حضرت قبلہ عالم قدس سرہ در حوالی احمد پور مسعود عالم مدرس عیال دار و گزراں و عمر بود روزے
 حضرت قبلہ عالم قدس سرہ در خانہ او تشریف آوردند و اورا فرمودند کہ ترا ادبہا و لہان روزینہ معین کنایم عالم
 جواب داد کہ انہ قبلہ عالم من از حصار و زینہ ماسعین کنایہ زیر کہ فقیر را بر دروازہ تو انگر رفتن دولت
 است چنانچہ در حدیث وارد است اِذَا رَأَيْتَ الْأَمِيرَ بَابَ الْفَقِيرِ فَنِعِ الْأَمِيرُ
 وَإِذَا رَأَيْتَ الْفَقِيرَ بَابَ الْأَمِيرِ فَلْيَسْ أَلْفَقِيرُ اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا غَاثَ الْغَلَّتِ اَنَّهُ خَضِرُ
 قبلہ عالم و عالیان میفرمودند کہ دنیا داران سہ اند سیر نشود و مناسب حکایت فرمودند کہ میو سلطان غیری
 از خزائنہ پریافت چہل روز آبخزانہ را بر گاوان اشترای ۲ اور دگر گفتش کہ خون بہہ بسیار یافتہ میو
 سلطان جواب دے گفت کہ این بہہ کم است این سخن ولایت بہ حرص کند نہ بر قناعت چنانچہ
 شیخ سعد رحمہ اللہ تعالیٰ گفتہ است بیت گدرا کند یکد رم سیم سیرہ فریدون بہ ملک ہم نیم سیرہ
 بیت چشم تنگ دنیا و راہ یا قناعت پر کند یا خاک و حضرت قبلہ ام قدس سرہ میفرمودند
 کہ سیرا فرود شدہ کہ گفتہ است اللہ بس و ماسوی اللہ ہون بعدہ این بیت خواندند بیت ہر یک
 ز کف زمانہ دریا شقی نہ ویشان زدہ کف کہ حبنا اللہ کفی الحمد للہ رب العالمین لکنی سخن
 خود خدمت مسجد افتاد حضرت من قدس سرہ فرمود کہ شخصہ مضطرب پریشان تمام غریب بود و ہر روز
 و مسجد سبوتا پر کردہ مناوی و کعبہ از چند مدت حصار و زنی فرج کرد چنانچہ ملک ملک ملک شد
 و نیز فرمودند کہ شخصہ در دو گریہ بود وزن او ہم پر بود وزن ہر روز دو سبوتا پر کردہ ہوا
 برین نیت کہ متعلقا اورا اولاد بدید از چند مدت اورا و پسر داد یک نام عیسے و دوم را موسیٰ

بود و نیز فرمودند که زنی ہند و ہروز در مسجد علی الصبح جا رہو کروے برین نیت کہ
 پروردگار دختر مرثیہ دہد کہ دختر اورا پای شل بود بعد از چند ایام خداے تعالیٰ دختر اورا
 شفا داد و صاحب اولاد شد و نیز حضرت قبلہ من قدس سرہ میفرمودند کہ مارچلہ اعمال بر نیت
 نیک ست مناسب این حکایت فرمودند کہ ہندو بود از یکی مسلمان قرض خود طلب کرد
 مسلمان منکر شد و گفت بر تقویم من بدست خود خط بکش مسلمان بدست خود تقویم کشید و این معاملہ
 بود بوقت ظہر کہ جناب در مسجد سفید کہ در شہر تولہ مقدسہ بود بخدمت میان صاحب اوستا ذیم میان
 حسن علی قرآن میخواندیم و این معاملہ دیدیم چون وقت شام رسیدہ آن شخص کو ربک پسر
 داشت پسر اورا گاؤں شاخ زد و شکم او دریدہ شد بعد و نیز قبلہ من میفرمودند کہ ایکست و
 نہ روپیہ مسلمان یافتی شت ہترہ روپیہ بہ فریب دروغ بگرفت بعد از چند روز
 نگاہان آن ہندو و زردان بر دنگو بند ہر یک گاہ بقیمت بیست روپیہ خواہد بود و بہ
 رفت و ہندو اقرار کرد کہ شامت آن نہ روپیہ است کہ بدعا بازی گرفتہ ام و ہم قبلہ من
 قدس سرہ میفرمودند کہ ہندیان ہمہ ہستی بودند اگر ایشان از فریب کفر بنوک و افغانان ہمہ ہستی بودند
 اگر ایشان را ضد بود و روز بعضی مردمان سمنگلو کردندہ شخصے در حضور آمد گفت مردمان گھنگو
 نالایق میکنند خود فرمودند کہ بیفایدہ سر بخورند کہ بغیر ذکر خدا و رسول ہمہ سرور و است چنانچہ
 قرآن شریف قل اللہ ثم ذکر ہم فی خواصہم یحبون چنانچہ قصہ حضرت ابوسعید
 کہ چون آیت مذکور بخواند اورا جذب پیدا میشد و اوستا داورا گفت کہ ازان کلمہ بیرون آید
 باین کلمات کہ مشغولی کند و مراد ازان کلمہ اللہ است مراد ازان کلمات علم تفسیر حدیث و دیگر علوم مظاہر
 است و نیز فرمودند ہندی موڑ نہ سگیان موڑ لکھیا لوح قلم دانیہ نیز این فرمودند است
 داریم نظاما کوی چو جری + بلی کریمی و آمرزگاری - و حضرت قبلہ من قدس سرہ میفرمودند کہ دنیا
 داران در ماہ رمضان شریف وزہ نذرند گویند کہ مارا خشکی میشود و نیز میفرمودند کہ این سخن از نگہای
 نفس شیطان است و اگر نہ دنیا داران ہمہ چیز موجود میشود اگر تابستان زمستان کنند و زمستان تابستان
 کنند این چنین رت دارند بعدہ میان عثمان فقیر و خدمت عرض کرد کہ غریب نواز بندہ ہر وقت
 کہ از حد راولپنڈی توشہ شریفہ رسیدیم سچکس ندیدیم کہ روزہ ماہ مبارک رمضان رو تورا
 گذاردہ باشد بجز اینجاکہ از بکرت شہار ویشان وزہ میدارند و تراویح میگذازند حضرت
 قبلہ من قدس سرہ در جواب لفرمودند کہ چون مسلمانان اعمال حسنہ را ترک نہ اند حصہ برایشان

کافران مسلط کرده است و نیز عثمان مذکور عرض داشت کرد که غریب تو از من چون بنده در کشتی سوار
 شده و در کشتی صد یا زیاده مردمان بودند هیچکس روزه دارنده ندیدم مگر یک طالب العلم
 روزه دار بود و نیز در احمد پور بسیار مردمان روزه میبدارند و محتسب امر معروف و نهی منکر میکنند
 که در آنجا بکرت اسلام است و حضرت قبله من قدس میفرمودند الصَّوْمُ مَرْكَبُ النَّفْسِ
 یعنی روزه داشتن تیغ تیرست که نفس را میکشد و هم حضرت قبله من قدس سره میفرمودند که دین
 زمان مردمان در گوشت و پوست یکدیگر افتاده اند و یکدیگر را میکشند و از صحبت این چنین
 مردمان گوشه باید گرفت که در صحبت ایشان فساد میشود نه صلاح و نیز فرمودند که قَطَاعُ الطَّرِيقِ
 آنکسانند که بخدا رسیدن نمیدهند و با هوا و هوس و شهوت تزلزل دارند و مبتلا کنند و راه دین
 قاطع میکنند چنانچه در حدیث آمده است اِذَا احَبَّ اللَّهُ عَبْدًا ابْصَرَ لِعُيُوبِ النَّفْسِ
 حدیث دیگر آنکه وَصْحَةٌ الْاَغْنِيَاءِ حَدِيثٌ يَكْفِرُ عَنْهُمْ كَمَا تَقْرُونَ
 من الکسب و حضرت قبله من قدس سره فرمودند که بد بخت آن آدمی است که خود را از همه
 نیکی بخت داند و بهتر آنست که خود را از همه بد و گناه کار شمارد و مناسب این حکایت فرمودند که در زمان
 حضرت بایزید بسطامی رحمه الله تعالی کبندش باران شد و مردمان برای استسقاء در صحرا رفتند و نماز بخواندند
 و باران نیاید مردمان گفتند که از شامت مردم بد باران نیاید حضرت سلطان العارفين بایزید
 بسطامی رحمه الله تعالی گفت که بدترین مردمان من هستم از اینجا میروم خلق در پای ایشان قیامند
 و گفتند که بغیر شما چگونه باشیم و نیز میفرمودند که هر که خود را از همه کس کم داند او محبوب
 و مقبول حق تعالی باشد **پیوسته** خود شنائی پیشه شیطان بود هر که خود را کم زند مرد آن بود
 کشتی سخن در آن اوقات که نصیب هر کس در ازل شده است و حضرت قبله من قدس سره العزیز
 میفرمودند که عورتی نزد من آمد و گفت که من سیوم رود خواهم مردم مرا مویر منقعی بدهید که وقت نماز
 خواهم خور و بنده حال او پرسیدم همچنان پرسید که آن گفته بود و هم فرمودند که میان ابراهیم
 بر واپدید روز محمد کهانی بطرف من آمده و بوقت رفتن باز گرد من آمد و رخصت میکرد من او را
 گفتم که ای ابراهیم امروز چیست ترا که باز باز رخصت میکنی گفت ندانم که باز دیگر نصیب شود
 یا نه همچنان شد که او در خانه خود رفت و بمرد و نیز فرمودند که پدر که ابراهیم است آید و پسر او
 که نور محمد است ریزنی میکند و مال مردم میخورد و هم فرمودند که دیگر شخصی از قوم بزوار بود که
 پیش من آمد و گفت که من امروز خواهم مرد مرا دهم که وقت مردن باید خواند تلقین کنند من

اور اکلہ شہادت تلقین کردم ہمارو زبیر و گفت و در خاتہ خود و قریب مندرانی کہ نزد کوه
 است رسیدہ بود کہ جان سلیم بخن نمود بعدہ این آیت بر زبان مبارک اندکہ **ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ**
يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ نختی سخن در دنیا اوقتا و حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمودند دنیا سخت
 و دشمن است از دود و دیر بود و نیز فرمودند کہ هیچ نفس نواہی خدائی نکرده است ہر کہ دعوی
 خدائی کرد از غرور دنیا کردہ است چنانچہ غور شد و بخت نصرت دیگر فرعون این ہمہ بغرور دنیا
 دعوی خدائی کرد و حق تعالی ایشانرا خراب کرد چنانچہ در قرآن شریف مذکور است و نیز فرمودند
 معجزہ نبی صاحب صلی اللہ علیہ وسلم کہ بعد از وصال ایشان هیچکس دعوی خدائی نکند لیکن دین
 زمان یعنی دعوی کنندہ علانیہ حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمودند اگر کسی چیزی سوال کند و مناسب
 صوفیہ کرام حرام است و صاحبزادہ بیان خیر محمد جیاتہ العلم و العمل الصالح عرضداشت کرد کہ غریب
 نواز براسپ مادیانہ سواری کنید فرمودند کہ بروی سواری نکنیم زیرا کہ چیزے کہ بسوال حاصل شود
 نزد من حرام است **لَا تَسْأَلُ عَنْ شَيْءٍ** در نیکبہ مردم اوقتا و حضرت قبلہ من قدس سرہ العزیز فرمودند
 کہ بعضی مردم منظر خیر انداز ایشان ہمہ چیز خیر ظاہر شود و بعضی منظر شر انداز ایشان ہمہ شر
 ظہورے آید مناسب این آیت فرمودند کہ یک سید بود نام اور حیم شاہ و مقام او در کوه است
 و منظر خیر بود چون در میان مردم جنگ فتادی و سید مذکور را خبر شد و میان صلح کردے
 و نیز فرمودند سید مذکور منظر شر بود کہ در میان مردم جنگ و صل پیدا کردے و ہر جا کہ فتی از منظر ظاہر شد
 نہ خیر و ہم فرمودند چنانچہ فتح خان توانہ منظر شرست و این بیت **فَرَسٌ بَدِيعٌ نَاسِرًا** را
 چو مینی بختیار بہ عاقلان تسلیم کردند اختیار و فرمودند در مصراع اول لفظ تسلیم مخذون است
 یعنی چون ناسرائی را بختیار مینی تسلیم کن زیرا کہ عاقلان از تسلیم کردند **لَا تَسْأَلُ عَنْ شَيْءٍ** در ان اوقتا
 کہ چون کسے در معاملہ دنیا روت از ہیچکس ملاحظہ نمیکند و حضرت قبلہ من قدس سرہ میفرمودند
 شخصے بود منصف در لواحق دیرہ غازی خان مرحوم خویشا از نزد خود طلب کردہ گفت کہ از من
 رخصت شوید کہ فردا علی الصبح نابینا شوم و هیچ کس نشناسم خویشان با و گفتند کہ چہ سبب بود
 کہ مرا فردا علی الصبح رقوم حکومت میدہند چون من حاکم شوم و ہیچکس ملاحظہ نکنم و ہم فرمودند کہ
 در دیرہ مذکور شخصے بود منصف او گفتی کہ چون دنیا داران را غرور و نیا شود و حق تعالی را ریش
 بہت نمیکند از دعوای اللہ من و لک و ہم شخص مذکور گفتی کہ چون حصصا بر خدائی خویش
 آید ایشانرا چنان مسامحہ و خراش کہ از ایشان اثر نماند چنانچہ مولینا روم قدس سرہ العزیز میفرماید **بِئْسَ**

نقش با نقاش پنجه میزنند سبقتان دریش خود بر میکنند روضه شخصی و خدمت حضرت قبله من السلام
آمد و عرض داشت کرد که غریب نواز مرعیال و اطفال و تنام میدهند و خدمت نمیکند بلفظ و زبان
را ندند که تکیه حق بکار آید و تکیه غیر بکار نیاید و اگر کسی تکیه بر اعیال و اطفال کند که مرا خدمت کنند
بیج فایده نمیدهد و مناسبت این حکایت فرمودند که در کوه درک شخصی بود از قوم جعفریه سرشت و هر یک
پسر را هفت هزار روپیه نقد و دیگر اموال اسباب تمامی قسمت کرده بداد برین امید که خدمت من
کنند بدهد او را دیدیم که تمام خسته و لاغر و لباس کهنه چنانچه پا جامه او رفته بر رفته و دخته بود و
یک جامه پشمین که او را در سندی کھتی گویند داشت چون لباس چپین بود از احوال خوراک و پیوسته
آورد گفت که نان جواری و یک آوند پرازد آب پیش نهندان آب آمیخته کرده میخورم و بعد از آن
فرمودند که مسو خان مرحوم صاحب ملک سنگر بود وقت مردن اعیال و اطفال خود صدر روپیه طلب کرد
ایشان جواب دادند که نزد مایان چیزی نیست که بدیم و مسو خان حکمائی کرده بود بعضی گویند که بر
قبر علی اکبر خان مرحوم ولد مسو خان پنج پا و نقد بردند آن هم آوردند و خرج نه که دند شیخ سعدی
رحمة الله علیه میفرماید سبقت برگ عیشی بگور خویش فرستد کس نیارد و نه پس پیش فرستد و هم
فرمودند که چون وقت وصال شیخ الشیوخ العالم شیخ شهاب الدین سهروردی رضی الله تعالی عنه
نزد یک سید یک پسر ایشان کلید توشه خانه از لانگری طلب کرد و توشه خانه بکشد و در توشه خانه
بنفشه پنجه روپیه و بنود آن پنجه روپیه بر تنه و کفین دند بعد از آن فرمودند آن پسر
که کلید طلب کرده بود اولاد او بعزت باشد و آن پسر که آن کلید طلب کرد به فرحت جالی باشد و شخصی
سخن در آن اوقات و بهر جا که بدعت و بازی باشد خلق بسیار جمع شود و هر جا که کاری باشد خلق کم رود
خواجہ ذکره الله بالخیر فرمودند که در کار خیر نفس شیطان مخالف باشد از برای آن خلق در کانیک
کم جمع شود چنانچه در زمانه نبی صاحب علیہ السلام صحاب کم بودند و کفار بسیار و در بیت نفس و شیطان
موافق باشد از برای آن خلق در کار بدعت و بازی بسیار جمع شود چنانچه بر سبقت کباب بدعت و ناحق
میکرد و اندک مدت چند لکھ مردم جمع شدند و او دعوت نبوت کرده بدهد او را حضرت ابابکر صدیق رضی الله
تعالی عنه قتل کنانید و ملک خراب کردند که ملک بدهد مبادا فساد است چنانچه در حدیث وارد است
الْبَغْدَادِيُّ مَنْ قُرْنِ الشَّيْطَانِ و نیز فرمودند مذہب و مایه ہم از سجد پیدا شده است
و ہم فرمودند که علمای خراسان فتوی داده اند هر که مذہب و مایه اختیار کند کافر شد و لعنوا باشد
من ذلک صحبت ایشان دور باید بود که حدیث است الصَّحْبَةُ تَأْتُونَ و نیز فرمودند که

وصحبت نیکان نجات داین است و وصحبت بدان خرابی داین است **بیت** صبح ترا صبح کند
 صحبت طالع ترا طالع کند **قطعه** پسر نوح بابدان نشست با فاندان نبوتش گم شده سگ حساب
 هفت روزی چند پی نیکان گرفت مردم شد روز این بنده در خدمت حضرت قبله
 عالم قدس سره عرض داشت کرد که حق تعالی محبت خود نصیب فرمودند چنان شود انشاء الله تعالی
 من این حدیث خواندم که **اَلْکَرِیْمُ اِذَا وَعَدَ وَفَا** . خواجہ من این بیت بر زبان مبارک
 راند **بیت** این سیال این معنی محقق شد بخاقانی - کہ یکدم با خدا بودن یہ از ملک سلیمانی
کتاب سخن در ان فتاویٰ کہ خطاب کردن ایشان سوگ نیست حضرت قبله من قدس سره العزیز
 فرمودند کہ چون مادر دلی شریف داخل شدیم بر دروازه یک مسجد این بیت نوشتہ کنند و بیج آئین او بیج
 کون بہ کیس لا وین کے کون بہ اول آخر نماز - موندہ کا لکھان کرنا و روز حضرت قبلہ من قدس
 سرہ مولوی صاحب **کتاب صحیح بخاری** بیاد و خواجہ من فرمود کہ فہم حدیث بخیر
 مجتہد کہی نیست یا اعلیٰ قول مجتہد است نہ بر حدیث **کتاب سخن در ان فتاویٰ** کہ دنیا داران ہر وقت
 در نزاع و جدال میباشند حضرت قبلہ فرمودند کہ دنیا مثل خفیہ است چنانچہ بر مردار سگان شغالان نزاع
 میکند ہمچنین طالبان دنیا بر کسب دنیا نزاع میکنند و یکدیگر را میکشند عاقبت دنیا را ہمہ گشتہ میروند
 و مناسب این بیت فرمودند کہ چون وقت وفات سلطان سکندر رحمۃ اللہ نزدیک آقارب وزیران
 و امارا طلب کردہ وصیت کرد کہ دست پا من کفن بر منہ خواہید داشت حضرت قبلہ من قدس
 سرہ العزیز میفرمودند کہ در بر منہ کہ دن دست و پا اشارت آنست کہ سلطان سکندر بادشاہ
 دنیا بود و ہر چیز از دنیا بخود نبرد دست و پا بر منہ برفت چون سلطان سکندر بر مرد وصیت و ہجاء آوردند
 ازین جا برسم است کہ دست و پا بادشاہان کفن میروند و نیز قبلہ من قدس سرہ میفرمودند کہ نماز
 روزہ ہر کس تواند کرد اما از شہوات برخاستن و ترک لذات گرفتاری دیگر است و ازین باز
 آمدن شکل رباعی ترا شہوت و کین حرص جدہ چون در گاند جان در حسدہ رضا و ورع
 نیکنامان حر - ہوا و ہوس ہنزان کیسہ برہ روز در خدمت حضرت قبلہ من قدس سرہ مولوی
 محمد حسن پسر مولوی عثمان امان اللہ دایرہ دین پناہ رحمۃ اللہ والہ عرض داشت کرد کہ غریب نواز مسلمان
 بعضی مردمان در حق اصحاب کلم سخنان بد و ناسزا گویند و باینز مخالفت دارند فرمودند کہ اکنون وقت
 سکوت و صبر کردنی است کہ ہر طرف حکم گرفت کسی بگریہ عرض داشت کہ بد مذہبان را خدا تعالی
 عرق کند حضرت من قدس سرہ فرمودند ایشا ترا حق تعالی ہدایت کند و نیز فرمودند کہ فاعل حقیقہ

دیر کار خفتن است لیکن این است که کار نیک بحق تعالیٰ حواله کنند و کار بد را به نفس و شیطان
 نه بحق تعالیٰ زیرا برای ادب این بیت بخوانند رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنَّ لَنَا لَكُم تَقْصِيرًا
 وَ تَرْجُمْنَا لَنَا كُونُوا مِنَ الْخَاسِرِينَ مولانا روم قدس سره فرماید عشق
 از خدا خواهیم تو بین لب بلی ادب محروم ماند از لطف رب بلی ادب تنهایی خود را دست
 بلکه آتش در همه آفاق زده از ادب محروم پاک ملک به از ادب پر نور شست این فلک
 کجی سخن در این افتاد که هر کس مقام و وطن خود را عزیز دارد و حضرت من بر زبان مبارک را نیند
 که حُبِّ الْوَطَنِ مِنَ الْإِيمَانِ و وطن دوستی فرعی و اصلی فرع است که آدمی در اینجا متولد
 شده و اصلی است که جمیع خلائق دنیا را ترک کرده در ذات حق محو گردد بیست هر کس در ماند از
 اصل خویش به باز جوید روزگار وصل خویش و نیز فرمودند از دایا و شاه باشندگان خشکی نذاگر و آب
 افتد بمیرند و همچنین حیوانات آبی که اگر در خشکی افتند هلاک شد بیست اگر چه در خشکی نزارند رنگها
 سب به ماهیان را بیست جنگهاست و نیز فرمودند که باو نشینان اگر در شهر در آید حیران شود و اگر
 شهری در بیاورد حیران ماند و دیگر بار این بیت فرمود بیست یوسف که به مصر پادشاهی میکرد
 میگفت که بودن کنگان خوشتر به روز شخصی از اجمیر شریف آمد در حضرت قبله من عرض داشت
 کرد که غریب نواز زنده در خدمت خواجہ معین الدین قدس سره هفت روز حاجت خود را عرض
 کردم بعد از هفتم روز فرمودند که حاجت تو در سنگ شریف بخد مت خواجہ محمد سلیمان به شرف
 حاجت من این است که قرض من و ختمه گردد و مرا بیست گنبد حضرت قبله من را بیست کردند
 و سه بار سوره منزل بعد از نماز عشاء مداومت کن حق تعالیٰ قرض شما را ادا کند انشاء تعالیٰ
 بر و طرف خانه خود روزی میان علی محمد سپاهی خدمت حضرت قبله من آمده اورا
 فرمودند که از لشکر بزداران بچه طور رستی میان مذکور عرض داشت که غریب نواز چون لشکر بزدلان
 بر من شمشیر بکشد صورت شما حاضر کردم دست مبارک شما ظاهر شد و مرا امان داد
 حضرت من در جواب فرمودند که مرید را چنین باید در هر حالت حاضر داند و مدد و از طلب این است
 فرمودند بر باغی ناصیه پیر نه تنها ضیاست بلکه یک از صفت کبریاست به هر که بل
 دامن پیران گفت به کنج بقا ازین به ویران گشت و حضرت من قدس سره میفرمودند
 که هر غم و الم که بر آدمیان نازل شود از شاست عامل بیست که اند صاورشود و اگر نه حصصا ظالم
 نیست معاذ الله اگر کسی حق تعالیٰ را ظالم گوید کافر گردد و ظالم است که در ملک غیر تصرف کند

و حق تعالی مالک همه شایست هر چه خواهد آن کند و نیز فرمودند لا تَحْزَنْكَ ذَرَّةٌ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ
لَحْظِي سَحْنُ رَانَ وَقَادُ كَسِي را که فرمود فوت شود او را بسیار سخت است مناسب این
حکایت فرمودند که روزی در غزای کفار اصحاب بسیار شهید شدند و میت یک صحابی
یافته نشد رسول خدا صلی الله تعالی علیه وسلم حکم کرد که پستان را شکم چاک کنید و در جگر ایشان نظر
کنید میتی که در جگر و سوراخ باشد او را بیاورید صحابه رضوان الله علیهم همچنان کردند یک میت را
بهمان صفت یافتند و خدمت رسول خدا صلی الله علیه وسلم آوردند اصحاب عرض کردند
یا رسول الله صلی الله علیه وسلم از چه سبب در جگر این صحابی دو سوراخ است نبی صاحب علیه السلام
جواب داد که این دو سپر فوت شده است از غم ایشان در جگر این دو سوراخ شده و هم فرمودند
که آزار دور و غمش کشم کسی ندانند که او را گزیده باشد و هم نبی صاحب بعد از فوت شدن سپر
خود که نام او حضرت ابراهیم رضی الله عنه بود از چشم مبارک رسول خدا صلی الله تعالی علیه وسلم اشکباری
شد و این عبارت عربی بر زبان مبارک نازل شد تَدَا مَعَ وَالْقَلْبُ يَحْرِقُ فِي فِرَاقِكَ
يَا اِبْرَاهِيمَ و چشم اشک میریزد و دل میوزد و جدا می آید ای ابراهیم صحابه عرض کردند یا رسول الله صلی الله علیه وسلم تو ما را
منع کردی رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند منع نوحه کردن نه گریه نمودن کرم بداجه الله علی قلب ایشان
و هم فرمود مرتبه یک اصحابی از صفای دلی زیاده است و هم در حدیث آمده است اصحابی کما النجوم
بأهليهم اَقْتَدِ يَتَمَرُ اهْتَدِ يَتَمَرُ لَحْظِي سَحْنُ رَانَ وَقَادُ كَسِي را که فرمودند که مصیبت رسد
ضمیر کند و جزع و فرغ نکند و اگر نه تقدیر حق تعالی گوید ترا به بلای دیگر مبتلا کنم که مصیبت اول از
تو فراموش شود و حضرت قبله من قدس سره بر مناسب این حکایت فرمودند که زنی بود بعد از فوت
شدن پسر خود هر روز جزع و فرغ و نوحه کرد و ما او را منع کردیم که هر روز نوحه و جزع مکن صبر کن
جواب داد که یک پسر داشتم که حقیقتاً از من بستد اکنون چه جدار چند مدت به بلا عظمی گرفتار
شد و هر روز نوحه کرد که از مردن پسر هیچ یاد ندارد و هم فرمودند که یک نوجو دیوان بود که پسر او
فوت شد و هر روز نوحه کرد و صبر نکرد بعد از چند روز دیگر مصیبت دیگر گرفتار شد که برادر او
فوت شد و نیز فرمودند هر که صبر نکند او را مصیبت بر مصیبت برسد هر که صبر کند از مصیبت نجات یابد
حق تعالی و ابر عظیم و بد خود را بیاورد الله مع الصَّابِرِينَ **لَحْظِي سَحْنُ رَانَ وَقَادُ كَسِي** را که در
حق جل و علا در ایشان کامل عجب سر خود نهاده است و حضرت قبله من فرمودند که در حدیث
قدسی آمده است لا تَسْأَلُ النَّاسَ بِمَعْرِفَتِي مَا يَسْتَرْكُو و فرمودند که اگر کسی بپرسد که چگونه خلقت را آفریدم

لحظه
سحْن
رَانَ
و قَادُ
كَسِي

دیگر این بیت فرمودند **بیت** گریب دی ذات حق اندر وجود آب و گل ای ملک دی سجود و نیز فرمودند فی القرآن **بِرَّكَةٍ وَفِي الْحَرَكَاتِ بِرَّكَةٍ وَفِي الْخَيْرَاتِ بِرَّكَةٍ وَفِي الْحَلَالِ بِرَّكَةٍ** و هم فرمودند هر که رام خورد رزق او تنگ شود و عاثر باشد چنانچه در دوان همیشه خوار باشد و حضرت قبله من قدس سره العزیز از شخصی پرسید چه قدر علم خواندی او جواب داد که طب خواندم حضرت قبله این بیت خوانند **بیت** طب نبی جوی که طب النبوی و سازوت از جمله علل اجنبی و **لحمی سخن دران** اوقات که بسیار در ویش اند که لباس محفوظ اند حضرت قبله من لفظ مبارک اند که هر سبب لباس جوگی و غیره دارد و الکار نباید کرد که بسیار صاحب من اند که خود را از خلق پوشیده دارند بلکه هر کس خدمت و تعظیم باید کرد که در حدیث است **مَنْ خَدَّمَ خَلِیْمَ وَ حَضَرَ قَبْلَهُ** من میفرمودند که از علامات قیامت است که پسر پادشاه در جنگ نزاع باشد چنانچه پسر پادشاه پدر باشد ایشان را مبارکبادی کنند که شمار اخلاف نیست پس این بیت خوانند **بیت** ختر از هر جنگ و جدل با مادر و پدر از ایه بدخواه پسر منیم و حضرت قبله من قدس سره میفرمودند هر که شکر حق تعالی کند نعمت بر او زیاد گردد و چنانچه خود فرموده است **وَلَكِنْ شَكَرْتُمْ كَأَنْ لَكُمْ تَكْمُرٌ** و اگر ناشاکری کنزال اسباب و تمام خراب شود و مناسب اینجکات فرمودند که در کوه درکات بودند و بسیار مال اسباب داشتند و زکوة ندادند یکبار و زوان آمد ایشان را شهید کرده ال اسباب ایشان را ج کرده بردند چنانچه نهصد و نه خبر بردند دیگر گاو آن بسیار بردند چنانچه یک و ز و صد و بیست گاو و حصه مد و بیست و ده آنجا قیمت هزاره نوزده روپی میفروشد و هم فرمودند یک پسر را حواله میبخش کرد و گفت که این پسر مرا قرآن شریف ختم بکنانید و تعلیم کنید چون معلم پسر سید مذکور را کلام الله ختم کنانید او شکر یکت داد تمام لاغر که آن بزد در راه بگرد و در خانه او ستاد نرسید **لحمی سخن دران** و فتاوی که اولیا را قدرت هست چیزیکه از حقیقتا خواهند یابند و حضرت قبله من قدس سره مناسب اینجکات فرمود که سائے بندش باران در کوهستان شد خلق الله پیش صاحب آمد و عرض داشت کردند که ما از سبب گرنگی و عدم گیاه که باران بخار و میرود و دلی خدا جواب داد که مقصود شما بدارن است یا گیاه سبز گفتند مقصود ما گیاه سبز و لی خدا دعا کرد که حق سبحانه و تعالی قدرت که بغیر باران گیاه سبز رویاند چون علی الصبح مردم از خواب بیدار شدند دیدند که برهنه شست و کوه گیاه سبز

روئیدہ از روز آن ولی رالقب عرفین بنا دند و در زبان افغانی غرکوه را گویند و شین
گیاه سبز را گویند و نیز اولاد آن ولی پھین لقب مشہورست و ہم فرمودند کہ ہرچہ اہل بندہ بامر
حق سبحانہ و تعالی کنند عامہ در فہم نیاید چنانچہ فعل حضرت علی نبیا و علی آلہ و علیہ الصلوٰۃ و السلام
ہرچہ کرد بامر حق تعالی کرد ہمت موسی علی نبیا و علیہ السلام با وجود مرتبہ نبوت از ان بختبر
بود چنانچہ مولیہا و موم قدس سرہ میفرمودند **فلنومی** آن پس از آن حضرت سیدہ یحیی علیہ السلام
آنرا ورنیاید عامہ خلق چنانچہ از حق یافتہ وحی و خطاب بہ ہرچہ فرماید بود عین صواب و آنکہ
جان بخشد اگر بکشد رواست و نایب است دوست او دست خداست و فہم موسی با ہرچہ فرماید
شد از ان محبوبی پرستند بندہ جامع لفظ و در خدمت حضرت قبلہ عالم خود قاری کتاب تفسیری
شریف بود چون قصہ بادشاہ یہود و فریب وزیر و قوم انصاری شروع شد فرمودند کہ نفس
سخت دشمنی ست کہ وزیر و فریب نفس خود را ہم خراب کرد و قوم انصاری نیز فریب و خراب
شدند تا کمال خرابی در ایشان باقیست بعدہ این بیت فرمودند **بیت** نفس سرکوب ہم خواہ
دارہ تا توانی دوش از مردار دارہ بعدہ فرمودند کہ وزیر پادشاہ را گفت کہ دست و گوش مرا
بر بینی مرا بشکاف بادشاہ ہمچنان کہ بعدہ وزیر را در قوم انصاری فرستاد و فریب
نفس و شیطان ہمہ قوم انصاری را خراب ساخت **فَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنْ شُرُوْطِ نَفْسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِنَا**
و حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمودند کہ وزیر فریب نفس و شیطان ست و گوشش برانید و
بر و چنانچہ شخصے دیوانہ ملکہ ناظم ملتان بود و تضحکہ زد و مکتبت از اہم بکشتند
و ہم فرمودند چنانچہ شخصے علامہ مصطفی خان ملتان را شمشیر زد و اورا حق تعالی امان د و شمشیر
زدندہ را بکشتند و ہم فرمودند حیات خود را ہر کس دوست میدارد ولیکن چون نفس غالب
شد بہ فریب خود را بکشتند چنانچہ میان علی محمد احمدانی کہ عالم بود در شکم خود کار دزد و
برد و نیز فرمودند بسیار زمان چاہ و یاد در گلوئے خود رسن اندختہ بمیرند

نفس شیطان زد کریمارہ من	رحمت باید شفاعت خواہ من	نفس شیطان مستند از راہ ترا
تا بیند از نہ اندر چاہ ترا	استعین اللہ من شیطانہ	قد قدا ملکناہ من طغیانہ
ای خدای پاک بے انبار و یار	دستگیر و جرم مار اور گذار	یادودہ مارا سخنہا و دقیق
کہ ترا رحم آورد آن رفیق	ہم دعا از تو اجابت ہم ز تو	ایمنی از تو محابت ہم ز تو
گر خطا گفتم اصلاحش تو کن	مصلحتی تو ای تو سلطان سخن	کیما دارو تو بندش کنی

<p>گرچه جوی خون تو نیلش کنی آب هم خاک را برهم زدی باینرا اندیشه شادی و غم پرده او خوش پیوند و شرت و آنچه ناپید است مسخ میکند</p>	<p>این چنین مینا گیرها کارست ز آب و گل نقش تنم زدی باز بعضی را رمائی داده کرده در شپش او هر خوب و زشت لکنتی سخن دران افتاد و گرفتار</p>	<p>این چنین اسیرا سر است نبتش داوی چفت و خال و غم زین غم و شادی شادی ده هر چه محبوب است او را میکند حق تعالی همیشه دیگر همه</p>
--	---	---

چیز افتادست حضرت قبله من قدس سره بر زبان رانند که چندین کسان صاحب علم و حیا
ما رفتند چنانچه میان سرای که او را دوم پادشاه گفتندی و مسو خان مرحوم و دیگر حسن خان
جسکانی و حیات خان جسکانی و دیگر بسیار کس رفته انگاه این آیت بخوانند و کل شیء عیالک
الا و جمعه و هم فرمودند که کار ما به بدان نیکی کردن است چنانچه در حدیث آمده است
لَا حَسَنَ إِلَى مَن كَانَ بَدِي رَابِدِي سَهْلًا يَشْدُوهُ أَلَمْ يَرَوْا أَن مِّنْ آتَا
و حضرت قبله من قدس سره را شمع مهر مبارک این بود جمع سلیمان سرفراز ز نور
محمدت و دیگر دعائی که حضرت قبله من قدس سره بعد از نماز فرض بسیار دست برداشته
این عایشه اند از الله افترکنا بالخیر و اخترکنا بالخیر و اجعل عواقب امورنا
بالخیر دوست مبارک هر سه بار بگو مبارک میگردد انید لیکن بعد از الحمد و خلاص دعا
مذکور میخوانند و حضرت قبله من قدس سره فرمودند که در شرع اگر عین نباشد شرست و نیز
فرمودند اَلَمْ يَرَوْا أَن مِّنْ آتَا مَلِكًا تَوَتَّى الْمَلِكُ مَن تَشَاءُ وَ تَنَزَّعَ الْمَلِكُ مِمَّن تَشَاءُ وَ تَعَزَّزَ
مِّن تَشَاءُ وَ تَلَّ مَن تَشَاءُ بَيِّدَ لَكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ
و نیز فرمودند که حضرت ابراهیم علیه السلام بر حق تعالی کرد بر و نار باغ شد و حضرت دیوسف
اختیار و غیره کرد چند سال در زندان بماند و حضرت سلطان الشایخ فرمودند که شیخ الشیوخ العالم
فرید الحق والدین قدس سره را مرض حادث شد خواست که گامی چند برد و عضا بگیرد و روان
شد چند گام بر رفت عضا را از دست بیداشت چنانچه اثر غم بر پیشانی مبارک ایشان معاینه شد
پرسیدند که چه بود که عضا از دست بیداشت فرمودند که ما را غلب کرد که تمکیم بر ما کردی
و نیز فرمودند که حَسَنَاتُ الْأَبْرَارِ يَتَنَبَّاتُ لِلْفَقِيرِ يَلِينُ وَ حضرت قبله من قدس سره
میفرمودند که خدا رازق مطلق است که یغیر را چهل قبل هر روز روزی دهد در کوه
تافت چنانچه شیخ سعدی گفته است چنان بهین خوان کرم گسترده که یغیر در تافت

روزی خورد و میفرمودند و گفتند که من این آدم و نیز فرمودند شخصی ابلیس دید و گفت که
مردمان را خراب کنی ابلیس گفت من مردمان را خراب نکنم بلکه مردمان زنانه را خوار کنند که
بروئی ایشان بوسه دهند و بسبب خیال بد مردم بگدیز کشند من کجا باشم بعد از آن این
بیت فرمودند **سیت** اگر نیک بودی همه فعل زن و زنان را من نام بودی نه زن و و نیز
فرمودند **سیت** در رفع حجب کوش نه در جمع کتب و از جمع کتب نشود رفع حجب و
سیان غلام رسول نبیه میان صاحب نور محمد ناره و اله قدس سره و در حضور عرض کرد که رفع حجب
پیر کند یانه حضرت قبله قدس سره فرمودند که رفع حجب حق تعالی کند بامداد پیر و این بیت
بر زبان مبارک اند **سیت** آنکه بتریز و دید یک نظر از خموش دین و طعنه زند به دهه سحر کند
هر چله و و نیز فرمودند که حضرت امیر خسرو گفته **سیت** چون مرا پرگشت یار و نیست مراجعت
پرو و دگاره و حضرت قبله من قدس سره فرمودند که اولیاء عین ذلت حق اند و هدایت در
و امن ایشان بسته است و توحایشان توحیه ذات حق است و نیز فرمودند که الله الله هر کس
گوید لیکن گفتن اولیاء تاثیر دارد **سیت** عام میگویند هر دم نام پاک و این اثر نکند چو نه
عشق پاک و نیز فرمودند که حضرت صمد قدس سره چیزی نخوانده بود لیکن مریدان از این دو
چیز وصیت کردی **الطاعة لله والیاس عن خلق الله** و نیز فرمودند که اولیاء عین حق
قطعه آنکه بنظر خاک کیمیا کنند سگ دل کند گس را ماکتده آنها که چشم را
بد و صمد حیل و اکست و آیا بود که گوشه چشمی با کنند و نیز فرمودند در حدیث
شریف **مَنْ تَأْتِي زَمَانَ يُقْرَأُونَ الْقُرْآنَ وَيُصَلُّونَ الصَّلَاةَ وَلَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ**
انجام یازان که در آن زمان از آن زمان و آبادان ایشان ^{ایان} و نیز فرمودند که درین وقت اگر گوشه گیر و از خلق سلامت ماند چنانچه در زمان
سابقه نیک مردم از خلق گریمه در غار نا گوشه گرفته بودند و نیز فرمودند که درین وقت اگر خانه کس را
آتش بسوزد و هر کس کشتن هرگز نیاید رفت که صاحب خانه دعوی کند که این شخص خانه مرا آتش
زده و بگرا فرمودند که در فهرست نفحات الانس هم شش صد مرد و دوازده زن آورده هم
کامل کامل اند مگر یک مرد اسم او از دیوان فقر کرده که با تائب محمد اشائی داشت و حضرت خواهر
فرمودند که از مردان مولینا صاحب س سره یکی از تو انگران آشنائی داشت روزی که بیاید
مولینا صاحب آمد مولینا صاحب فرمودند که این مردم کدام است خادم گفت فلان مرید است
مولینا فرمودند این پیش ازین آدم بود اکنون بی آدم شده است بعد حضرت قبله من عیال قدس

این بیت فرمودند **بیت** هر چه دین عالم است از اثر محبت و ور نه بجایافت بید بکلمات
و نیز فرمودند که طریقه خاص آنست که خود را از خلق گناهگار تر و اندونیز فرمودند که نیک آدمی
آنست که خود را از گناهکار زیاده داند و بد آدمی آنست که خود را از همه بهتر داند روزی حضرت
قبله من قدس بنده را در خلوت پیش خود طلبید و فرمودند باید که حوصله کنی و پیوسته مشغول بطن
و عبادت حق تعالی باشی و بعد از این آیت بر زبان مبارک انداختند **إِنَّا لَا الصَّنِيعُ أَجْرًا مِّنْ أَحْسَنَ**
عَمَلًا و نیز تشریف بجا آورد خاص مشرّف گردانید الحمد لله رب العالمین در فوائد شریف
آورده که حسن علی سنجری رحمه الله تعالی که بنده را محبوب الهی قدس سره پیش طلبید فرمود که پیوسته
بطاعت و عبادت مشغول باش و باور او ادعیه بطلعه کتب مشغول باشی بیکار نباشی انگاه
به تشریف خاص مشرّف گردانید کلاه و ورع خلعت عطا فرمودند الحمد لله رب العلمین نیز سلطان
المشایخ قدس سره این بیت فرمودند **بیت** با عاشقان نشین و همه عاشقی گزین با سر که نیست عاشق
کم شوی آن قرین و حضرت قبله من این بیت را بسیار بر زبان مبارک انداختند **بیت** پس سال
این معنی محقق شد بخاقانی که یکدم با خدا بودن ز ملک سلیمانی و نیز فرمودند که حضرت قبله من
هماوری رضی الله تعالی عنه در اوایل یک چهری نی داشتند و در عبادت میکردند دیگر
در خانه نداشتند چنانچه در سیر الاولیا آورده است که مولینا حسام الدین ملتانی ظیفه سلطان المشایخ
یک چهری نیم کنه مختصر درویشان داشت چنانچه خواجه حکیم سنائی رحمه الله تعالی گوید **لَا تَطْلُقْ**
وَأَشْتِ لِقَانِ سِرِّ سَبِيحِ وَتَنَگْ چون گلوگاه نائی سینه تنگ **أَبُو الْفَضُولِ سَوَالٌ**
بیت اینجا نشین دست و سر **بَادِلِ سِرِّ دَکْتُ حَشَمِ گِرَانِ پَرِ** گفتند المصنّف کثیر
و نیز فرمودند که حضرت نوح علیه السلام در عمر خویش یک لی بنده استاده کردی تا گرمی خورشید
نرسد چنانچه در کیمیا سعادت مذکور است حضرت نوح علیه السلام یک خانه تیدج داشت شخصی گفت
حضرت نوح را که دیگر خانه بنا کنی حضرت نوح علیه السلام چایدا و آنکس را که باید مردن این قبر است
و نیز فرمودند که مقصود از علم عمل و بابت و محبت باری تعالی حاصل کردن است چنانچه در سیر اولیا
آورده که وقت که از بعضی یاران او در اتفاق کردند که اجازت تلم و بحث کردن از سلطان
المشایخ بمانند بخدمت حضرت سلطان المشایخ عرض کردند سلطان المشایخ فرمودند
که چه کنم مرا از ایشان مطلوبی دیگرست و ایشان همچون پیاز پوست در پوست اند کاتب
حرف از جواب سلطان المشایخ استنباطی کرده است یعنی مغز ندارند آن مقدار علم که بر

این کار که در آن شروع کرده اند حاجت باشد حاصل کرده اند و مطلوب ازان علم عمل است
 و محبت باری تعالی که بمنزل مرغیست و آنچه جز آنست بمنزل پست است مراد از کارند کور و کور
 و محبت باری تعالی چنانچه مولینا جامی قدس سره فرماید رباعی **ای دل کمال** و در مدینه چند
 تکمیل اصول حکمت و هند و چند و هر فکر بجز ذکر خدا و سوسه و سرے از خدا بدار این و سوسه چند
 بیت مرثیه حضرت اصول فروع و هیچ نیفتا و اصلت رجوع به روزی بنده در خدمت
 قبله خود و عز داشت کرد که قرآن مجید را یا و کم حضرت قبله من قدس سره منع کردند از حفظ
 قرآن مجید و نیز فرمودند که پیران مریدان را از همه وظایف منع فرمایند جز یک طیفه دیگر نگویند
 چنانچه حضرت قبله من رضی اللہ تعالی عنہ این بنده را در پیداری خواب گفته اند که ذکر جانی بسید
 کن که سیرج الاثر است و نیز چنانچه سلطان المشایخ مولانا شمس الدین فرمودند که لب به بندگی
 و در بندگی و نیز فرمودند که **الْقَضَاءُ يَفْتُونُ عَلَى الْكِبَابِ** و نیز فرمودند **الْمُؤْمِنُونَ اخوةٌ**
 و نیز فرمودند که **فَقَدْ سَمِعْتُ** سخن در استعداد و توکل و وقتا حضرت قبله من قدس سره بر
 فقط مبارک اند که تعلیمی بود و در راه سعادت تمام پیش عالمی تعلم کردی بعد از چند روز آن بعد از
 وزیر پادشاه شد و روز سعادت مذکور بر آن زیارت استاد آمد چند مبلغ پیش او نذر گذرانید
 استاد و گفت تو کیسی گفت من بعد از شاکر دشنام استاد فرمود این مبلغ آورده خود بردار
 که این حرام است بعد ازان فرمودند که نهی است بعد از مردان مان سابقه که به بیکیس التفات
 نکردند بجز اعتماد حق تعالی و در خدمت حضرت قبله من قدس سره وقت قیلولة میان احمد خوال در
 جوگ این کافی شروع کرد **مندی** کرین سیالین و پیر و بنه ثیادی به سکه تا گئی ماهی
 دی دکه و پیر و جو که کیتایان همان کیهان و بنه ثیادی و کرین سیالین و پیر و بنه ثیادی
 و حضرت قبله من بر زبان مبارک اند مذکور که کوئی آوے نه کوئی جاوے رنجی کیشی طبره
 بنه ثیادی و کرین سیالین و پیر و الخ و را گئی جوگ وقت قیلولة دست میبندند
 و نیز این ابیات مطلع الانوار میخوانند **بیت** اگر همه عالم بهم آیند تنگ به به نشود پائے
 یکے مور تنگ به جمله جهان عاجز یک پائے مور به وائے که بر قاور عالم چه زوز و خروار مان
 در امر نیست خیز و سوی فقیهان خدائی گریزه و نیز فرمودند **مصرعه** بنان کے ماند آن بازی
 کز سازند محفلها به و حضرت قبله من قدس سره العیز فرمودند که روزی پیش قبله عالم
 هداوری رضی اللہ تعالی عنہ این بیت خواند **بیت** کمال صنعت مشاطه شاید که روزی زشت

رازیا نماید بعدہ قبلہ عالم فرمودند کہ از من ہم بیت بشیرید بیت مگو کہ پیر شدی تاب
 عاشقیت نماند شراب کهنہ بامستی دگر دارد و حضرت قبلہ من قدس سرہ بر لفظ مبارک
 راند کہ دو شخص در خدمت بابا صاحب قدس سرہ عرض نمود کہ غریب نواز در میان من است
 مقدمہ فیصل کنید حضرت بابا صاحب قدس سرہ خواجہ بدرالدین اسحاق و حضرت نظام الدین
 اولیاء را رحمۃ اللہ تعالیٰ عنہما فرمودند کہ شما بروید مقدمہ ایشان فیصل کنید حضرت بدرالدین اسحاق
 فرمودند کہ چون آن دو شخص گفتگو شروع نمودند از لطافت تقریر و شیرین کلام ایشان مارا گریہ
 آمد پیش حضرت بابا صاحب آمد عرض کردیم کہ اسے غریب نواز ایشان چنان گفتگو کردہ اند
 کہ مارا حالت گریہ آمد حضرت گنجشکر فرمودند کہ ایشان ملائکہ بودند کہ برای تعلیم شما آمدہ بودند حضرت
 قبلہ من بزرگان مبارک راند اند کہ بلکہ شاہ علیہ رحمۃ چہ خوش فرمودند ہمسکرمی مابیل
 قابیل آدم کے جائے آدم کس کا جایا و نیز فرمودند بیت نفس را سرکوب ایم خوار و اتنا
 توانی دورش از مردار دایہ و نیز فرمودند چنانچہ حضرت سلطان الشاہ قدس سرہ فرمودند کہ
 کہ مردے نفس را دید بر صورت خود بر مصلے خود در خانہ حویش نشست متعجب کہ بر شکل من
 کیس کہ در خانہ من بر مصلے من چہ کند از و پرسید تو کیستی جواب داد من نفس توام باز پرسید
 کہ اینجا چہ کنی گفت ریخ بود ہام گفت ترا بخوہم زدو گفت زدن این چنین نباشد زدن من عطا
 من باشد این گفت و ناپیدا شد و حضرت قبلہ من قدس سرہ میفرمودند کہ سلامتی بر ملک
 درویش است دیگر ہمہ ملک را زوال و خرابی است حضرت خواجہ حافظ شیرازی خوش گفت رحمۃ اللہ علیہ بیت
 دولتی را کہ نباشد غم از آسب زوال و دولتی بہت کہ در صحبت رویشان ست بہ و نیز فرمودند کہ چون
 کے از اولاد بزرگان بزرگ ملاقات بیاید لازم است کہ اورا تعظیم بسیار باید کرد و پیش او ستاد و نشو
 و تواجیح و تعظیم نماید زیر کہ ابا و اجداد او از قیر خود تا کمر بیرون آمدہ بہ بیند اگر کسی ایشانرا تواضع کند
 خوشدل شوند و مناسب این حکایت فرمودند کہ سجادہ نشین بابا صاحب رحمۃ اللہ تعالیٰ عنہ را بزرگے
 بر قدم سواری و بوسہ داد کسی آنرا گفت کہ چرا چنین کردی جواب داد کہ ہمہ بزرگان پشت و پناہ ہوا
 خود آیند مرا واجب بود تعظیم کردن آنرا و نیز قبلہ من قدس سرہ بخدست صابون خواجہ محمود صاحب
 رحمۃ اللہ علیہ عرض نمودند کہ تکیہ ایمان و دین و دنیا و دوجہان من حضرت قبلہ عالم و شما ہستید
 و حاضر فائزہ فرمایند کہ حق تعالیٰ این غلام را شفا کاملہ نصیب کند و نیز در خدمت حضرت قبلہ عالم فقہ
 و مصلحے کنید کہ بکرم و فضل خود نظر کنند نہ بر اعمال ما کہ این بندہ را تکیہ در دوجہان بر ذات شماست

نہ بر دیگری بعدہ این بیت بر زبان مبارک نند بیت ہر قوم راست ہی سہی قبلہ گاہی من
 قبلہ راست کردم بر سمت کجکلا ہی و نیز فرمودند کہ اگر غلام نہ عارضہ پیری شیوہ کمال مرغان پر
 زیارت حضرت قبلہ عالم و شما کردمی چکنم کہ غلام را طاقت در بدن نماندہ کہ ضعف کمال است این بیت
 فرمودند بیت جوانی شد و زندگانی بماندہ جهان کومان چون جوانی بماندہ جوانی بود خوبی آدمی
 چون خوبی رود کی بود خرمی و حضرت قبلہ من بر زبان مبارک نند **و لکھندی** ہنہون تونس
 انون توہن طاسر توہن باطن توہن فی السماء الارض الہ چنانچہ در قرآن مجید آمدہ **لکھو**
الاول والآخر والظاہر والباطن و نیز مولینا جامی قدس سرہ فرمودند کہ ہمہ فی ہمہ تہی
 و حضرت قبلہ من قدس سرہ این بیت بر زبان مبارک نند بیت بندہ پیر خراباتم کہ لطفش
 دام است و زانکہ لطف شیخ و زائد گاہ است گاہ نیست و روزی در مجلس حضرت قبلہ صاحب
 سرہ پیش قوال کہ صاحب دوسوز بواہن کافی شروع کرد **دوسرہ** کرین سیالین و پھیر بھیا
 ہامیا بہ ناگوئی آوی تا کوئی جاو میرا بھن لائی ڈیرہ عشق را بھن گاہا لیتی میان سکہ
 گئی و کہ سیرہ حضرت قبلہ قدس سرہ را گریہ چنان غلبہ کرد کہ مردارید اشک از چشم مبارک بر
 درگان غنڈ گہر میگشت و شبنم دار بر گل رخسار میخیزت حضرت من اشک و بسر و مال گرفت
 و باقی درویشان صاحب ورد کہ در حضور حاضر بودند گریہ بسیار کردند و حضرت قبلہ من فرمودند کہ
 افعال بیک حق تعالی است افعال بیدار نفس شیطان است و نیز روزی در مجلس حضرت قبلہ
 سرہ حاضر بودم کہ مولوی سرفراز ڈیرہ شمالی و الہ شخصی در حضور فرستاد و عرضداشت کرد کہ دو
 شخص نزد مولوی موصوف امانت نہادہ بودند اکنون مولوی را مدعیان مواخذہ کردہ
 اند و عافریا کہ حقتعالی و را از شر ایشان امان دہد حضرت قبلہ من فرمودند کہ حضرت بابا صاحب
 قدس سرہ فرمودہ کیکہ امانت قبول کند او از مردیان مانناشد امانت را نزد خود نباید بخواد کہ در
 امانت خوف است و حضرت قبلہ من فرمودند کہ یک خدائی است کہ بخیر خداے دیگر نیست
 اگر دیگر بودے باور نیار دے خلق ولیکن خداے بیچ نیست بجز خدائی مطلق عزوجل
 امید است کہ رحمت کند بر بندگان خود کہ ارحم الراحمین و اگر من است بلکہ زماور و پدر شفیق
 تر است روزی در مجلس مجلس من قدس سرہ شخصے در حضور عرض کرد کہ حقتعالی شمارا بامداد
 حضرت قبلہ عالم رحمۃ اللہ تعالی علیہ شفا کا مل نصیب حضرت قبلہ قدس سرہ فرمودند کہ تکبیر گاہ
 دو جهان ذات حضرت عالم است رحمۃ اللہ تعالی علیہ نگاہ این بیت بر زبان مبارک نند بیت

سہرنگہ استغانت بدرویش برودہ اگر بر فریدون زد او پیش برودہ روزے در مجلس حضرت قبلہ من
قدس سرہ پیش قوال این بیت گفت **سپت** چشم مجنون بودہ لیلی شدہ بنودہ لیلی کجا
مجنون کجا خود بودہ خود بودہ و نیز این غزل گفت **غزل** دل داغ ترا بجان گرفته ہن آن درد
نوجا و دان گرفتہ ہن حال دل تا توان چہ پرسی چہ حیرت زدہ را زبان گرفتہ ہن بر تن چہ زنی
کلاب کا فورہ کین شعلہ در استخوان گرفتہ ہن روزے در مجلس چہ در حضور قبلہ من میان
حسین و بر خور دار خان این مولود شریعت را خواند **مولو** و مر جاسید کی و مدنی العری

دل و جان باوقدایت عجب چہ خوش لقی	من بیدار بجال تو عجب حیرانم	اللہ اللہ چہ حالت بلوایی
شب معراج عروج تو دافلاک گذشت	بمقامیکہ رسید ز رسیدیج بنی	لا عشق نہم من جنتی اویشی
فہم رازش حکیم من عجبی او عری	تستہ نیست تو بنی آدم را	زانکہ از آدم عالم تو علی بنی
نسبت خود بہ سگت کردم و بنی علم	زانکہ نسبت بہ سگ کی تو شد لی از	نخلستان مینہ ز تو سر سبز نام
زان شدہ شہر آفاق شیرین طی	سیدانت جیبی طیب قلبی	آمدہ سو تو قدسی بی دربان

و نیز در مجلس حضرت قبلہ من قدس سرہ یکروز نصیر خان بزدار قدسوسی کردہ نشست بعضی حاضر
مجلس مدح آغاز کردند حضرت قبلہ من قدس سرہ بلفظ مبارک اند کہ در ہر عامی خاصی مسہت
بعده نصیر عرض کرد کہ وزوان در خانہ آمدہ بودند کور شدہ بازگشتند بامداد شام و نیز فرمودند کہ
وست مبارک حضرت قبلہ عالم عجب تاثیر بود و این بیت بخواند **بیت** گفتم ساغری از دست
مستی ہن تعالی اللہ چہ دستی و چستی - حضرت قبلہ من قدس سرہ این بیت فرمودند بلیت مصلحت آموخت نشاید
ترہوار بدانگونہ کہ شاید ترہارہ و نیز فرمودند کہ شیخ سعدی حمۃ اللہ تعالیٰ فرماید **بیت** اگر دنیا نباشد
وردمندیم و گر پائے بہر ش پاسے بندیم و در بودن دنیا ہزاران بلاست و در نبودن عافیت
و این است و نیز فرمودند کہ اگر دنیا بہتر بودی اورا انبیا اولیا قبول میکردند و حال آنکہ پیچہ بی وی
اورا قبول نکردہ بلکہ طلاق دادہ اند چنانکہ شیخ عطار قدس سرہ فرمودہ **بیت** مقبل آن
مروی کہ شد زین جفت طاق و پشت بروے کرد و ادش سے طلاق و نیز فرمودند کہ اگر فرشتہ
باشد چون در معاملہ سرکار داخل شود شیطان گردد و خواہ ذکر اللہ بالجہ فرمودند کہ ہر ملا بر
جانوران نازل شود از شامت گناہان آدمیان نازل شود زیرا کہ جانوران غیر مکلف اند چنانکہ شیخ
سعدی حمۃ اللہ فرمودہ **بیت** شنیدم کہ بر مرغ و مور و دوان چہ شود تنگ زوزنی فعل بدان
و نیز فرمودند کہ سبب ہجرت از ملک کفار آنست کہ دل سیاہ میشود از بر آئینہ چون بادشاہ کافر بود

دل بسوی او بایل شود چنانچه در حدیث شریف آمده که الناس علی دین ملوک هم رود
 در حضور قیام من ابراهیم خان سرود کرد و گفت **مندی** جگ سارے کو روشن کیتا ہک ہل
 سنہاری، آتین آسمان دی نوز محمد کہن ملائک سارے تا میں منگ کہیڑ یا ندی تا میں سیر
 سیال دی مٹی، ذات صفات اسی لہی میں چاک پیاں چٹپٹی، شکران و نڈندے
 پیران نون سر بندی گھر آیا محرم یا رہ کھڑیالی دیوونکال نی اج بی گھر آیا، اچے پیل
 بینکھان بیان دیان سل مل جھوٹن گیان، جھوٹے سیر سیال نی اج بی گھر آیا، ہندی
 باغ بھاران تے گلزاران دسن ٹانگون خاران، با جھون یاران، جس گھر دے وچہ پانہ دے
 آگ لکے گھر باران نال ہزاران، بعد دین غزل شروع کرد **غزل** بی حجابانہ کا اور کاشانہ

کہ کسی نہایت بخور و درخانہ ما	شکر لہ کہ غریم و رسیدیم بدوست	آفرین باد برین محبت مردانہ
گر یکیر آید و منکر کہ خداوند کیت	گویم آنکس کہ ربودہ دل دیوانہ	و نیسیر این مولود

شریعت خواند در محاسن فقیہ موجود بود **مولود** و عرش ست کین پایہ زیلوان محمد
 جبریل امین خادم دربان محمد
 از بہر شفاعت چہ اولو العزم چہ مرسل
 شد محو بہ یک نقطہ فرقان مجسد
 یک جان چکند سدری سکین صمدان
 یوسف کہ خریدت زلیخا تمنا
 در شتر زنت دست بدمان محمد
 آن ذات خداوند کہ مخفی ست لعالم
 سازیم فداے سگد بان
 بودست غلامی ز غلامان محمد
 نوریت بر سوع انجیل عیسے
 پیدا الوعیان پشیمان محمد
 و نیز خواجہ من فرمودند

کہ وحی جبرائیل علیہ السلام نازل شد در ملک با یک پسر حکیم ملاقی شد
 از و پرسید جبرائیل کجاست پسترا مل کرد و گفت نہ بر آسمان نہ بر زمین یا تو ہستی یا
 من و یقین ست من جبرائیل منیم و بیشک تو جبرائیل ہستی پس سوال کرد این جانیہ کار
 آمدہ جبرائیل گفت بر اعزق کردن این شہر آمدہ ام پس گفت توقف کن کہ من او ستاد و شہر
 عقلی گرد اگر دہر تختہ ہاے اہلبینہ آویزان کرد و حق تعالی ثرا لہ بارانید و ہمہ ملک یوتان غرق گم دیند
 بعد از من فرمودند کہ حکما، اے این چنین صفائی دل بود کہ شاگرد در مشرق بودے و استاد در
 مغرب و استاد شاگرد را تعلیم کردے باین مسافت لیکن چون ایمان بر پیغمبران نیاوردہ بودند
 این صفائی هیچ فائدہ نہ کرد صفائی کہ بغیر اتباع شریعت حاصل شود استدراج ست کہ کاوان
 را بود کمال بندہ آنست کہ بر شریعت محکم بود و از افعال غیر مشروع دور باشد کہ یک فعل غیر مشروع
 بندہ را از مرتبہ ولایت بیفکند چنانچہ بر صیصا نام بزرگے کامل بود از و یک فعل غیر مشروع عصارہ

یک فعل غیر مشروع صادر شد از مرتبه ولایت ببقا و آخر الامر ایمان او سلب نفوذ یافت
 من فلک خواجہ بر زبان مبارک اندک خارق عادت در چار نوع است معجزہ کرامت و معونت
 و استدراج معجزہ از انبیاء علیہم السلام کہ ایشان را علم و عمل کامل باشد و ایشان کمال اند
 و آنچه انظار کنند آن معجزہ باشد اما کرامت آنست کہ اولیاء را باشد و ایشان را نیز علم
 و عمل کامل باشد فرق همین است کہ ایشان مغلوب باشند آنچه از ایشان بظہور آید کرامت باشد
 اما معونت آنست کہ بعضی محاسن را باشد کہ ایشان نہ علم باشند نہ عمل الگاہ از ایشان چیزی بر
 خارق عادت معاینہ افتد آن را معونت گویند اما استدراج آنست کہ طایفہ را باشد کہ ایشان را
 اصلاً ایمان نباشد چنانچہ ال سحر و غیرہ و چیزی کہ از ایشان بیہ شود استدراج گویند شخصی در حق
 حضرت قبلہ من قدس سرہ عرض کرد بینائی از چشمان من گم شد خواجہ ذکرہ اللہ بالخبیر
 فرمودند کہ درود شریف را بسیار بخوان کہ برکت درود شریف حق تعالی ترا بینائی دهد
 مناسب این حکایت فرمودند کہ قبول نام یکے از آشنایان این فقیر بود و روشنی چشمان
 او کم شد میان قبول درود شریف را خواندن شروع کرد و لک درود تمام کرد حق تعالی چشمان او را
 بینائی داد و ہم فرمودند کہ یکے از اقربا صاحبزادہ میان فرزند چو نیز معذور شدہ بود اور ہم
 برکت خواندن درود مبارک بینائی حاصل شد و حضرت خواجہ قدس سرہ فرمودند چنانچہ کمال
 پذیر بہر صورت کہ ظہور کند تواند و کمال چ موقوف است بر متابعت رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم و
 اجتناب تنہائی اقبال و امر تا صفائی از سیاهی نفس و قلب بروج را حاصل شود و بعدہ
 روح بہر صورت کہ خواهد ظہور کند حضرت خواجہ قدس سرہ کہ یکے از مریدان خواجہ محمد پارسا
 قدس سرہ نوکر پادشاہی شد اورا دروغہ سگان مقرر کردہ بود روزے پادشاہ یک
 سگ حوالہ او کرد ان سگ از شہر محمد پارسا آن شخص اورا رہا کردہ در شہر مرخورد رسانید
 پادشاہ را خبر شد حکم کرد کہ اورا چار میخ کردہ بنزد ہر کہ بر آزدن او دست برداشتی همان دست
 او خشک شدی پادشاہ خود برائے زدن او آمد چون دست برداشت دست او ہما سنج خشک ماند
 بعدہ پادشاہ توبہ کردہ مرید او شد و حق تعالی مرید محمد پارسا را کہ ادب سگ کوئی او کرد
 ہمہ مراتب ولایت اورا نصیب فرمود و فرمودہ **مثنوی** از خدا خواہیم توفیق ادب بہی و
 محروم ماند از لطف سبحانی اوست تنہا نہ خود را داشت بدہ بلکہ آتش دہمہ آفاق زدہ از ادب
 معصوم و پاک آید لک از ادب پر نور گشتہ این فلک بہ حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمودند کہ نفس

و شیطان هر دو دشمن سخت اند حق تعالی از شر ایشان نگاهدارد که مردم را خوار میکند چنانچه دختر پیا
شریف الدین رتبه که حافظ کلام الله بود و عجب قرآن خواندی یکروز او را دیدم که از گرسنگی
بنایت لاغر شده رگهای او از بدن مینمود و او را یک آتار پخته آرد و تشکر بوسیله از بهاول خان
کنانیده دادیم بعد از چند روز شوهر او گم شد و دیگر شوهر گرفت همان بمر دوهم فرمودند یک زن بابینا پا
سپیاره قرآن مجید حفظ داشت نفس شیطان اغوا او با یک مرد نابینا نکاح کرد بعد از چند روز
او را دیدیم که یک طفل در کنار داشت و گدائی میکرد و ما گفتیم که سبحان الله نفس اماره این بمر خوار کرد
و هم فرمودند هر که فعل نیک کند بروحمت و جمال حق تعالی باشد و هر که افعال بد کند بروقهر و
جلال حق تعالی باشد و هم فرمودند که محمد بخش پیر بهائی با بود بسیار او را فاقه بود حضرت قبله عالم
رضی الله عنه بسفارش مولوی سلطان محمود کوریجه محمد بخش را فرمود که بخوان بعد از چند روز
عجب الله خان شد بهنگ و شراب خوردن گرفت یکروز در حالت سکر شخصی بیگناه را
کشت محمد بخش را هم بقصاص او کشتند و هم فرمودند که سیری مردم را خوار کند که در سیری نفس شیطان
غلبه کند چنانچه شیخ عطار قدس سر گفته **تثنوی** نفس بد را هر که پیش میکند برگزیده کردن
و پیشش میکند نفس را سرکوب و ایم خوار دارد تا توانی دورش از مردار دار و از حضرت قبله
قدس سره میفرمودند که حق تعالی احتیاجی بسوی خلق ندارد که او را احتیاجی خلقت خواری ست
بنده را هم نوکری حق تعالی باید کرد و نوکری خلق که نوکری خلقت خواری ست در هیچ فایده
نیست چنانچه حضرت شیخ سعدی قدس سره العزیز فرمودند که بامیدان در فکر جان و قتادین
کار خردندان نیست و نوکری حق تعالی هزاران فایده دینی و دنیاوی هستند نوکری خلق
عبادت است از بجا آوردن او امر و از دور بودن از مناسبات او و ایم بودن در عبادت چون
حق تعالی از بنده عبادت قبول کند همه اولاد او تا از قیامت در خوشی و عیش باشد بهر حال که
باشد خواه نیک خواه دیگر حال حق سبحانه اولاد ولی را ضایع نکند چنانچه حق سبحانه فرموده
در قرآن مجید و کان ابوهما صاکیگا **مهر خضر علی نبینا و علیه السلام را بر عمارت**
کردن دیوار کهنه فرستاده بودند بهر محابه آن ولی بعد از گذشتن مدت شصت و پست این
معامله واقع شد روزی در مجلس حضرت قبله که فقیرم حاضر بود و حضرت من فرمود چون نفس و
شیطان بر آدمی غلبه کند خوف حق تعالی و رسول از دل آدمی میرود و بر کتاب گناه مستعد
شود و نه با الله من شر و انفسنا و من سیات اعمالنا مناسب این حکایت فرمودند که در شجاع با شخص بنده

نفس و شیطان زن بیکانه را بزور گرفت زن فریاد برداشت مردمان خبر شد آن مرد را گرفتند پیش
 شجاع خان بردند شجاع خان آن مرد را بگفت که از من ترس نداشتی آن مرد جواب داد که آن وقت آن
 چنان نفس و شیطان غلبه کردند که خوف خدا و رسول از دل من برفت خوف تو کجا باشد
 و نیز فرمودند مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ
 لِلْعَبِيدِ **بیت** چنان سکندر بود تاج و تخت و زوارانیا بد بخیر کار سخت و قمر و دنگ
 باطن باید از اعمال زواید و اخلاق ذمیمه نه ظاهر بلباس گوناگون آراسته کردن که روز
 قیامت اعمال حسن و اخلاق حمیده به یکا آئیند نه صورت ظاهری انگا این بیت فرمودند **بیت**
 طاووس انبقت و نگاری که هست خلق به تحسین کنند او چهل زپائی زشت خویش به و نیز فرمودند
 مَا شَاءَ اللَّهُ كَانَ وَمَا كُنَّا نَكُنْ حضرت خواجہ من قدس سرہ فرمودند ہر کسبسی بخوبی
 بد خود کرده باشد مثال آنست شیخ **سید** رحمۃ اللہ علیہ فرمود **نظم** کی بر سر شاخ وین میرید خداوند
 بستان نگہ کرد و دید بگفتا کہ این مرد بد میکند نہ با من کہ با نفس خود میکند وہم فرمودند ہر چیز کہ
 بغیر سوال باطن حاصل میشود در ان چیز بسیار فایده باشد کہ حق تعالی بکرم و فضل خود فرستادہ
 چنانچہ سلطان الشانچ فرمودہ کہ ہر دور باطن بہترست از ہر دور ظاہر و ہر دور باطن آنست
 کہ ظاہر از سوال کردن عار و وار و خیال کند کہ کسی مرا چیز دہد این بہترست از سوال ظاہر
 و حضرت شیخ من قدس سرہ فرمودند کہ دنیا داران مال خود را در لہو لعب صرف پیمازند بعضی مردم
 خواجہ مرا باعث شدند کہ چند مبلغ بہ ہید کہ ہا لہا بخریم و باغیہ سازیم حضرت شیخ من بزبان مبارک
 فرمود کہ این کار درویشان نیست ہر گاہ حق تعالی مرا چیزی میدہد علما و فقرا مرا میسوم تا علم خوانند
 و خدا تعالی را یاد کنند بفرغت دل و باغیہ ساختن کار تو اگر آنست کہ مال خود را فضول خرج سازند
 برای نفس خود چنانچہ ہزاران دپیہ بہ گنجینہا و خریدن طیور چنانچہ باز و شکرہ و باشہ و غیرہ صرف
 سازند این ہمہ کار لہو و لعبت درویش را ہمہ باغیہ در دل شگفتہ کہ استقامت شریعت
 کند کہ مقصود دارن در استقامت شریعت است ہر کہ استقامت شریعت کرد اورا تہنیلقت
 ہم حاصل شود در حدیث شریف الشریعۃ اقوال و الطریقۃ افعالی و الحقیقۃ
 احوالی و حضرت شیخ من قدس سرہ فرمودند کہ اگر ہر کلمہ لا الہ الا اللہ ^{و حقیقت} از ہر اوراد
 و وظایف بہترست چنانچہ در حدیث شریف داروست افضل الذکر لا الہ الا اللہ
 روزے و اصل متنی در خدمت عرض داشت کرد کہ اے غریب نواز مولوی غلام رسول

بہا و لپوری عالم و مدرس ست و بسیار تنگ معاش می باشد به کسی تعلق ندارد و حضرت خواجہ قدس

سرہ فرمودند کہ او متعلق واجب تعالی ست و تعلق ممکن اعتبار ندارد کہ حادث ست گاہ باشد

و گاہ نہ باشد و تکیہ رزق و معاش خود بر حق تعالی بیا یگر و کہ ہمیشہ باقی ست و ضامن رزق

جمع مخلوقات ست چنانچہ در قرآن مجید خود میفرماید وَ مَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ

رِزْقُهَا وَ رِزْقُكُمْ وَ رِزْقُ كُلِّ شَيْءٍ عِنْدَ اللَّهِ وَ هُوَ الْغَنِيُّ الْغَنِيُّ وَ رِزْقُكُمْ وَ رِزْقُ كُلِّ شَيْءٍ عِنْدَ اللَّهِ وَ هُوَ الْغَنِيُّ الْغَنِيُّ

و حدیث این ست بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَ رِزْقُكُمْ وَ رِزْقُ كُلِّ شَيْءٍ عِنْدَ اللَّهِ وَ هُوَ الْغَنِيُّ الْغَنِيُّ

مصرعہ کَیْفَ تَلْقَى الْإِنْسَانُ رِزْقَهُ وَ رِزْقُكُمْ وَ رِزْقُ كُلِّ شَيْءٍ عِنْدَ اللَّهِ وَ هُوَ الْغَنِيُّ الْغَنِيُّ

شوی بہ روزی خود اگر انبیاء و اولیاء خدا روزی ندہند ترا باد او لیاء خدا روزی مییاب

کہ انبیاء و اولیاء رحمۃ العالمین اند حضرت قبلہ من قدس سرہ میفرمودند ہندسی یکے

کسی نحسی بہ یعنی پادشاہی درویشان بی زوال ست کہ ہرگز زوال نہ پذیرد بخشی سخن

در ان افتاد کہ اگر وقت خرابی کے نزدیک آئے از و فعل غیر مشروع و نا شایستہ صادر شود

حضرت قبلہ من قدس سرہ بر زبان مبارک یادند کہ لکھپورہ شہر والہ بسیار ظالم بودند سالی

در شہر ایشان حضرت محمد ماہ صاحب رحمۃ اللہ تعالی تشریف آوردند ایشان حضرت محمد ماہ

آگفتند کہ کیا گرہستی مار کیا بیا سوز محمد ماہ گفت کہ ما در و شیم کیا را چہ و انیم بسیار تنگ

کردند محمد ماہ صاحب رحمۃ اللہ تعالی را دستور بود کہ دہ دوازہ یا پانزدہ درویش سمراہ ایشان

پیووند درویشان را طعام و پوشاک دادی و از مردم ہر چیز نگرفتے بعد از ان فرمودند کہ قبلہ عالم

رحمۃ اللہ تعالی علیہ می گویند کہ این عامل ست یا کیا اگر بعد از ان فرمودند کہ تکیہ بر حق تعالی

باید کرد نہ بر غیر او شخصے و خدمت عرضداشت کرد کہ تکیہ بر حق سبحانہ باید کرد یا بر اولیاء حضرت

قبلہ من قدس سرہ بر لفظ مبارک یادند کہ چون عشق و محبت معشوق بر غالب شد و عاشق بغیر

معشوق دیگر را قبول نکند مناسب این حکایت فرمودند کہ زنے در شہر و رے کہ وطن مایان ست

بر مردی عاشق شد کہ نام او دلہ بود و رے بعضے کسان آن زن را گفتند کہ تو چرا شوہر نگیری

آن زن جواب داد کہ اگر دلہ را نہ دید می شوہر دیگر اختیار کردمی اکنون بغیر دلہ میخائے قبول

نہیکنم چنانچہ مولوی جامی فرماید سہیت چو دل بادلبری رام گیردہ بوصل گیرے کے کام گیردہ

و شیخ سعدی فرماید سہیت افسوس بر آن دیدہ کہ روئے تو ندیدہ یا دیدہ بغیر از تو بغیرے گردیدہ

روزے صاحبزادہ خواجہ محمود رضی اللہ تعالیٰ عنہ در خدمت خواجہ من قدس سرہ عرضداشت
 کرد کہ غریب نواز از حق تعالیٰ عمر شریف و از گردانان و فیض اتم حضرت قبلہ عالم رضی اللہ تعالیٰ عنہ
 و ایما بر شما باد و حضرت من قدس سرہ بر زبان مبارک اندیست **اللہم اللہ** کہ یکدہ باز است
 زانروز کہ مرا بر در آن روئے نیاز است یعنی ہر گاہ کہ در مراد خدمت حضرت قبلہ عالم رضی اللہ
 تعالیٰ نیاز بسیار است و ایما فیض اتم نصیبت و حضرت قبلہ من بعد از نماز شام و نماز عید
 و امن لنگی یا دیگر جامہ در گردن خود انداختہ و سر پہنہ کردہ و دست بستہ ایستادہ بجانب قبلہ عالم
 رضی اللہ تعالیٰ عنہ بہ نیاز تمام مد و مطلبیدند بقدر سہ ساعت یا چہار ساعت یکصد بار یا شیخ حضرت
 خواجہ نور محمد و یکصد بار یا مولینا حضرت خواجہ نور محمد و چند بار کن **اللہم اللہ** یا شیخ میگفتند
 بعدہ در او را مشغول میشدند و در خدمت حضرت قبلہ من قدس سرہ عرضداشت کرد کہ
 غریب نواز یک مرد را دیدم کہ بر یک نعلین عاشق و مبتلاست شب و روز گریہ زاری مینماید و مردمان
 اہل زاد میکنند خواجہ من رضی اللہ تعالیٰ عنہ بر زبان مبارک اندک کہ حال یلی چشم مجنون باید دید
 و نیز فرمودند بابت حدیث حسن یوسف کجا دانند اخلاصش و زینحہ بہ پرس از وی کہ صد شرح
 و بیان دارد و نیز فرمودند ہندی عشق ہویرین میرے تین آئے و تا میان رانجھے
 کن پڑوے صاحبان کون پر ناون آئے ہر سر مرزید اماریا ہے و حضرت من فرمودند کہ در میان
 عالم و جاہل بسیار فرق است چنانچہ در میان زر و ارزیز و علم از جمیع صفات محمودہ علی است
 و جاہل از تمام صفات مذمومہ بدتر و نیز فرمودند کُلُّ شَیْءٍ عِشْقِی و کُلُّ شَیْءٍ لَیْسَ عِشْقِی و حضرت
 من فرمودند کہ حق تعالیٰ ہدایت بدست خود ہنار دہ است و مناسب این حکایت فرمودند کہ
 حضرت امام غزالی در تفسیر نقرہ کار نقل کردہ کہ روزی در خدمت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
 اعرابی آمد تمام خوشی رقص کردہ و بعدہ در گریہ شد رسول علیہ السلام از سبب شئی گریہ پرسید او در
 خدمت رسول علیہ السلام عرض نمود کہ یا رسول اللہ من شبانم روزے از مردے شتر سوار
 نام تو شنیدم مسلمان شدم و از مقام تو پرسیدم او بدست خود اشارت کرد و رفت من ہمانوقت
 مال خود را گذاشتم روانہ اینجانب شدم در ہر منزل طعم و شام خداوند مرا از غیب آب طعام میداد
 ہر روز کہ پیش آمدے مرا سجدہ کردے و رفتے حق سبحانہ مرادیت کردہ تا بزایت شما مشرف
 شدم نہ شما پر اے من قاصد فرستادہ ازین سبب خوش و در رقص شدم و سبب گریہ از دست کفیل
 قریش ترا دشمن دارند و از سبب ت شام در دوزخ میروند از لایالی حق میرسم و میگویم **ہیت** کہے

یا چنان گوهر خانہ خیزد چو بوطالبے را کنی سنگریزه حضرت قبلہ من قدس سرہ در شیکہ شریف لکھتہ
بود کہ میان ابراہیم خان آمدہ سردود کرد اول این مولود شروع کرد مولود و دشمن بقرآن صفت کرد

و ایل سواد رقم موسے محمد	گل پر توان جسم لطیف ست گلشن	سنبل بہ چمن سلیہ گیسو محمد
از پانگند سرو مقیم بجورا	چون جلوہ کند قاست دجھو محمد	دایم ز پئے روشنی چشم بصیرت
چون سرکش شمع خاک بکوز محمد	بعد از ان بن غزل گفت غزل	بے حجابانہ دور از درکشانہ ما
کہ کسی نیست بخیزد و تو در خانہ ما	شکرند کہ نزدیم و رسیدیم بہ	آفرین باد برین بہت مردانہ ما
گر کبر آید و پرسد کہ خداوند تو کیست	گویم آنکس کہ ربودہ دل دیوانہ ما	و حضرت قبلہ من قدس

سرہ فرمودند کہ در اوایل والدہ شریفہ مارا مالت نمودے از رفتن
در خدمت قبلہ عالم رضی اللہ تعالیٰ عنہ یک شب میان باران کہ از قوم جعفر بود
برین پاسبان گماشتند چون دیدم کہ اورا خواب غلبہ کردہ است از خواب گاہ برخاستم
و بر دیوار حصار آمدہ از انجا جستہ و خارج گشتم لگنا دم کہ بگر و حصار بود پا جامہ دریدہ شد و سرد
پائے بزم غار مجروح شد و خون روان شد منزل اول دیرہ آنرا آب کردم و منزل دوم
مخزم و منزل اول سیوم در بہار شریف رسیدم و خدمت حضرت قبلہ عالم شریف ششم بیت
مہرخت میرشت من خاکدست بہشت من + عشق سر نوشت من جوہر جفارا حت من
بعدہ فرمودند کہ از صحبت مردم بد پرہیز باید کرد کہ صحبت بد خراب است مناسب این حکایت فرمودند
یعقوب صاحب بہا و لٹخان نیکم و بود کہ بہ شب جہر کردے بعدہ با سیاہ محمد شاہ صحبت فرمودند او
شیعہ بود صحبت بد و شرک و بدعت بہشت آخر الامر خرابی نمود بابت من ذلک و بہا و لٹخان حکم کرد
تا سپاہیان اول و راستند و آخر او را کشند و صاحبزادہ خواجہ محمود رضی اللہ تعالیٰ عنہ
بہ قبلہ عالم در خدمت حضرت قبلہ من عرض کرد کہ غریب لوازد دران ایام کہ یعقوب خرابی پیش بود
شخصے در خواب دید کہ یک قبہ در باغ ست و دران قبہ رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم نشسته مرو
ہند و ستانی دون قبہ میرود و پیغام میرساند و آخر ہند و ستانی خواجہ قطب رحمتہ اللہ علیہ خواب بیند
در خدمت خواجہ قطب الدین عرض کرد کہ مرا ہم زیارت رسول خدا کنانید خواجہ در خدمت رسول خدا صلی
اللہ علیہ وسلم عرض داشت کرد فرمودند کہ تو اولیت آن نداری کہ مرا بہ بینی بعدہ آن خواب بیند
کہ من یعقوب را دیدم کہ خشت کردند از سبب شومی شیعہ شدن خراب گشت بہشت
صحبت صالح ترا صالح کند + صحبت طالح ترا طالح کند جبندہ حضرت قبلہ من فرمودند کہ بہا و لٹخان

بریچ تو اگر نظر نکر دند بعد صا جبراده خواجہ محمود عرض کرد کہ غریب لا از روزے قبلہ عالم میان
 محمد معروف جہانگی والدہ را فرمود کہ از برائے تو از بہا و لٹخان کلان چیزے مقرر کنانید میان محمد مذکور
 گفت غریب تو از مراحوالہ بخداوند تعالیٰ کیند بعدہ حضرت حضرت من فرمود زہی قناعت و صبر
 بہر بہا بیان بار بود و نیز فرمود کہ بہر بہا بیان با چنان عشق حق مست بود و نیز و چنانچہ مارگزیدہ از
 زہر مار بشعور و پیچہ بود و اللہ اعلم **فَاغْنَا الْقَلْبَ عَنِ الْعِشْقِ** و نیز فرمودند از مال
 لا ولد و از مال مرده و از طعام بخیل **لَا يَنْفَعُ الْغِنَى** و نیز فرمودند کہ دل بہر سہ نخست ست دور
 باید بود بعدہ حدیث شریف فرمودند **طَعَامُ الْبَحِيلِ سَقَمٌ وَ دَاءٌ وَ طَعَامُ الشَّحِيحِ شِفَاءٌ وَ مَنَاسِبُ**
 این حکایت فرمودند کہ ما در قریہ لانکہ علم میخواندیم روزے زنی پیر طعام آورد و او بخیل و طالب العلم
 طعام زنک بخیل بود بخوردند بعضی بجز خوردن بمرند و بعضی شل شدند و نیز بجز خوردن فی
 آمد و نیز فرمودند کہ از بخیل دوازده کردہ دور باید بود و بر خوردن طعام سخی دوازده کردہ راہ
 قطع باید کرد حضرت من فرمودند کہ در کتاب نوشتہ دیدیم کسیکہ اعتماد کند کہ بہر را بغیر زوی و زی
 ترسد اورا بغیر زوی و زی نرسد و اگر اعتماد کند کہ مرا حقتغائی و زی حلال **حَقَّتْ** اورا روزی
 حلال و بد این حدیث قدسی بخوانند **أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي يَتِي سَيِّ وَمَوْلَايَ شَهِيدٌ**
 حضرت قبلہ من عرض کرد کہ حکما در علم خود احوال از افلاک و ستارگان بیان کنند حضرت
 قبلہ من قدس سرہ در جواب فرمودند کہ علم فقہ و تفسیر ضروریہ بلکہ دانستن فرض و واجب سنت
 و مستحب م و مکروہ بر علم فقہ است و باقی ہمہ علوم سرور است و حضرت علم معاشق و دیگر علوم سلوک و نشان
 را بسیار تعلیم نمودند تا بہ جان حق تسلیم نمودند حضرت من فرمودند قدس سرہ یکسال در قریہ مارا بوالہ
 و خدمت حضرت قبلہ عالم قدم بوششم کعبہ از چند روز از خدمت مرخص شد م و وقت خلعت شد
 قبلہ عالم رضی اللہ ہر دو دست بر کتف من نہادہ بجنابانید این بیت در خدمت عرض کردم
 بلیت ہر دو عالم قیمت خود کردہ بہ نرخ بالا کن کہ از زانی ہنوز بہ نیز حضرت من این باغی
 را بسیار خواندی **رَبَّاعِي** **أَدَمُ فِي الْكَوْنِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا سُلَيْمَانُ وَلَا يَلْقَى**
فَاكُلُ الْعِبَادِ وَأَنْتَ مُعْنِي + **يَا مَرْبُّهُوَ الْقَلُوبِ مَقْنَطَرِي** **وَدَّ بَيْتِي**
 نمودند کہ ذات صرف بحث است و بہر لباس ظہور کردہ چنانکہ مولینا فخر الدین عراقی رحمۃ اللہ
 سیر یافتہ بیت کہ در آید آید بہ کسوت آدم کہ در آید بصورت حواہ و مولینا روم فرمایند بیت
 گاہ نقش دیو گاہ آدم کند گاہ نقش شادی و گہ عم کندہ و نیز فرمودند حقتغائی و قرآن

مجید فرموده و مَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَدًّا فَعَنْهُ كُفْرًا وَهُوَ قَاتِلُ ذِي الْقُرْبَىٰ وَهُوَ كَافِرٌ بِمَا رَزَقَهُ اللَّهُ مِنَ الْغَنَىٰ ۖ وَاللَّهُ يَكْفِيهِمْ رِزْقًا جَدِيدًا ۚ وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذَلِكَ وَلَٰكِن لَّا يَشْعُرُونَ
 آمده است که اگر کسی کشته شود پس از او دوخت پیشکش شد در آن مقام حیرت است که درین مقام سکوت باید کرد و قدم بر شریعت و متابعت رسول خدا صلی الله علیه و سلم استوار باید کرد که بتیارت رسوله صلی الله علیه و سلم پیچس از مرتبه ولایت حاصل نشود و مصرعه گم آن شد که دنیا داعی نرفت به چنانچه شیخ محی الدین عربی قدس سره در فتوحات مکی آورده است هر که بصر سمع وید ورجل و لطن و فرج و لسان خود را از حرام دور ندارد و هرگز او را چیزی از اسرار الهی حاصل نشود و از خوان مجید در مغز او بوی نرسد این هفت اعضا مذکور در امر مشروطه صرف باید رد تا دل سالک روشن شود و اگر عیاذ بالله در غیر مشروع صرف کند دل سالک شود اللهم اهدنا الصراط المستقیم صراط مستقیم عبارت از راه شریعت و نیز در فتوحات مکی فرموده سالک واجب است که این چیز را اختیار کند تا کامل شود الجوع و الشهور و الصمت و العزلة و الصدق و التوکل و الصبر و العزیمه و البقیة تسعة أهمیات الخیر منکبج الخیر و نیز شیخ شهاب الدین سهروردی قدس سره در عوارف شریف فرموده است که سالک واجب است که شش چیز اختیار کند تا او را رتبه ابدالان حاصل شود اول بیان بالله و رسول و الثانی توبه و تصویحاً و الثالث الزهد فی الدنیا و الرابع تحقیق مقام العبودیة بدوام العمل لله تعالی ظاهراً و باطناً و الخامس قلة الكلام و التیادس قلة الطعام و السابعة قلة المنام و الثامن قلة المزله من الامکان و حضرت قبله من قدس سره فرمودند قناعت خاصه او بیا خداست و دیگر مخلوقات همه رخص باشند و این بودند شش گفت چشم تنگ دنیا و راه یا قناعت پرند یا خاک گور یا قناعت الاکتفاء بالموجود چنانکه شیخ عطار فرموده است اکتفا بر روز هر روز کن به ورنه داری از خدا و ریوزه کن به روزی ابراهیم خان قناعت و خدمت حضرت قبله من سرود کرد و این مثنوی بخواند مثنوی چو مجنون نقطه هستی و او بر باد و اثر از قید عنها گشت آزاده و کس قند در آرام گاهش به برسد بد از و س رسم و ریش به کی گفتا کیمانت کدام است به بگفتا آنچه او را عشق نام است به و گر گفتا که من ربک تعالی زول آسم کشید و گفت بی چو مجنون شد بدو عشق بیمار به برآمد جان لب از شوق و دیدار بر آورد و از دل پیروز فریاد در آن سلی گفت جاندا و به چو زنت ازین کجاشانه خاک

نذا آمد برو از ایزد پاک	که اسے مجنون چہ آوردی بدرگاہ	کجا پرواہ دیگر و تنہم بود
بر آما زول مجنون بیک آہ	کہ یارب سوز نیلی در دلم بود	این غزل امیر خسرو نیز گفت
نذا آمد کہ دست از وی بردارید	سر شوریدہ باناخن مخاریدہ	من رویش کشتی غم
غزل بک لبری پائندہ باشی	بخوبی بچو مہ تابندہ باشی	اگر تو ہمتش بندہ باشی
کرم کردی آہی زندہ باشی	ز غمہای جہان آزاد باشم	حضرت قبلہ من
برندی بشوخی بچو خسرو	ہزار ہا خانمان بر کندہ باشی	

قدس سرہ فرمودند کہ چون بر اسے زیارت حضرت مولینا فخر الدین رضی اللہ تعالیٰ عنہ دہلی شریف داخل شدیم و آستان بوسی حضرت خواجہ قطب الدین و مولینا فخر الدین رضی اللہ عنہما کردہ آستان بوسی حضرت سلطان المشائخ و حضرت امیر خسرو قدس سرہا کردہ سکونت ورزیدیم عجبت عشق امیر خسرو بود چون مردم برای زیارت آمدندی اول زیارت سلطان المشائخ کردہ از انجا بسلامت بیرون آمدندی بعدہ چون برگشتہ زیارت امیر خسرو نزدیک روضہ مبارک ایشان آمدندی بی اختیار حالت گریہ و رقص در گرفتہ چنانچہ یک سپاہی آمد چون نزد روضہ امیر خسرو رسید ستارہ از سر انداختہ و گریہ شد بعدہ یک طائفہ بولیان آمد زیارت سلطان المشائخ نمودہ از انجا بسلامت بیرون آمدند چون نزدیک روضہ امیر خسرو رسیدند سر خود بر نہ کردہ زلفہا رامی کنند و دیگر گیتیں بہت عشق را تا زم کہ یوسف را باز آوردہ شیخ صنعان زاہدے را زیر زنا آوردہ و نیز فرمودند کہ از تربت احمد جام رضی اللہ تعالیٰ عنہ نیز شعلہ عشق میخیزد ہر کہدائے زیارت ایشان میرو دہی اختیار در گریہ و رقص مے آید و نیز فرمودند کہ محمد رضا خان مرحوم پیش بقصہ بیان کرد کہ چون شنیدیم کہ تربت احمد جام رضی اللہ تعالیٰ عنہ میرو دہا و رابی اختیار حالت میآید من ازین معاندہ تمعجب ہوں روزے اتفاق زیارت ایشان افتاد چون نزدیک تربت رسیدیم بے اختیار دستار از سر من بفتاد و حالت گریہ بر من غارت آمد بہت احمد تو عاشقی و بہ شجاعت ترا چہ کار بد و پوانہ باش سلسلہ شد شد نشد نشد و نیز فرمودند کہ چند درویش بر تربت مبارک قضا صاحب قضا قدس سرہ نشستہ اند مست و بخود بہ چپکس التفات ندارند و یکدیگر نیز مصاحبتہ و مکالمہ میکنند مستغرق در عشق الہی چنانچہ پیرہا بیان ما مستغرق در عشق حقیقی اند و چپکس التفات ندارند از بعد ازین بیت فرمودند بہت گرفتہم ساغرے او دست مستی بہ تعالیٰ اللہ چہ دستی و چہ مستی بہ حضرت قبلہ

قدس سرہ میفرمودند کہ رسیدن برحق تعالیٰ بنیایت اوست کہ حضرت فیصل بن عیاض
 قدس سرہ در اول زمان رمزی کرد و یکروز دزدی کرده در مغارہ نشسته بود و
 ناگاہ قافایہ در میان ایشان قاری بود این آیت میخواند و امن و امان فی الارض و الاصلی اللہ
 رزقہا چون حضرت فیصل شنید از رہبری تو بہ کرد و بحق سبحانہ رسید روزی میان حاجی کاتب
 و خدمت حضرت قبلہ من عرض کرد کہ غریب نواز من از رعیت کاری تو بہ میکنم قبلہ من جواب داد
 کہ انقطاع کردن از معاملہ دنیا بسیار مشکل است و موقوف برحق تعالیٰ است کسی میخواہد بسوی خود بخشد
 و میان حاجی این بیت عرض کرد بیت رستن ازین پرده کہ بر جان تست پہ بے مد و پیر
 نہ امکان تست بہ و حضرت من این بیت فرمودند بیت اگر ژالہ ہر قطرہ در مثنوی چون خنجر
 باز از او پیر شد سید و نیز حضرت من قدس سرہ میفرمودند چون وقت ہدایت میرسد بعضی
 را از طیور و بعضی را از جانوران بعضی از دوختن آوازی آید کہ دنیا و اہل دنیا را بگذارد
 چون این آواز شنوند ہمہ ترک گیرند با حق سبحانہ پیوندند قولہ تعالیٰ **يُجْتَنَبُ**
الْبَيْتُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَى الْبَيْتِ مَنْ يُنِيبُ و نیز فرمودند کہ حق تبارک و تعالیٰ
 بر ہمہ مخلوقات بنظر رحمت می نگرد و مناسب این حکایت فرمودند کہ در زمانہ ہنرموسی علیہ السلام
 بندش باران شد خلق و خدمت ایشان الحاح و عجز تمام کردند ہنرموسی علیہ السلام در جہاں حق تعالیٰ
 سناجات کرد وحی آمد کہ زنگہ پیر و عاجز در فلان جاسکوت دارد و دینی بست و کہنہ شدہ اگر باران
 می آید آن ضعیفہ خراب و عاجز میشود از ان سبب بندش باران کردیم چون ہنرموسی
 این سناچہ شنید چند کس را فرستاد تا بستی بای آن ضعیفہ نو آراستہ کردند بعدہ حق تعالیٰ باران
 فرستاد و روزی میان اگرم خادم حضور بخدمت عرض کرد کہ غریب نواز چند روز است کہ یک
 بازو میان غلام رسول بر او میان خدا بخش لاگری شکستہ شدہ عاجز و قریہ شب قنادر
 ہرگز زن و فرزند او را خبر نگرفتند حضرت قبلہ من قدس سرہ این بار بلفظ مبارک فرمودند
 کہ در ویشے بود در وطن ما کوہستان ہر وقت بر زبان او این لفظ رفتے ہدی مالکا
 جوئے ہتم مارا وانکارا پیاہن نہ کوئی ساتھی ہمارا یعنی میچکس لغیر حق سبحانہ رفیق و شفیق
 و یانیت و برحق سبحانہ تکیہ باید کرد نہ بر زن و فرزند کہ تکیہ حق سبحانہ از بلیات نگاہدار و
 درد و جہان و حضرت ابراہیم علی نبینا و علیہ الصلوٰۃ والسلام تکیہ برحق تعالیٰ کرد برد
 ندر باغ کرد حضرت یوسف علی نبینا علیہ الصلوٰۃ والسلام تکیہ بر غیر کرد ہفت سال در

زندان بماند چنانچه قصه هر دو در قرآن شریف است حضرت قبله من قدس سر العزیز میفرمودند
 که حق سبحانه اولاد نیک همسایه نیک رفیق نیک بدد که اولاد بد بسیار غم و الم حاصل شود
 اگر همسایه و رفیق بد باشند بسیار خوف زوال ایمان دین است و حضرت قبله من قدس
 سره فرمودند که یک سال چهار یار بودیم یکے میان غلام حیدر و سه دیگر برائے زیارت
 قبله عالم روانه شدیم چون نزدیک دریائے کماره رسیدیم بسیار طغیانی آب بود مقدار پنج شش
 کرده این دو طرف دریائے بود و گذر کردن از دریا پر کشتی مشکل بود حیران نشسته بودیم بر کنار دریا
 ناگاه شخصی وقت غروب آفتاب بر زورقی سوار شده آمد و ما را سوار کتانیده روانه شد چون
 از شب سه پاس یا زیاده بگذشت ما را از کشتی فرود آورد بر کنار دریا زمین خشک و کشتی خود را
 باز برد چون روز شد ما را اختلاف افتاد که صاحب کشتی پر چه حیثیت بود یکے گفت بی ریش بود
 دیگر گفت که سفید ریش بود دیگرے گفت ریش مبارک سیاه بود چون حضرت
 قبله من این حکایت تمام فرمود شاد خان بلوچ و خدمت عرض داشت که غریب نواز
 شاهی فرمودید در وقت اختلاف صاحب کشتی حضرت قبله من تبسم کرده فرمود که هیچ نگر نیستیم
 و نیز فرمودند که چون قدوسی حضرت قبله عالم کردیم رضی اللہ تعالیٰ عنہ میان غلام رسول لانگر
 به حضور قبله عالم عرض کرد برائے صحبت میان صاحب سنگتر والہ فلانہ حبرہ
 تیار کرده ام آرام کنند حضرت قبله عالم قدس سره بر نقط مبارک راند که علی ام رسول
 ایشانرا پیش مرا بگذار که بنشیند که حجر بسیار خالی خوانند شد چون میان غلام سول باز رفت
 حضرت نظر بسوی من کرده فرمودند که نزدیک بیا نزدیک شد م باز فرمود نزدیک بیا نزدیک
 شد م تاروئے من نزدیک بروی مبارک قبله عالم شد رحمة اللہ تعالیٰ علیہ الخا
 این بیت زبان مبارک اندیلیت آنکه نیز نیز و یک نظر از شمس دین چرخ کند
 بر دہ طعنند ند بر چلہ بعدہ زیارت کرده به حجرہ آمدیم قبله عالم رضی اللہ تعالیٰ عنہ سه روز
 زیستند بعدہ وصال کردند روزے میان عبداللہ بن زوار کہ یک از مریدان حافظ محمد جال
 صاحب بود رحمة اللہ تعالیٰ پیش من اظهار کرد کہ یک روز پیر من حضرت حافظ محمد جال
 رحمة اللہ تعالیٰ علیہ بیان عمر خان حیر والہ را فرمودند کہ مرید را اعتقاد پیر باید کرد ^{بقصہ}
 دین و دنیاوی حاصل شود در ہر شکل از پیر خود امداد طلب کند تا مشکل و حل کند
 چنانکہ روزی ما برائے زیارت قبله عالم رضی اللہ تعالیٰ عنہ روانه شدیم چون بر کنار دریا

رسیدیم کشتی موجود نبود حیران شده نشست بودیم ناگاه طفلی از کناره دریا ظاهر شده نزد
 من آمد مصحف مرا بر سر خود نهاد مرا گفت بگریه کن من بنده تار و پود را گذر کنیم من همچنان کردم
 چون در نصف دریا آمدم از طفل پرسیدیم که غریب تو از اسم شما چیست جواب دادند اسم ما
 بابل است چون مرا از دریا گذرگذاشتند غایب شد بابل نام حضرت قبله عالم است رحمة الله تعالی
 بشرت ارادت مشرت شدند مولینا صاحب نام ایشان نور محمد نهادند و
 بشرت اجازت خود مشرت گردانیده روانه بوطن خود کردند تا خلق عرب و عجم از نور
 ایشان منور گردید حضرت قبله من قدس سره فرمودند که ما را صحبت ظاهری حضرت
 قبله عالم شش سال کم بود لیکن از روح مبارک ایشان فیض و نور بر ما از حد زیاد است که
 روح بنیاد مردم را آستانه مبارک ایشان بالیم و هر یک از ایشان هر کار دینی و دنیوی امداد
 میسر **هتدائی** پیوسته یار و کمک پیوسته کون آن بن بنده ماوی و هم پیوسته
 پیوسته چونکه ذات پیر را کردی قبول هم خداور ذاتش آدم رسول و گرجه ابینی جز
 تو خواجه را چه گم کنی هم متن و هم دیباچه را به دو مسیون و مدان و مخوان و خواجه را و خواجه
 خود محدودان و روضه در خدمت قبله من قدس سره میان محب الله هندوستانی عرض شد
 کرد که غریب تو از برادر من گفته بود چون در خدمت حضرت قبله و جهان مشرت شوی از برادر
 من و در پرسیده بیاری که حق سبحانه مرا محبت خود نصیب کند حضرت من فرمودند که بعد از
 نماز یکبار بار الله تعالی بخواند محبت حق تعالی نصیب شود و نیز فرمودند درجه فنا نزد بعضی
 اهل الله شروع در سلامت و در درجه تسلیم سالک مسلمان حقیقی شود و نهایت درجه تسلیم
 از همه درجات اعلی مقام نزد اهل الله مقام تسلیم است اگر کسی اهل الله حرق عادت کند
 کافر گردد و مناسب این حکایت فرمودند که شیخ و قوتی رحمة الله تعالی بر کناره دیباخت
 که در آنجا هفت اوپار سکونت داشتند با ایشان ملاقات کرد و وقت ملاقات شیخ و قوتی را امام
 کردند ناگاه در دریا کشتی غرق شدن گفت اهل کشتی فریاد و زاری کردند حضرت شیخ را
 و ایشان نماز توجه کرد کشتی از غرق در امان شد اهل کشتی بسلامت از دریا بیرون آمدند
 چون شیخ و قوتی از نماز بیرون آمد اوپار که با او افتاده بودند فرمودند که این کار
 کدام کافر کرده این گفتند و غایب شد بعد شیخ و قوتی همه عمر خود در گریه و زاری بود
 که از صحبت ایشان جدا شدند اهل تسلیم همه کار به حق سبحانه سپارند و خود هیچ نصرت نکنند

که حق تعالی مالک است و همه اشیا هر چه مرضی او باشد بکند بجهت میان محمد یا منشی و خدمت
 عرض داشت کرد که غریب نواز که شما مشرت اهل تسلیم دارید جواب فرمودند که ما بهر دو فقره
 نمیرسیم این سخن حضرت قبله من از کسر نفسی است و گرنه مشرب ایشان تسلیم بود چنانچه
 اکثر اوقات این لفظ بر زبان مبارک ایشان میرفت **هندی** کوئی مرے کوئی
 جیوی شهره جھول پتاسی پیوے یعنی باراضی برضائی خدای تعالی هستیم هر چه مرضی او باشد
 بکند بزند شدن و مرده شدن کسی کار نداریم مالک حقیقی اوست دیگر کسی نیست قدرت
 دارد چنانچه مولینار و مقدس سره میفرمودند **پیت** مالک الملک اوست مالک اورا دهد
 ماورن جلد پیش او بنید: شیخ عطار فرماید **پیت** اوست سلطان هر چه خواهد او کند: عالمی را
 در وی ویران کند نیست سلطانی مسلم هر چه نیست کس را زهره چون چرا: طرہ العین
 جهان برهم زنده کس نمی آرد که آنجا دم زنده روزی مولوی شمسوار و خدمت حضرت قبله
 من قدس سره عرض داشت کرد که غریب نواز از شخصی پیر زگر بز پیش من آمده اظهار کرد که
 من شیخ شازا در ملتان زهر داده بودم بگفته مخدوم حسن شاه که زهر بیشتر آید بخت بود من
 نوکر شاه حسن بودم حق سبحانه و تعالی را در امان خود نگذاشته زهر هیچ تاثیر نه کرد
 این معامله زهر دادن بعد از دوازده سال اظهار کردم مصرعه دشمن به کند چون هر مان باشد
 دوست و حضرت قبله من پرسید که شیخ حسن شاه کدام است مولوی مذکور عرض کرد که
 غریب نواز مخدوم حسن قریشی بود بر سجاده مخدوم بهاد الدین زکریا ملتانی رحمه الله تعالی
 به تغلب نشسته بود الحال دوسه سال گذشته که مرده شد حضرت قبله من قدس سره فرمودند
 که حق تعالی بروحمت کند و نیز فرمودند که ما گاهی بر مقام او نه رفته بودیم این معامله چه کرد
 مولوی مذکور عرض کرد که غریب نواز زهر شمارا از غیرت و حسد دمانیده بود چنانچه یهودان
 رسول خدا صلی الله علیه و سلم را زهر داده بودند از غیرت و حسد و حضرت حق سبحانه رسول کریم را
 صلی الله علیه و سلم در امان خود نگذاشته زهر هیچ تاثیر نکرد و نیز مولوی مذکور عرض نمود
 که غریب نواز مر زگر بز مذکور گفت که در خدمت پیر خود عرض کن که تقصیر من عفو کنند حضرت من
 فرمود خدای تعالی تقصیر عفو کند **پیت** هر که باشد سعادت و ستیاری در جهان باشد شمس شاه
پیت آسایش دو گیتی تفسیر این **پیت** با دوستان مردت با دشمنان دوازه
 روزی حضرت قبله من قدس سره میان محمد یا من طریق خوبه را فرمودند که ترا

یکینم کثیره بدیم دعاکن که حق تعالی باران رحمت بار و یارے دیگر عرض کرد که غریب از
 این اندک است بسیار بدید حضرت قبله من قدس سره فرمودند که در بر آمدن حاجات این کنیم
 کثیر کافی است مناسب این حکایت فرمودند که چون ما برای زیارت خواجه خواجگان معین الحق
 والدین قدس سره در اجبیر شریف رفتیم و آستان بوسی حضرت خواجه کردیم در آنجا چند روز
 اقامت و رزیدیم روزی اتفاقاً بر مزار مبارک بزرگے رفتیم بر مزار او مردی آمد پیشش
 کنجک نذر معین میکردند هر حاجت که ایشان را بودی حاصل میشد شخصی آمد پیشش نذر معین
 کرد و دوران سعی کرد مراد حاصل نشد باز آمد پیش صاحب نذر عرض کرد که
 بزرگ خدا من پیشش روپیہ نذر معین کرده بودم حاجت من روان نشد بزرگ جواب داد
 که مرا پیش کنجک در کار است زیاده مطلوب نیست و حضرت من قدس سره فرمودند که زنی بود
 که شوهر برائے او نعلین به قیمت لکھ روپیہ خریده بود بر نعلین مروارید مرصع کرده بودند بعد
 شنیدیم که آن زن که برای قوت خود آرد و جوی می بخت و عاجز تمام شد سبب آن بود که
 شوهر آن زن بسیار بخیل بود و پیش و پس برآی عند اللہ یک آثار آرد و خیرات نهد
 و نیز فرمودند که افغانان ملتانی بسیار بخیل بودند که هیچ درویش را از دور ویشان جافظ محال
 و حضرت مولوی خدائش رحمۃ اللہ تعالیٰ گاهی آثار آرد و ندادند چون سنگهان
 ملتان رافتح کردند افغانان ملتانی را از شهر بدر کردند از هر دروازه و دوازده من
 در سنگهان در قبض و تصرف خود آوردند و مالک شدند و نیز فرمودند که در سرکار
 سندھیان یعنی بھاولپور بسیار فیض است که همه سادات و علما و فقرا و غریبا از برات خوانند
 چنانچه بعضی را جاگیر داده و بعضی را چاه انعام کرده و بعضی را روزینہ مقرر کرده از ان سبب
 حق سبحانہ ملک برایشان مسلم است سه چهار شپت شده که زوال نگرفته دیگر صاحبان
 چنانچه سران و ملتانیان و بلوچان همه خراب شدند از سبب بخیل که هیچ درویش را روزینہ
 نکرده بودند حدیث البخیل عدو اللہ و لو کان زاهدا و نیز فرمودند
 کہ السخی حبیب اللہ و لو کان فاسقا و حضرت قبله من قدس سره فرمودند که
 که در اول ایام در توتہ شریفہ پیش میان حسن علی قرآن مجید میخواندیم روزی مرا یک
 فلوس بدست آمد بود تا اورا خرج نکردم مرا آرام نیامد تا روز آن فلوس خرج کردیم تا مارا
 آرام آمد و شریف بر زبان مبارک نند که ترک الدنیا داس گل عبادۃ و

حُبُّ الدُّنْيَا دَاخِلُ كُلِّ خَطِيئَةٍ وَتَنْزِيلُ فَرَمُودِند که حضرت حمید الدین با گوری حضرت علی
 پادشاه تارکین است چون مقصد زیارت ایشان گویم کجک یک کثیره بدام رخ و بستم
 چون آستان بوسی ایشان کریم کجکان کثیره در دام رخ بنو و گفتم سبحان الله
 سلطان التارکین کجکان کثیره قبول نکرد که دنیا در نظر ایشان بسیار قبیح است چنانچه
 و حدیث شریف آمده است **الدُّنْيَا حَيْفَةٌ وَطَالِيَهَا كِلَابُ اللَّهِ تَذَرُهَا رَفَقَاتُكَ**
وَحُبُّ مَنْ لَحَبَكَ أَصْبَحَ يَارِبُ الْعَالَمِينَ و نیز فرمودند که در قوم لوط علیه السلام بعضی
 مردم مرتکب کبیره بودند چون جلال الهی آمد هلاک کرد و بپای آن خداوندی
 که هنگام سحر کرد قوم لوط را زیر زبره و همچنین در قوم هود و صالح و شعیب علی نبیاء و علیهم الصلوٰۃ
 و السلام بعضی مردم معصیت نمودند چون غضب الهی آمد همه را هلاک ساخت چنانچه حق سبحان
 در قرآن مجید ذکر فرموده لیکن در امت بنی صاحب صلی الله علیه و سلم اگر کسی مرتکب
 کبیره شود یک مواخذہ کند لغو ذلک و بپای آن دیگران را بپایست رسول کریم امان دهد
 و نه هلاک ساد و این آیت را شاهد فرمودند **وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ** یعنی نه
 بر دار و هیچ بر دارنده و گناه دیگر را یعنی حق سبحان تعالی در امت رسول کریم رحمت
 کرده است که همون عاصی هلاک سازد و دیگران را در حفظ خود نگاہ دارد و حضرت قبله من فرمودند
 که مہتر موسی علیہ السلام گفت رَبِّ ارْنِی الظَّرَکَیْکَ و از حق سبحان در جواب کن تَزَانِی واقع
 شد عتاب بنو بلکہ ناز بود تا شوق او زیادہ شود چنانچه معشوقان است ناز کنند تا شوق
 و نیاز عاشقان بایوہ گردد و بپایست آبخانہ نازی چه گویم چه مائیم نیازی
 و نیازی و چه گویم و نیز فرمودند که دو دختر مہتر شعیب علی نبیاء و علیہم السلام بودند و در امر
 ولایت نصیب بود و نیز فرمودند که ولایت و نبوت ارث کسی نیست مگر حق تعالی
 بخواند و بپایست این بیت را بر زبان مبارک نهند و بپایست حق سبحان تاج نبوت و بپایست
 ورنہ نبوت چه شناسد شبان بہ حضرت قبله من قدس سرہ فرمودند کہ پادشاه حقیقی رود چنان
 حق سبحان و تعالی است و این آیت را شاہد آورند و در وقت
يَخْلُذُنَ لَيْلَ الْيَوْمِ إِلَهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ
 پیش بعضی پادشاهان این آیت را بخوانند روزی در خدمت حضرت
 قبله من قدس سرہ مردمان الحاح کردند کہ غریب نواز دعا فرماید کہ حق تعالی تقصیر ما عفو کند حضرت

قبلہ من این مناجات را بر زبان مبارک مناجات

یا الہی عفو کن تقصیر ما	تقضی طبیعتِ جہت	نیست ما را جز تو کو کند بر ما
تقضی طبیعتِ تو چیت قدر	تو ز قدسی کار خود را کتام	ما ز خبثی کار خود کردیم خام
گر سگی کردیم اے شیر آفرین	واحدی وحدتِ ہستی کو اہ	شیر انگار بر ما از کین
زانکہ جز واحد نباید راست راہ	تا بیند از داند راہ مرا	لفس و شیطان میرند از راہ مرا
دشگیری کن مرا اے دشگیر	دشگیری کن چنان کہ دشگیر	زانکہ ما را نیست جز تو دشگیر
تا کہ ہر کس گویت واہ دشگیر	ای و ا امید و امید	کس گشتہ از دور تو نا امید
چون سلیمانم بکردی اے کریم	آمین یا رب العالمین و حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمودند	حفظ ختم کن ز شیطان رحیم

در کتاب دیدیم چون مادر موسی علیہ السلام وفات یافت وحی آمد کہ اے مہتر موسی گستاخہا کہ تو کردہ بود از رحمت ما و تو عفو کردیم اکنون از گستاخہا دور باش و طریقہ ادب و زبرد گستاخہا مہتر موسی است کہ حق تعالی در قرآن مجید ذکر کردہ است چون مہتر موسی بر کوہ طور رفت قوم او گو سال پرستی کردند از کوہ طور باز آمد قوم خود را دید گو سال پرستی میکنند گفت الہی ان ہی الہی فتنک یعنی نیست این بایش از تو و دیگر گفت دین ادنی النظر الیہ اے بار خدا یا چہرہ خود مرا بتا بہ بینم انگاہ این غزل مولینا روم فرمودہ موسی نیم کہ ترسم از لن ترانی ہ اے پیغمبر وانی را نیست صد نہالی ہ ما ز نیاز موسی اسنی ولن ترانی ہ روزے بعضے مردم در خدمت حضرت قبلہ عرض کردند کہ غریب لوا از ان ظلم ظالمان بسیار تنگ آمدہ ایم غور فرمائید حضرت قبلہ من این ہندی فرمود ہندی جی چہر ان متہ سائیر اتا وے چور متھے یعنی اگر کسی بدی کند چنانچہ در قرآن شریف آوردہ است مَنْ عَمِلْ صَالِحًا فَلِنَفْسِہٖ وَمَنْ اَسَاءَ فَعَلِیْہَا کَاکَر نیک کار کردہ باشد بر اے خود کردہ و اگر کسی کار بد کند بر اے خود کردہ باشد و بر خود را خان بلوچ در خدمت حضرت عرض کرد کہ غریب لوا از یک خروس شاہ صاحب ہ دین پناہ علیہ الرحمۃ کسان بد زوی خوردہ بودند خروس در شکم شان جواب داد ایشان تا دم شد چند مدت شدہ است کہ کوزن شما حاکم وقت کشتہ است و خوردہ سچ اثر نشد جواب فرمودند کہ حضرت شاہ صاحب نر بودند و ماضی ہسیم و این سخن حضرت از کمال تسلیم و کسر نفسی است بعد از چند ایام حاکم مذکور از خون شکر انگریز گر بختہ بہ ڈیرہ غار بجان رفت و در انجا کشتہ شد

و نیز در خدمت حضرت من بعضی از مردمان عرصه کردند که قبله جهان ماسعود کردیم که مودی آیات و دیگر بار
 او مال شمار اوراق میکنند که از شصت هزار روپیہ یا نقد میگيرند و غلہ گندم و جوار و باجره کہند و رنگ شریف
 میدهند حضرت قبله من این لفظ ہندی بر لفظ مبارک راند ہندی دودہ کا دودہ پانی کا پانی کچھ
 بیج کے پھوتانے یعنی اگر کسی بدگیری و غما بازی کند عاقبت اور ازیان رسد چنانچہ شیخ سعدی در کتاب
 حقیقت الطریقین حکایت آورده کہ شخصی در شیرگو سفندان آب را ایختہ بفرودختی چند مدت بدین مدامت
 کرد و کروزگو سفندان خود را برای چرانیدن بدامن کوہ بردہ بود ناگاہ از درون کوہ سیلاب بیرون آمد و گو سپندان
 تمام او در سیلاب غرق شدند گریہ و زاری آغاز نہاد و تلف آواز داد کہ این بہان آب است کہ در شیر امینتہ بودی
 اکنون آن آب را حق بہانہ فرستادہ کہ مالی تو صہ ہلاک شد و نیز روزی سپہر قاضی حسن علی تب والہ اظہار کرد
 کہ در دل من خیال افتاد کہ حضرت صاحب قبلہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ از ما غویبان خبر ندارند و درین اندیشہ بجا بفتح
 حضرت قبلہ من در خواب فرمایند یک دندان از دندان تو می چند من خبر دارم چون بیدار شدم ہچنان بود کہ
 فرمودہ بودند خیال فاسد از دل من دور شد و نیز یک کوہستانی در خدمت حضرت من عرض کرد کہ غیب
 نواز شہاز حال خبر ندارد فرمودند کہ ما خبر دار مستقیم از شہاد و بہر معاملہ از خبر داری خود نشان میدہم کہ یک روز تو
 با زن در فلان غار خستہ بودی وزن خود را گفستی کہ سرسوی خود را بپوش کہ درینجا خوف پلنگ است چون آن کوہستان
 این خبر از حضرت من بشنید شادان شد گفت راست فرمودی ہچانست اما وصاۃ است او یا
 طفل حق اندای سپر و در حضور و غیبت از تو با خبر ہنر حضرت قبلہ من در بند کشاد و ماسنگیر والہ
 کہ ایشان مجوس بودند در ڈیرہ غار نیخان رفتہ چند روز اقامت نمودند نواب ڈیرہ ہرگز التفات نہ نمود
 بعدہ نواب نام شدہ پیش حضرت من آمدہ عذر و معذرت بسیار نمود و علمای اہل اس نمود و چیز اشیا ایشان
 باز داد چون از ڈیرہ روانہ شدند نیز در خانقاہ شریف شاہ آمدند از چاندن کہ ہر کہہ سبب ستانہ بدست خود
 گرفتہ سہ بازگیر خواندند و شمشیر بر زمین زدند و او را باز دادند بعدہ فرمودند کہ ای کہو کہہ سبب تو بیچ بادشاہ
 خراسان بہرید ہچنان شد کہ فرمودند کہ بیچ اثر بادشاہی نماند بہت گفتمہ او گفتمہ اللہ بود کہ گردید اہل مقوم
 عبداللہ بود و حضرت قبلہ من قدس سرہ اکثر خدا مان حق را از کار تو بیچ منع می فرمودند کہ شجرید
 بہتر است سالک چنانچہ در عوارف المعارف آمدہ و حضرت قبلہ من قدس سرہ بر خورد ہندی والہ را
 فرمودند کہ امروز وقت قیلوہ و شخص پیش آمدہ این موبود شریف را **س** چشم بخت بکشا سوی
 من انداز نظر اسی قریشی نسبی ہاشمی و مطلبی ہا ہمت نہ لبانیم و تو کی انجیات ہ لطف فرما کہ زند
 میگردد و کشنہ لبی ہ بخوانند ما از ایشان نام پرسیدیم کہ شما کہ نام کسانید ہر جواب دادند بخوردار

طالعہا

مذکور چون این سخن را از قبله دو جهان شنید مملودند و کور بخشود و نور شروع نمود و یکبار تمام کرد و دوم بار بخواند
 و نیز فرمودند چون وقت عشا حضرت قبله عالم رضی اللہ تعالیٰ عنہ قدر از نمودندی یک سطر بی پیر مرد آید کلیها
 مرزا بخواندی و حضرت قبله عالم رضی اللہ تعالیٰ عنہ سماع نمود و بعضی از یاران هم موجود بودند و حضرت
 قبله من رضی اللہ تعالیٰ عنہ الحمد للہ رافرمودند که غزلبا و یولان این زمین یاد کن بوقت تحجید یا دیگر وقت سماع
 خواهیم نمود که تاثیر بسیار دارند و نیز حضرت قبله من قدس سره سماع را بعد از نماز پنجگانه بسیار عزیز داشتندی روز
 در خدمت حضرت قبله من عرض داشت کردند که قبله دو جهان در و در شریف بقدر دو کڑ و در شانزده لک تمام
 کردیم و عاف فرمائید که حق سبحانه تقصیرات ما عفو فرماید و باران خیر بار فرمودند که در خدمت صاحب روح و یحیی
 بنی صاحب علی السدی و سلم عرض نمودیم غور خواہند فرمود و نیز در خدمت حضرت من و عالمیان نواب دیرہ
 اسمعیل خان والہ عرضی نوشت کہ قبله دو جهان بعضی از دشمنان از دشمنی از من ملک ڈیرہ مذکور میگرفتند
 غور فرمائید کہ وقت یاری و دستگیری سبت عاقبت باخیر شود حضرت قبله من قدس سره در جواب فرمودند
 کہ یک لکھ سورت فاتحہ و سہ لکھ درود بخوانید لیکن خوانندگان سورت فاتحہ در و در شریف درویشان نیک
 بخت باشند امید است کہ دشمن بر تو ظفر نخواہد یافت از ہر وجہ خاطر جمعا ید و شیخ سعدی علیہ الرحمۃ فرماید
 بیت ہر آنکہ استعانت بدویش برد اگر بر فریون زد و پیش برد و نیز یاران کہری بختیار خان والہ
 عرض داشت کردند کہ قبله دو جهان مردم از رحمت و باہلاک شوند غور فرمائید کہ حق سبحانہ این بار دفع سازد
 حضرت قبله من در جواب فرمودند کہ یک لکھ سورۃ فاتحہ بخوانید امید است کہ حق سبحانہ این بار از شما دور
 سازد چون یاران مذکور یک لکھ سورۃ فاتحہ تمام نمودند حق سبحانہ و بار دفع ساخت مردمان را بجات حاصل
 ست بیت دست شیخ از غائبان کوتاہ نیست + دست او جز قضیہ اللہ نیست + و حضرت قبلہ
 من قدس سرہ ہر لفظ مبارک را مذکور مصنف کتاب کشف عالم کلان بود و در حکما ظاہر مستان و مشکو
 بعلامہ بود چون اورا ہدایت نصیب نہ نمود معتزلے شد وقت مردن از دہن غدارہ بیرون آمد و نعوذ باللہ منہا
 علم بغیر ہدایت بکار نیاید نظم علم چون برتن زندباری بود + علم چون بدل زندباری بود + علم ہا اہل حق
 اجمال شان + علم ہا اہل دل اجمال شان + و نیز فرمودند کہ حکما کشف و صفای بود چنانچہ حکیم جالینوس بقراط را
 دستور بود کہ بر دروازہ خود نقارہ ہنارہ بودند ہر مریض کہ بر در آمدے چوب بر کوس دی حکیم مذکور مجبر شنیدن
 آواز کوس مریض را معلوم نمودی و در اندرون جمع خانہ نوشتہ بیرون فرستادی حکما اشرقیون را دستور بود
 کہ شاگرد بشرق بود و شاگرد مغرب بصفا و کشف شاگرد اسبق کتاب از انجا تعلیم نمودی با وجود کشف کافر بودند و
 اسلام اختیار نکردند ہمہ بی ایمان رفتند نعوذ باللہ من ذلک مگر نقمان حکیم رضی اللہ تعالیٰ عنہ صاحب ایمان بود

چنانچه حق سبحانہ تعالیٰ در حق او فرماید **وَإِذْ قَالَ لِقَامٌ لِأَبْنَيْهِ هُوَ يُعْطِيكَ يَابْنَئِي لَا تَشْرِكْ بِاللَّهِ** وحدت و اصطلاح صوفیہ کرام عبارت از آنست که اشیا را عین حقیقت تعالیٰ دانستن و اشیا عبارت از صور علمیه است حق سبحانہ را عشق بود که جمال خود را در آئینہ با مختلف بنید خلق را پیدا نمود چنانچه در حدیث قدسی آمده **كَثُرَتْ كُنُوزُ الْمُخْتَفِيَةِ فَاحْبَبْتُ أَنْ أَعْرِفَ فَخَلَقْتُ الْخَلْقَ** آسمان بود مختلف خواستیم که اثر آسمان ظاهر شود و ظاهر مختلف پیدا نمود صوفیہ کرام چون لفظ عشق ذکر نمایند گاهی از و مراد ذات بخت دارند و گاهی مراد از و محبت میمیل بحمیل البصیر الی الجمال مثنوی شاد باش ای عشق پر سودای ما باک طیب جملہ علتها می باشد ای قلاطون و جالینوس ما اسی دوائی نخوت و ناموس ما صار و گمانه و نشق بجبل ما ایتیم من جبل رقص الحجل عشق آن شعله است چون کن بر فروخت و هر چه خرم مشوق باقی جملہ سوخت اللهم از قناعت شک و عشق حبیبک صلی اللہ تعالیٰ علیہ و علیٰ آله و صحبہ اجمعین امین یارب العلمین و حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمودند که هر کس بر مذہب خود و اگر چه باطل باشد مستقیم باشد و از مذہب باطل انحراف نماید چنانچه کافران جان خود را در مذہب خود فدا سازند و اسلام هرگز قبول نکنند بلکه میگویند که مذہب ما حقست چنانچه میان حاجی شاذلی و گریش اظهار نمود که من در ملکی رفتم که چون کسی از ایشان شیطان در خواب آمده محکم ساختی همه مردم پیش او رفته مبارکباد کردند که ترا زیارت ابلیس شده است مبارکباد و نیز فرمودند که بعد از هزار سال حق سبحانہ ابلیس ملعون احکم کند که قبر حضرت آدم و اصلوات اللہ علی نبینا و علیہ السلام سجد بکن تا تر است قبول بارگاه خود سازم ابلیس بخت میگوید که چون در عین حیات او را سجدہ ننمودم اکنون حیا می آید که تربت او را سجدہ کنم همچنان دانستگار انکار سجدہ حضرت آدم صغی اللہ تعالیٰ و به عدالت او او مشغول تار و زقیامت خواهد شد حقیقت تعالیٰ از شتر این دشمن طعون در امان خود نگاہ دارد اللهم امین یارب العلمین و حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمودند که فرشته دو پر دارد یک پر جمالی و دیگر جلالی در جانبیکه پر جمالی میزند شکرت را فتح و در ملک فراخی واردانی باشد از ان سبب دل مردمان قوی با و نیرات کنند و آنجا که پر جلالی میزند شکرت را شکست شود و در ملک گرانی و قحط سالی گردد از ان سبب دل مردم ضعیف شود و بیچاکس را طعام ندهند چنانچه پس از پدر خود و پدر از پس خود و طعام مخفی کرده میخورند بدست چنان قحط ساکنند از درویشی که یاران فراموش کردند عشق و اگر کسی در خدمت حضرت قبلہ من عرض نمودی که بدست خویش مقدمه نوشته بدید این عبارت نوشته بخط واصل فرمودند و در غریب نواز مہربان من موجب نوشته من بعمل آرند زیاده و سلام و حضرت قبلہ من میفرمودند که تعلق زن و فرزند و دیگر اسباب دنیا را هر زن حق اند و این سخن مندی را بر زبان مبارک اندازند

گاہیں بلایں تے مال حجال + فرزند تے زال بھی بہی وبال + جو کوئی رہا نہان تہین دور ہوئی اوہ
 خوشحال ضرور + چنانچہ شیخ سعدی علیہ الرحمۃ میفرماید بیت تعلق حجابست بجا صلی + چو پیوندا
 بکسی اصل + مولنا بامی علیہ الرحمۃ میفرماید مقتوی ایجابہ الرمال وگر ز زندگی + پیداست
 کہ مدت بقا بش چندیست + چیزیکہ مردگی جدا خواہی ازو + آن بہ کہ زندگی جدا باشی ازو + چیزیکہ
 نہ در روی بقا باشی ازو + آخر ہفت تیر بلا باشی ازو + بیت درین رہ حاصل چیزیکہ نے نیست
 و دول بودن بجز نے حاصل نیست + روزے حضرت قبلہ من قدس سرہ میان تقی محمد باغبان را
 پرسیدند کہ شنیدہ ایم کہ یک جفت از گاوان شما گم شدہ است میان محمد تقی عرض کرد کہ غریب نواز
 بامداد و مہربانی شما باز و در خانہ آمد حضرت قہار فرمودند کہ مہربانی ما نیست کہ ہمہ اسباب دنیا از تو گم
 شود و بفرات دل در یاد حق سبحانہ مشغول باشی چنانچہ روزے شخصی از انسی در حضرت گنجشکر رضی اللہ
 تعالی عنہ آمد پرسیدند کہ جمال پاچگونہ است عرض نمود کہ مخدوم از اندوزی کہ سخت پیوند کردہ است
 مواضع و اسباب و مشغول زراعت کلی ترک دادہ است و گر سنگیہا و پاناہی کثرت حضرت گنجشکر
 رضی اللہ تعالی عنہ خوشحال شد و گفت کہ تندرست و خوش شد و نیز فرمودند کہ پیرن بامردان و صحبت
 میکنند کہ مسافران بتوانند و دران شب فاقہ باشند این نعمت بس عظیمست و ازین کار شکر خدا
 بجا آری و نیز حدیث شریف است این عیسی علیہ السلام کان یملأ من الشجر و لیس من الشجر
 و یبیت حیث اُمسی و کم یکن کہ و لک تموت و لا یبیت یحرب و لا یجی لغد و حضرت قباہ من قدس سرہ
 این بیت فرمودند بیت بہر کہ آمد عمارت نو ساخت + رفت منزل بگری پر دخت + بعدہ
 بیان فرمودند کہ از ہمہ عمارات عمارت دل از یادگیری حق سبحانہ بہترست دیگر ہمہ عمارات زوال پذیرند
 مگر عمارت دل ہمیشہ باقیست بیت پس از سی سال این معنی محقق شد بخاقانی + کہ یکدم بان بودن بہ
 از تحت سلیمانی + چنانچہ مولنا جامی سپر خود را وصیت کردہ نظر علم کشید آمد عمرت قصیر ہرچہ ضرورت
 بدان مشغول گیر + اچہ ضرورت چون حاصل کنی + بہ کہ عمارتگرے دل کن + است عمارتگری دل + دل +
 و کشی از کشمکش آب و گل + پرورشستن از خواب خورش لباس وغیرہ تعلق کہ اسکان بر بدن
 دارد بگذاری و خلوت گزین باشی و جان را بہ یاد حق مشغول داری ہرچہ بجز یاد حق سفت فراموش کنی
 و اصلا ماسک اندر ہوش را ندہی چنانچہ پیر مرید را وصیت کرد کہ چیزے کہ در دوجہان بکار آید
 یاد کردن حق تعالی ست دیگر ہمہ عبثست حکایت مریدے در مجلس پیر آمد و یک لحظہ نشست
 زود برخاست پیر پرسید چرا زودش دیو از جہنم یگریزی مرید عرض نمود کہ چیزے من در

فراموش شد در جستجوی او میوم پر غصه کرده فرمود چیزیکه در دو جهان هست آن لایق فراموشی نیست
 فقط و آن چیز عبارت از یاد حق تعالی است حکایت پیر پوشیاریا مریه فراموشکار
 ساوه مریه ز جهان گشت دست آمد و صحبت پیرے نشست + گرم نکرده زمین جان بنو
 خاست از آن انجمن دل فروز + پیر بر آشت که تعجیل صیت + نفرت دیو از دم جبرین صیت
 گفت مقنایروده کیش هوش گشت + نادره چیزیم فراموش گشت + میردم این بطنه بر راه کو
 تا کنم آن گم شده راجتجو + پیر خروشید که لے بوالهوس + در دو جهان هست یکے چیزیں
 کان نہ سنوار فراموشیست + قبلہ گویائی خاموشیست + گرمہ آفاق و راغوش تو +
 باشد و آن چیز فراموش تو + غایت آگاہی تو غافلیمت + حاصل اوقات تو بیجاصلیست +
 در بود آن چیز فرایاد تو + شاد کند خاطر ناشاد تو + گود و جهان گشته فراموش بلش
 لب ز سخن نشان شده خاموش باثر + جامی ازین مشغله خاموش کنز + هر چه در آن چیز فراموش کن
 زانکه سر انجام تو خاموشیست + آخر کار تو فراموشیست + یعنی که خاموشی و فراموشی
 ماسوی اللہ وقت مرگ حاصل آید پس آنچہ عاقبت کار است بآن کار بند و بعمل آرو
 نیز فرمودند کہ گم نام شدن بہتر از شہرت است رباعی گر شہر شوی بشہر شہر الناشی +
 در گوشہ نشین سوی ہمہ و سواسی + بہ زان نبود کہ خضر و گریبانی + کس نشاند ترا تو کمر
 نشاسی + ایضا اشہار خلق بند محکم است + بند مواز بند آہن کے کم است + آن قبول
 خلق سجدہ اژدہ است + مال بار آمد کہ در سے رہزناست + چنانچہ حضرت بابا صاحب
 محبوب الہی را رضی اللہ عنہما وصیت کردہ اند کہ *یٰۤاَبْنٰی الدُّنْیَا کَانَکَ غَرِیْبًا اِنْ کَعَارَیْ سَبَلٍ*
وَعَدَّ نَفْسَکَ خُودًا اِذَا صَحَابَ الْقُبُورِ فَمَقْبَدُ ذٰلِکَ و حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمود
 کہ خدمت و فرمانبرداری والدین از دل و جان باید کرد کہ در حدیث آمدہ کہ والدین مثل
 کہتہ اللہ اند و نیز فرمودند کہ اگر کسی را والدین رو کنند ہرگز مقبول نشود و اگر حق تعالی رو
 کند باز مقبول شود و حق والدین مقبول نشود لغو ذالک من ذالک و نیز فرمودند کہ او
 و خدمت کند مقبول شود مناسب این حکایت فرمودند کہ بریزبانے بسیار شوخ و شنگ بود
 زن خود را گفت کہ برو آب بیار وقت نیم شب بود و سراسخت بود و باران سے بارید با دمن
 و زمین گرفت زن قح آب پر کرده بیاورد و باوب تمام بر سر شوہر خود اکثر شرب استادہ
 ماند چون زن ادب شوہر و خدمت او بجا آورد حق سبحانہ و تعالی چہارودہ طہق اورا

عطا فرمود انکه این بتی فرمودند سبت هر که خدمت کروا و مخدوم شد هر که خود را دید او محروم شد
و نیز فرمودند که کار اهل الله از عقل قیاس بیرونست مناسب این حکایت فرمودند که هر یک شیخ خود را
در طواف کعبه الله را و الله تعالی شرفا و تعظیما قدم بر قدم شیخ نهاد شیخ سوئے مرید نظر کرده فرمود
تساجت این بکن که من هر روز مقصد ختم کلام الله میکنم مرید پرسید معنی یا لفظا و پیر فرمودند که در شیخ
در مسجد آمد وقت شب مردم او اطعام و آب دادند چون مردم از مسجد بیرون شدند در طاقچه مسجد
کتابها نهاده بودند آن درویش مذکور اکثر کتابها را بجمع جلد تناول نمود و وقت صبح چون در مسجد آمد
حیران شدند و نیز فرمودند که حضرت حسن افغان از مریدان مخدوم بهاء الدین ذکریا ملتانی رضی الله
عنهما بود و محض ناخوانده بود و بعد از آن مجید نیز نه خوانده بود و مردم عام از بر آستان چید
سطور از قرآن شریف و چند سطور از کتابها بر کاغذ نوشته پیش او نهاده پرسیدند از ایشان که سطور
قرآن شریف که ام است حسن مذکور بنور معرفت انگشت خود بر سطور قرآن شریف نهاد و مردم
حیران شده پرسیدند که تو هیچ ناخوانده بچه طور معلوم کنی جواب دادی که نور حروف قرآن شریف بر
عرش معلی میرود و نیز فرمودند که روز قیامت حق سبحانه حضرت بهاء الدین ذکریا فرماید که مرا چه
تغنه آردی حضرت بهاء الدین عرض کند که حسن افغان با چنانچه محبوب الهی فرموده که هر که
که بخیرت فخر کند بر روز قیامت من فخر به سوره سینه ترک یعنی ای سر و خواهم نمود و نیز حضرت من
قدس سره صاحبزاده اله بخش بزیبایاته را وصیت فرمود که احسان کن بخلق الله که همه با تو دوست
خواهند شد چنانچه بعد از مرگ فرماید سبت بنده حلقه بگوش از نوازی برود و لطف کن بطف
که بیگانه شود حلقه بگوش قطعه کس نبیند که تشنگان حجاز برب آب شور گرد آیند و هر کجا چشمه
بود شیرین مردم مرغ و مور گرد آیند و نیز فرمودند که هر که اخلق نیک حاصل است مرا و امر ته
ولایت حاصل است و غیر خلق نیک هیچ سودیت چنانچه در وصف رسول الله صلی الله علیه و سلم وارد
قوله تع و انک لعلی خلق عظیم و کان اشرف الناس و از که خود نفسا کان احسنهم خلقا قال
شما هدا انک لعلی خلق عظیم ای علی بن عظیم و الدین مجموع الاعمال الصالحة و الاصلاح
الحسنه و قال ابو سقطی الخلق العظیم ان لا یخاصم و لا یخاصم و قال الحسن لایه له
نعتی نیک جفاء الخلق یعنی مطالعه الحق و قیل الخلق العظیم لیاس الثقوی
و الخلق با خلاق الله اذ المریق بالاعراض عبده و خطرو قال الجنید رحم الله
و الله ان نفعه اشیاء الخواء و الالفه و البصیحة و الشفیه یارس و در خدمت حضرت

قبله من عرض کرد که غریب نواز بغیر محلہ ذات شریف بیچکس روزہ ماه رمضان نذر و حضرت قبله من
فرمودند کہ الحمد للہ کہ حق سبحانہ ما را توفیق داد اگر دن قرض خود داده اہل شہر را نیز دعا فرمائید کہ حق تعالی ایشان را
ہدایت فرماید تا قرص خدا او فرماید و نیز فرمودند کہ شخصی کہ نامم در نواحیہ لیہ بود و زوی کردی بر چاہ آمد
صاحب چاہ گاؤ خود را گفت کہ ای زرگا و بیارست شود اگر ترا عذاب خواہم کرد چون کہون این سخن شنید
از زوی توبہ کرد کہون کامل شد و یکے از واصلان حق گشت چنانچہ مالک دینار رضی اللہ عنہ در اول
زمان تہنوبر خواستی شبے خفتہ بود و از تہنوبر خود او از شنید یا مالک آن تہنوبر الی اللہ این سخن از
تہنوبر و رسمع ایشان رسید از خواب برخاست تہنوبر و ہمہ مال را خرچ نموده راہ بیابان گرفت
و یکے از واصلان حق گشت اللہم از رزقنا ہدایت کا کہ امین یا رب العالمین و حضرت من قدس سرہ
برزبان مبارک راندند کہ اعمال حسنہ چنانچہ نماز روزہ و غیرہ بیاری حق سبحانہ صادر شود و الحامد للہ علی
ذلک و اعمال بد چنانچہ زنا و شرابخواری و غیبت و مردم ازاری و غیرہ این کردار ما از بندہ بیارے
نفس و شیطان صادر میشود و نمودار بند من ذلک نگاہ این بیت بر زبان گوہر نشان راندند
قطرہ نفس و شیطان زد و کریم راہ من + رحمت باشد شعاعت خواہ من + نفس و شیطان
میبرند از راہ ترا + تا بند از نذر چاہ ترا + شبے نخ الدین ہندوستانی و خدمت حضرت قبله من
قدس سرہ عرض نمود کہ ای قبلہ من ما عشق مرا گزیدہ است اگر وصال معشوق مرا کنایہ بہرگز نہ جان
خود را بہر دروازہ انصاحب فد خواہم کرد سلطان العاشقین حضرت قبلہ من این رباعی را بر زبان
مبارک راندند شعر لَقَدْ لَسْتُ حَيَّةً اَلْهَوَى كَبَدِي + فَلَا طَبِيبَ لَهَا وَلَا رَاقٍ + اِلَّا الْحَبِيبُ
الَّذِي شَفَقْتُ بِهِ + فَعِنْدَهُ رَقِيَّتِي وَ تَرِيَا قِي + مولانا جامی رحمہ اللہ تعالی در ترجمہ ان رباعی
تصنیف فرمودہ رباعی بگزید ما عشقت جگر کباب مارا + نہ طبیب می شناسد نہ فسونگر این
دوارا + مگر ان حبیب ملکش رہو دل زدستم + بفسونگری در آید بکند علاج مارا + و نیز
فرمودند کہ عشق بلائے سخت عظیم است طرفین میسوزد و مناسب این حکایت فرمودند کہ میں
حسن علی تب والہ قصہ جام خبیر و لیدہاں ذکر کردہ کہ ہر دو عاشق معشوق بودند بقدر الہی
از سبب حایل در میان ایشان مفاقت افتاد چون بعد از مدت ایشان ملاقات حاصل شد بہر دو
دیدن ہر دو جان فدا بحق تسلیم نمودند و این بیت بر زبان مبارک راندند بدیت عشق را لازم
کہ یوسف را با زار آورد + شیخ صنعان را ہدی را زریزنا آورد + و نیز فرمودند ہند سی
ایہو عشق کیسا چنید سے مال آسا ڈا متہما + و نیز فرمودند کہ دو زبان ہو و نہ با یکہ یگر آشنائی داشتند

یکے زدیگری پر سید کہ عشق چه طور حاصل شود جواب داد اگر تو طالب بودی با من شورت کردی
و هم فرمودند که سادک باید که بجای سنجہ نشود بلکه با همه مخلوق صلح کند انگاہ این بیت فرمودند
بیت حافظ اگر وصل خواهی صلح کن با خاص و عام با مسلمان استبداد بر من را مدام
یاری دیگر گفت که غریب نواز از ما بغیر ادا و شما هیچ کار دین و دنیا حاصل نشود و عافیت کند که حق سبحانہ
توفیق عمل نیک دهد کہ مقصود دارین درین امر متصور است حضرت قبلہ من قدس سرہ جواب فرمودند
کہ بعد از امداد و امرباے شما دعای نمایم کہ حق سبحانہ جمیع آشنایان ما را ہدایت کاملہ نصیب کند کہ
بغیر ہدایت هیچ مقصود نیست اللہم اَصْدِنا الْقِرَاطَ السَّعْدِیَّ امین یا رب العالمین و نیز فرمودند
کہ از امر غیر مشروع دور بمان و مثالی زدند کہ فقیر مثل چادرست چنانچہ در چادر سفید داغ زشت است
بمچنین از فقیر اگر عیاذا باللہ امر بد واقع شد زشت تر باشد بعضی مردم عرض نمودند کہ غریب نواز
معاش ما بر اسباب ظاہر است زراعت کاشتہ بودیم احوال از سبب بندش باران خشک شد حضرت
قبلہ من در جواب فرمودند کہ اکثر مخلوقات نظر بر اسباب دارند مگر یک کس از ہزاران مخلوق نظر
بر سبب حقیقی داشتہ ترک اسباب کند و نیز فرمودند کہ این مرتبہ ترک اسباب بہر کس حاصل
نشود انگاہ این بیت فرمودند بلیت اگرزالہ ہر قطرہ و رشتہ + چو خرمبرہ باز از دیر شدی
ایضا کسب اسباب بہت پستی است + ترک اسباب بالا دستی است + و نیز فرمودند کہ چون کسی
را حق سبحانہ از درگاہ میراند و مردود سازد نفس و شیطان بر آن غالب شوند و از کتاب منہای
کند چنانچہ شرابخواری و ہنگ و کونانی و نشیدن و دیگر امور غیر مشروع از و صادر شود و عود با
اللہ من ذلک چون کسی محبوب درگاہ خود سازد از وہمہ امور نیک صادر شوند و غیر شرع از و
ہرگز صادر نشود و نفس و شیطان بر و ہرگز غالب نشوند قولہ تعالیٰ مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا
وَمِنْ ثَمَرَاتِهِ فَلَاحُ دَمِي لَمْ نَعُوْذْ بِاَنْفُسِنَا وَمِنْ مَّسْئَلَاتِ اَعْمَالِنَا كَيْسَالِ وَ زحمت
حضرت من قدس سرہ صاحبزادہ نور احمد رضی اللہ تعالیٰ عنہ عرض کردند کہ غریب نواز ما ہمراہ
شدہ ملاقات صادق خان کنید حضرت من فرمودند کہ بہ پاسخ خاطر انصاحب ملاقات صادق خان
کنیم و اگر نہ ما را حاجت ملاقات نیست زیرا کہ یکسال در چین حیات قبلہ عالم رضی اللہ عنہ
برائے زیارت قبلہ عالم در راہ میرفتم ناگاہ شخصی در راہ پیدا شد بر من سلام داد جواب سلام دادم
و باریا و بیچ التفات نمودم و روانہ شدم باز مرا آن شخص گفت کہ من خنجرم و با من بیچ التفات
نمودی من جواب دادم کہ چون پیو در آمدید ہمراہ حاجت خنجر نماندہ بدیت خنجر چو گویم

که چو خورشید هزاره بود سر چشمه او جریه توار نیزه اجزاده مذکور فرمودند که گذران مایه غیر اندوخت نمی
باشد حضرت قبله من در جواب فرمودند که غریب نواز اگر شما در خانه خود سکون دارم و زیدند
جمع حکومت بر دروازه شما سجده کردند و نیز حضرت صاحبزاده مذکور را فرمودند که قبا عالم بر با
سیار لطف و عنایات و احسان نمودند که پادشاهی کونین عطا فرمودند و دیگر خوشیشان با برکت و قوت
همینم زیتون بریده میفرودشت تا گداز این معاش ایشان شود و روزی که شخصی عرض نمود که در اینجا بعضی مردم
نیک و بعضی بداند و جوابش فرمودند همه نیک اند هیچ کس بد نیست نظم در ره نیک بد افکن خود را
سره انجا که همه پانهند و مرد و سرش از پنهان عاریست پشت خم خاصیت پر بار است و شاخ و میوه
کشد سر بقیام و شاخ و میوه شود خم بسلام و روزی حبیب اللہ خان ملتانی در خدمت حضرت
قبله من قدس سره سه بالین از پنبه پر کرده بیاورد و عرض نمود که یک بالین بر آگهی پشت مبارک نه
بالین دیگر بر آگهی هر دو زانو مبارک یک سنوبری نیز از پنبه پر کرده بیاورد و حضرت من برگزیده هر چیز را
منظر نمودند و یک سوزنی از پنبه خالی بود و منظور کردند که بر آن جلو کش نمودند از آن سبب که هر
دو پای از کمال عشق عبارت و زهد و ریاضت خسته شده میبودند بر بوی از سبب در دماغی
توانستند نشست و لیکن وقت فراغت و سپین و نوافل سوزنی مذکور را در دستند و چون
از خواندن نماز فارغ شدند باز دو زانو نشستندی لطم عشق نه کار جهان ساختن است و بل همه
نقد جهان باختن است و عشق بی دلی بقاد و ختن است و بلکه با دماغ فنا سوختن است و
عاشق آن دان که نه خود باز دهد و نه ترک خودی سازد و نه ره دولت دنیا سپرد و نه سوی
نعت عقی نگردد و قبله حاجت او دوست بود و هر چه جز دوست همه پوست بود و حضرت قبله
من قدس سره سه بالین و سوزنی را قبول نمودند از آن سبب که جمیع درویشان امر ضروری را امتیاز
نموده اند چنانچه در عوارف شریف آمده که مات ابو یزید رحمة اللہ تعالی رحمة واسعة و تم ترک التمس
الذی کان علیہ و کان عاریة قد و الی صابحه و کان شیخ حماد رحمة اللہ تعالی لا یلبس الثوب الا
مستقرا حتی لا یلبس علی ملک نفسه شیئا و قبل مات ابن کرنی و کان اسنا و جنید و علیہ مرقعة و کان
وزن کم واحد مع رضایرة ثلثة عشر طلاء و کان ابو حفص الحاد رحمة اللہ تعالی یلبس لباس الثائم و لم یبت
فرش علیہ الرل لعلہ کان نیام علیہ بلا و طایر و قد کان قوم عن اصحاب الصدقة یکرهون ان یجلبوا ستم
و من التراب جائلا و قد ورد من ترک ثوبا جاللا و هو قادر علی لبسه البسه اللہ تعالی جعل الجنة و قبل ما
ابو دراضی اللہ تعالی و جد فی ثوبه اربعون رقعة و کان عطائه اربعة آلات و قد روی عن رسول

صلی اللہ علیہ وسلم قال نورواقلوبکم بلباس النصوص من منزلة فی الدنیا و نور فی الآخرة وایکم ان
تفسدوا وینکم بحمد الناس من ثنائهم و حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمود ساک را باید که نزد خود دنیا را جمع
نکند زیرا که اگر یک روپہ نیز خود دارد و او را در راه خدا صرف نکند روپہ وزن یک توله است بیت
توله از دین او کم شود و نفوذ باشد من ذلک این چنین دشمن را از خود دور باید کرد و در شخص در نظر حضرت
قبلہ من پانزدہ عدد روپہ گذرانید حضرت قبلہ من قدس سرہ ہما وقت مبالغہ مذکورہ را بر علماء و فقہا
و بیوہ زنان و یتیمان و مسکینان عطا نمودند مگر یک روپہ در کیسہ حضرت قبلہ من قدس سرہ فراوانتر
ماندہ شد چون وقت صبح آمد خادم اکر مرا طلب فرمودند کہ ما را امشب خواب نیامد کہ یک روپہ
در کیسہ من مانده بود روپہ را از کیسہ برآورده حوالہ خادم مذکور کردند و نیز بیچ چیز از میوہ کا
گونہ گون و کشیار رنگارنگ کہ در نزد حضرت قبلہ من قدس سرہ گذرانیدند و تناول نمودندی بلکہ
صاحبزادگان مہاروی زاد ہم اللہ شرفاً و خزاؤ دیگر مخلوقات را عطا فرمودند و خود ر شہو و جلال
الہی مستغرق بودند چنانچہ در تعداد رکعت در روز جمعہ از خادم معلوم می نمودند و حضرت قبلہ من
رضی اللہ تعالی عنہ فرمودند کہ اگر کسی سوداگرے و اندک اندک کم کند برین نیت کہ غلہ از قیمت گرانجام
فروخت این امر در شریعت ممنوع است بلکہ ہر کس نیت کند عاقبت لامر خوا شد و ہمیر و نفوذ باشد
من ذلک ازین کار دور باید بود کہ در شریعت منع است نیز فرمودند کہ حقیقت آدمی بغير معامله
معلوم نمیشود کہ نیک است یا بد و این حدیث شریف شاہد اورزند المرء لعرّف بالمعاملۃ قطعہ
توان شلخت بیک روز از شمال مرد کہ تا کجاش معید است بالکامی علوم و دلی باطنش این بسیار شود
غیر میشود کہ خبث نفس مگر دو بسالہا معلوم و نیز فرمودند کہ بخار را ماہیت ہمیر وقت تراشیدہ
معلوم میشود کہ اندرون پرست یا خالی بغير تراشدن ہرگز معلوم نشود و همچنین ماہیت آدمی بغير
معاملہ کسی معلوم نمیشود کہ کامل است یا ناقص نیز سیفر فرمودند کہ اگر کسی گوید کہ برای معاملہ من
گواہ شو ہر منظور نباید کرد کہ در ان امر خواہیست دور باید بود کہ سلامتی دارین دور بودن
از معاملہ دنیاوی است کہ در معاملہ دنیاوی سر اسر نقصان دین است ازین سبب اہل اللہ معاملہ
دنیاوی ترک نمودہ کار دین اختیار کردہ اند و در متابعت نبی صاحب اللہ تعالی علیہ وسلم اہل اللہ اکثر
باید نمود و کار دین اختیار باید کرد کہ ہر خلاف ایشان گذرند نور ایمان از و سلب شود و نفوذ باشد من ذلک
کا قال فی الدین من العبد فی فتوحات الحق تقدّس عن رویم رضی اللہ تعالی عنہا من قدّس فی الصلوٰۃ و فیہ و خاتم
فی شیء مما یحققون فی اللہ نور ایمان قلبیہ و حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمودند کہ در زمان

حضرت قہد عالم رضی اللہ تعالیٰ عنہ در میان درویشان خلق بسیار بود چنانچه مادر سجد سکونت داشتیم در گوشه مسجد یک کل لشمن انداخته بودیم و دو یار دیگر از پشاور بر آفرودختن سجدہ آمدند ایشان نیز در مسجد سکونت داشتند وقت خفتن اگر ایشان بر کل خواب می نمودند ما بزرگین خفتیم نظم هر که خلق از خلق او خوشنود نیست + هیچ قدری بر در معبود نیست + خوئی بد در تن بلای جان بود + مردم پختون از انسان بود + حضرت قبلہ قدس سرہ بزرگان مبارک ماندند کہ خواجہ عبدالشکور بلخی رحمۃ اللہ تعالیٰ و تمہید آورده کہ محتعلی را خالق الخیرین باید گفت از سبب ادب اگر فی الحقیقہ خالق خیر اوست چنانچہ حضرت آدم صلوٰۃ اللہ تعالیٰ علیہ نبینا و علیہ السلام نگاہ داشت ادب نمود و گفت رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا بِالْإِسْخَارِ مَحْبُوبِ دُرْگاہ رب العلمین گشت ابلیس ملعون گستاخی نمود و گفت بیا غوی مرو و جناب او شد نمود بآئین ترک الماد نیز الشریعۃ کلمات آداب چنانچہ التصوف کلمات ادب بلیت از خدا خواہیم توفیق ادب + بی ادب محروم ماند از لطف رب + و نیز فرمودند کہ بزرگی ابلیس را دید در صحران شستہ چنان سگریست کہ اب از چشم او مثل جوی بزرگ روان بود بزرگ رسید چپا گریه میکنی ای ابلیس جواب داد کہ حق سبحانہ مرا از درگاہ خود مردود داشت از ان گریه میکنم آن بزرگ فرمود کہ قبر حضرت آدم علی نبینا و علیہ الصلوٰۃ والسلام اسجدہ بکین تا باز ترا محتعلی مقبول بارگاہ خود نماید ابلیس ملعون جواب داد کہ چون در حین حیات آدم سجدہ ننمودم اکنون جیامی آید کہ تبت اور اسجدہ کنم و نیز فرمودند کہ ہمہ با ظہور اسماء الہی است مثلاً کسی مومن را گوید کہ ترا دہ ہزار دینار دہم کافر شو نمود بآئین من ذلک ہرگز قبول نخواہد کرد زیرا کہ مظهر اسم ہادی است و اسم ہادی مومن را نکذارد کہ سوی کفر رود و اگر کسی کافر را گوید کہ مسلمان شو ترا دہ ہزار دینار دہم کافر ہرگز اختیار نہ نماید زیرا کہ کافر مظهر اسم مضل است اسم مضل اورا نکذارد کہ سو اسلام رود و نظم قبطلی و سبطی ہمہ بندہ تواند عاجز امت تو اناستندہ ای دعا از تو اجابت ہم ز تو + ایمنی از تو ہبات ہم ز تو + شبی بخم الحق در خدمت حضرت قبلہ من قدس سرہ عرض نمود کہ غریب نواز دعا فرمایند تا مرا اوصال معشوق حاصل شود و حضرت من فرمودند ہنوز عشق تو خام است چون بختہ شود معشوق تو بر تو عاشق خواہد این بیت را خواندند بیت بصدق انکس کہ ز دور عاشقی گام + بمعشوقی برادرش نام + و نیز فرمودند مردے بزرگے عاشق شد بعدہ در میان ایشان مفاقت واقع شد بعد از یکسال چون یکدیگر را دیدند بجز در بدن فوات یافتند و نیز فرمودند کہ از ہمہ دیوانان کلام دیوان حافظ صاحب تمام کوشش است و نیز فرمودند حافظ شیرازی سکہ وحدت وجود را در پردہ ملاحات و فہیہ بیان نموده کہ بغیر دستہ اصطلاحات صوفیہ

کلام دیوان حافظ مفہوم کسی نشوونیز فرمودند کہ بلاہ شاہ شمشیر برہنہ است کہ مسئلہ وحدت وجود را
 بغیر پردہ نموده دیگر عارفان مسئلہ مذکور را در لغت عربی و فارسی بیان نموده و بلاشاہ در شاہی روزے
 در خدمت قبلہ من عرض نمودند کہ شخصہ دزدان حجرہ دزدی کردہ قرآن مجید وقت ظہر برو کہ در دست
 برآوردن نماز در مسجد آمدہ و در حجرہ را قفل نہدہ بود از سبب ناشی چون این خبر شمع نمودند بزبان مبارک
 راندند و روزان سابقہ مردم را خوف خدا تعالی بود قرآن و کتاب دزدی نہ بردندی و نیز فرمودند کہ عکالت
 قیامت است کہ مردم بد مذہب خواهند شد و کافران غلبہ کنند چنانچہ دینت اللہ شریف بتان خواهند نمود و زبان از
 قوم اوس پیشین بتان پارکوبی و بازی خواهند نمود بعدہ حق تعالی عوجل ملائکہ افران دہد تا عبتہ اللہ را از زمین
 برداشتہ بسوی آسمان خواهند برد و نیز فرمودند کہ قیامت در آن وقت قائم شود کہ هیچ کس بر زمین اسم اللہ
 گویا نشی بر لفظ مبارک نماند کہ عوس اول حضرت قبلہ عالم رضی اللہ تعالی عنہ در وطن خود کہ کوبہ در کست
 کردہ بودیم و بزرگہ گو سفند خریدیم کہ یکایک گو سپندہ قیمت پیر و پیر گرفتیم و فرج کردیم و چون بچہ شد
 یک یک گو سپندہ صدمہ کو سپستانی دادیم کہ مردم مندی طاقت خوردن مان نداشتند کہ بسیار
 فریب بودند و بیان فریبی گو سپندان نمودند کہ طاقت رفتار نہ داشتند می دادشان از پرچار پائہ برداشتہ
 آوردند باقی عوس قبلہ عالم رضی اللہ تعالی عنہ مدت پنجاہ سال باز یادہ بر جانقاہ شریف کردیم و نیز فرمودند
 در ملک صحرابورہ گو سپندان بسیار قیمت بابت چنانچہ یک یک نہ قیمت دوازده روپیہ فروشند
 روزے شخصہ در خدمت حضرت قبلہ من چند گل تازہ نگذاشتند حضرت قبلہ من بر گلہا نظر فرمودہ این بیت
 بر زبان درافتان نداشتند بلیت نام و نشانت نہ و دامن کشان میگند می برہمہ نام و نشان و نیز
 این مصرع در پڑہ عیان بانم و بے پردہ ہنار و نیز این مصرع بر زبان درفتان راندند مصرع
 حکیم سخن بر زبان آفری - و حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمودند کہ مولوی سلطان محمود خان بیلہ را
 بسیار دنیا جمع کردہ بودند بعد از وفات ایشان خویشان مولوی مذکور در نزاع افتاد و دنیا مولوی
 مذکور رحمۃ اللہ تعالی سبب خرابی خویشان شد - حضرت قبلہ ام قدس سرہ العزیزہ را تا تعلیم کجا
 احیاء العلوم این عبارت را بر زبان درفتان راندند من اراد الراحۃ مع التوبۃ نمودہ و ان
 اراد الخمرۃ بلا توبۃ فهو مسترف - و نیز فرمودند کہ العالم بلا عمل کالتجابل - روزے و خدمت
 قبلہ من نواب عبد الجبار خان نواب ڈیرہ غارنجان عرض نمود کہ غریب بوزانہ از براخرج
 در ویشان شہر جھامری جاگیر گیرید حضرت قبلہ من قدس سرہ جواب فرمودند کہ نا
 این جاگیر نہ گیریم کہ خلاف سنت پیران و شیخان ماہر گرنہ خواهیم نمود کہ ایشان قبول

نکر و نیک بعضی مردمان عرض کردند کہ برائے صاحبزادہ گل محمد جاگیر گیرید۔ فرمودند گل محمد را نیز حاجت بگیر نیست۔ اگر نعلین می دیشان است کند بر شمع خدمت او مقربان خدمتگذار شوند۔ و نیز در یک درخت حضرت قبلہ من جن شخصی عرض کرد کہ غریبے از ما فقیران در دنیا بیک معاش خجارتیم در روز قیامت حال ما فقیران چه طو خواهد شد۔ حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمودند کہ فقیران پیش از تو نگران با نصیبی در رشتہ دال شوند الحمد للہ ذالک۔ شبے حضرت قبلہ من قدس سرہ بر زبان مبارک رسانند کہ درویشی بود مالش مردان بسبقت بردن دلق درویش مال خود را اندزدان طلبید و زد ان با نمودند بزرگ بدو عا کر که شمارا مورچه ها خواهند خورد و بعدہ دزدان ہر جا کہ می نشستند مورچہ گردوزان تمام انبوه میکردند و دزدان را ہلاک ساختند و نیز فرمودند کہ شخصی را کسی از اربابیند رنجہ خاطر شد فرمود کہ ترا گسہا ہلاک خواهند خست آن شخص انگسہا ہلاک نمودند و بعد حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمودند کہ فضل الناس انبیا و اولیا را اند کہ دنیا را ترک نموده اند و احق اہم حق سبحانہ گرفتند برائے اغراض دیگر شخصی در خدمت حضرت قبلہ من قدس سرہ عرض نمود کہ کتاب سلک سلوک اسطالو نموم در ان صفات آدمی مذکور است از ان صفات بیچ در خود نمیشناسم حضرت قبلہ من قدس سرہ بر زبان مبارک رسانند کہ آدمی شدن بسیار مشکلست و این بیت را نیز فرمودند بایت آدمی نیست کہ دینی دروست + محو گمان کردہ یقینی دروست + نیز شخصی عرض نمود کہ ادا و فرامیذ کہ نفس خود را معلوم سازم حضرت قبلہ من فرمودند کہ شناختن نفس بسیار مشکلست بعدہ این حدیث را بر زبان گوہریشان رسانند من عرفت نفسہ فقد عرفت ربہ و حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمودند کہ اروپا نام ہندو و انکاروان مسو خان بود پیش از اظہار نمود کہ مرا بکیہ دہقان دشمنی بود کیہ کردہ را گفتیم چون ان دہقان مزروع از زراعت خود گیاہ بخانہ آورد خفیہ چند خوشہ داخل گیاہ او کن کردہ ہمچنان کرد چون مزروع گیاہ نزدیک خانہ خود آورد کرد گیاہ او را تفحص نمود و بیچ خوشہ در گیاہ او نمود ہم چنین کہ روز با و این معاملہ بیچ خوشہ در گیاہ او نیافتہ شد حق تعالی جان دہقان حافظ و نامرو دستیار بود بیچ غیب ما با و تاثیر نکرد و بعد روپانڈ کو گفت چون این معاملہ دیدم از دشمنی مردم تو بہر کہ ہم و نیز حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمودند کہ شخصی را دشمنی شہرہ تفنگت و چون حق تعالی حافظ آن شخص بود از مردن او انکا ہشت و نیز حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمودند کہ بیک روز بسیار سعی و کسب نباید نمود کہ ان قدر روزی کہ حق سبحانہ مقدر کردہ است بغیر کسب سعی میرساند و غم و اضطراب نباید خورد کہ اور زائق مطلقست روزی دہندہ ہمہ مخلوق اوست چنانچہ در قرآن

شریف می فرماید و ما من دابة فی الارض الا علی الله یزقها بدیت ضامن بوزی تو روزی رسان + دیده
 کورتو بسوے خسان + حضرت قبله من قدس سره بلفظ مبارک را ندکه یکی اهل السدور راه میرفت زنکه
 زشت رو در پیش او آمد اهل السدور پرسید تو کیسی زنکه مذکور عرض نمود که من دنیا ام باز بزرگ پرسید که تو
 چنین زشت روی ترا مردم چرا دوست دارند که طالبان خود را صورت خوب می نمایند هر که طالب نشین است
 در نظر او زشت می آید و از من نفرت می سازد و من قبول نماید شخصی در خدمت حضرت قبله من عرض نمود که
 غریب نواز جنگها که میشوند بسیار مخلوقات منتول گرد و حق سبحانه تماشای میند حضرت قبله من قدس سره
 فرمودند هندی اساو امرن تساو اما سا + کندی او تے و یکجه کهلو تماشای نیز شخصی عرض نمود که یکی مرد
 اظهار ساخت که زنکه من با مردم فریب نموده در دانه گلچ امیخته می فروشتد حضرت قبله من قدس سره
 فرمودند که آن زن را خوف ایمان نبود لگرا و را ملاحظه ایمان بود این فریب با مردم نمودی شخصی گفت
 زنی ابدا شیر انداخته فروخت بعد مردن او را دیدم که هر دو پا او با سوی پیشانی بسته بودند و او بخیر
 سخت تر شده با کسی خمیده نشد بچنان او را در گور مدفون ساختند حضرت قبله من قدس سره بزربان
 در افشان را ندند که حق سبحانه عمل صالح نصیب کند و نیز فرمودند که کتابها که بید زبان تصنیف کرده اند چنانکه
 مستر لیان و خاجیان و دایان و افضیان و دیگر فرقه باطله مطالعه نباید کرد که ممنوع است چنانکه
 در فوائد آمده که مخدوم بهار الدین پسر خود را منع فرمود از شروع نمودن کتاب که مصنف او مذمت معتزلی
 داشت و نیز فرمودند که چون سالک را حق سبحانه روزی شب روز بغیر سوال و احتیاج مردم نصیب کند
 شکر او بجا آر که او را بدروازه غیر خود مخارج نکرده و نیز فرمودند که روبرو خادم و خدمت حضرت سید
 جلال الدین رضی الله تعالی عنه که عرض نمود که امر دزدان را یک فلوس شخصی نذر گذرانیده است
 دیگر هیچ چیز نیامده سید مذکور خادم را فرمود که شکر خدا تعالی باید گزار و که فلوس را بردار شخصی آورده
 نه ما را خفتعالی بر آن فلوس بدروازه غیر محتاج نموده لفظ آنکه شیر از آنکه در با مزاج + احتیاج است احتیاج
 است احتیاج + آنکه شیر اندر و بکے شوند + احتیاج جو که پیش ک برند + کاتب حروف پیش شمع خود
 قاری فتوحات کی بود چون این آیت آمد و ما انا بظلام للعین بزرگان مبارک را ند چون کسی
 مومن حق تعالی را ظالم گوید کافر گردد و نعوذ بالله من ذلک نیز چون آیت آمد لا تدركه الا بصائر و هو
 یذکر الا بصائر فرمودند که ادراک ذات حق باعتبار کینه محال است که کینه ذات مدرك هیچ بنی و اولی گردد
 چنانچه در کسکول شریف فرموده است لا یدرک بنی و اولی نیز حضرت حافظ شیرازی فرموده بدیت
 عتقا شکار کس نشود دام باز چین + کاینجا همیشه باو بیت است دام را عتقا عتبات از ذات مطهر است

باعتبار مرتبه لاتین چون از مرتبه لاتین در مرتبه تعیین هر دو ظهور کند درک و مشهور شود باعتبار اسما
 وصفات لاس حیث آنکه روزی قاضی نوز محمد عرض نمود دعا فرمائید که حق تعالی باران خیر و بار و دعا
 فرموده این بیت فرمودند بیت قاضی اربابانشیند برفشاند دست راه مختسب گرمی خورد و معذور
 وار دست و نیز فرمودند چون سلمان نوکر کافر گردد و بر کمان ایمان و جان بر باد و نیز این بیت
 فرمودند بیت سباده اول ان فرومانه شاد که از بهر دنیا و دین بیاورد و نیز فرمودند چون سلمان
 نوکر کافر ان شود و حکم کافر نیست در کتب فقها آمده که خون معین ظالم بدست و معین کافر اگر کشته شود از
 دست مسلمانان مردود شود و نعوذ بالله از کفر اگر مسلمان از دست او کشته شود شهید بود و اگر او را کبشند
 غازی باشد و لوبر غازیان یا بدروز مردم عرض نمودند که غریب نواز و درویش صائم الدین بزرگ می میان غلام محمد
 دیگر علی بن حضرت قبله قدس سره فرمودند که حق تعالی ایشان را زیاده توفیق دهد روزی در خدمت حضرت
 قبله من خبر کردند که شخصی با زن بیگانه بد فعلی نمود او را کار داران گرفته حبس نمودند و حیرانه می طلبند
 چون حضرت من این خبر شنید گفتم که چون بنده را حق سبحانه از دست خود بگذارد و بدو قهر نازل گردد
 و شیطان بر آن غالب گردد و او را در مناسباتی اندازد و نعوذ بالله من ذلک چون حق تعالی بنده را از دست خود
 بگذارد و بر نفس و شیطان غالب شود و هر وقت عابد کرد که حق تعالی از دست بگذارد و زیر ساره
 فضل خود بار و نفس و شیطان غالب نشوند بیت نامه فضیلت و شکر باشد و اگر باز آنکه رسائی شود
 یک شخص خدا یابد و او را فعل بد صادر شد خبر نمودند که فلان کس ترکب مناجی گردیده است چون حضرت من این خبر شنید
 فرمودند اگر قهر خدا بر و نازل نشدی این چنین بفضل از و صادر نشدی مصرع الا مان یا الا مان یا الا مان
 و نیز فرمودند که بخش نام لغاری بود شعر بنیدی خوب گفته هندی آکی بخش لغاری جو کهن کیتی ہے
 زاری و نگاتیر و میند کاری و مین او گن باری و پرده چین تو میر اسائین و این نیز فرمودند بیت
 کشتگان خنجر تسلیم را و هزاران از غیب جان دیگر است و نیز فرمودند نظر پادشاه جرم مار و گدا
 مانگه کاریم تو آمزگار و تو نگو کاری ما بد کرده ایم و جرم من اندازد بید کرده ایم و نیز فرمودند که
 صحت بدن از همه نعمت دنیاوی فاضلتر است که کار دین و دنیا بر صحت بدن موقوفست
 و نیز این بیت خوانند بیت چنانکه کسی از تنگدستی که گنج بیکر است تندرستی و مناسب
 این حکایت فرمودند که یک پادشاه را جسر بول شنبه دو صحت روی نمود و بعد از یک بزرگ
 اندوختن التماس نمود که حق تعالی مرا صحت دهد بزرگ فرمود که اقرار بکنم با و شایه می نیا نوشته بر ده تا نرا
 دعا کنم که حق سبحانه ترا شفا کامله بخشید همچنان فرمان بجاء و بدعا آن بزرگ صحت یافت بعد از آن

بزرگ دستاویز حوالہ پادشاہ نمود و فرمود کہ من این معاملہ برای آن نمودم کہ ترا آگاہ سازم کہ پادشاہ
 ماکہ دنیا بیکارست کہ قبول تعمی از روزیادہ قیمت ندارد بلکہ مدت دنیا کی ساعت و نیز در حدیث
 است الدنیا ساعۃ کذیب فیہا راحتہ فاجعل فیہا طاعۃ و نیامثل مردارست بہیچ قدر نہ حق سبحانہ
 ندارد ازین سبب انبیاء و اولیا اورا اختیار نمودند ملتوی ترک این شرب بار اندر دست بگویی
 یکدور روزہ تا کنی اندر شراب خلد پوز یکدور روزہ چہ کہ دنیا عتاست بہر کہ ترکش کرد اندر
 راحتست و معنی التشرک راحت گوش کن و بعد از ان جام بقار فروش کن و بر سگان بگذار این
 مردار را و خوردہ بشکن شیشہ پندار را و الدنیا حیفۃ و طابہا کلاب و نیز فرمودند کہ چون
 دنیا زیادہ گردد آدمی غناک و خوار شود چنانچہ در زبان افغانی گویند دنیا دار خدای خوار و نیز حضرت
 نظام الدین گنجوی مینفراید بیت فراوان خزانہ فراوان غمست کم اندوہ آنرا کہ دنیا کمست و نیز فرمودند
 کہ اگر کسی را مشکلی پیش آید بگوید خداوند بجزمت نیکم در دنیا بیکر زمان مشکل مرا آسان کن حق تعالی مشکل
 آسان گرداند و نیز فرمودند کہ زبان نیک قلیل باشد سالے حدش باران شد مردم احیاح و راز می تمام
 نمودند حضرت قبلہ من فرمودند زبان نیک نماز خوان بعد از نماز فجر یا عصر یکجا جمع شدہ دعا بخوانند حق
 سبحانہ دنیا بیشان قبول خواهد فرمود همچنان کردند باران رحمت نازل شد و نیز فرمودند بنی صاحب
 و رزبان بیوہ رفتی و دعا خیر از ایشان التماس نمودی چنانچہ مولانا روم گفتہ است رحمۃ اللہ علیہ بیت
 بر در ہر بیوہ زن رفتی رسول کہ دعا کن تا شود احمد قبول و نیز فرمودند کہ سالک را صحبت
 صالح بہترست از صحبت بد چنانچہ تفحیات الانس آدہ کہ سوتترین چیزے مریدانرا صحبت صالح و
 اقتداء بایشان مراد از فعال و اسلاق و زیارت قبرهای دوستان خلد یتعاذ قیام بجدت یاران و فقران
 کند و نیز این بیت فرمودند بیت خدا را رقیب امشب زانی دیدہ بر ہم نہ کہ من بالعل شمس پیش نہانے
 است سخن دارم و نیز بار بار این سخن بار زبان مبارک اندر دہندی تاری ہی صحبت تی بوئی و
 صحبت یعنی صحبت صالحان سجد امیر سازند و صحبت بدان از وصول حق باز دار و نیز فرمودند
 اگر کسی چیزی بدزد و مسروقہ رانفع خود اندنی الحقیقہ زبان دار و چنانچہ در مثنوی شریف آدہ کہ درو
 چون بالکسی را بر تصور کند کہ شکاری کہ دم و غنچہ شدم و این نسیان کہ خار را گل و سم را حل و مار را گنج و صدرا گوہر
 و شراب آب استہ خود را در عین ہلکہ اندازد کہ دشمن جان را دوست تصور نمودہ کہ اسما امواتکم و اولادکم
 کم و قیقتہ میرست اگر برد مالیت عدو و پفنی و راہزن را بردہ بہرا حزنی و نیز فرمودند اگر کسی شہر
 شیخ فرید گنجشکر عرض نمودے کہ بر آئمن بجانب فلان امیر سفارش نامہ عنایت فرمائند حضرت بختشکر

این حدیث در
 مسند احمد
 و ترمذی
 و دیگران
 وارد است

همین عبارت که این تعظمی شینا و فالتعظمی نهو شد و انت الشکور و ان لم تعظم شینا فالتعظمی نهو شد
 و انت المعذور و حرمت فرمودند و اکنون در سفارش نامه عبارت بسیار مینویسند و نیز فرمودند که
 حق سبحانه اکثر لطیف اند همیشه بر مخلوقات احسان و لطف می فرماید بعضی اسما و قهریه اند و آن بعضی کافران
 دارند و حق مومنان بلکه حقیقتا کمال را دوست دارد و ان الله جمیل و الحیث و نیز فرمودند که عشق
 مدد یکن با کوردگان و زنان بلا نیست ازین دور باید بود چنانچه در قرآن مجید آمده کسیکه در مصیبت صوت
 از حقیقت بی صورت محجوب باشد فقد خسر خسرنا و نیز فرمودند نماز و روزه از افضل حق سبحانه اودا
 می شود و دنیا داران نماز ترک سازند و روزه ماه مبارک رمضان نیز اودان سازند و ازین سعادت محروم نموند
 با وجود آنکه طاقت و وسعت دارند که تابستان را درستان سازند و زمستان را تابستان سازند که با دنیا
 به حساب میباشند لیکن چون برایشان نفس و شیطان غالب و حاکم اند میگویند که ما را بروزه داشتن
 خسته بخود ازین سعادت باغوائی نفس و شیطان محروم مانند اغا و نالت و جمیع المسلمین بمن شرف
 النفس و الشیاطین و نیز فرمودند که کلمه شریف گفتن بسیار آسان است لا اله الا الله محمد رسول الله
 بر مومنان و هرگز کافران کلمه نگویند بعضی از کافران را بعد از اسلام آوردن پرسیدم که شمار کلمه شریف
 پیش از اسلام آوردن بچه طور بنظر میآمد بیان نمودند مثل کوه می نمود یعنی چنانچه بر کسی افتاد که بخت باشد
 ما را اینچنین کلمه گفتن دشواری می نمود چون حقیقتا عینیت فرمود گفتن کلمه مبارک ما آسان شد الحمد لله
 و لک و نیز فرمودند بدیت سکه که بر سیر و بطحان زدند و نوبت آخر به بخارا زدند و همانوقت شخصی آمد ظاهرا
 نمود که من ملک خراسان و هندوستان را دیده ام که هیچ جادوینداری نیست مثل بخارا و دیگر دلا و لیس
 مبارک از سبب برکت آن صاحب بسیار دینداری است و هم فرمودند که صحبت صاحبان بطی الاثر
 است و صحبت بدان جمیع الاثر است و از صحبت بدان دور باید بود و نیز فرمودند که سالک باید که خود را
 از همه بدتر و کمتر بداند و این بیت فرمودند قطعه مرا پر و اما مرشد شهاب و دانند فرمود بر روی آب
 یکی آنکه در خویش خود بین مباش و اگر آنکه در غیر بدین مباش و الحمد لله علی ذالک و نیز فرمودند
 هر کس موجب عمل خود جزا خواهد یافت اگر نیک عمل کند جزا خیر یابد من تعین شتال و رة خیر و رة
 و من تعین شتال و رة خیر و رة و هم فرمودند قل کل شیء علی شاکلته و نیز فرمودند بدیت من نگویم
 طاعتم بپذیر و طاعتم بر گناهیم کش و شب و در مناقب حضرت قبله عالم مبالغه مینمودند بعد از ان آه
 سو بر آوردند و اکثر این بیت را بخوانند و حریفان با او بخورند و فتنند و حتی عثمانه را کردند و فتنند
 و نیز این آیت را فرمودند ان الله یحب المتطهرین و نیز حضرت قبله سر قدس سر

فرمودند کہ اگر ہم مخلوق را تنبیه بودی کار جهان خراب شدی زیرا کہ بنای جهان بر غفلت است و از صدم
 ہزار کی متنبہ میشود ترک دنیا نمودہ طالبی شود و شائبہ وزر یاد او باشد و نیز فرمودند کہ کسی در راہ حق لگا
 خرج کند حق تعالی نیز اورا چیزی عطا کند چنانچہ آدمی کسی را ہمانی کند بہادر دل خیال کند کہ من اورا نیز بہمان
 خواہم نمود و حق سبحانہ کہ اگر ملاکر امین است بر بندہ خیرات کند عطا کند روزی مردم بسیار را کجای نمود
 کہ زراعت ما گرمی میخورد کہ اور در ہندی ہندی میگوید حضرت من این بیت فرمودند بلیت
 سہ بلا نازل شدہ بر تن ضعیف و پشہ و دزد و دگر قاضی شریف - و نیز این مہر فرمودند
 از در دیواری آید سگ یا حین - و چون نصاری قلعه عثمان تسخیر نمودند با مقابرا دیوای خدی
 ادلی نمودند چون این خبر بہ جمع مبارک رسید این بیت از زبان مبارک رانند بلیت چون خدا
 خواہد کہ وہ کسی در سلیش اندر طعنہ پا کان برداشتہ حضرت قبلہ من فرمودند کہ ما دست مردم از
 سیکریم کہ شاید دیکسے مقصور دست آید من آہ زیدہ شوم از رکت آنست - حضرت من قدس سرہ فرمودند
 کہ ما شاء اللہ کان و ما لم یشاء لم یکن و نیز فرمودند کیما اگر ہمیشہ خراب باشد و این بیت خوانند بلیت کیما اگر
 بقصہ در پنج - اہلباند خراب یافتہ گنج - نیز شخصی را فرمودند کہ فرنگیان ایشی زنی آن شخص ضحاک کہ اوقات
 نیست شمار کنند بعد از ان این بیت از زبان مبارک رانند بلیت کمان ہم با یکدا چشت - بوقت
 در آید دست - نیز این بیت از زبان درفشان رانند بلیت - مرتب از مرتب آید پدید - اول
 ذوالخون شدہ پس برید - و نیز این بیت از زبان درفشان رانند بلیت - کنت دنیا چو علم پیش کش و ختم نبوت
 سپر - و نیز فرمودند کہ کہ سہ زیارت بزرگے میزد آن بزرگ آن شخص از ہر بلا مصیبت گمان برفتہ
 باشد بجمہ و سفر باشد و از ہر آفت مان یابد و حضرت قبلہ من علیا قدس سرہ فرمودند کہ در خدمت
 حضرت قبلہ عالم رضی اللہ تعالی عنہ در شہ ہما شریف بودیم روزی بر حاجت از شہ بیرون رفتیم بسوی مغرب
 قدم خود را بر یک استخوان خشک نمودیم چون در شہ ہما رسیدم در خواب شدم آن استخوان خشک مرا میگوید این بیت
 در خواب بلیت و در از من قدم آخام پوست ہگر چہ خاکم بوی عشق آید دوست - و نیز فرمودند بلیت
 آئینہ سکندر جام جمست بگر - تا بر تو عرض دار و لوال ملک دارا شخصی در خدمت حضرت قبلہ من عرض نمود کہ چون
 سورہ الم نشرح در ختم شریف خواندہ شود ہر تسمیہ بر سر او باید خواند یا کیا حضرت قبلہ من فرمودند اول کیا باید
 خواند کا فیست - و نیز کتاب الحروف در خدمت حضرت قبلہ عرض کرد کہ چون سبغات عشر خواندہ شود تسمیہ
 بر بار خواندہ شود یا کیا فرمودند کیا کا فیست حضرت قبلہ من قدس سرہ "عزیز فرمودند ساکت باید
 کہ چون طعام موجود شود تنہا خورد و بار فتنہ باید خورد کہ بکت کشید و دستہاے بسیار موجود کرد و در تنہا خورد

بیعت خورده همان یک میار آن خوری + حیف بر آن خورده که تنها خوری + اللهم ارزقنا هذه الصفة
 الحميدة بحرمة مولانا و سیدنا حضرت خواجہ سلیمان اللهم متع اسلمین بطول بقائه شخصی در خدمت
 عرض داشت کرد که غیب نواز من از خوف دشمنان اندیشه ناکم وظیفه فرمائید تا از شر دشمنان در آمان
 باشم فرمودند بعد از نماز یا ناصریا نصیریت بارور دکن نیز شخصی ضحکہ و کہ غیب نواز روزی مرتبگ
 نسبت و رد فرمائید کہ روزی من فراح شود فرمودند اسم پاکریم بعد از نماز صد بار بخواند نیز شخصی ضحکہ
 کرد وظیفه فرمائید کہ حقتالی خطرات دفع سازد حضرت من فرمودند کہ بعد از نماز اسم یا غفور و یا سبحان
 و نیز فرمودند تصوف خلق است التقویٰ هو الاخلاق الرخصیة التصوف هو الخیرة و القیوت و ترک
 التکلف و السخاؤ بذل الدنیا شخصی عرض نمود کہ از من هیچ کاریست وجود نمی آید جز نماز پنجوقت فرمودند کہ
 ہر کہ درین زمانہ نماز پنجوقت جماعت بخواند اولی است کہ درین زمانہ بیدنی تمام است کہ اکثر زمان بخوانند
 اگر کسی زن نماز بخواند دیگر زمان برو سحریت کنند و بروشل زند کہ ہفت ہوش خرورہ بر آج کردن میروند و
 حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمودند کہ مرتبہ تسلیم و بیعت است کہ در تسلیم ہمہ خیر است بعد از ان این بیت زبان پاک
 رانند بیت گشتگان خیر تسلیم را ہ ہر زبان از غیب جان دیگر است + و نیز فرمودند لا الا لاکر نو اہل البیت
 فلیلہ ضمن الطاف خفیہ + و نیز اس بیت فرمودند شجر احاط الشمان کہا التیام + و ما یلتام
 باجرح اللسان + و نیز فرمودند کہ اگر بلا و مصیبت بر آدمی نازل شود بایک صبر و تسلیم کند تا حق تعالی آن را
 دور کند و نیز حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمودند ہر لفظ کہ بزرگان رو و تائید عظیم دار و مناسب
 این حکایت فرمودند کہ حافظ نور محمد چولستانی بزرگے بود کامل رحمۃ اللہ علیہ رحمۃ واسعہ شخصی پیش حافظ صاحب
 مذکور آمدہ عرض نمود کہ غیب نواز یک سپردارم اور انورنگ خان حبس نموده است و عاف فرمائید اور ارجو
 مخلصی ہد حافظ صاحب محمد نور جو فرمودند ان شخص سوا لی را کہ برو جانب نوزنگ خان و اگر کہ سپر مرا کہ
 حبس نمودی دخترش میدہی آن شخص بحسب نموده حافظ جانب نوزنگ خان رفت اور گفت کہ
 سپر مرا کہ حبس نمودی دخترش میدہی چون نوزنگ خان این سخن شنید خطرناک گشت و ہشت
 در دل او آمد سپر اور از بند خلاص کرد و خلعت ہم داد و نیز فرمودند کہ دختر حجام چون مجبور کردہ شد
 در خانہ بہاول خان رفت و ہمیں لفظ آغاز نمود ہندی گہ آن گہتیا گہ اس + و یکہاں کیوہن
 نجدہی ہائن + چون این لفظ مذکور بہاول خان شنید در دل او ہشت آمد و دختر حجام را از خانہ خود بسو
 خانہ لوروانہ نمود و نیز فرمودند کہ بعضی بزرگان دوستو بود چون از ایشان کسی بر حاجت خود تعویذ
 طلب نمودی ہمیں نوشتہ دادندی ہندی آیا سانوں میں کانہ پیپے پس حاجت و روان سک

حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمودند تو تم العالم خیر من عبادۃ الجاہل بعد ازین این ایات بر زبان مبارک رانند
نظم آن امامانی کردند اختیاد و رحمت حق بر روان جملہ باد و بوصیفہ بد امام باصفاء آن سراج استان مصطفی
شخصی در خدمت حضرت قبلہ من قدس سرہ عرض داشت کرد دعا فرمایند کہ ہمہ یار از خفتن کسبوی جناب و گشت
در جواب فرمودند کہ ما می خواهیم کہ ہمہ یاران با حق عزوجل اولیاء سازد لیکن کار بر شیت خدا وابستہ است صبر خواہد بہمان شود
این بیت بر زبان مبارک رانند بدیت کار ما بر خواہش خود ساختن کار خداست و بندہ با ای تو نادان پس خدایا اگر می
چراست و حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمودند چون بلا بر اولیاء نازل شود تسلیم نمودند از ترس آنکہ مبادا کہ دیگر
نازل شود کہ سخت تر باشد از بلا اول چون تسلیم نمایند خد تعالی ایشان را از جمیع بلا محفوظ دارد و ہر ساعت
بر ایشان از غیب فیض نازل شود و انگاہ این بیت خوانند بدیت کشتگان جگر تسلیم را ہر زمان از
غیب جان دیگرست و نیز فرمودند کہ مراد از جان فیض حق جل و علاست کہ بر دوستان خدا نازل
میشود شبی این ایات خوانند مضمونی بشنو از بی چون حکایت میکند و ز جدائی ناشکایت میکند
از بیستان مر بریدہ اند از نفیرم مردوزن نالیدہ اند ہر کسی کو دور ماند از اصل خویش باز جوید
روز گاری صلی خویش بعد از ان این بیت فرمودند بدیت من چه گویم وصف آنعالیجناب
نیست پیغمبری دارد کتاب مولنا جامی در مدح مولنا روم من بیت را گفتہ شبی حضرت قدس
سرہ فرمودند کہ قوت ما اکنون یک شاکر شدہ است گاہی از یک شاکر کم این سخن در آنوقت فرمودند
کہ سن عمر ایشان از ہشتاد سال زیاد بود شخصی در خدمت حضرت قبلہ من قدس سرہ عرض داشت کرد کہ مردم
ہر وقت در خدمت شما می آیند ہر شہاد کسی را بچہ نمیشوند فرمودند احمد مدکہ مردم بردار می آیند و من ہر کسی
میروم حضرت من تلاوت قرآن شریف را اول عمر و سپارہ خوانند می و آخر عمر نیچا و قرآن شریف می
خوانند و فرمودند کہ از سپارہ و کیر بچہ کم نباید خوانند و نیز فرمودند کہ خفتن اول در قرآن شریف میفرماید
احمد مدرب العلین بعد از ان فرمودند رب پرورندہ گویند غم روزی نباید خورد خود ضامن روزی است
و شبی فرمودند کہ درین زمانہ مردمان فسق و جور میکنند تو بہ استغفار نکنند بعد از ان این بیت فرمودند بدیت
ایچہ زانست کہ از ہر طرف بہت فسق اہل جہان شرف و نیز در مدح رسول کریم صلی اللہ تعالی
علیہ و آلہ وسلم این بیت فرمودند بدیت از جودش گر گشتی راہ مفتوح و بجودی کے رسیدی گشتی نوح
و نیز فرمودند کہ حضرت نوح علی نبینا و علیہ الصلوٰۃ والسلام کہ از عدم استقرار گشتی حیران ماند حضرت حق
سبحانہ حضرت نوح را فرمود بر دوست حضرت محمد رسول اللہ صلعم درود بخوان چون نوح علی نبینا و
علیہ السلام درود بخواند گشتی بر کوہ جود قرار گرفت و نیز این بیت فرمودند بدیت سید المومنین

ختم المسلمین + آخر آمد بود فخر الاولین + رو کرد خدمت حضرت من لولیان آمدند زیارت نمود
 باز گشت شخصی عرض کرد که غریب نواز لولیان بزه کاری می نمایند و حیاء دارند حضرت من جواب
 فرمودند که در لولیان صفتی هست که خود را بدکار و گنهگار تر میداند خدا تعالی ایشان را خواهد بخشید زیرا که
 هر که خود را از همه کس بداند بهتر از آنکس است که خود را نیک انداند این بیت فرمودند قطعه مرایی مرشد
 شهاب + دو اندرز فرمود بر روی آب + یکی آنکه در خویش خود بین مباش + و اگر آنکه در غیر مد بین مباش +
 و نیز در حدیث است که ظنوا انفسکم خیرا و نیز فرمودند بلیت چه خوشگفت است آن پیر خرابات + که
 التوحید اسقاط الاضافات + و نیز فرمودند که حق تعالی انسان را خلیفه خود ساختست قوله تعالی انی جاعل
 فی الارض خلیفه یمان و اصل منشی عرض نمود که غریب نواز مولوی عظیم الدین بهاولپوری بسیار ماهر دانند
 چنانچه ساخته است که خود بخود در حرکت میاید اندازد از گذشتن روز و شب معلوم میشود و نیز طنبور
 ساخته است که خود بخود آواز میکند بغیر نواختن آدمی قبله من جواب فرمودند که بغیر یادگیری حق سبحانه و دیگر
 اشیا یا چیز اند مقصود یادگیری حق سبحانه است دیگر همه چیزها باشند یا نباشند برابر است نیز مندی کلام فرمود
 هندی سببی گلین چو پیکر دهنود محمود همین دال خون + و نیز این بیت فرمودند بلیت پس از
 سی سال این معنی محقق شد سخافانی + که یکدم با خدا بودن به از تخت سلیمانی + روزی در مجلس میر بخش قوال
 صاحب اردغان مولوی صاحب گفت مردان را سوزش بید شد غزل شهید تیر آن ترکم که از ابرو و کان
 وارو + خدنگ از دست آن خردم که از مرغان سنان وارو + ز چشمم است بیماری فرود آرد +
 هر سو که می بینم هزاران شتگان وارو + حدیث حسن یوسف را کجا دانند اخلاصش + ز لیجا بپرس آن و ک
 که صد شرح و بیان وارو + خوش آن عاشق که از جانان رخ مهر و وفا بیند + زیار خویش میر ختم نه این وارو
 نه آن وارو + صبا با آن طیب عشق حال مولوی برگوی + که بس عمر سیت کین با بر سر آستان وارو +
 چون این مصرع چشمم است بیمار شنیدند حضرت قبله فرمودند بیمار مگوی بلکه چشمم است بیمارش بگو
 این چنین صحیح است نیز غزل مغربی گفت غزل هر سو که دو دیدیم همه سوی تو دیدیم + هر جا که رسیدیم همه کوی
 تو دیدیم + از مغربی احوال پرسید اورد + سود از ده طوطی و کوی دیدیم + و نیز غزل بن همین گفت غزل
 خاک آن کوی را چشمم مارساند هر سحر + این امید از جانب با و صبا داریم ما + گر شود این بزم کشته به تیغ عشق
 او + غم نباشد چون وصالش خون بهاداریم ما + حضرت قبله من فرمودند کفی بحقیقه دنیا نیست و ناخوب
 و آنکه سازا که حق سبحانه از عشق و محبت خود محروم ساخته است دنیا در چشم ایشان خوب ناید مناسب این
 بیت فرمودند بلیت کمال صنعت مشاطه بایزد که روی نیست از میاناید + و اما آنرا که عشق

و محبت خود نصیب کرده است دنیا را در چشم ایشان زشت و ناخوب محقر و ذلیل نماید قوله تعالی
 ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَنَسَبَ اِنْ حَكَامَتِ فَرَمُوْنَدَنده روزی دنیا و شکل زشت و
 و ندان دراز و خدمت اهل الله آمد آن اهل الله دنیا را گفت تو چنین زشت روی و مردم ترا دوست
 دارند گفت من فی الواقع چنین زشت لیکن آنکس که مرادوست دارد در چشم او خوب بنام و آنکس که مرادوست ندارد
 در چشم او زشت و ناخوب بنام بدیت مقبل آنم روی که شد زین جفت طاق و پشت بر او گرد و او را
 سه طلاق و نیز فرمودند آنکه آنکه دنیا را جمع سازند آخر عمر دوزخ را با خود ببرند و نصیب دیگران
 شد و نیز فرمودند اگر در ویشش خدایا دوزخی را در نکاح او در خراب شود یعنی زن و فرزند از یاد گیر می حق
 که نعمت عظیم است او را مانع شوند شب و روز در خیال روزی زن فرزند باشد مثل آنست که بزرگ گفته
 قطع شب چون عقد نماز بر بندم و چه خورد و با د فرزندم و ختم فرزند و نان و جامه و قوت و باز
 آرزو سیرت ملکوت و نیز در کیمیا سعادت آورده که سفیان ثوری رحمه الله تعالی میگوید لَقَدْ حَلَّتْ
 الْفَرْدِيَّةُ فِي ذَٰلِكَ الزَّانِ عِنْدَ اَكْبَرِي زَن بَدَنِ نَحْنُ حَلَالِست نیز در فوائد شریف که موقوفه
 سلطان المشايخ است آمده که بنی حنا صلعم فرموده اند که بعد از من بچطائفه خواهند بود مدت هر طبقه
 چهار سال باشد تفریق و تقریر هر فرقه بیان نمودند چون تفریق طبقه پنجم بیان نمودند اصحاب کرام ضو
 الله تعالی علیهم اجمعین در گریه و زاری شدند مجموع مدت پنج طبقه و صد سال باشد بعد از گذشتن و صد سال
 اگر زن حامله بشکافد فرزند بگردد اند بهتر از فرزند قطع زن بار و اری مرد همیشه اگر وقت لا اوتار زاید
 از آن بهتر بنزدیک خود رسد که فرزند ناموار زاید و حضرت قبله من گره الله بالحق فرمودند که در روز و
 صلوة تحینا و شغل و قوت قلبی و پاس انفاس که این هر سه چیز سالک ضرورت مداومت باید نمود
 و نیز فرمودند بیت اگر تو پاس داری پاس انفاس و سلطانی رسانندت ازین پاس و ترا یک بند
 در هر دو عالم که بر ناید ز جانت بی خدام و کل و هم یخرج بلا ذکر الله فهو شیث و کل و هم یخرج بذكر الله
 فهو حی و نیز حضرت قبله من رضی الله تعالی عنه بر زبان مبارک را ندند که هر کس که کلمه شریف بگوید نیکوخت
 ست روز میان زاهد که صاحب بود و در خدمت حضرت قبله من آمد بعد از زن و فرزند آن حضرت من فرمودند
 که سالک مجرد بودن بهتر است از اهل که عیال داری بلا است که ازین راهی یافتن مجالست عیال و ابا الله اگر
 از بنده گن و عباد شود بعد تو به کند آمرزیده شود و اگر عیال و طحال تو به کند تو به قبول نشود و حدیث است
 السَّلَامَةُ فِي الْوَاحِدَةِ وَالْآفَاتُ عِنْدَ الْاَثَمِينَ یعنی سلامت در تنها بودنت و در عزت نشستن آفت و
 بلا است در جلوت و مجرور نشستن بر که با مردمان آمدن نشستن کند از مقصود اصلی که ذکر و فکر

حق است محروم ماند ذکر فکر و عزت و تنهایی حاصل شود که اکثر دوستان حق از انبیا اولیا عزت
 را دوست دارند چنانچه نبی صلی الله علیه و آله و اصحاب و سلم جمیع قبل از نبوت تنها و فارقه منته
 و عبادت کرده در کیمیا سادت آمده است که فضیل بن عیاض میفرماید که من است آنکس را دارم
 که چون در رگبند سحر کوچه در پیش من آید سلام نگوید و چون بیار شوم عبادت کند این چنین است
 خدا عزت و تنهایی را عزیز داشته اند بلیت مجروری بحقیقت هزار سلطنتی است + ابریکیم شهوت
 بقیده شنی است بد ذکر و فکر حق تعالی مقصود صلی است در عزت و تنهایی حاصل شود - و نیز فرمود
 که نبی صاحب محاسن است لیکن کار می که نموده از جانب حق سبحانه اذن خواسته بغیر از سحر کار نکردی
 نیز فرمودند که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بسیار سعی نمود که علم من بی طالب ایمان آورد و
 را فرمودند که در گوش من بگو که تو محب حق هستی رگبند بر ایمان تو روز حشر کافی ام ایضا گفت
 که هر لحاظ آید که گویند طالب برادر زاده شد و بر ایمان آورد و دست عابد و رزق را اختیار نمودم -
 اخبرت انما علی العار و نیز فرمودند که ولایت بدست اولیا بود همه اولاد خود را دلی کرد و اگر علم
 بدست خود بود و علماء اولاد خود را اولاد نمود و لیکن این امر موقوف بر نصیب خداست و نیز فرمودند
 که اولیا خدا منظر حق مانند چینه که از نشان صراط خود از حق سبحانه است مثل دند چنانچه میگویی که
 جاری است ناودان با این شرف است که آب از کو جاری باشد اولیا را نیز همچون ناودان
 شرف است که حق سبحانه تعالی در ایشان کمال اسما و صفات خود ظاهر نموده که غلط از نکات
 مثل آنند است که در بعضی آوند شکر اندازند و در بعضی آوند خنده و سرگین کنند و نیز فرمودند که درین امر
 میشود چنانچه باران از آسمان بر زمین از شاست به اعلی است و همچنین روز قیامت بر شود و در دنیا گمانند
 که باران می آید بجا باران از آبر باران در کز دمان نازل شوند از سبب کثرت شومست اعمال بد و در خیال که در دمان
 و باران ایشان بخورند و در باران افغان نماند مصرعه **الْأَمَانُ بِالْأَمَانِ يَا أَلَمَانِ أَلَهُمَّ اَوْزُقْنَا إِيْمَانًا**
مُسْتَقِيمًا وَ عِلْمًا صَالِحًا وَ سِلَاقًا ذَاكِرًا وَ خَلْقًا حَسَنًا أَلَهُمَّ اَحْفَظْنَا مِنْ خَزِي الدُّنْيَا وَ عَذَابِ الْآخِرَةِ وَ نِزَارِ
بیت بگویند بلیت ترسم که روز حشر عنان بر عنان روند + شیخان خرقه پوش برندان با ده خوار و نیز
 حضرت قبله من فرمودند که حق سبحانه حکم احکامین است هر چه کند رضا باشد و او چون و چرا نباید کرد این بیت
 را فرمودند بیت اگر شاه را روز را گوید شب است این + نباید گفت اینک ماه و پر دین + و نیز فرمودند
 که ظاهر نمودن کشف هیچ چیز نیست بلیت که او از کشف میگوید سخن + کشف نور ابر و کشف نور
 چنانچه در فتوحات کی آمده است که کشف کرامت هیچ چیز نیست بلکه کشف و کرامت است

که سالک جمیع اوقات خود را بعبادت حق تعالی معبود دارد و هیچ ادم بخلالت و غفلت گذارد و در طاعت فوق ولذت یا بد و نیز حضرت من فرمودند خدمت صاحبزاده خواب نمود که دعا فرماید که حق تعالی خیر محمد را متابعت مانصیب کند و نیز فرمودند که قبله عالم را با چنان عنایت نموده اند که نعمت ظاهری و باطنی موجود است بلکه روز بروز فیض برآورد ترقی است و به هیچ چیز محتاج نشدیم و خویشان ما را که روزی خود گیاه و بهریم میفرود شدند و مان بدست آمدند و نیز فرمودند که چون نبی صاحب صلعم متولد شدند از خانه عبداللہ نوری بسوی آسمان صعود نمود چون ابلیس آن نور را دید غناک شد ابلیس را پسیدند چرا غناک شدی بیان نمود که امشب در خانه عبداللہ سپریدا شده و از خانه او نوری بسوی آسمان میرو و راه رفتن ما بسوی آسمان بند نموده است که بعد ازین بر آسمان طاعت رفتن نماز و نیز فرمودند که عبدالطلب در خواب دید که در خانه من فریاد شده است چون بیدار شد پیش معبر رفت میان خواب و معبر تعبیر کرد که در خانه تو نبی اخر الزمان پیدا خواهد شد و نیز این بیت فرمودند بلیت یتمی که ناگفته قرآن درست است که کتب خانه چند ملت بشدت در نزلات مغزی برآورد گردد که تورات انجیل منسوخ گردد و روزی حضرت صاحبزاده محمود پیش حضرت من بیان نمود از جده ماجده کلان خود که جده شریفه ماکه و والدہ حضرت قبلہ عالم بود پیش میان احمد و دودی والدہ عرض نمود که پس من چند سال است که از خانه رفته باز نیامده است و عاف فرمائید که در خانه خود باز آید میان احمد جی صاحب معنی بود فرمود پس تو قطب زمان شده است که در خانه بعد از هشت روز خواهد آمد خود بدولت چون این نقل شنیدند بر زبان مبارک ماندند که حق سبحانہ خاصان خود را همه چیز نامیکنند چنانچه مولیان روم فرموده بلیت بلکه پیش از زادن تو سالها دیده باشند ترا با حالها بعضی یاران جبر کلہ لا اله الا اللہ شروع نمودند آواز ایشان در سمع مبارک حضرت من رسید فرمودند که ایشان جبر غلط میکنند چه صحیح باید کرد و در هر ضرب ما اسم اللہ ظاهر باید نمود و ضرب بر زبان مبارک ماند که ضرب لا اله الا اللہ و دیگر اللہ همچنین و ضرب صحیح کردند و نیز فرمودند که در وقت شنیدن فوق شوق رواج میداد و حضرت من از همه اذکار ذکر هر کلمه شریف لا اله الا اللہ یاران خود را تلقین میفرمودند که در ذکر لا اله الا اللہ محبت حق سبحانہ بزودی حاصل شود و نیز فرمودند حق سبحانہ و ستان خود را صفت ستاری عطا فرموده است از هر کسی که عیب ببیند پوشند و ظاهر نمیکند چنانچه حدیث نبوی است طوبی لمن شغل عن عیوب الناس روزی صاحبزاده خواجہ محمود در خدمت حضرت قبلہ من قدس سرہ عرض نمود که از زمین ملک شما که در کوہستان بود باقیست یا نہ حضرت قبلہ من قدس سرہ فرمودند زمین مذکورہ در ملک ما باقی است از آنکه روزی حضرت قبلہ عالم رضی اللہ تعالی عنہ مخاطب کرده

فرمودند ای فلان یعنی محمد سلیمان در مزاج تو طور سی می بینم مبادا که زمین ملک خود را بکسی اختیار
نمائی زمین خود را نگاه داری از زمین منع نمودن قبله عالم رضی الله تعالی عنه زمین مذکوره در ملک
ما بانیانده است بدیت گفته گو گفته الله بود و اگر چه از حلقوم عبد الله بود و بدیت بی سجاده
نکین کن گرت پیر یغان گوید که سالک چنانچه بود راه و رسم منزلها حضرت قبله من قدس سره
العزيز سلطان التارکین بود و هزاران نقود و اسبان و شتران و دیگر چیزها از امتعه و قمشه که مردان
در نزد آوردند می همان لحظه عطا مینمودند هیچ چیز با خود نمیداشتند اللهم ارزقنا هذه الصفة بحسنة محمد
واله و صحابه صلی الله علیه و آله و صحابه اجمعین و سلم روزی در خدمت حضرت من خدا بخش لاگری
عوض داشت گوید که غیب نواز قرص بسیار شده است فرضداران تقاضا میکنند حضرت من فرمودند که غم
مخور که ما دست خود بر دست شیر خداواریم یعنی دست قبله عالم مهاروی گرفتیم هیچکس محتاج نخواهد شد
بدیت هر که بدل دامن پیران گرفت بگنج بقا زین ده ویران گرفت و لختی سخن دران افتاد که سالک
شدن کمال اسلام داشتن کار بسیار شکست مناسب این فرمودند که در زیاده بانی بسطام قدس سره
همسایه او یهودی بود و مرد آن یهودی را گفتند تو چرا مسلمان نشوی یهودی جواب داد سلامی که بانی
دارد مرا حاصل نشود و آن سلام که شما دارید من قبول نکنم آنکه این بیت بر زبان مبارک انداخت بدیت
سالک اسلام کرد آسان بد و هر کسی چون شبلی و او هم شدی و خواجہ قطب الدین رضی الله تعالی عنه
و فرزند سالکین فرمادند ای فرید الدین طالبان حق طعام و خواب خود حرام کرده اند تا به رجب سیده اند
و حضرت فرید الدین در راحت القلوب میفرماید ای نظام الدین در ویش باید که دل چشم خود را از عیب
مردم کو رساز و دوم گوش از شنیدن عیب ایشان کو رساز و سیوم زبان را از گفتنی گنگ سازد
چهارم پاسبان خود را ننگ سازد یعنی در جاکا رفتنی که نفس او را تقاضا کند نرود و خلاف آن کند چنانکه
النفس خائفة ما یبغی و افضل الاعمال خلافتها ما مقبول و محبوب و گاه حق تعالی شود و نیز در کیمیا
سعادت آمده است سالک باید که از چهار چیز حصار خود سازد یکی عزلت دوم کم گفتن که از بسا گفتن
دل سالک تا یک شود سیوم کم خوردن که از کم خوردگی راه شیطان بسته شود چهارم اندک گفتن که بسا
گفتن غفلت آرد ابدالان که بد رجا ابدالی رسیده اند بدوست این چهار چیز نوشته اند و ذلک فضل الله
یوتیه من یشاء روزی در خدمت حضرت قبله خود نشسته بودیم یک هندوی آمد و خدمت حضرت قبله
من عرض داشت کرد که برای زیارت شما اشتیاق بود حضرت قبله من قدس سره فرمودند که در طریق است
که بسلامان و هندو صلح باید داشت این بیت شاهد آورد بدیت حافظا که وصل خواهی صلح کن با خاص عالم

با سلمان الله بابر بن رام رام + لختی سخن دران وقتا که هر کس را مردی و دنیاوی
 بر اعتقاد حاصل شود مناسب این حکایت فرمودند که شخصی در ملک رفت در آنجا مردی را دید
 که در خشک زمین نیشکر میکاشتند آن شخص مردمان را گفت که چرا تخم را در زمین خشک میکنید
 مردمان آن شخص گفتند که در ملک بیباشی که بر قادی مطلق یقین و توکل اندازند باز گفتند که بنشین که
 حق سبحانه بر اعتقاد آب باران نازل میکند امر و گفت دیده شود یک ساعت آن مرد مذکور در آنجا
 بنشیند بهمان ساعت قادی مطلق در آسمان پاره ابر پیدا نمود و آن ساعت چندان باران بارید
 که آب باران بقدر زانو شد و نیز فرمودند که در کوستان که وطن است در آنجا مردمان بر کوه میز
 دارند در موسم کاشتن تخم از زن دانی در زمین خشک اندازند و بران قلبه رانی می کنند
 حق تعالی موجب اعتقاد ایشان بعد از دوم یا سیوم روز باران می بارد و آن زراعت آب باران
 پخته میشود و همچنین در ملک هندوستان نیشکر و بیج و دیگر زراعتها آب باران پخته شوند بعد از آن
 بر لفظ مبارک رانند این حدیث قدسی انا عند ظن عبدي فی حق سبحانه میفرماید که من بنزدیک
 یقین بنده خود باشم که بر سجده دارد و مراد بنده به یقین او حاصل کنم بلیت بر توکل که بود و فیروزیت
 حق دهد مانند مرغان روزیت و بیست کمان نرم باید که انداخته است که وقت کشیدن در آید در
 کمان نرم عبارت از نفس است که سالک نفس خود را در ریاضت عبادت حق بجانه رام فرماورد
 و در تمام امری تعالی سستی نکند و حضرت قبله من قدس سره فرمودند که بایل و قابیل هر دو پسران
 حضرت آدم بودند قابیل پیغمبران شد بایل را شهید ساخت کافر شد نعوذ بالله من ذلک و کفر
 از او پیدا شد همه نسب او تا احوال کافر اند و اولاد بایل همه مسلمان اند و نیز بنده می بگوید که شاه بر زبان مبارک
 رانند هندی بایل قابیل آدم کے بیٹے آدم کسکا جایا و نیز این بیت فرمودند بیت سر نوشت
 مابدست خود نوشت خوشنویس است او نخواهد بدوشت و نیز این بیت فرمودند بیت
 زبانه دگرگون آئین نهاد و شدن رخ کو خانه زرین نهاد بیت بجناب مرآتاً بجنبه زرین
 بهین گوشت باز گویم همین بیت پناهی بلندی و پستی توئی و همه نیستند آنچه هستی توئی
 بیت یاری دارم که جسم و جان صورت است و چه جسم چه جان جمله جهان صورت است
 غزل عشقم که در دو کون و مکانم پدید نیست و عنقائی مغزیم که نشاغم پدید نیست و زابرد
 و غمزه بر دو جهان صید کرده ام و بگریبان که نیرو کانم پدید نیست و چون آفتاب در رخ هر زوره
 ظاهریم و از غایت ظهور عیانم پدید نیست و گویم هر زبان و هر گوش بشنوم

وین طرفه ترک گوش و زبانم پدید نیست چون هر چه هست در همه عالم همه منم مانند درود
عالم زانم پدید نیست و حضرت قبله من فرمودند که در صحبت اولیا بسیار تاثیر است چنانچه
این که به پارس رسد فی الحال بصورت طلا شود و دیگر یار این بیت در حضور پر نور بخوانند میت
تایش خورشید اگر تابد بدیر و در بدخشان لعل سازد سنگ را و حضرت قبله من سلطان
التارکین بران العاشقین المتوکل علی الرحمن حضرت خواجه سلیمان رضی الله تعالی عنین
بیت را در تاریخ بیت نهم محرم الحرام بر زبان مبارک خوانند بیت این که پارس آشناسد
فی الحال بصورت طلا شد بعد از آن این بیت مذکور را در سه شنبار و زبیار خوانند و در تاریخ
هفتم ماه صفر نماز عشاء و تهجد را ادا می نمودند و دیگر او را در تسبیح خود خوانند بعد از قریب صبح بر شغل
پاس انفس در شب بختشنبه وصال نمودند و در سن یک هزار و دویصد و شصت و هفت در شب ادینه
در بنگله شریف که در حین حیات معبد ایشان بود مدفون ساختند اکنون هم در آنجا روضه مبارکست
بوقت مغرب بحمد مبارک تیار شد چنانکه گفته اند میت کمت نبیا چو علم پسین در ختم نبوت بحمد سپرد

تاریخ وصال خواجه محمد سلیمان هفتم ماه صفر و زبیه در سن ۷۶۷ هجری احوال فرمود

سلیمان زمان بر طلت چو فرمود پس سال وصالش باقی غیب	یکایک در جهان ظلمت بفرود بگفت او آفتاب چشتیان بود
--	--

و کاتب حروف می گوید نظم

حق چو ولایت بجهان در نمود بو که شود وصل سلیمان نصیب وصل سلیمان وصال خداست خواجه سلیمان به سلیمان نظیر	ختم ولایت به سلیمان نمود نا که شوم در د جهان با حبیب و اند این نکته که اهل صفاست مست مراد و جهان شگیر
--	--

و نیز کاتب حروف میگوید نظم

امام الدین غلام شاه توشه به بیند هر دو عالم مظهر پاک همه کس را بداند نیک از خویش خداوند بجزمت شاه توشه	به تنهایی گرفت از خلق گوشه بدار خویش را کم از حسن و خاک همین تعلیم کرد از مرشد خویش ز ابان کن مرا همراه توشه
---	---

این چند کرم مفوض فقیر حقیر تقصیر خاک راه درو مندان فقیر امام الدین بن
 میان تاج محمود بن حافظ شرف الدین متوطن شاه اعظم غفر الله تعالی لهم
 وجميع المومنین والمومنات جمع کرده بر اسید انکه حق تعالی عاقبت
 باختر گرداناد اللهم امین یا رب العالمین وانت ارحم الراحمین
 اللهم انت ولی فی الدنیا والاخرة توفنی مسلماً والحقنی یا
 الصالحین اللهم اغفر لضعفه ولقاریه ولکاتبه و
 لناظره ولجميع المسلمين والمسلمات بحرمة خواجه خواجگان
 حضرت خواجه محمد سلیمان رضی الله تعالی عنه و بحرمتہ عنی
 وعن جميع المومنین والمومنات یا الله یا الله یا محیب یا محیب محیب
 اللهم افتح لنا بالخیر واختم لنا بالخیر وجعل عواقب امورنا بالخیر
 بحرمت نبی آخر الزمان صلی الله تعالی علیه وآله واصحابه وازواجه
 وعترته وعشیرته اجمعین وسلم برحمتک یا ارحم الراحمین

وارحمنا وانت خیر الرحیمین واغفر لنا وانت خیر الغافرین

امین تمت بعونه تعالی شانہ فی یوم الثلثاء

وقت الظهر فی ثمان من شهر جمادی

الثانی سنه ۹۰۰

محمد زین العابدین

عبد اللطیف

تتمت

گوهر کیت ای سخن کہ بہ کنجینہ دل سست نثار بارگاہ معروف حقیقی کہ از ناست متفق
 ندای سخن اقرب الیہ من جبل الوردید گوش ہوش چہا نیان انداختہ و ہر درک آب و تاب
 و تکلم کہ در صدق نہانست ہدیہ عاکفان در گاہ معکون تحقیق کہ از بس اشتیاق چہا غ
 ایما تو لو افتم وجہ اللہ فرارہ ہر جو یا نصیب ساختہ لالی بیش بہاے نعت
 تحفہ خادمان عرش آستان سالت دستگاہ ختمی پیاہ مور دسوف لعیطیک فترضے

و در ارے گرانمایه روح نزل ملازمان والا نشان تاجدار سرر سیاوت و لقابت اشرف المخلوق سید
 الانبیاء صلو علیہ و علی آلہ العجبا و صعبہ بنوم الہد اما بعد این جوابہ زیواہر دریا بشریعت و طریقت و در
 غور بحر حقیقت و معرفت کہ بحرے ست از معانی رنگین موج زن و دریا ست پر از امواج سر از متلون
 گلشنی ست کہ آبش از دریا قدس داہ اند بوستانی ست کہ نونہا گلش از صدمہ خزانے ازادہ اند
 این ہمہ ازادہ ست نہ اور کہ تکلف را دور راہ نیست زور طبیعت کہ معلش معلم اول ست و بیک
 ست ہمانا از غیبست کہ بر زبان متکلم رفتہ صد ساز محل از لپست کہ جان را پر گندہ و دلہارا
 ہ شفتہ مطالعہ اش خدای جوی از خود دور را سر و دست مستانہ کہ گیت سست اورا کشش را
 بسر منزل مقصود می رساند و حقیقت خویش تن جوی از خود رفتہ را قلا و زری ست فرزانہ کہ سمند
 پالنگ تحقیقش را عنان بکف گرفتہ بسر مطلب فرو نشاند کسیر گر این کیمیا سعادت و ترکیب
 وہ این معجون فطرت یعنی مصنف این رسالہ و مولف این عجالہ کسے است کہ
 چمانے از فیضیان النوار کلام فیض نظامش پرہ و رست و عالی از ارشاد
 رحمت بنیادش شور در سر قلم از تحریر حدش کوتاہ دست و زبان را از
 تقریر و صنفش حوصلہ پست قبلہ شناسان عالم را قبلہ کعبہ پرستان جہان را
 کعبہ شناور دریائے تصوف عابز بحر شنف مقبول رحمان حضرت خواجہ
 محمد سلیمان صاحب ساکن تونسہ شریف رحمۃ اللہ علیہ الذی
 یس لعمر الاحق ینطق علی لسانہ التی ما ذی الانام ولیس لعلی فی لکنہ باب
 مدینۃ السلام و الکلام و سادہ نشین رشادت مآب ہدایت انتساب حضرت
 خواجہ نور محمد پھل بہار و می خلیفہ خباب رشد انتساب حضرت مولوکر
 فخر الدین دہلوی رحمۃ اللہ علیہم اجمعین پر گندہ و منتشر افتادہ بود
 و از اختفا کش کلفتے دیدار را رودادہ بنابران تقا وہ و دو دمان فطرت
 نور چشم دودہ عزت مولوی اصامہ الدین بن میان تاج محمود ساکن
 شاہ اعظم ادام السد فیضہ کسرمیت با جماع آن بر بست و این جوابہ پریشان
 را بساک تالیف در سفت و درین زمان فیض تو امان از بہر ہدایت عام و ایقاظ
 عوام از سنام مجمع اخلاق حمیدہ مصدر اطوار برگزیدہ جان صورت مروت صورت

جان فتوت حافظ عزیز الدین متوطن دہلی بہ فراوان اہتمام وسیعی مال کلام
حافظ صاحب مذکور مالک و مہتمم مطبع مرتضوی دہلی کجمن خط و غایت صحت
علیہ الطبع و دربر کشید و منتظران را سرحد چشم بصارت گردید الحمد للہ علی ذلک
المنہ بحیب و علیہ توکل و الیہ انیب اکنون در شجر تباریخ الطبا عیش اہتمام میرود و
سال خاتمہ اش از قسیدہ کاغذ میجدد + قطعہ تاریخ از شاعر شیرین
مقال ماحر رنگین خیال حافظ عمر دراز سلمہ رتبہ

طبع این ملفوظ مطبوع جہانی افتاد
گفت فائز الطبع لکیش از رو کمال

ہر کہ دید شایفت در کف کوہ درج مرا
کوہ دریا معنی مخزن گنج سدا

شجرہ حضرات چشت اہل بہشت

بسم اللہ الرحمن الرحیم

اے خداوند تو ذات کبریا کے واسطے
میں ہوا ہوں سخت راز اس بند محبت میں اسیر
خوب میں بصری حسن کا نام لانا ہوں شفیق
فضل کر مجھ پر طفیل خواجہ ابن العیا ض
حضرت خواجہ خدیفہ کے لئے ملک رحم کر
خواجہ ممتاز کے خاطر میرا دل شاد کر
خواجہ ابدال احمد بو محمد مفتدا
خواجہ مودود حق اور خواجہ حاجی شریف
والی ہندوستان خواجہ معین الدین حسن
دور کر ظلمت سراج الدین دنیا کے لئے
کام کر شیرین طفیل خواجہ گنج شکر
دلکور روشن کر طفیل شاہ نصیر الدین چراغ
حضرت محمود راجن سرور دنیا و دین
شیخ حسن اور خواجہ شیخ محمد کے طفیل

رحم کر مجھ پر محمد مصطفیٰ کیواسطے
کہولہء مشکل علی المرتضیٰ کیواسطے
شیخ عبدالواحد اہل بقا کیواسطے
شاہ ابراہیم بلخی پادشاہ کیواسطے
پیر بہار بصری صاحب ہدایا کیواسطے
شیخ بو اسحاق قطب چشتی کیواسطے
خواجہ بو یوسف صاحب صفا کیواسطے
خواجہ عثمان اہل اقتدا کے واسطے
شیخ قطب الدین قطب نقیہ کیواسطے
اور علم الحق و دین علم الہدے کیواسطے
اور نظام الدین محبوب اولیا کیواسطے
اور کمال الدین کمال اصفیا کیواسطے
اور جمال الدین جمن صاحب صفا کیواسطے
حضرت یحییٰ مدنی مقتدا کے واسطے

فضل کرد مجہد طفیل شاہ کلیم اللہ ولی دین دنیا کا وسیلہ پیر عالم فخر دین حضرت خواجہ سلیمان دوجہان کے دستگیر بخشدے اپنی محبت ماسوی کو قطع کر	اور نظام الدین مقبول خدا کیواسطے خواجہ نور محمد رہنما کیواسطے قبلہ حاجات کعبہ مدعا کیواسطے واسطی پیران شجرہ چشتیا کیواسطے
--	--

بسم اللہ الرحمن الرحیم

درماندہ اعانت میطلبم یا حضرت اب معین مدوی تو شاہ رسل دلیل سبل داری باحاطہ چہ جزو کل ای صاحب کرمیت ازلی از نور خفی فیض جلی ای آنکہ تو مجتہد عصری با حضرت غیب ابو النصری بر افضل بفضل خدا زاید ای بدہ زین بدین عابد بر فیض فضیل عیاض توئی مراض توئی ممتاز توئی سلطان انان الارض شہار مطلع ملت شک ہسا ای زینت عرش عاشق رب عیش محبت با سبب در کشور لبصرہ تمام لبصر علی العرفان بلند نظر ای آنکہ معظم و منصور ہی در عالم بہترین بہترین ای صبح منور شام محل ای مھر تجلے نور ازل در جملہ اوسیان تو احد ای ابن فرس نافہ محسد ای در ہمہ خالق مجتہد تو در جوہر عقل منتقد تو یعقوب قید برد یوسف جوید ز اثبات یوسف مودود و دود و دہشت سکار مجمود و تقاسم عیال ای جہان چنان مسکن ز زندہ کن دل از زبدن نورانی شہرات قران از سجدہ جہ نر المعان گم کردہ را ترا ای اہر اس مظهر حق و صفا ظہر مشہور بدولت لم یزلی از لطف نبی و علی ولی	یادت بدلم نامت بلہم از بھر رسول امین مدوی محمود و محمد ختم رسل یا طہ و یا یس مدوی مقبول اللہ علی ولی اسے خسرو معتقدین مدوی منعم محسن حسن بصری سر سلسلہ تلقین مدوی محبوب اللہ عبد الواحد با انعامات قرین مدوی در خلق جہان فیاض توئی ای قدس یس یس یس مدوی ای ابرہیم کریم لقائے مالک رکزین مدوی ای تحفہ دہی خذیفہ نقب یا میرسد یا الدین مدوی ذی النون بہرہ صاحب فرامون امین الدین مدوی مشاد علی دینوری ای کوکب ماہ چین مدوی ای خواجہ ابوحاق اصل آقا عرش برین مدوی یا خواجہ خلق ابواحمد ای قدوہ قباہ دین مدوی در نام سنی محمد تو اسے صاحب قدر کیں مدوی ای خواجہ خلق ابویوسف ز معرکہ ناصر دین مدوی انہی قطب زمانہ چشت لشان یا ذات بہترین مدوی ای قدوہ حاج شریف زمران اقرب کعبین مدوی مشہور ولی بہار عثمان اکبر لیک نشین مدوی بحسن مشہور شاہ سنجریا خواجہ معین الدین مدوی رونی تمہ دائرہ دہلی یا حضرت قطب الدین مدوی
---	--

زینت دایره اجود ہر کان مشہور است بہ پاکپٹن
 ای مشعل روشن رہے ایک لفظ عنایت تو سجدا
 برآمدان رحمت از تو در خواستہ دل نعمت از تو
 ہم دست عطا و نوال توئی سرماہ لطف جمال توئی
 ای از تو نرم جهان ترمین از نور تو خلق خدایہ بین
 خاقان عنایت آمینی موصوف بعزت ملکینی
 ای عشق الہی مقصودت انوار تجلی مشہودت
 ہر حال حقیقت حال ترا محبوب حق منوال ترا
 ای سورت نعمت مسجود توئی منبر کامل مقصد تو
 ای اعلیٰ مرتبہ الیق ارجمہ بمعنی پردہ سبق
 ای قطب مدینہ بقیۃ جاد رسائے خلوت عثمان جا
 روت عا۔ اعلیٰ ہر طور دولت پر نور جل
 اورنگ باورنگ آبادت بر خلق دو عالم ارشادت
 تو ہم نفس المل طلبی مادی رہ علم و ادب نے
 در وقت عبادت غرض نشین رسایہ لطافت خرمیز

فرید الافراد ہست فن یاشیخ فہر الدین مددی
 محبوب الہی خاص سلطان نظام الدین مددی
 منصور حق نصرت از تو محمد دوم نصیر الدین مددی
 علامہ ملک لعل توئی یا خواجہ کمال الدین مددی
 روشن فروغ تو خانہ دین یاشیخ سراج الدین مددی
 و رصف خزا علم الدینی ای دین امین الدین مددی
 حق کرد عالم محمودت اکطرز حمید گزین مددی
 از رب جمیل جمال ترا یاشیخ جمال الدین مددی
 گردیدہ حسن ز محمد توای ساکن علیین مددی
 یاشیخ مدد حامد حق عین حقیقت بین مددی
 اسے زندہ کن بجلی اسے یاد معتقدین مددی
 یاشیخ کلیم اللہ ولی ای سرور با ملکین مددی
 شانان معظم منقادت یا شاہ نظام الدین مددی
 محبوب خدا و محبوب بنی یا خواجہ فخر الدین مددی
 مشہور شدی بسیمائی از رہبر معتقدین مددی

تمام شد شجرہ شریف استہاد واجب الانظار

چونکہ مصنف نے حق کاپی رائٹ اس کتاب یعنی ترفع الساکین کا حق التبریہ کو کر دیا ہے پس بدون
 اجازت میری کہ کوئی صاحب قصد طبع کا تقاضا کرے کہ الع
 حافظ عزیز الدین مالک مہتمم مطبع مرتضوی